
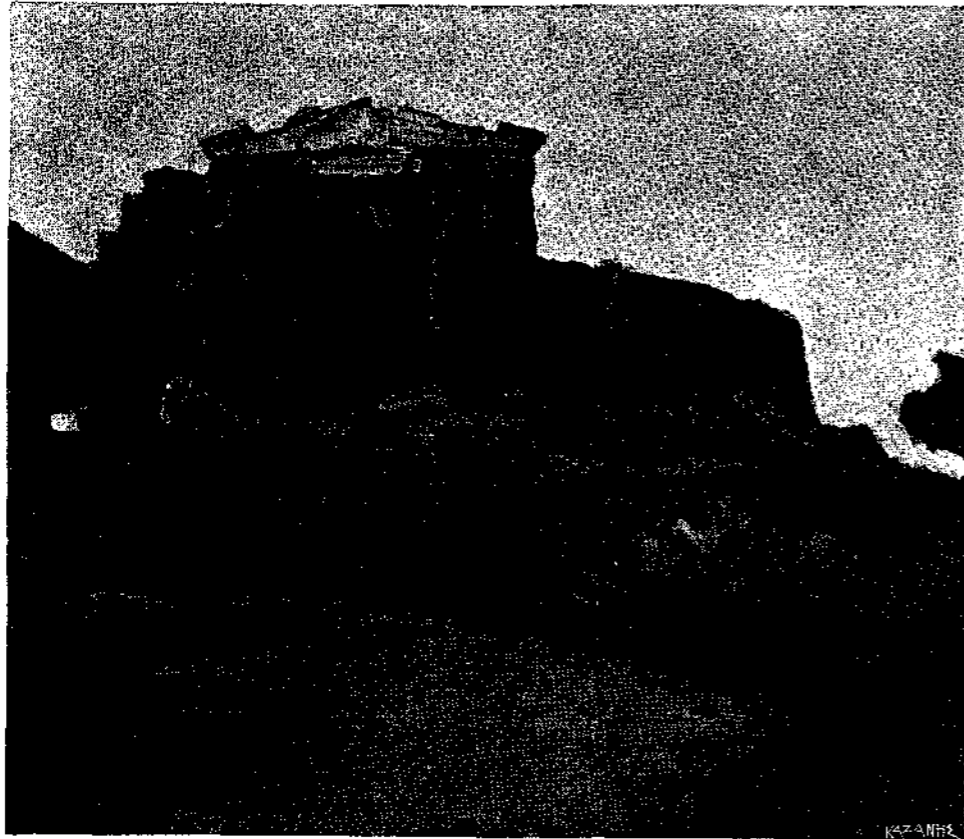

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ * ΑΘΗΝΑΙ * ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1906-
ΜΑΡΤΙΟΣ 1907 * ΤΟΜΟΣ ΙΓ'

ΜΙΑ ΓΩΝΙΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟ Κ. ΠΑΡΘΕΝΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Η ΑΝΤΑΡΤΙΣ*

Η βροχή και ο ήλιος έλαμπαν μαζί επάνω από το μέγαρον της Γερουσίας. Είς την όδον Μεδίκων ή ασφαλτος έλαμπύριζε τα γυμνά δένδρα ανακινούσαν χρυστάλλινες σταλαγματιές. Ένα γυαλί παραθύρου είς τό τελευταίον πάτωμα ένός σπιτιού έφωτίσθη. Και ή μόρα τότε πιο δυνατή τότε πιο αδύνατη, μέσα είς τό ασημένιο λυκόφως ήτον ως να έμύριζε άνοιξιν.

Η Ζοζάννα μελαχροινή, ευκίνητη, μαυρο-ντυμένη, με λαιμοδέτην από ασπρο τουλι ήτον ώσαν τό πρώτο χελιδόνι της άνοιξεως που δέν θάργουσε να έλθη.

Έκρατούσε με τό άριστερό χέρι την φούσταν της, και με τό δεξι την ομβρέλλαν της άνοικτήν. Τό λιγερόν ύφασμα, τεντωμένο καθώς άνεσηκώνετο από τό ένα μέρος, έδειχνε τό ώραϊον της άνάστημα και τό καλοκαμαωμένο της σώμα. Τό βολάν του μισοφοριού από ταφφετά απέκάλυπτε λεπτά ύποδηματάκια. Όλόκληρη ή Ζοζάννα είχεν έναν αέρα άμυνομένης άλαζονικότητας, τό παρουσιαστικόν που άποκαλύπει χειραφετημένην κόρην ή γυναίκα χωρίς άνδρα, μόνην της είς τόν δρόμον, — μόνην της είς την ζωήν.

Όμως τά μάτια της Ζοζάννας, τό χαμόγελο της Ζοζάννας κάτω από τό μικρό της βέλο ήσαν λυπημένα και τρυφερά και απλανή, αδύνατα. Ό έρωσ είχε θίξει τό χαμόγελο και τά μάτια της.

Ένας νέος που έπηγαινοήρχετο εκεί κοντά έστρεψε τό κεφάλι, την είδε και είπε: «χαριτωμένη ώ! πολύ χαριτωμένη!». » Ένας κύ-

ριος ώριμου ηλικίας την έπηρε από πίσω της έπρότεινε ένα μικρό γεύμα «είς του Φααγιό», μιά βραδυά είς τό Ώδειον. Έπειτα προέβη είς έξηγήσεις. Η Ζοζάννα χωρίς ταραχήν του έδωκε την απάντησιν:

— Βλάκα! . . .

Ό νεαρός κύριος έτραβήξε ευχαριστημένος. Ό άλλος έφυγε με κακό κέφι. Η Ζοζάννα έφθασε είς τό Ώδειον. Έβροχε ακόμη, κ' έξαφνα τό άναμμα ένός φανοϋ αεριοφωτος με τό κίτρινο και τρέμουλο φώς έδωκεν έναν τόνον θλίψεως είς την βραδυάν.

Η ώρα: 6.

Ένα παιδι ξανθό με βοστρύχους, σαν ρακένδυτος Έρωσ, της έπαρουσίασε μενεξέδες από τό πανέρι του.

— Δεσποινίς, πάρε λουλούδια! . . .

Η Ζοζάννα με τά γαντοφορεμένα δάκτυλά της έγγιζε τά στρογγυλά μπουκετάκια άκουμβημένα επάνω στη νωπή φτέρη φύλλα κισσού σκληρά και φλεβωτά ώσαν χυτά έσχημάτιζαν ένα σκοτεινό άστρο με πέντε αϊχμάς όλόγυρα από τους ώχρους μενεξέδες.

— Της Πάρμας, δεσποινίς, δεκαπέντε λεπτά τό ένα.

Η Ζοζάννα έδωκε τά δεκαπέντε λεπτά, κ' έδιάλεξε ένα μπουκετάκι. Έκλεινε τά μάτια καθώς άνέπνεε τό άρωμα, κ' έσυλλογιζετο:

«Όλος ο κόσμος με λέει δεσποινίδα απόψε . . . Κ' έγω αισθάνομαι, είναι αλήθεια, τόν έαυτόν μου νέον παραπολύ. Μά γιατί τάχα; . . .

Έγνώριζε καλά τό γιατί, και τά μάτια της που είχαν τό χρώμα των μενεξέδων, βαδύτερο όμως, συνεκινήθησαν είς την αναπόλησιν μιάς εικόνας:

«Μαυρίαιε! . . .»

Έπερίμενε τόν έραστήν της.

* Οι νέοι από 15 Οκτωβρίου 1906 συνδρομηταί μας λαμβάνουν δωρεάν την άρχήν του μυθιστορήματος «Η Αντάρτις» με ιδιαίτεράν σελιδοποίησιν.

Εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ «Γυναικείου Κόσμου», ἐπιθεωρήσεως καλλιτεχνικῆς, φιλολογικῆς καὶ τῶν ζητημάτων τῆς μόδας, δπου ἡ Ζοζάννα ἦτον ἀπλούστατα γραμματεὺς τῆς γραμματέως τῆς συντάξεως, εὗρηκε ἕνα γραμματάκι τοῦ Μαυριίου Νατιέ :

«Εἶνε ἀνάγκη νὰ πάω νὰ ἰδῶ τὴν μητέρα μου εἰς τὰς πέντε καὶ θὰ γευματίσω εἰς τὸ Πασοῦ εἰς τοῦ Λαμπερτιέ. Τὸ Ὁδεῖον εἶνε εἰς τὸν δρόμον μου καὶ εἰς τὸν ἰδικόν σου περιμένε ἐκεῖ κάπου εἰς τὰς ἔξη τὸ βράδυ. Θὰ εἶμαι ἀκριβῆς αὐτὴν τὴν φορὰν . . . » Κάτω ἀπὸ τὰ ρηκὰ τῆς ὑπογραφῆς ὑπῆρχε ἕνα ὑστερόγραφον :

«Ὅπωςδήποτε συχώρεσέ με ἂν κάμω κ' ἕνα τέταρτο περισσότερο νάλλθω».

Ἡ Ζοζάννα, ἐνόησε : Ὁ Μαυρίκιος θὰ ἤρχετο εἰς τὰς ἔξιμισυ—ἂν ἤρχετο.

Πόσες φορές, τὰ τέσσερα τελευταῖα χρόνια ποῦ συνεδέοντο, τὰ τόσο θλιβερά, πόσες φορές εἶχε περιμένει ἔτσι εἰς τοὺς σταθμοὺς τοῦ τραίμου, εἰς τοὺς δημοσίους κήπους, εἰς ἐκκλησίας, μετρώντας τὰ δευτερόλεπτα ὑπὸ τὰ βλέμματα τῶν περιέργων διαβατῶν ! Πόσες φορές ἔφυγε, μὲ κλάματα, ταπεινωμένη, διότι δὲν εἶχε ἔλθει ! . . . Τὴν ἀγαποῦσε ὁμοίως—δταν ἦτον ἐκεῖ,—τὴν ἀγαποῦσε κατὰ τὸν ἰδικόν του τρόπον ἀμελῆ καὶ γλυκὴν συγχρόνως, κάπως ἀνανδρὸν καὶ ἦτον πολὺ ἀδύνατος ὥστε ν' ἀποσυρθῆ, πολὺ φρόνιμος ὥστε νὰ μὴ δοθῆ ἕξ δλοκλήρου, ζηλεύων τὴν ἐρωμένην του καὶ μὴ θέλων νὰ τῆς δώσῃ πρόφασιν ρήξεως . . .

Εἶχαν συναντηθῆ πρὸ πέντε ἐτῶν, εἰς τὸ σαλόνι τῆς Γκράνχερ, συζυγον ἑνὸς ἐμπορίου μεταξωτῶν. Ὁ Μαυρίκιος εἶχε προσέξει ἀπὸ τότε τὴν μεγάλην αὐτὴν μελαχροινὴν, κομψὴν καὶ καλοπλασμένην, μὲ γαλανὰ μάτια κάτω ἀπὸ μαῦρα ματόκλαδα, μὲ δόντια μαργαριταρένια, μὲ λεπτὰ χεράκια. Ἐφοροῦσε πάντοτε τὸ ἴδιο φόρεμα μὲ μαῦρο τοῦλλι, ποῦ τὴν ἐκάλυπτε μὲ μίαν ἀτμώδη σκιά, καὶ πάντοτε ἕνα πορφυρὸν τριαντάφυλλο στῆ ζώνη τῆς. Μόνη μεταξὺ τῶν κοριτσιῶν, λησιμονημένη ἀπὸ τὰς ὀρίμους καὶ σοβαρὰς δεσποῖνας, ἐγκαταλειμμένη ἀπὸ τοὺς νεαροὺς κυρίους οἱ ὅποιοι ἐζητοῦσαν προικίας γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι τοῦ τσαγιοῦ, ἔμενε ἀπαθὴς, συμμαζεμένη εἰς τὸ ἡμίφως, μὲ τὸν ἀέρα ὑπάρξεως ποῦ ἔχουν ἀποσπάσει καὶ μετατοπίσει. Ἐνα βράδυ, εἰς τὸ γεῦμα, εὗρέθη κοντὰ τῆς. Ὁμίλησε διὰ νὰ ὁμιλήσῃ,—διὰ νὰ τὴν κάμῃ νὰ ὁμιλήσῃ προπάντων,—γιὰ ὅλα καὶ γιὰ τίποτε, γιὰ ἕνα ἔρ-

γον ποῦ εἶχε ἐπιτύχει, γιὰ ἕνα νέο βιβλίον, γιὰ τὴν μόδα καὶ τὸ σαλόνι τῆς ζωγραφικῆς.

Νεώτατος μηχανικὸς ἐναβρύνετο διὰ τὴν φιλολογικὴν του καλαισθησίαν, ἐξεκουράζετο ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς γράφων στίχους ἐσύχναζε τὰ γραφεῖα τῶν μικροπεριοδικῶν καὶ ὑπενθύμιζε κάθε τόσο διὰ τὸ Ἐδουάρδος Ἐστονιέ εἶχε προέλθει ἀπὸ τὴν Πολυτεχνικὴν σχολὴν. Ἦτο πνευματώδης καὶ—ἀκόμη περισσότερον—εἶχε χάριν ἀσύγκριτην καὶ θὰ ἠμποροῦσε νὰ πῆς γι' αὐτὸν ὅτι ἡ κυρία δὲ Μοττεβίλ διηγεῖται διὰ τὴν Ἐρρίκιν τῆς Ἀγγλίας ὅτι ἐφαίνετο πάντοτε «πὼς ζητεῖ τὴν καρδίαν».

Ἡ νέα μὲ τὸ τριαντάφυλλο ἐνόησε πολὺ αὐτὴν τὴν γλώσσαν ἐχαμογέλασε, ἔγινε εὐθυμῆ, ἐδείχθη ὠραιότερα εἶπε λόγια ἀπρόοπτα, ἔξυπνα καὶ χαριτωμένα, καὶ ὁ Μαυρίκιος ποῦ ἤξευρε ὅλο τὸ Παρίσι ἐσυλλογίσθη : «Ἀπὸ ποῦ ἔρχεται; Δὲν εἶνε ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον . . . » Ὑστερα ἀπὸ τὸ γεῦμα, ἠρώτησε τὴν κυρίαν Γκράνχερ. Ἡ καλὴ κυρία ἐσήκωσε τοὺς ὄμους :

— Τὴν εὗρίσκετε πνευματώδη; Δὲν ἐπίστευα . . . Δὲν εἶνε κυριολεκτικῶς φίλη μου, εἶνε διδασκάλισσα τοῦ πιάνου τῆς κόρης μου, Ζοζάννα Βαλεντέν . . .

— Ζοζάννα;

— Ὄνομα γελοῖον, βέβαια ὁ πατέρας τῆς ἐκαλεῖτο Ζοζέ. Ἦτον ἕνα εἶδος δημοσιογράφου ποῦ ἀπέθανε ἀφίνοντας τὴν γυναῖκα του εἰς τὴν δυστυχίαν . . . Μία πολὺ καλὴ γυναῖκα ! . . . Ἡ μικρὰ ἐπρόκειτο νὰ εἰσελθῆ εἰς τὴν École de Sèvres ἐπαρασκευάζετο πρὸς τοῦτο. Ἐνας χημικὸς τὴν ἀγάπησε καὶ τὴν ἐπῆρε.

Ὁ Μαυρίκιος ἐζητοῦσε μὲ τὰ μάτια του τὸν χημικόν. Ἡ κυρία Γκράνχερ εἶπε τότε :

— Πολὺ μεγάλῃ βλακείᾳ. Ἡ Ζοζάννα δὲν εἶχε πεντάραν καὶ ὁ Πέτρος Βαλεντέν ὑγίαν. Ἐχει μίαν φοβερὰν ἀρρώστιαν τοῦ στομάχου ἐδῶ καὶ τρία χρόνια. Καὶ τὴν περασμένην χρονίαν ἔγεινε νευρασθενής χάνει τὸ μνημονικόν, δὲν ἠξεύρει τί θέλει. Δὲν θέλει κανέναν. Κι' αὐτὸ δὲν θὰ ἦτον τίποτε, ἂν ἠμποροῦσε νὰ ἐργασθῆ, μὰ δὲν ἠμπορεῖ πιά . . .

— Λοιπὸν;

— Λοιπὸν φοφοῦν τῆς πείνας ἢ κοντεύουν τοῦλάχιστον . . . Ἡ Ζοζάννα προσπαθεῖ νὰ ἐξοικονομήσῃ τ' ἀναγκαῖα. Τὴν ἐπῆρα καθηγήτρια διὰ τὴν Μαγδαληνὴν ἀλλὰ δὲν ἀξίζει μίαν ἀρχαίαν μαθήτριαν τοῦ Ὁδεῖου. Θὰ τὴν κρατήσω ἕνα χρόνον ἀκόμη . . . Πρέπει νὰ

κάνῃ καλὸ κανεῖς . . . Δὲν εἶνε κακὸ κορίτσι αὐτὴ ἢ μικρὰ. Τὴν προσκαλῶ δταν εἶνε κόσμος. Αὐτὸ τὴν διασκεδάσει λιγάκι καὶ ἐξ ἄλλου, ὅταν θέλει κανεῖς νὰ χορέψῃ, παίζει πιάνο.

Ἡ κυρία Γκράνχερ δὲν εἶχε καταστρέψει τὸ θέλητρον τῆς νέας μὲ τὸ τριαντάφυλλο. Ὁ Μαυρίκιος Νατιέ, μεγαλωμένος μέσα εἰς τὰ φορέματα μιᾶς αὐστηρᾶς μητέρας, ἀπεστρέφεται τὰς εὐκόλους ἐπιτυχίας. Εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν εἶχε ἀκόμη κάποιαν δροσερότητα ψυχῆς, τὸν ἀφελῆ πόθον δι' ἕνα μεγάλο πάθος. Θρημμένος μὲ φιλολογικὰ διαβάσματα καὶ μυθιστορήματα, ἐπίστευε τὸν ἑαυτὸν του αἰσθηματικόν . . .

Ἐνας εὐγενῆς ἔρωτος, λεπτός, ἐμύρωσε τὴν σκοτεινὴν ζωὴν τῆς Ζοζάννας ὅπως οἱ ἀόρατοι μενεξέδες μυρώνουν τὴν ἀνοιξιν τὸ δάσος. Ἐνας ἔρωτος ὀσιος καὶ παιδικός, μὲ τὴν ὑπερφάνειαν νὰ ὁμοιάσῃ πρὸς τοὺς ἔρωτας ποῦ μᾶς παρουσιάζουν τὰ βιβλία. Ὁ Μαυρίκιος δὲν ἐγνώριζε τὸν συζυγον τῆς Ζοζάννας. Δὲν ἐμπῆκε ποτὲ εἰς τὸ κατοικίημα τῆς οδοῦ Ἀμνόν, ὅπου ὁ ἀσθενὴς δὲν ἤθελε νὰ δεχθῆ κανένα ἐκτὸς ἀπὸ τὸν προεστίαμένον του Μαλιβοά καὶ τοὺς γιατρούς.

Κάποτε τὴν ὠδήγησεν εἰς Bellevue εἰς τὸ μέρος ποῦ ἡ μητέρα του ἐπερνοῦσε τὸ θέρος. Ἦτον μία ἡμέρα Μαρτίου ἔλυωναν καὶ τὰ τελευταῖα χιόνια ἀνέπνευσε πλέον τὴν μυρωδιὰν τῶν ἡρανθέμων. Μὲ τὸ λυκόφως, καθὼς ἔφυγαν, ὁ οὐρανὸς ἦτον ρόδινος καὶ ψυχρὸς, μόνον ἕν ἄστρο ἔλαμπε. Ἡ Ζοζάννα στηριζομένη εἰς τὸν βραχίονα τοῦ ἔραστου τῆς, ἐψιθύρισε :

— Εἶμαι εὐτυχισμένη . . . Δὲν ἔχω καμμίαν τύψιν, ἔξερεις ! Ὡ ! ὄχι, οὔτε ἐντροπὴν.

Πράγματι : δὲν ἠσθάνετο ἐντροπὴν . . . Ἡρέσκετο νὰ τὸ λέγῃ ἀφελῶς. Τὸ ἔλεγε μάλιστα κάπως πολὺ, καὶ τοῦτο ἐπέεραζε τὸν Μαυρίκιον. Ἦτον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποῦ δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐκτιμῆσουν τὴν ἐρωμένην τους παρ' ἂν δοκιμάξῃ ἢ προσποιῆται ὅτι δοκιμάζει τὴν πλέον δραματικὴν μετάνοιαν, διότι ἡ στάσις αὐτῆ τοῦς ἐξασφαλίζει. Μήπως δὲν εἶνε τὸ δμαδικὸν συμφέρον τῶν ἀνθρώπων—ποῦ θὰ γείνουν ἀργὰ ἢ γλίγωρα συζυγοὶ—νὰ θέτουν εἰς τὴν γυναικίαν συνειδήσειν τὴν πεπολθῆσαν αὐτῆν, ὅτι ὁ ἐλεύθερος ἔρωτος εἶνε πάντοτε ἕνα σφάλμα καὶ συνεπάγεται μίαν κατάπτωσιν ; . . .

Ὁ Μαυρίκιος ἐσκέπτετο :

« Ἡ Ζοζάννα ἔχει θανμάσια προτερήματα μὰ τῆς λείπει τὸ ἠθικὸν συναίσθημα . . . »

Καὶ κάποτε, κατὰ τὸ ἡμισυ γελῶν καὶ κατὰ

τὸ ἡμισυ σοβαρός, τὴν ἀπεκάλεε «ἀναρχικὴν» !

Δὲν ἦτον ἀναρχικός, αὐτός ! . . . Εἶχε βαθύτητα τὸ αἶσθημα τῆς τάξεως, τὸ σέβας πρὸς τὰ καθεστῶτα, τὴν ἐπιθυμίαν νὰ εἶνε «ὅπως ὅλος κόσμος». Μέσα εἰς τὴν παροδικὴν θέρημν τῶν εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν του εἶχε δεχθῆ, μὲ ἀλαζονείαν, τὴν ἐλπίδα αὐτὴν ἑνὸς μεγάλου ἔρωτος ποῦ θὰ τὸν ἔκαμνε μεγαλύτερον ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ του. Τὰ βιβλία τὸν εἶχαν μεθύσει. Καὶ ἐκαμῶνετο πλέον διὰ περιφρονεῖ τοὺς μπουρζουάδες ! Καὶ τί ἦτον, ὁμοίως, τὸ παιδί αὐτὸ πλασμένο διὰ τὴν κανονικὴν ζωὴν, ἀνίκανο νὰ περιφρονῆσῃ τὰ συνήθη καθήκοντα τοῦ τιμίου ἀνθρώπου, ἀλλὰ μὲ μίαν ψυχὴν τόσο στενὴν καὶ καρδίαν τόσο φρόνιμην, τί ἦτον παρὰ ἕνας νέος μπουρζουάς, ποῦ ἐπλανήθη μέσα εἰς ἕνα ρομαντικὸν πάθος ; . . . Καὶ πὼς ἦτο δυνατόν νὰ ἐννοήσῃ ποτὲ τὴν Ζοζάνναν Βαλεντέν ; . . .

Αὐτὴ δὲν ὁμοιάζε καθόλου πρὸς τὴν μητέρα τοῦ Μαυριίου, οὔτε πρὸς τὰς θείας του, οὔτε πρὸς τὰς ἐξαδέλφους του, οὔτε πρὸς τὰς φίλας τῆς οἰκογενείας του, οὔτε πρὸς τὰς γυναῖκας ποῦ ἀπαντοῦσε εἰς τὰ «corrects» σαλόνια. Δὲν ὁμοιάζε περισσότερον οὔτε πρὸς τὰς ἐρωμένες ποῦ εἶχε ἀλλοτε, οὔτε πρὸς ἐκεῖνας ποῦ ἐσυζοῦσαν μὲ τοὺς ἐρωμένους των. Οὔτε πνεύματος νοικοκυριστικοῦ, οὔτε πάλιν μποῦμ—ὁμοίως περισσότερον μποῦμ παρὰ νοικοκυρά, ἐσυλλογίζετο. — Ἐκαμνε ἀνω-κάτω τὰς ἰδέας του τὸν ἐξέπληττε, τὸν ἐγοήτει, τὸν ἐξεμύλιζε, τὸν ὄργιζε τέλος πάντων. Πτωχὴ, δὲν ἐπαραπονεῖτο ἐν τούτοις διὰ τὴν δυστυχίαν τῆς, μὲ τὸ βάρος τῆς ἐργασίας ἐδοκίμαζεν ὁμοίως μίαν ἀφελῆ ὑπερφάνειαν ὅτι δὲν εἶχε καμμίαν ἀξίαν συνδεδεμένη μ' ἕναν ἀσθενῆ, μ' ἕναν μανιακόν, ἐθωπεύετο ἀπὸ μίαν ὑπομονὴν ἀκούραστην, ὄχι χωρὶς τρυφερότητα. Ἐλεγε : « Τὸν ἐδέχθηκα ὡς συζυγόν μου, δὲν θὰ τὸν ἐγκαταλείψω ποτέ . . . ». Εἶχε ἐρωμένον καὶ ὁμοίως δὲν ἤξευρε τί θὰ πῆ τύψιν συνειδήσεως. Ἐξηγοῦσε ὅλας τὰς ἀντιφάσεις τῆς καρδίας τῆς καὶ τῆς ζωῆς τῆς λέγουσα : « Δὲν ἠμπορῶ νὰ ζῆσω χωρὶς εὐτυχίαν. Καὶ ἡ ἡδονὴ τῆς θυσίας δὲν μοῦ εἶνε ἀρεκτῆ . . . Δὲν εἶμαι ἀγία δὲν εἶμαι ἡρωὶς : εἶμαι γυναῖκα, πάρα-πολὺ γυναῖκα . . . »

Δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχῆς ἐπὶ πολὺ ἡ δυστυχῆς Ζοζάννα. Μίαν ἡμέραν εἰς τὸ μικρὸν δωμάτιον ὅπου ὁ Μαυρίκιος τὴν ἐδέχετο, εὗρέθη εἰς κρίσιν στεναγμῶν.

— Τί ἔχεις; Τὴν ἠρώτησε τρομαγμένος. Εἶσαι κακοδιάθετη ἢ λυπημένη;

— Δὲν ἠξεύρω . . . Εἶμαι τρομαγμένη ἀπὸ

ἐκείνο ποῦ μοῦ συμβαίνει, καί μ' ὄλα ταῦτά... αὐτὸ μὲ συγκινεῖ, αὐτὸ μοῦ συνταράττει τὴν καρδιά. Φοβοῦμαι τόσο νὰ σοῦ τὸ πῶ!

— Τί;

— Ὡ ἀγαπημένε μου, φοβοῦμαι... Εἶ... εἶμαι... ἔγκυος.

Ἐπερίμενε λόγια ἔρωτος, λόγια οἴκτου, τὴν ἀγαθὴν προστατεύουσαν χειρονομίαν. Ἐπίστευε ὅτι ὁ Μαυρίκιος θὰ τῆς ἔλεγε: «Εἶμ' ἐλευθέρως δὲν ἠμποροῦσε ν' ἀφήσῃ τὸν Πέτρον Βαλεντιέν... Ἀλλὰ ἦτον τὸ καθήκον τοῦ Μαυρίκιου νὰ μὴ συναιδέσῃ—ὄχι ἀμέσως!—εἰς τὸ ὑπέριστατον ψεῦδος ποῦ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπέβαλλε. Αὐτὴ ἤλπιζεν ἀορίστως ὅτι θὰ διεμαρτύρητο, ὅτι θὰ ἐξανίστατο καὶ θὰ εὗρισκε μαζί της κάποιον τρόπον διὰ ν' ἀποπτύσουν τὴν ἐντροπὴν τῆς ἀπάτης.

Εἶπε μόνον:

— Δὲν ἔχομε τύχην!... Δὲν ἀμφεβαλλά... γιατί... ἐπιτέλους... ὄφειλες νὰ προβλέψῃς... Δὲν ἦσαν μικρὰ κοριτσάκι... Τί νὰ κάνομε τόρα;... Ὁ ἄνδρας σου θὰ τὸ δεχθῇ;...

Ἐφροκίσιος, ἀλλά, ὅταν ἔγεινε πάλιν κυρία τοῦ ἑαυτοῦ της, ἀπήγγησε:

— Ἐπείθασε. Δὲν θὰ σὲ στενοχωρήσω καθόλου θὰ τακτοποιήσω τὰς ὑποθέσεις μου...

Ἐπειτα τὴν ἐπαρηγόρησε, τὴν ἐχάιδεψε. Αὐτὴ ἀπέμενε ψυχρὰ, καὶ δὲν ἤξευρε ἂν τὸν ἀγαπᾷ ἀκόμη... Ἐτελείωσε. Ὅλον τὸ θέλητρον τοῦ συνδέσμου τῶν ἐξηφανίζετο τὸ εἰδύλλιον ἐγένετο δράμα. Ὁ Μαυρίκιος δὲν ἦτον καμωμένος δι' αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἐξήτησε νὰ σταλῇ εἰς τὴν Γερμανίαν ἀπὸ τὸν μέγαν μηχανικὸν Λαμπιερίε τὸν προϊστάμενόν του. Κεταξίδευσεν ἀκόμη ὅταν ὁ μικρὸς ὁ Κλαύδιος ἦλθε εἰς τὸν κόσμον...

Ἡ Ζοζάννα εἶχ' ἐλευθερωθῆ ἀπὸ πέντε ἐβδομάδας ὅταν τὴν ξαναεἶδε στὸ μικρὸ δωματιάκι τους. Ἐμπῆκε, χλωμὴ, ἀδυνατισμένη, κατακουρασμένη ἀπὸ τὸ ἀγβασμα τῆς σκάλας. Εἶχε εἰς τὰ μάτια της τὰ μεγαλωμένα ὡσὰν μίαν ἀνάμνησιν τῶν προσφάτων πόνων, καὶ τὴν σκιάν τοῦ θανάτου ποῦ τὴν εἶχεν ἐγγίσει. Εἰς τοὺς βραχίονάς της, σκαῖα καὶ φοβισμένη, ἐκρατοῦσε τὸ παιδί της—τὸ παιδί τους.

Αὐτὴν τὴν φορὰν ὁ Μαυρίκιος ἔκλαυσε. Εἶπε:

— Συγχώρησέ με... Συγχώρησέ μας καὶ τοὺς δύο...

Καὶ ἡ Ζοζάννα εἶχε συγχώρησι: ἤθελε τὴν ἀνταμοιβὴν τῶν ὀδυνῶν της.

B

Ἡ ὄρα ἔξη καὶ μισὴ πλέον. Διὰ δευτέραν φορὰν ἡ Ζοζάννα ἔκαμνε τὸν γυρον τῶν γαλαριῶν σταματῶσα ὀλίγας στιγμὰς διὰ νὰ φυλλομετρήσῃ περιοδικὰ καὶ βιβλία. Οἱ ὑπάλληλοι, χαμογελῶντες, τὴν ἐκύτταζαν.

«Θεὲ μου!... πρέπει νὰ ἔλθῃ. Στὰς ἐπτὰ θὰ πρέπει νὰ εἶμαι στὸ σπίτι. Ὁ Πέτρος θὰ μὲ χρειάζεται. Καὶ τὸ μικρό!... Ἦτον παραπολὸν χλωμὸ σήμερον τὸ πρωί!... Ἡ γυναῖκα ποῦ ἔχω θὰ κάψῃ τὸ φαί, ἢ θὰ σπᾶσῃ τὰ πιάτα, ὅπως τὶς προάλλες. Θὰ ἔχω σκηρὴν πάλι, χωρὶς ἄλλο! Α! Μαυρίκιε, Μαυρίκιε!...

Τὰ πόδια της εἶχαν παγῶσει, τὰ μάγουλά της ἔκαμαν καὶ ὁ θυμὸς ὑπεδαύλιζε τὴν θλίψιν της, τὴν ἐξήναπτε.

Γύρω ἀπὸ τὸ Ὁδεῖον, τὴν νύκτα, ἡ βροχή, τὸ γλοῦ γλοῦ τοῦ φουσκωμένου ὄυακος, οἱ λάσπες, τὰ νερά... Οἱ ἄνθρωποι εὗρισκαν καταφύγιον κάτω ἀπὸ τὰς στοὰς καὶ τὸ νερὸ ἀπὸ τὶς μουσκεμμένες ὀμβροῦλλες ἐκατρακυλοῦσε ἐπάνω εἰς τὰ λιθόστρωτα.

Ἐπὶ παρὰ τέταρτον...

Ἡ Ζοζάννα, μὲ τὸ κεφάλι ἀδειανό, μὲ τὰ πόδια κλονούμενα εἶχε σταματήσει ἐμπρὸς εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον Μαρπόν. Τὰ βιβλία μέσα εἰς τὸ κίτρινον ἢ λευκὸν κάλυμμά τους ἐκεντούσαν τὴν περιέργειαν τῶν διαβατῶν. Μερικὰ ἦσαν στολισμένα μὲ σχέδια ἐρωτικά, μὲ φωτογραφίας φυσικὰς. Ἦσαν μισοφόρια ἀνασκηωμένα, μαῦρες κάλτσες, πανταλόνια, κορσέδες ἀνοικτοί, γυμνοὶ τράχηλοι—τὸ ἡμίγυμνον περισσότερον σκανδαλίζον ἀπὸ τὸ γυμνόν, ἢ ἄχαρις πορνογραφία.

«Αὐτὸ εἶνε ὁ ἔρωτος;» ἐσκέπτετο ἡ Ζοζάννα...

Δὲν ἦτον σεμνότης ἢ ἐλευθερία ἐνός χαρακτηριστικῶν, ἢ γυμνότης μιᾶς λέξεως δὲν τὴν ἐπείραζαν καθόλου, ὅμως ἀγαποῦσε: εἶχε τὴν λεπτὴν αἰδημοσύνην τῆς ἐρωτευμένης γυναίκος, καὶ ἡ ἡδονὴ τῆς ἐφαίνετο κατὰ τι κρυφὸ καὶ φοβερὸ ποῦ μόνον αὐτὴ καὶ ὁ ἀγαπημένος της ἐγνώριζαν.

Ἐπῆρε ἓνα μυθιστόρημα, κατὰ τύχην, τὸ ἐξεφύλλισε, τὸ ἔκλεισε. Διέτρεξε ἓναν τόμον κριτικῆς, ποῦ τὴν ἔκαμε ν' ἀνιάσῃ, καὶ μίαν συλλογὴν ποιημάτων μυστικῶν ἡλιθίων σὰν λουλούδια χάρινα...

«Ἡ Ἐργάτις...» εἶνε τὸ βιβλίον ποῦ εἶδα στὸ τραπέζι τῆς δεσποινίδος Μπόν. Ἄλλο ἓνα μυθιστόρημα φεμινιστικὸν ἢ ἀντιφεμινιστικόν.

Εἶνε ἡ «μύδα!».

«Ὁχι, δὲν ἦτον μυθιστόρημα: ἦτον μία μικρὰ καὶ λεπτολόγος μελέτη ἐπὶ τῶν γυναικείων ἐπαγγελμάτων. Εἶχε ἀριθμούς, σημειώσεις, παραπομπὰς καὶ στατιστικὸς πίνακας.

Ἡ Ζοζάννα ἐδιάβασε τυχαίως μερικὰς σελίδας: Ἡ ἐργάτις ἐργοστασίου. Ἡ ὑπάλληλος. Ἡ Γυναῖκα καὶ τὰ ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα. Ὁ γυναικεῖος ἀνταγωνισμὸς καὶ αἱ οικονομικαὶ του συνέπειαι... Σχέδιον μιᾶς ἠθικῆς γυναικείας.

Αὐτὸ ἦτον τὸ τελευταῖον κεφάλαιον, τὸ συμπέρασμα.

«...» Ἄν ἡ ἐργασία τῶν γυναικῶν εἶνε καλὸν ἢ κακὸν ἀγνοῶ, καὶ τὸ μέλλον θὰ μᾶς τὸ εἴπῃ, ἀλλ' εἶνε μία ἀνάγκη ἢ γυναῖκα νὰ τὴν ὑφίσταται χωρὶς νὰ τὴν ἔχη ἐπιθυμῆσει, εἶν' ἓνα γεγονός ποῦ μᾶς ἐπιβάλλεται καὶ ποῦ πρέπει νὰ δεχθῶμεν μὲ ὄλας του τὰς συνεπείας. Καὶ ἡ σημαντικότερα τῶν συνεπειῶν εἶναι ἡ ἐπανάστασις ἢ ἠθικὴ ποῦ φαίνεται ὡς ἀποτέλεσμα καὶ ὄχι ἡ αἰτία τῆς οικονομικῆς ἐπαναστάσεως.

«Ὁχι διότι ἡ γυναῖκα ἀπελευθερώθη ἠθικῶς ποῦ ἐπόθησε νὰ κατακτήσῃ τὴν ὕλην της ἀνεξαρτησίαν. Ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιον, τὸ ἐργαστήριον, τὸ κατάστημα, τὸ γραφεῖον, τὸ σχολεῖον, θὰ ἐπροτιμοῦσε, ἴσως, τὸν προσατὴν ἔρωτα τοῦ ἀνδρός καὶ τὴν ἐστίαν τοῦ σπιτιοῦ. Ὅμως ὁ ἄνδρας ἔκλεισε τὸ σπίτι του διὰ τὴν πτωχὴν κόρην... Καὶ ἡ πτωχὴ κόρη, ποῦ δὲν θέλει νὰ πουληθῇ καὶ δὲν συναινεῖ ἐπίσης ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης, ἐδοκίμασε νὰ ζῆ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, χωρὶς τὴν ἀρωγὴν τοῦ ἀνδρός. Ἐπῆγε λοιπὸν ὅπου θὰ ἠμποροῦσε νὰ κερδίσῃ τὸ ψωμί της εἰς τὴν περιοχὴν ποῦ ἐπεφυλάχθη καθ' ὄλας τὰς ἐποχὰς διὰ τὴν γυναικεῖαν ἐνέργειαν, καὶ σιγὰ-σιγὰ κατέκτησε ὅτι ἐπεφυλάσσετο μόνον εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀνδρός... Ἐβαλε τὰ δυνατὰ της, ἐχρησιμοποίησε ὄλας τὰς δυνάμεις της διὰ ν' ἀναπτύξῃ τὴν προσωπικότητά της. Παρετήρησε, τότε, ὅτι ἠδύνατο νὰ κερδίσῃ κατὰ περισσότερον ἀπὸ τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον, τὰ ρούχα της καὶ τὴν κατοικίαν: τὴν ἠθικὴν ἀνεξαρτησίαν, τὸ δικαίωμα τοῦ σκέπτεσθαι, τοῦ ὀμιλεῖν, τοῦ ἐνεργεῖν, τοῦ ἀγαπᾶν κατὰ τὴν ἰδιαιτέραν τῆς θέλησιν, τὸ δικαίωμα ποῦ εἶχε πάρεϊ πάντοτε ὁ ἄνδρας καὶ ποῦ τὸ εἶχε ἀρνηθῆ εἰς τὴν γυναῖκα.

Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος ἐνόησε ὅτι ἡ ἀξίωσις αὐτῆς τῆς γυναίκος ἦτον πολὺ ἐπικίνδυνος διὰ τὰ τεταγμένα, τὴν κοινωνικὴν ἰσορροπίαν, τὴν οἰκογένειαν, τὰ ἦθη, τὴν θρησκείαν... Πάρα πολὺ ἀργά!... Ἄν ὄλαι αἱ ἐργάτιδες δὲν εἶνε

ἀπελευθερωμέναι, εἶνε ὅμως ἤδη ἐν ἀνταρσίᾳ... Ἄνταρτιδες ἐναντίον τοῦ νόμου ποῦ ἔχουν θέσει οἱ ἄνδρες, ἐναντίον τῶν προλήψεων, τοῦ ἰδεώδους ποῦ ἐπιβάλλουν εἰς τὰς συντροφους των... Αἱ γυναῖκες ἔκοψαν τὴν κλωστήν ποῦ ἔκλωσαν αἱ πρόγονοί των, ποῦ ὄσο κ' ἐλαφρὰ ἂν ἦτον, ὅμως ἐβάρυνε ἐνίοτε τὰς ψυχὰς, ὥστε δύσκολα ἐγκαταροῦσαν. Ἄφησαν τὴν ὄκταν, τὴν βελόνην καὶ τὸν καθρέπτην—καὶ μαζί μ' αὐτὰ τὰς παθητικὰς ἀρετὰς καὶ τὰς ματαιοδοξίας. Δὲν σκέπτονται πλέον ὅτι ἀρκεῖ νὰ εἶνε μία γυναῖκα Παναγία διὰ νὰ εἶνε τιμία, καὶ δὲν νομίζουν ὅτι ἔπεσαν εἰς τὴν λάσπην διότι ἀγάπησαν πολλὰς φορὰς... Βλέπει κανεὶς νὰ μορφώνεται ἤδη ἡ γυναικεῖα αὐτὴ ἠθικὴ ἢ ὁποῖα δὲν θὰ εἶνε πλέον οὐσιωδῶς διάφορος ἀπὸ τὴν ἀνδρικήν. Ἡ γυναῖκα ποῦ ὁ Χριστιανισμὸς ἔκαμε κατὰλληλον σιγὰ-σιγὰ διὰ τὴν θυσίαν καὶ τὴν ἐγκαρτέρησιν ἀρχίζει νὰ δυσπιστῇ. Ὁ Θεὸς δὲν τὴν παρηγορεῖ πλέον: ὁ ἄνδρας δὲν τὴν τρέφει πλέον. Πρέπει νὰ βασίλειται εἰς τὸν ἑαυτόν της, καὶ διότι ἡ ἐργασία, θέλοντας καὶ μὴ, τὴν ἔκαμε ἐλευθέραν, θ' ἀνακηρύξῃ ἀμέσως ὄλα τὰ εὐεργετήματα τῆς ἐλευθερίας.

«Οἱ ὄροι τῆς σύζυγικῆς συμφωνίας θάλλάξουν ἐκ τοῦ ὅτι ἡ γυναῖκα θὰ ἠμπορῇ νὰ ζῆσῃ χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ ἀνδρός, ν' ἀναθρέψῃ μόνη της τὰ παιδιὰ της. Δὲν θὰ ζητήσῃ πλέον τὴν προστασίαν καὶ δὲν θὰ ὑποσχεθῇ τὴν ὑπακοήν. Καὶ ὁ ἄνδρας θὰ συμπεριφερθῇ μαζί της ὡς ἴσος πρὸς ἴσην—ἢ καλύτερα: ὡς σύντροφος μὲ σύντροφον, φίλος μὲ φίλην.—Ἡ ἐνωσις των δὲν θὰ ὑφίσταται παρὰ εἰς τὴν ἀμοιβαίαν ἀγάπην, τὴν πάντοτε ἀνανεουμένην συμφωνίαν σκέψεων καὶ συναισθημάτων, τὴν ἐλευθέραν καὶ θεληματικὴν πίστιν καὶ τὴν τελείαν εὐλικρίνειαν, ἢ ὁποῖα ἐπιτρέπει τὴν τελείαν ἐμπιστοσύνην. Τόρα πλέον εἶνε πολλὰ τὰ νοικοκυριά ποῦ ὁ σύζυγος εὗρισκε εἰς τὴν γυναῖκα του τὴν σύντροφον, τὸν ἄνθρωπον τῆς ἐμπιστοσύνης του, τὴν συνεργάτιν του, τὴν κοινωνὸν τῶν φιλοδοξιών του. Καμμία γυναῖκα περισσότερον ἀπὸ τὴν Γαλλίδα δὲν εἶνε ἱκανὴ διὰ τόσο ὄρατον ὄβλον».

Ἐδῶ ὁ συγγραφεὺς ἐξήταξε τὰς μεταμορφώσεις τὰς πιθανὰς τοῦ γάμου, τροποποιημένου ἤδη, βαθύτατα, μὲ τὸ διαζύγιον... Ἡ Ζοζάννα ἐμάντευε, κάτω ἀπὸ τὴν λεπτὴν εἰρωνείαν μερικῶν φράσεων, ὅτι δὲν εἶχε πολὺν σεβασμὸν διὰ τὰς παλαιὰς μορφὰς καὶ τοὺς παλαιούς τύπους καὶ ὅτι αἱ «ζῶσαι πραγματικότητες»

τόν ενδιέφεραν πολύ διαφόρως ἀπὸ τὰς ὑπερφυσικὰς δυνάμεις.

«Ποῶς νὰ εἶνε αὐτὸς ὁ κύριος ποῦ δὲν ἔχουν τυφλώσει αἱ προλήψεις;...»

Παρετήρησε τὸ ὄνομα: «Νοὲλ Ντελύλ». Καὶ ἀμέσως, χωρὶς κανένα λόγον ἐφαντάσθη ἕναν ἄνθρωπον μὲ ὄψιν σοβαρὰν καὶ λεπτήν, μὲ γαλανὰ μάτια καὶ στακτιὰ γένεια ποῦ κατοικοῦσε ἕνα παλαιὸ σπίτι σιμὰ εἰς τὴν Σορβόννην.

Δὲν ἠσθάνετο τὴν ἀνίαν τῆς ἀναμονῆς πλέον καὶ τὸν κόπον τῆς ὀρθοστασίας, ἐλησμονοῦσε τὸν Μαυρίκιον... Ἐσκέπτετο...

«Πόσο εἶνε ἀλήθεια αὐτό!... Θὰ ζητήσω τὸ βιβλίον ἀπὸ τὴν δεσποινίδα Μπόν».

Ἡ δεσποινὶς Μπόν ἠσχολεῖτο μὲ τὰ συνδικάτα, τὰ κογκρέσσα, τὰ ἔργα ἀλληλοβοηθείας, ἐνῶ ἡ Ζοζάννα, εἰς τὸν γυναικεῖον κόσμον, ἔκαμνε λίγο ἀπ' ὄλα, ἔγραφε περὶ μῦθας, βιβλιογραφίας, τὴν μικρὰν ἀλληλογραφίαν κ. ἄ.

Ὁδὴ ἤττον ἐνδιεφέρετο διὰ τὰς ιδέας, καὶ τὸ γυναικεῖον λεγόμενον ζήτημα τῆς εἶχε γείνει ἀγαπητόν... Ἐἶχε τὸ πνεῦμα καθαρὸν καὶ ὑπερήφανον, τὴν φαντασίαν γενναίαν, θερμὸν αἷμα, νεῦρα εὐδύνητα ποῦ τὴν διέθεταν εἰς ἐνθουσιασμόν. Ὅμως, πολὺ Γαλλίς καὶ πολὺ Παρισινή, εἶχε τὴν αἰσθησὶν τοῦ γελοίου καὶ τὴν φρικὴν τῶν ἐξάρσεων. Δὲν ἐπληρῶνετο μὲ λόγια καὶ ἔως εἰς τὰς ἀντιφάσεις τῆς ζωῆς τῆς διέμενε εἰλικρινῆς μὲ τὸν ἑαυτὸν τῆς. Τῆς ἐφαίνετο νὰ διακρίνῃ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Νοὲλ Ντελύλ αὐτοῦ τὴν σφραγίδα ἐνὸς πνεύματος ποῦ ὁμοίαιε τὸ ἰδικόν τῆς. Ἀνεγνώριζε ὀλίγο τὸν ἑαυτὸν τῆς εἰς τὴν «Ἀντάρτιδα», τῆς ὁποίας ἐσχεδίαζε τὸ πορτραῖτο. Ἐλεγε καθ' ἑαυτήν:

«Ἴδου ἕνας ἄνθρωπος ποῦ θὰ μ' ἐννοοῦσε. Ἐδέχθηκα τὴν οικιακὴν ὑπηρεσίαν δὲν ἔκοψα ἀκόμη τὸ νῆμα, ὅμως αἰσθάνθηκα πῶς εἶμαι κυρία τοῦ ἑαυτοῦ μου καὶ τοῦ ἀτόμου μου. Δὲν εἶνε ἕνα χυδαῖον αἰσθημα συμφέροντος, δὲν εἶνε ὁ φόβος τῆς κοινῆς γνώμης ποῦ συγκρατοῦν εἰς τὸν γάμον αὐτόν, εἰς τὸν θλιβερόν αὐτόν γάμον ὅπου φέρω ἕνα διπλοῦν βάρος. Δὲν θέλω ν' ἀφήσω τὸν δυστυχισμένον μου Πέτρον, ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ ζήσω χωρὶς εὐτυχίαν, δὲν ἠμπορῶ...» Ἐδιάβασε ἀκόμη:

«Νὰ ὀνειρεύεται κανεὶς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἔρωτος, διατηροῦσα τὸν γάμον ὑπὸ νέας μορφῆς, ὀλιγώτερον αὐστηράς, νὰπελευθερώνη κανεὶς τοὺς ἀνθρώπους ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἀπὸ τὴν ὑποχρεωτικὴν ὑποκρισίαν, νὰ τοὺς ἀνα-

γνωρίζῃ τὸ δικαίωμα νὰ διαθέτουν κατ' ἀρέσκειαν τὴν ζωὴν τους δεχόμενοι ὀλοκληρῆν τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών των, νὰ θέτῃ κανεὶς εἰς τὰς σχέσεις τῶν δύο φύλων περισσοτέραν δικαιοσύνην, περισσοτέραν συμπάθειαν, εἶνε λοιπὸν ἐνθάρρυνσις τῆς ἀκολασίας; Εἶνε καταστροφὴ τῆς γυναικείας αἰδημοσύνης; Ὁχι. Μία γυναῖκα ὡς γνωρίζῃ τὴν ἀξίαν τῆς, τὸ βάρος τῆς δουρασίας ποῦ κάμνει, ὡς ἔχη περὶ τοῦ ἔρωτος καὶ τῶν συνεπειῶν τοῦ ἔρωτος μίαν καθαρὰν ἰδέαν, ὑψηλὴν, βαρεῖαν, ἂν ἡ γυναῖκα αὐτὴ ἔχει τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα ὑγιᾶ, θὰ εἶνε καλὰ ὀπλισμένη ἐναντίον τῶν πειρασμῶν τῆς ἀκολασίας. Καὶ ἂν ἀπατάται εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς, θὰ μάθῃ ὅτι ἡ πλάνη τῆς δὲν εἶνε ἀτιμωτική, ὅτι δὲν θὰ τὴν σύρῃ, καθ' ὅλην τὴν ζωὴν ὡς εἶδος καταδύσης, καὶ ὅτι θὰ εἶνε δυνατὸν νὰξιωθῇ τὸν ἔρωτα ἐνὸς τιμίου ἀνθρώπου.

Ἀὐτὸ ὑποθέτει ὀλοκληρωτικὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰ ἥθη μας; Ἀλλ' αὐτὴ ἔγεινε κατὰ τὸ ἥμισυ, γίνεται καθ' ἑκάστην, αὐτὴ ἡ ἐπανάστασις! Πόσαι προλήψεις ἐξαφανισμέναι πλέον!... Ἡ ἀποδοκιμασία τῶν «τιμίων» δὲν κτυπᾷ πλέον οὔτε τὸ νόθον, οὔτε τὴν γυναῖκα ποῦ ἔχει διαζευχθῆ τὸν ἄνδρα τῆς ὑποφέρουν, συγχωροῦν μερικὰς ἐλευθέρως ἐνώσεις, καὶ μερικὰς γυναῖκες ἀπέκτησαν μὲ τὴν μαγειρίαν τοῦ ταλάντου των τὸ δικαίωμα τοῦ ζῆν κατὰ τὸν ἰδικόν των τρόπον—δικαίωμα ποῦ ἀνεγνώριζαν ἄλλοτε μόνον εἰς τὰς μεγάλας ἠθοποιούς!... Εἶνε τὰ συμπτώματα μίᾳς καταστάσεως πραγμάτων, ἡ ὁποία...»

Ἡ κυρία θέλει ν' ἀγοράσῃ αὐτὸ τὸ βιβλίον; ἠρώτησεν ἕνας ὑπάλληλος ὁ ὁποῖος εὑρισκεν ἀναμφιβόλως ὅτι ἡ ἀνάγνωσις εἶχε παραταθῆ ὑπὲρ τὸ δέον.

Ἡ Ζοζάννα ἐκοκκίνισε... Ἀπήντησεν αὐτομάτως:

—Ναί.

—Τρία φράγκα...

Τρία φράγκα! Καὶ ἦτον εἰς τὸ τέλος τοῦ μηνός... Ἡ Ζοζάννα ἠσθάνετο μίαν τύψιν ὅμως ἀνοῖξε τὸ παρτοφόλι τῆς. Ὁ ὑπάλληλος ἐτύλιγε τὸ βιβλίον.

—Εὐχαριστῶ... Μοῦ λέτε καὶ τὴν ὥρα;

—Ἐπτά παρὰ πέντε, κυρία...

Ὁ Μαυρίκιος δὲν ἤραγετο. Ἡ Ζοζάννα εἶδε εἰς μίαν ἀστραπὴν τὸ μικρὸ σπιτάκι τῆς ὁδοῦ Ἀμυότ.—Τὸν Πέτρον ἄρρωστον, τὸ παιδί τῆς νὰ κοιμάται εἰς κάποιον κἀθισμα καὶ τὴν γυναῖκα ποῦ ὁ ἄνδρας τῆς τὴν περιμένει...

«Ἀθλία γυναῖκα ποῦ εἶμαι! Ὁ σύζυγός μου, τὸ παιδί μου μὲ περιμένουν...» Ἀ! πέντε λεπτὰ ἀκόμη... Μαυρίκιε, θέλω νὰ ἴδω τὸν Μαυρίκιον! Δὲν ἠμπορῶ νὰ φύγω ἔτσι... Τὰ μάτια τῆς ἐγέμισαν δάκρυα. Ἀνθρωποὶ ἐστράφησαν καὶ τὴν ἐκύταξαν... Διὰ μίαν στιγμὴν ἐξύπνησεν ἡ ὑπερηφάνειά τῆς:

«Ὁχι, δὲν θὰ περιμένω περισσότερο! Εἶνε πολὺ ἄνανδρος.»

Γ

—Ζοζάννα!

Ἐσταμάτησε. Ὁ Μαυρίκιος Νατιὲ τὴν ἐφώναζε καθὼς εἶχε κατεβῆ ἀπὸ ἐν ἀμάξι.

—Ἐλα, πᾶμε! Γλίγωρα!

—Μά...

—Τί λοιπὸν. Τρώγω εἰς τὸ Πασσύ. Θὰ μιλήσωμε καθὼς θὰ πηγαίνωμε καὶ τὸ ἀμάξι θὰ σὲ ξαναπάῃ στὸ σπίτι σου... Τί λοιπὸν, δὲ θέλεις; Εἶσαι θυμωμένη; Ἐπειδὴ ἄργησα; Δὲν εἶνε τὸ λάθος ἰδικό μου, σοῦ ὀρκίζομαι. Ἡ μητέρα μου μ' ἐκράτησε... Ἐτηλεφώνησα εἰς τὴν ἐφημερίδα σου νὰ σὲ εἰδοποιήσουν νὰ μὴ περιμένῃς, ἀλλὰ εἶχες φύγει.

Ἐἶπε λυπημένη:

—Πολὺ γλίγωρα ἄρχισες νὰ ὑποφέρῃς τὸ νὰ μὴ μὲ βλέπῃς!

—Ζοζάννα, ἀγαπημένη μου...

—Τώρα εἶνε πολὺ ἄργά. Πρέπει νὰ πηγαίνω στὸ σπίτι...

—Τί ἀτυχία! Δὲν ξέρω πᾶ πότε θὰ εἶμαι ἐλεύθερος...

Ἐρριψε τὸ βλέμμα τῆς ἐπάνω του:

—Καλὰ λοιπὸν, θὰ ἔλθω μαζί σου ἔως τὸν Σηκουάνα.

—Πᾶμε!

Τὴν ἐβοήθησε ν' ἀνέβῃ στὸ ἀμάξι, καὶ ἐνῶ ἔβιδε τὴν διεύθυνσιν εἰς τὸν ἀμαξηλάτην, αὐτὴ τὸν παρετήρει ἀπλήστως, ξανθόν, ὄχρον, λεπτόν μέσα εἰς τὸν βαρὺν σκοῦρον μανδύαν του.

—Ζοζάννα, μικρὸ μου, εἶσαι θυμωμένη μαζί μου;

—Ναί, τοῦ εἶπε, ναί, εἶμαι θυμωμένη! Δὲν ἔχεις καρδιά, δὲν ἔχεις τάχα, δὲν ἔχεις...

—Σῶπα! Σῶπα! Τί κακὴ ποῦ εἶσαι ἀπόψε!

—Μὲ ταπεινώνεις μ' εὐχαριστήσιν σου, μὲ περιπαίζεις... Τίς προάλλες, σὲ περίμενα, εἰς τὴν ἐφημερίδα: μοῦ ἔστειλες τηλεγράφημα...

Ἀπόψε, ἐτηλεφώνησες γιὰ ν' ἀναβάλλῃς τὸ ραντεβού... Δὲν μοῦ γράφεις πλέον!... Ἀ! ἐκουράσθηκα πλέον ἀπὸ ὄλα, ἀπὸ σένα, ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ἀπὸ τὴν ζωὴν!

—Ἐ! Καλὰ, ἀλήθεια, εἶσαι εὐγενῆς, μικρὸ μου! Ἴδου λοιπὸν ὑποδοχή!... Ἐγὼ ποῦ ἔκαμα ἄνω-κάτω τὴ μαμά, ποῦ ἔκλεισα βιαστικὰ τρεῖς ἐπιστολάς κ' ἔδιωξα παρὰ πολὺ ἀγενῶς ἕνα φίλον μου γιὰ νὰ μείνω ἐλεύθερος! Ὁχι, εἶσαι παράξενη!... Σοῦ δίνω ἀπὸ τὴ ζωὴ μου ὅ,τι ἠμπορῶ νὰ σοῦ δώσω. Δὲν εἶνε μοναχὰ ὁ ἔρωτος εἰς τὴν ζωὴν. Πρέπει νὰ σκέπτεσαι κ' ὄλα. Ἐχεις τὸ σπίτι σου, τὴν ἐφημερίδα σου ἔγὼ πάλιν τὰς ὑποθέσεις μου, τὴν οἰκογένειάν μου, τὰς σχέσεις μου...

—Ὅμως εἶς ἐλεύθερος ἐσοῦ! Ἐνῶ ἐγὼ εἶμαι δεμένη μὲ χίλιους δεσμούς. Κ' ἐντούτοις εὐρίσκω τὸν τρόπον νὰ σὲ ἴδω, νὰ σοῦ γράψω... Ἀ, ὄχι, ἄφησέ με, δὲν θέλω νὰ μάγκαιάζῃς, θέλω νὰ μοῦ ἀπαντᾷς εἰς ὅ,τι σ' ἐρωτῶ!

—Τί; Τί ἠμπορῶ νὰ σοῦ πῶ; Ὑποφέρεις;... Μὲ νομίζεις λοιπὸν ἀτυχῆ; Εἶνε ἡ μοῖρα μας. Ἐκάμαμε μίαν τρέλλα. Ὄ! Δὲν λυποῦμαι γι' αὐτό. Ὅπως ὅποτε ἦτον μίαν τρέλλα. Θὰ ἔπρεπε νὰ εἶμαι δυνατώτερος, περισσότερο κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου!... Ἐπρεπε ν' ἀπομακρυνθῶ. Πόσες δυστυχίες ἀπέφευγα! Βλέπεις; δὲν εἶμαι ἀδικός ἀφοῦ ὁμολογῶ τὰ ἀδικά μου.

—Ἀλλὰ δὲν εἶμαι εὐτυχῆς! τοῦ εἶπε μὲ λυγμόν. Αὐτό, Μαυρίκιε, εἶνε τρομερό!... Μὲ ὄλα ὅσα ὑπέφερα—καὶ χωρὶς νὰ παραπονεθῶ—γιὰ τὴν ἀγάπην σου, σὰκούω νὰ λὲς ὅτι δὲν εἶσαι εὐτυχῆς. Μολαταῦτα, δὲν μετανοῶ ποῦ σἀγάπησα. Λυποῦμαι μόνον ὅτι δὲν μάγαπήσες καὶ σὺ ἄλλο τόσο...

—Σὲ ἀγάπησα πολὺ, Ζοζάννα.

—Ἀ! ὄχι ἀρκετὰ, ἀφοῦ μετανοεῖς γι' αὐτό. Ἀλλὰ, τώρα ἔλα, πέ μου, τί ἔκαμα; Σε τί σοῦ ἀπήρξα; Ἐχεις νὰ μὲ κατηγορήσῃς εἰς τίποτε; Σἀγάπησα μὲ πίστιν. Δὲν σοῦ ἔγεινα βάρος, δὲν σοῦ ἐζήτησα τίποτε, μόνον τὴν ἀγάπην σου... Δὲν σοῦ ἔμαθα ἀπὸ τοὺς πόνους μου καὶ τὰ βάσανά μου παρ' ὅ,τι ἦτον ἀπόλυτος ἀδύνατον νὰ σοῦ κρῖνω. Τὸ παιδί τέλος, ἄφησέ με νὰ σοῦ μιλήσω γι' αὐτό, ἐνόμιζα ὅτι θὰ ἦτον ἕνας δεσμὸς μεταξύ μας, ἕνας τόσο δυνατὸς δεσμὸς!...

—Μὰ δὲν σὲ κατηγορῶ γιὰ τίποτε, πτωχὴ μου Ζοζάννα. Ἦσουν τελεία... Ἐν τούτοις... Μιλεῖς γιὰ τὸ παιδί!... Δὲν θᾶξίσε καλύτερα, γιὰ σένα αὐτὸ τὸ μικρὸ νὰ μὴν ἤραγετο στὸν κόσμον; Καὶ γιὰ μέ, ποῖα εὐθύνη!

—Δὲν τὸ ἀγάπησες ποτέ σου, αὐτὸ τὸ παιδί! εἶπεν ἀποσπασμένη. Δὲν ἠθέλησες νὰ τὸ γνωρίζῃς...

— Ζοζάννα. Ἡμποροῦσα νὰ μῶ στὸ σπῆ-
τι σου; Ὁ σύζυγός σου δὲν θέλει νὰ δεχθῆ
κανέναν... Καὶ σὺ ἡ ἴδια θὰ ἠθελες τάχα νὰ
με ἰδῆς νὰ παίζω τὸν ρόλον φίλου τοῦ σπι-
τιοῦ;... Εἶσαι πολὺ λεπτή...

— Δὲν ἤξερω... Ἡ ἀγάπη δὲν ἔχει τόσες
ψιλοδουλειές! Εἶτε ἡ Ζοζάννα κοκινίζουσα.
Ναί, κάποτε τὸ ἐπόθησα...

— Ὅμως, δὲν ἀπαρνεῖσαι τὸν ἄνδρα σου!

— Ὅχι! Δὲν τὸν ἀπαρνοῦμαι. Ἔχω μεγά-
λην στοργὴν γι' αὐτόν. Τοῦ εἶμαι ἀφωσιωμένη.
Ὅμως ἐσένα, ἐσένα, σ' ἀγαπῶ.

— Πῶς ἠμπορεῖς νὰ συνδυάξης ὅλα αὐτά;
Εἶσαι εἰλικρινὴς χωρὶς ἄλλο... Καὶ ἂν ἐξή-
λενα...

— Ἄ! δὲν τὸ ἐπάθαινες ποτέ σου, πρέπει
νὰ σοῦ ἀνταποδώσω δικαιοσύνην.

— Μὴν εἶσαι εἰρωνική. Δὲν ἠμπορῶ νὰ ζη-
λεύω τὸν Βαλεντέν, ἄς ἰδοῦμε. Εἶνε ἕνας ἀρ-
ρωστος, ἕνας δυστυχῆς. Μοῦ ἐξήγησες πολλὰς
φορὰς τὴν φύσιν τῶν αἰσθημάτων σου...

— Μὴ μοῦ μιλήσῃς γιὰ τὸν ἄνδρα μου! εἶ-
πεν ἡ Ζοζάννα μὲ ὀργήν. Αὐτὸ μὲ θλίβει, μὲ
θιμῶνει, μὲ ταπεινώνει...

— Λοιπόν, μίλησέ μου γιὰ τὸν ἑαυτό σου,
γιὰ τοὺς δύο μας. Μὴ μὲ ἀγριοκνιτῆς. Μικρὰ
μου Ζοζά...

Τὸν ἔσυρε.

— Μὴ γυρίζεις τὸ κεφάλι... Ἐλα... Πιὸ
σιμὰ. Βλέπεις, εἶμαι ὁ δυνατώτερος, σὲ κρατῶ.
Ἄ! πῶς μ' ἀρέσει τὸ φίλημά σου!...

Ἐπεχῶρει εἰς τὴν σαρκικὴν μέθην... Ἡ
σιμὰ, ἡ ἐπαφὴ τῆς γυναικός, ἡ φιλονεικία ἀ-
κόμη καὶ ἡ νευρικότης τῆς Ζοζάννας ἐξάνταπν
τὴν ἐπιθυμίαν του. Ἐγίνετο σχεδὸν τρυφερός.

— Ἄκουσε, μικροῦλα μου, δὲν εἶμαι τόσο
ἀγριος ὅσο φαντάζεσαι!... Αἰσθάνομαι τόσο
πολὺ ὅτι μ' ἀγαπᾷς!... Καὶ ὅταν εἶσαι ἐδῶ,
ὅλες μου οἱ σκοτοῦρες καὶ τὸ κακό μου κέρει
ὅλα φεύγουν. ὦ! Σ' ἀγαπῶ πολὺ, πολὺ...

Τοῦ ἀνταπέδιδε τὰ φιλήματα τῆς, ἐν μέθῃ,
περίλυπη καὶ γεμάτη ἀπὸ ἔντροπην.

— Ξέρεις, ἔλεγε χαμηλοφώνως, μὲ τὰ χεῖλη
ἐπάνω εἰς τὰ χεῖλη τῆς, θὰ ζητήσω γιὰ τοὺς
δύο μας μία ἄλλη καμαροῦλα.

— Δὲν θὰ εἶνε πιὰ ἡ καμαροῦλα μας. Γιατί
δὲν ἀνεπέσωσε τὸ νοῦμα; Πῶς λυπήθηκα!

— Ἐταξίδευα. Εἶχα ξεχάσει τὴν χρονολογίαν.

— Αὐτὸ μοῦ ἔκαμε τόσο κακό! Ἐπίστευσα...

Δὲν ἐτόλμησε νὰ πῆ: «ἐπίστευσα ὅτι ἠθε-
λες ν' ἀραιώσης τὰς συναντήσεις, νὰ μὲ προ-
παρασκευάσης εἰς τὴν τελικὴν ρῆξιν».

— Τὸ ξενοδοχεῖον; Ἄ! αὐτὸ μ' ἐντροπιά-
ζει! δὲν μ' ἀρέσει αὐτό.

— Ἄλλὰ γιὰ μία φορὰ ἀκόμη, ἕως ὅτου
ναῦρῶ νέο καταφύγιον... μεθαύριο, θέλεις;...

Δὲν ἀπήντησε, τὸν ἐφίλησε εἰς τὰ μάτια, εἰς
τὰ μάγουλα, εἰς τὰ χεῖλη.

— Θὰ ἔλθῃς;

— Ναί.

Ἡ χαρὰ τῆς δὲν ἦτον ἐλευθέρη, εἶχε ἕνα
εἶδος φόβου.

— Μαυρίκιε.

— Ἀγαπημένη μου.

— Τίποτε.

Εἶχε μίαν ἐρώτησιν εἰς τὰ χεῖλη τῆς: «Τί
θέλεις ἀπὸ μένα; τὴν ἀγάπην ἢ τὴν ἡδο-
νήν; Δὲν εἶνε τὸ ἴδιο πράγμα... Ἔχω ἀνάγ-
κην ἀπὸ φιλία καὶ ἀπὸ χάδια γιατί εἶμαι νέα
καὶ τὸ αἷμα μου βράζει, ὅπως καὶ τὸ δικό σου
Ὅμως μοναχὰ εἰς τὸν ἔρωτα ἠμπορῶ νὰ τ' ἀ-
πολαύσω, δὲν μοῦ ἀρκεῖ ἡ ἐπιθυμία σου...
Θέλω νὰ μ' ἀγαπᾷς. Ἄν μοῦ ἐπαιρνες τὴν καρ-
διά σου, δὲν θὰ ἠμποροῦσα νὰ σοῦ ἀνήκω
θὰ ἐφροῖτα εἰς τοὺς ἐναγκαλισμούς σου...»

Αὐτὴν τὴν φορὰν ἀκόμη δὲν ἐτόλμησε νὰ
ὀμιλήσῃ. Ὑστερα ἀπὸ τέσσαρα χρόνια, κατὰ τὰ
ὁποῖα πολλάκις εἶχαν δοθῆ ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλ-
λον, εἶχε ἕνα εἶδος ἠθικῆς αἰδοῦς ἢ ὁποῖα
μόνον ἐνώπιον τοῦ εὐτυχοῦς ἔρωτος ἠμποροῦσε
νὰ ξεφανισθῆ. Μόνη ἡ ἡδονὴ τοὺς ἐδίδε
πρὸς στιγμὴν τὴν ἀπατηλὴν ἰδέαν τῆς αἰσθη-
ματικῆς ἁρμονίας. Ἦσαν ἔραστῆς κ' ἐρωμένη
δὲν εἶχαν δυνηθῆ νὰ γίνουν φίλοι.

Ἐξαφνα, λαμβάνουσα τὴν ἀνθοδέσμη τῶν
μενεξέδων ἀπὸ τὴν ζώνην, τὴν ἔβαλε στὸ στόμα
τῆς ἔπειτα εἰς τὸ στόμα τοῦ Μαυρικίου:

— Πάρε... Θὰ φυλάξης αὐτὰ τὰ λουλούδια
στὴν τσέπη σου ἀπόψε, θὰ τὰ θίγῃς ἀπὸ και-
ροῦ εἰς καιρὸν καὶ θὰ αἰσθάνεσαι τὸ φίλημά
μου εἰς τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων σου.

— Ναί, ὠραία μου. Τί εὐγενεῖς σκέψεις ποῦ
ἔχεις πάντοτε! Ἐχαμογέλασε ἠρόμως.

— Τρῶς εἰς τοῦ Λαμπερτιέ;

— Ναί! Θὰ μιλήσωμε γιὰ μία μεγάλην παρὰ
πολὺ μεγάλην ὑπόθεσιν, μερδεμένην, παρὰ
πολὺ ἀνταράν, ἢ ὁποῖα θὰ μὲ ὑποχρεώσῃ ἴ-
σως ν' ἀφήσω τὸ Παρίσι... ὅχι βέβαια γιὰ
πολὺν καιρὸν.

— Ἐξηγήσου μου.

— Δὲν θὰ καταλάβῃς τίποτε.

— Μὰ θὰ καταλάβω.

— Ὅχι, πρόκειται γιὰ μία γέφυρα ποῦ μία
ἐταιρία σιδηροδρόμων θέλει νὰ κατασκευάσῃ

εἰς Ντορνόν. Ὁ Λαμπερτιέ τὴν κατασκευάζει.
Αἱ ἐργασίαι ἤρχισαν. Ἄλλὰ εἶνε μερδεμοδου-
λειές...

— Λοιπόν;

— Λοιπόν ὁ Λαμπερτιέ θέλει νὰ μὲ σταίλῃ
ἐκεῖ διὰ νὰ ἐξετάσω ἐπιτοπίως τὰς ἐργα-
σίας...

— Θὰ μείνῃς ἐκεῖ;...

— Τρεῖς ἐβδομάδες...

— Θὰ στενοχωρηθῆς;

— Ὅσο τὸ δυνατόν ὀλιγώτερο. Θὰ πάω εἰς
τὸ Μπορντώ. Ὁ Λαμπερτιέ ἔχει μίαν ἐξαδέλ-
φην ὑπανδρευμένην εἰς τὸ Μπορντώ μία γυ-
ναῖκα πάρα πολὺ σίκ, πολὺ πλουσία, ποῦ δέ-
χεται κόσμον καὶ κόσμον. Μ' ἔχει προσκαλέσει,
ἦδη.

— Εἶνε νέα, αὐτὴ ἡ κυρία;

— Οὔτε νέα, οὔτε γοργά ἔχει μιὰ κόρη εἰ-
κοσι ἐτῶν!

— Ὁραία ἡ κόρη;

— Τί σ' ἐνδιαφέρει;

— Βεβαίωτα, μοῦ εἶνε ἀδιάφορον. Ὁ λό-
γος τῶφερε...

Μὲ τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων ὁ Μαυρίκιος
ἐσπόγγισε τὰ μουσκευμένα γυαλιὰ τῆς ἀμάξης.

— Εἴμεθα εἰς τὴν γέφυραν τῆς Ὀμο-
νοίας...

— Ἄ! Θεέ μου!... Κατεβαίνω!...

— Ὅχι μείνε. Θὰ πάρω τόν...

Ἐνηγκαλισθῆσαν.

— Τί ἔχεις ἐκεῖ; Βιβλίο;

— Ναί τὸ ἀγόρασα προτίτερα; Ἡ «Ἐργα-
τί» τοῦ Νοέλ Ντελύλ. Δὲν ξέρεις;

— Τὸ βιβλίο; Ὅχι.

— Τὸν συγγραφέα;

— Ἀορίστως. Γράφει κοινωνιολογικὰ ἢ πο-
λιτικά, ἢ καὶ ἀπὸ τὰ δύο ἴσως... Τέλος ἐρ-
γάζεται σὲ κουραστικὰ πράγματα.

— Εἶνε γέρος;

— Τί σ' ἐνδιαφέρει; Θέλεις νὰ ζητήσω πλη-
ροφίας... Πρόκειται γιὰ κανένα συνοι-
κείον;...

— Εἶσαι ἀνόητος... Καληνύκτα, ἀγαπημέ-
νε μου!

— Καληνύκτα.

— Θὰ σοῦ σταίλω... αὔριο γιὰ νὰ ὀρίσω-
με...

— Ἐννοεῖται.

Κατέβη κ' ἐπλήρωσε τὸν ἀμαξῶν.

— Ὁδήγησε τὴν κυρίαν, ὁ δὸς Ἄμνός.

Ἡ ἀμαξά ἐγύρισε κέφυγε. Ἡ Ζοζάννα
ἤσθάνθη κάτι τί κάτω ἀπὸ τὸ πόδι τῆς...

Ἦτον τὸ μπουκετάκι τῶν μενεξέδων ποῦ ὁ
Μαυρίκιος εἶχε λησμονήσει φεύγων.

Δ

Τὸ ἀμάξι ἄφησε τὴν Ζοζάνναν εἰς τὴν γο-
νίαν τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν Λομόνδ
καὶ Ἄμνός.

Ἄνεβη διὰ μίας τὰ πέντε πατώματα τοῦ σπι-
τιοῦ κ' ἐσταμάτησε εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ δια-
μερισμάτος τῆς, κατὰκοπη καὶ ἀγωνιώσα, προ-
σέχουσα καὶ εἰς τὸν παραμικρότερον θόρυβον.
Ὅπισω ἀπὸ τὴν θύραν μίαν φωνὴν μανιώδους
ἤχησε:

— Ἄφησέ με ἡσυχῇ, γοργὰ τρελλή!

— Θεέ μου! ἀνεστέναξε ἡ Ζοζάννα, ὁ Πέ-
τρος μαλώνει μὲ τὴν Μαρία. Δὲν ἔφαγε!
Τί σκηνή!

Τρέμουσα, ἔβαλε τὸ κλειδί εἰς τὴν κλειδο-
νιά, ἀνοῖξε σιγά.

— Ἴδον ἡ κυρία, εἶπε μία ἄλλη μιὰ φορὰ,
κάμετε ὅπως ξέρετε μαζί τῆς... Ἐγώ, δὲν ξέ-
ρω τίποτε. Δὲν εἶδα τίποτε...

Ἡ γυναῖκα τῆς ὑπηρεσίας ἐφάνη εἰς τὸν
στενὸν διάδρομον ποῦ τὸ γκαζὶ χαμηλωμένο
χάριν οἰκονομίας ἐφώτιζε μόλις. Τὸ σῶμα τῆς
ἐκλείνε τὴν εἴσοδον τῆς κουζίνας ἀνεκίνει τὴν
κεφαλὴν ἐν ἀγανακτήσει.

— Τί εἶνε, Μαρία; εἶπεν ἡ Ζοζάννα.

— Ὁ κύριος ποῦ φωνάζει ὑστερ' ἀπὸ τὸν
αἰθέρα... Φωνάζει ἐδῶ καὶ μίαν ὥραν. Δὲν
ἠθέλησε νὰ πιῇ αὐτὸ τὸ ἀμερικάνικο ζουμί
ποῦ κοστίζει τόσο ἀκριβὰ!... Κ' ἔπειτα εἶπε
πῶς τὸ αὐγὸ δὲν ἦτον φρέσκο. Ἐνα αὐγὸ ποῦ
τὸ πῆρα καθὼς τὸ γεννοῦσ' ἢ κόιτα!... Ὑ-
στερα μοῦ ζήτησε τὸν αἰθέρα του ἐνῶ εἶχε
στομαχόπονο. Δὲν βρήκα τὸ κλειδί. Ἐπειτα
μὲ πέθανε μὲ ἀνοησίες. Μοῦ εἶπε ὅτι ἐκρυψα
τὸ κλειδί ἐπίτηδες... Σὰν νὰ ἤμουν καμμιὰ
ποῦ θέλω νὰ κάνω κακὸ σ' ἀφεντικά μου.

— Τὸ μικρό, Μαρία, ἔφαγε;

— Ὁ δρακούλης εἶνε στὸ κρεββάτι...

— Κοιμάται. Πρέπει νὰ φύγω.

— Ἡ Μαρία ἔλυσε τὴν γαλάζιαν ποδιάν
τῆς.

— Ἡ σοῦπα σας εἶνε ζεστή. Καλὴ νύκτα
σας, κυρία.

— Καληνύκτα, Μαρία...

Ἡ γυναῖκα τῆς ὑπηρεσίας παρετήρησε τὴν
Ζοζάνναν μὲ οἰκτον. Δὲν εἶχε ὑπηρετήσῃ πρίγ-
κησας. Εἶχε γεννηθῆ εἰς τὴν ὁδὸν Μαφφε-
τάρ καὶ δὲν εἶχε τρόπους. Ἦτον ἕνα εὐγενὲς

πλάσμα, ποῦ ἐθαύμαζε τὴν κυρίαν Βαλεντέν ἐνῶ ἔκλαιε τὸν ἄνδρα τῆς.

Ἡ Ζοζάννα, ἀφοῦ ἔβγαλε τὸ καπέλλο τῆς καὶ τὴν ζακέτταν τῆς, ἐπῆγε εἰς τὴν τραπεζαρίαν, ἀδειανὴν, μόλις φωτιζομένην ἔπειτα εἰς τὴν μισοσκοτεινὴν κάμαραν ὅπου ἀκούετο ἡ φωνὴ τοῦ μικροῦ.

— Ἀ! Ἐδῶ εἶσαι! Εἶπε ὁ Πέτρος.

Πλαγιασμένος εἰς τὸ κρεβάτι δὲν ἐκνεῖτο καθόλου. Αὐτὴ ἐψιδύρισε:

— Ἀργησα πολὺ... Συγχώρεσέ με... Ἐχω... Μ' ἐκράτησαν. Ἐπειτα, ἐσκέφθηκα πῶς ἦ Μαρία...

— Ὀλίγο ἔλειψε νὰ τὴ χτυπήσω στὴν πόρτα τῆς Μαρίας σου!... Βρώμα, φλύαρη καὶ τεμπέλα! Ποῦ τὸ βρήκες τὸ κελεπούρι. Μὰ δὲν μ' ἀκούς καὶ μιὰ φορά. Δὲν ἔχω καμμίαν ἐξουσία στὸ σπίτι μου. Ἡ γυναῖκα ποῦ δίνει ὅλα τ' ἄδικα κ' ἐμπρὸς στὴν ὑπηρετρία ἀκόμη. Χωρὶς ἄλλο δὲν ἀξίζω γιὰ τίποτε, δὲν ἔχω τίποτε νὰ πῶ...

— ὦ, Πέτρο, ξέρεις καλά...

— Εἶμαι τὸ βάρος ὅλου τοῦ κόσμου, καὶ δικό σου ἀκόμη...

— Πέτρο, δὲν ἔχεις δίκιο νὰ μιλῆς ἔτσι!... Εἶσαι ἀρρωστος; σὲ περιποιοῦμαι ὅσο μ' μπορῶ καλύτερα καὶ ὄχι ἀπὸ καθῆκον μόνον, ἀλλὰ ἀπὸ στοργὴν... Μήπως σοῦ παραπονοῦμαι τάχα...

— Ὅχι βέβαια, ἀλλὰ κατὰ βάθος... Τί; θὰ κλαῖς πάλι; Νὰ οἱ γυναῖκες!... Θὰ ἔκανες καλύτερα νὰ ζητήσης τὸ κλειδί ποῦ ἔχασε ἡ Μαρία.

— Ποῦ κλειδί;

— Τὸ κλειδί τῆς φαρμακαποθήκης...

— Μὰ...

— Τί, μά! Ἄ, καταλαβαίνω. Τῶκρυφες... Δὲν θέλεις νὰ πάρω τὸν αἰθέρα μου, ποῦ μ' ἀνακουφίζει, ποῦ με ἀποκοιμίζει... Πὲ τὴν ἀλήθεια; τῶκρυφες αὐτὸ τὸ κλειδί...

— Ναι, τῶκρυφα. Ὁ γιατρός μου εἶπε...

— Ἄς πάη στὸ διάβολο ὁ γιατρός.

— Τὸ κλειδί!

— Σὲ παρακαλῶ, Πέτρο μου, νὰ μὴ στὰ σύγκαλά σου. Μήπως θέλω νὰ σοῦ κάνω κακό!... Ξαναπλάγιασε!... ἡσύχασε...

— Δῶσε μου τὸ κλειδί, ὀργὴ τοῦ Θεοῦ!

Τὸ φῶς καθὼς ἔμπαινε ἀπὸ τὴν μισανοιγμένην θύραν, ἐφώτιζε ὀλίγο τὸ δωμάτιον, τὸ προσκέφαλο τοῦ κρεβατιοῦ, τὴν ἀδυνατισμένην μορφήν, τοὺς μεγάλους βραχίονας τοῦ ὄργισμένου ἀνθρώπου.

— Σοῦτ! Θὰ ξυπνήσης τὸ μικρό! Εἶπε ἡ Ζοζάννα τρομαγμένη.

Ἄνοιξε τὸ ἀρμάρι, ἐπῆρε ἓνα κλειδί βαλμένο ὀπίσω ἀπὸ τ' ἀσπρόρουχα.

— Νὰ... Κάμε ὅ,τι θέλεις... Δὲν εἶμαι ὑπεύθυνος...

— Ναι ὅ,τι κι' ἂν μοῦ γείνη, ἐσὺ νίπτεισαι τὰς χεῖρας! Σ' εὐχαριστῶ!...

Δὲν διεμαρτυρήθη καθόλου. Ἀπὸ καιρὸν ὑφίστατο παρομοίως σιγηνάς, ποῦ ἐτελείωναν πάντοτε κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον! Ὑστερ' ἀπὸ φωνάς, βιαιότητος, ἀπειλῶν, ὁ Πέτρος ἡσύχαζε, ἐγένετο τρυφερός, ἐπεκαλεῖτο τὴν συγχώρησιν τῆς γυναίκος του... Ἐφώναζε ὅτι τῆς ὄφειλε τὰ πάντα, ὅτι ἦτον ἄγγελος καὶ αὐτὸς κτήνος, ὅτι τὴν ἐλάτρευε, ὅτι δὲν ἠμποροῦσε νὰ κάμῃ χωρὶς αὐτήν, ἀλλὰ ὅτι δὲν θὰ τῆς εἶνε βάρος πολὺν καιρὸν, ἐνθυμεῖτο τοὺς γάμους των, τὴν ἀρχὴν τῆς συμβιώσεώς των. Κάποτε ἡ συγκίνησις ἀπὸ τὰς ἀναμνήσεις αὐτὰς κατελάμβανε τὴν νεαρὰν γυναῖκα... Καὶ ἄφηγε εἰς καθεμίαν ἀπὸ τὰς κρίσεις αὐτὰς ἓνα μέρος τῆς ἐνεργείας ποῦ τῆς ἦτον ἀναγκαῖα... Ὁ Πέτρος τὴν ἐτρέλλαινε, τὴν συνετάρασε... Αὐτὸς εἶχε πάντοτε χαρακτῆρα ἀσταθῆ, ἀνήσυχον, μετὸν φόβον φανταστικῶν κακῶν καὶ τὸν τρόμον τοῦ θανάτου. Ἀκαταπαύστως τὴν διαίτάν του, ἀρνούμενος τὸ γάλα, ὑποπτεύων τὴν ποιότητα τῶν τροφῶν... Ὁ κρεοπώλης, ὁ παντοπώλης ἦσαν δημόσιοι κακοῦργοι. Ὁ φαρμακοποιὸς ἔπρεπε νὰ κατατομηθῆ!... Ὁ γιατρός ἦτον γαϊδοῦρι... Ὡς πρὸς τὴν Μαρίαν, συνένοχον τῶν ἀτιμῶν αὐτῶν, αὐτὸς ἐπαρακαλοῦσε τὸν Θεὸν ν' ἀποθάνῃ ὁ ἀφέντης τῆς.

Κάθε πρωὶ ὁ Βαλεντέν ἐκύτταζε τὸν ἐανιὸν του εἰς τὸν καθρέπτην:

— Ἄ! εἶμαι δροσερός! ἔλεγε κάποτε. Καὶ ὁ ἡλίθιος αὐτὸς γιατρός ποῦ νομίζει ὅτι ἔχω γαστροεντερίτιν!... Δὲν βλέπει πῶς εἶμαι κίτρινος!... Παρατήρησε, Ζοζάννα. Ὅχι λοιπόν;... Τὸ ἤξερα πῶς θὰ ἔλεγες ὄχι. Ἐχω τὸ χροῶμα κίτρινο σὰν τῆς ψάθας, ναί, ἀκριβῶς!... Καὶ τοῦτο σημαίνει πῶς ἔχω καρκίνον...

Μίαν ἄλλην ἡμέραν, ὅτι εἶχε παθήσεις τῶν ἀρτηριῶν, νεφρίτιν, ἢ ἀρρώστιαν τοῦ μυελοῦ. Ἐνόμιζε πῶς ἦτον παραλυτικός... Πάντοτε ἀπασχολημένος μετὰ τὴν ἀρρώστιαν του ἐπαραπονεῖτο πῶς δὲν τὸν ἐλυποῦντο ἀρκετά... Ἡ καταναγκαστικὴ ἀδράνεια, μέσα εἰς τὴν ἀξαναομένην στενοχωρίαν, τοῦ ἦτον διπλὰ λυπηρά. Ὑπέφερε ὅτι ἡ γυναῖκα του εἰργάζετο, ὅτι ἡ γρηὰ θεία του δεσποινὶς Μιράντ ἐπούλησε τὰ

ροῦχα τῆς νὰ τοὺς βοηθήσῃ. Καὶ συγχρόνως, ἀπαιτοῦσε φάρμακα σπάνια καὶ ἀκριβά, τροφήν ντελικάτων, φροντίδας, καὶ ἀπειλῶν τὴν Ζοζάνναν νὰ σκοιτωθῆ διὰ τὴν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν παρουσίαν του, ἐπετύγχανε παρ' αὐτῆς ὅ,τι ἠθελε, δυνατὸν ἢ ἀδύνατον...

Αὐτὴ ἦτον χωρὶς καμίαν δύναμιν ἐμπρὸς εἰς τὴν αἰσθηματολογικὴν αὐτὴν ψαλμωδίαν, ἢ ὅποια ἐλάμβανε ζωὴν εἰς κάθε κρίσιν τοῦ φυσικοῦ πάθους, ὅταν ὁ Πέτρος, μετὰ μίαν μακρὰν ἀδιαφορίαν ἐφαίνετο ἐρωτευμένος καὶ ζηλότυπος... Εἰς τοὺς βραχίονας αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, τὸν ὅποιον εἶχε ἀγαπήσει μετ' ἔρωτα, τὸν ὅποιον ἀγαποῦσε ἀκόμη μετ' στοργὴν οἶνοι μνητρικῆν, ἡ Ζοζάννα ἐδοκίμαζε μίαν ἀποστροφὴν ἀκατανύκτων, μίαν ἐπανάστασιν ὅλων τῶν αἰσθήσεων. Τὸ σῶμα τῆς, δροσερὸ καὶ καθαρὸν, ἐβδελύττετο τὸ ἀρρωστο σῶμα... Ἀλλὰ οἰκτεῖρουσα τὴν ὀδύνην τοῦ Πέτρου, δὲν ἤξευρε, δὲν ἠμποροῦσε ν' ἀρνηθῆ!... Ὑστερα ἀπὸ νύκτας φρικώδεις, ἡ ἐπιθυμία τῆς ἔφενυγε, πρὸς τὸν Μαυρίκιον, κ' ἐπίστευε τὸν ἐανιὸν τῆς ὄχι ἐντροπισασμένον ἀλλὰ «κεκαθαρμένον» ἀπὸ τὰ ὕγι' κ' ἐλεύθερα θωπεύματα, ἀπὸ μίαν ἡδονὴν ποῦ διὰ τοὺς δύο ἐραστὰς ἦτον ἔρως...

Ὅμως ἐπέστρεφε εἰς τὸν σύζυγόν τῆς ἐνόμιζε ὅτι εὐρίσκειτο ἐκεῖ ἓνα μέρος τοῦ ἐαυτοῦ τῆς. Εἰς τὴν δυστυχίαν του καὶ εἰς τὰ δεινὰ του δὲν εἶχε παρ' αὐτὴν: δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ.

Ἐξαπλωμένος εἰς τὸ κρεβάτι ὁ Πέτρος ἐκρατοῦσε τὸ μπουτλάκι ἐκποματισμένον κάτω ἀπὸ τοὺς πόδιμάς του. Ἡ ὄσμη τοῦ αἰθέρος ἔξετείνετο πνίγουσα τὴν Ζοζάνναν... Ἐψιδύρισε:

— Ἀρκετά, Πέτρο!... Θὰ γίνης χειρότερα, ἔπειτα...

Ἐπαραπονέθη δι' ἓναν πόνον ποῦ ἠσθάνετο εἰς τὸν τράχηλον, ἓνα φρικίασμα εἰς τὴν σπονδυλικὴν στήλην... Τὰ πόδια μου καὶ τὰ χέρια μου ἐπάγωσαν... Πιάσε!... ὦ, ναί, τρίψε με, ἔτσι... Ἀκόμη!... Τὸ αἷμα μου δὲν κυκλοφορεῖ. Ἐχω τὸ πρόσωπο ξυλιασμένο...

Ἐτριβε μετὰ δύναμιν τὰ χέρια τοῦ ἀνδρός τῆς. Αὐτὸς ἐστένανε κατὰ τὰ διαλείμματα.

— Ἄ! Ἄ! Δὲν ξέρεις. Δῶσε μου τὸ ξεστὸ νερό...

Ἐτρέξε εἰς τὴν κουζίαν, ἀναψε τὸ γκαζι, ἔξεστανε τὸ νερό. Ὁ Πέτρος ἡσύχαζε λίγο λίγο. Ἐζήτησε πληροφορίας διὰ τὴν ἐφημερίδα, διὰ τὴν κυρίαν Φουκάρ, τὴν δεσποινίδα Μπὸν, τὴν

Φλορὸν ποῦ ἤξερε κ' ἔκαμνε τόσο καλὰ φάρμακα εἰς τὰς ἐσπερίδας!... Παρατήρησε ἀμέσως ὅτι ἡ γυναῖκα του δὲν ἠμποροῦσε νὰ σταθῆ ἀπὸ τὴν κούρασιν καὶ τὴν πείναν.

— Ἀλλὰ δὲν ἔφαγες, ἀγαπημένη μου!... Πήγαινε γλίγωρα νὰ φᾶς. Ἡ Μαρία σοῦ ἐφύλαξε τὸ μερίδιο σου.

Ἡ Ζοζάννα ἔφαγε, ἐντὸς πέντε λεπτῶν, ὅ,τι ἔμεινε ἀπὸ τὴν σούπαν καὶ τὸ βραστό, ἓνα φρούτο, μιὰ κουταλιά γλυκὸ. Ἐπειτα ἔβαλε μιὰ ποδιά ἐπάνω στὴ μαύρη ρόμπα τῆς, ἐσήκωσε τὸ τραπεζομάνδηλο, ἐσκοῦπισε τὰ ψίχала, ποῦ εἶχαν πέσει γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι... Ἐκαμνε τὰς ταπεινάς αὐτὰς ἐργασίας, εἶδος ἀνιαρῶν καθηκόντων, ἀναγκαίων ὅμως, καὶ τὰ ὅποια δὲν τὴν ὑπεβίβαζαν... Ἡ πενία ποῦ εἶχε γνωρίσει εὐθυμὴν καὶ ἐρασίαν εἰς τὸ σπίτι τῶν γονέων τῆς, βουβὴν καὶ τρομερὰν εἰς τὸ δικό τῆς σπίτι, δὲν εἶχε χαλαρώσει τὸν χαρακτῆρα τῆς... Ἡ Ζοζάννα ὄφειλε εἰς αὐτὴν μίαν ἐπαύξῃσιν ὑπερηφανείας καὶ θελήσεως, τὴν συνείδησιν τῆς ἐνεργείας τῆς, περισσοτέραν πάντοτε ὑπομονὴν καὶ πάντοτε περισσότερο θάρρος...

Ὅταν ἡ τραπεζαρία ἐσιγυρίσθη, ἔσβυσε τὸ φῶς, ἀναψε μίαν ἄλλην λάμπαν κ' ἐμπῆκε εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου ὁ Πέτρος τὴν ἐκαλοῦσε.

— Ζοζάννα, ἔρχεσαι... Εἶνε ἐννιάμισυ ἡ ὥρα...

— Τὸ ξέρω...

— Εἶσαι πλαγιασμένη;

— Ὅχι: πρέπει νὰ ἐργασθῶ ἀπόψε... Ἐχω νὰ τελειώσω τὴν «μικρὰν ἀλληλογραφίαν» καὶ τὰ «Χρονικά τοῦ συρμού».

— Μὰ ἄφησέ τα τώρα... Σηκώνεσαι τὸ πρωτὸ ἑνωρὶς.

— Ὅχι! Ὅχι!... Ἐχω ἄλλα νὰ κάμω αὐριο τὸ πρωτὸ. Δὲν θέλω νὰ τοὺς ἀργοπορήσω... Εἶνε θόρυβος ἐκείπερα. Ὁ Φουκάρ καὶ ἡ γυναῖκα του εἶνε ἀνήσυχτοι. Φοβοῦνται τὸν συναγωνισμόν, τὰ νέα περιοδικά: Ἡ Γυναῖκα... Ἡ Ἐδνυχὴς Ζωή... Ὁ Φουκάρ λέγει «Θὰ τοὺς φάμε... Ναί, θὰ κάνουμε τράσι.» Ὅμως οἱ συνεργάται ἔχουν φύγει, οἱ συνδρομηταὶ ἐπίσης... Νὰβλεπες τὴ λύσσα τοῦ Φουκάρ!...

Ἐβγάλε τὴν μπλοῦζαν τῆς καὶ τὸ φουστάνι τῆς, ἔξεκούμπωσε τὸν κορσὲ τῆς.

Ποῦ εἶνε τὸ σάλι μου; Στὰ πόδια τοῦ κρεβατιοῦ ἀπὸ τὸ πρωτὸ! Ἀλήθεια αὐτὴ ἡ Μαρία δὲν ἔχει καθόλου τάξιν.

— Μπά! εἶπε ὁ Πέτρος εἶνε καλὴ γυναῖκα πρὸ παντός.

Είχε μισοσηκωθή και στηριγμένος εις τὸν ἀγκῶνα ἐπαρτηροῦσε τὴν Ζοζάνναν. Τὸ φῶς τὴν ἐκάλυπτε μὲ μίαν θεομὴν ἀντανάλασιν . . . Ὁρθεῖ, ὄλιγον γυρμένη ἐκούμπωνε πίσω τῆς τὸ μαῦρο μισοφόρι τῆς. Καὶ ἀπησχολημένη ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῆς, τὴν ἐφημερίδα, τοὺς Φουκάρ, δὲν ἔβλεπε ὅτι ἡ χειρονομία τῆς ἀπεκάλυπτε τὸν ὠραῖον λαιμὸν κάτω ἀπὸ τὸ λεπτὸ πουνκαμισάκι, καὶ ὅτι ἡ ἐπωμὶς ἀπὸ μῶβ κορδέλλα ἐγλιστροῦσε . . .

Ἐμφυχόνετο καθὼς ὁμιλοῦσε τὰ μάτια τῆς μὲ ντ' ἄρδοναξ ἐσκιάζοντο ἀπὸ τὰ ματόκλαδα τὰ δόντια, τέλεια, ἐλαμποκοποῦσαν . . . Ἐσήκωσε τοὺς βραχίονας γυμνοὺς νὰ στερεώσῃ μίαν φουρκέτιαν εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος τῆς κεφαλῆς, ἔπειτα ἔσκυψε νὰ πάρῃ τὸ σαλάκι τῆς ἀπὸ κόκκινο μαλλί. Ὁ Πέτρος τὴν ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι ἔξαφνα :

— Ἀκουσε, Ζοζάννα :

— Τί! . . . Δὲν εἶσαι καλά . . .

— Πολὺ καλά . . . Ἀκουσε.

Ἐκάθισε ἐμπρὸς εἰς τὸ κρεβάτι. Ἡ ἀστραπή τῆς ἐπιθυμίας ἐπέρασε ἀπὸ τὰ φαιὰ μάτια του . . . Ἡ βαθουλωμένη δὴς του, ἀυλακωμένη ἀπὸ καθέτους ρυτίδας ἐκλονίσθη ἀπὸ ἓνα χαμόγελο. Τὰ γυαλιστερά μαλλιά του ἐκολλοῦσαν εἰς τοὺς κροτάφους. Τὸ μουστάκι του εἶχε μίαν ὁσμὴν αἰθέρος.

— Ἀφησέ με Πέτρο! ἔμουρμούρισε ἡ Ζοζάννα μὲ φωνὴν ἱκετευτικὴν μαζὶ καὶ φοβισμένην. Ὁ γιατρός . . .

— Ἀφησε λοιπὸν τὸν γιατρό! Πηγαίνω καλύτερα. Καὶ σὺ εἶσαι τόσο ὠραία, ἔτσι, μὲ τὰ μεγάλα σου μάτια, μὲ τὰ ἄσπρα χέρια σου . . .

Τὴν ἔσφιγγε κυλῶν τὴν κεφαλὴν ἐπάνω εἰς τὸ γλευκὸ γυμνὸ στήθος, καὶ τὸ ἄρωμα τῆς γυναικὸς τὸν ἐτρέλλαινε.

Ὅμως ἡ Ζοζάννα, αὐτὸ τὸ βράδυ, δὲν ἐκρατοῦσε τὴν ἀποστροφὴν τῆς. Ἐμεινε ἀκαμπτος. Ὁ Πέτρος τὴν ἀπώθησε.

— Μὲ σιχαίνεσαι λοιπόν! . . . Γιατί εἶμαι ἄρρωστος . . . γιατί εἶμαι ἄσημος; Δὲν μοῦ τὸ συγχωρεῖς νὰ εἶμαι ἄσημος καὶ ἄρρωστος. Ἐχεις δίκιο. Δὲν μοῦ ταιριάζει πιά ἡ ἀγάπη! ὦ! βεβαιώσου δὲν θὰ σὲ ξαναπειράξω . . .

Ἐκλαυσε ἀπὸ θυμόν.

— Ἡ μόνη χαρὰ ποῦ μοῦ ἀπέμεινε καὶ ὅμως μοῦ τὴν ἀρνείσαι! Πήγαινε! Δὲν θὰ ἐπικαλεσθῶ πλέον τὰ συγγυκά μου δικαιώματα . . . Σὲ ἤθελα ὅπως ἄλλοτε, ὅταν μ' ἀγαποῦσες . . . Ἄ! γλιγῶρα θὰ ἐλευθερωθῆς. Δὲν θὰ σ' ἐνοχλήσω πλέον . . . Ὁ ἀποθάνω. Θὰ πάω νὰ σα-

πίσω σὲ κάποια γωνία καὶ θὰ πάρῃς ἄλλον ἄνδρα . . . ἡ ἐραστὴν . . . νέον ποῦ δὲν θὰ σὲ κάμῃ ν' ἀηδιάσῃς.

Ἐφώναξε, ἀπελπισμένα:

— Σώπα! Σώπα! . . . Εἶνε ἀποτρόπαιο νὰ μοῦ 'μιλῆς ἔτσι . . . Δὲν θέλω ν' ἀποθάνω . . . Δὲν θέλω . . .

— Ζοζάννα.

Τὴν ἐκάλυψε μὲ βίαια θωπεύματα, τὰ ὁποῖα ὑφίστατο μὲ στεναγμούς, μὲ τὰ μάτια κλεισμένα, τὰ χεῖλη συνεσφιγμένα.

Ἐπὶ πολὺ ἔμεινε ἄφωνη μὲ μίαν διάθεσιν ναυτίας κοντὰ εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον τὸν ὁποῖον ἄρχισε νὰ παίρῃ ὁ ὕπνος. Ἐπειτα ἔβαλε τὸ σαλάκι τῆς ἐπῆρε τὴν λάμπαν εἰς τὸ σαλόνι. Τὸ τραπέζι ἦτον φορτωμένο μὲ βιβλία, μὲ ἐφημερίδας καὶ μ' ἐπιστολάς — ἐπιστολάς συνδρομητριῶν ποῦ ἐζητοῦσαν συμβουλὰς διὰ τὰς νέας ἐνθυμασίας των.

Ἡ Ζοζάννα, ἐκάθισε ἐμπρὸς εἰς τὸ τραπέζι καὶ ἔγραψε:

ΣΥΡΜΟΙ ΤΟΥ ΕΑΡΟΣ

«Τὰ χειμωνιάτικα κοστούμια θάντικατασταθῶν μὲ κοστούμια ἀπὸ σέρζ. Ὁ ἀλλαγκᾶς μονόχρωμος ἢ φανταζὶ θὰ θριαμβεύσῃ . . .»

Ὁ κονδυλοφόρος ἐγλιστροῦσε ἀπὸ τὰ δάκτυλά τῆς. Τὰ θεομά τῆς δάκρυα ἐπάνω εἰς τὸ ἄσπρο χαρτί. Τὸ στήθος ἔαρχετο ἀπὸ ἓνα βαθὺν λυγμόν:

— Τί ζωή, Θεέ μου! τί ζωή! . . .

Ε΄.

Ἦτον 4 μετὰ τὸ μεσημέρι. Ὁ κ. Ἰσιδωρος Φουκάρ καὶ ἡ κυρία Μαγδαληνὴ Φουκάρ ἴδρυνται διευθύνται τοῦ «Γυναικείου κόσμου», ἡ κυρία Λανιὺ, γραμματεὺς τῆς συντάξεως, οἱ ῥεπορτερ καὶ οἱ ῥεπορτίνες, οἱ σχεδιασταὶ καὶ οἱ φωτογράφοι, ὅλοι οἱ διαφόρου σημασίας ἄνθρωποι αὐτοί, ἀπὸ τὰς πέντε ἕως τὰς ἑπτὰ, εἰς τὴν λάμπιν τῶν ἠλεκτρικῶν, τὸ θεορῦμα τοῦ τηλεφώνου, τὸ βούισμα τῶν ὁμιλιῶν, ἔμπαιναν, ἔβγαιναν, ὁμιλοῦσαν, ἔγραφαν καὶ συνέθεταν τὸ «μεγαλύτερον περιοδικὸν τοῦ κόσμου» — καὶ 4 ἢ 5 ἐπιθεωρήσεις ἀκόμη — ὅλοι ἦσαν τότε στὶς χαρὰς των καὶ στὰ πηγαινε-ἔλα των.

Εἰς τὸ μέγα διαμέρισμα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σαιντ-Ὀνορέ δὲν ἦσαν παρὰ μόνον μερικοὶ ὑπάλληλοι τῆς διαχειρίσεως, ἴσως ἢ δεσποινὶς Μπόν,

ἢ ὁποία διηύθυνε τὴν μικρὰν ἐπιθεώρησιν «L'assistance féminine», καὶ ἡ Ζοζάννα Βαλεντέν. Ἡ γραμματεὺς τῆς συντάξεως ἦτον ἓνα ὑποκείμενον πολὺ τοῦ λούσου, τοῦ κόσμου, ὑπαρξὶς *μημοναπικὴ*, φιλενάδα τῶν Φουκάρ. Ἐδῶ καὶ μερικὸς μῆνας ἔκαμε κοῦραν διὰ μίαν μικρὰν νευρασθένειαν, καὶ ἡ Ζοζάννα τὴν ἀντικαθίστα — διότι ἡ Ζοζάννα μὴ ἔχουσα ὀρισμέναν ἀσχολίαν ἦτον ὑπάλληλος τῆς διαχειρίσεως καὶ τῆς συντάξεως μαζὶ, ἐκτὸς ἔκαμνε ἀκόμη καὶ ἀλληλογραφίαν. Καὶ ἐπειδὴ εἶχε εὐστροφίαν πνεύματος, ἐπετύγγανε περίπου εἰς ὅλα.

Τὸ μικρὸν γραφεῖο ποῦ κατεῖχε διετήρει μερικὰ ἴχνη τοῦ περάσματος τῆς δεσποινίδος Φλορύ, ἢ ὁποία τὸ κατεῖχε πρὶν ἀφιερωθῆ εἰς τὴν «Παρισινὴν Ἐσπερίδα», εἰς τοὺς ἀπολογισμοὺς τῶν ἀθλητικῶν ἐνώσεων, καὶ εἰς τὴν εὐτυχίαν ἐνός κ. Δυπὸν.

Ὁ ἥλιος τοῦ Μαρτίου, θερμὸς καὶ κάπως ὠχρὸς ἔμπαινε εἰς τὸ γραφεῖον. Ἀκουεσ τ' ἀμάξια, τὸ τὰκ-τὰκ μίᾶς γραφομηχανῆς, ὀπίσω ἀπὸ τὸν τοῖχον. Εἰς τὸν ἀντιθάλαμον, οἱ ὑπηρέται ὁμιλοῦσαν μεγαλοφώνως καὶ ἐγελοῦσαν χωρὶς ἐντροπὴν.

Ἡ Ζοζάννα ἠργάζετο. Ἡ μπλοῦζα τῆς ἀπὸ κόκκινο μετὰξί, ὁ λαιμὸς κύπτων ὡσὰν κάτω ἀπὸ κάποιο βάρος ἔκαμναν ὠχρὸν τὸ ἔμορφο πρόσωπό τῆς . . . Ἐμορφο; Ποιὸς ἔξει; . . . Ἐνα πρόσωπο σημερινῆς Παρισινῆς, μὲ μύτην λεπτὴν ἀνακινουμένην, μεγάλη μάτια, ἓνα μέτωπο μισοσκεπασμένο ἀπὸ τὰ σκοῦρα μαλλιά — μία μορφή ὡσὰν ἐκείνας ποῦ ζωγραφίζει ὁ Helleu, μὲ τὸ ζωντανὸν καὶ ἐλεύθερον μολύβι του, εἰς τρεῖς τόνους λευκοῦ, ἐρυθροῦ καὶ μαύρου . . . Δὲν ἐφαίνοντο τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Ζοζάννας; ἐφαίνετο τὸ μειδίαμα εἰς τὴν ἄκρην ἀπὸ τὰ χεῖλη τῆς, καὶ τὸ κτύπημα τῶν βλεφαρῶν, καὶ τὸ λακκάκι τοῦ πηγουνίου.

Ἀπέθεσε τὴν πένναν τῆς, ἔχασμῆθη, ἐκτύταξε τὴν ὄραν . . . Ἄνιούσε . . . Ἐσυλλογίσθη τὸν σύζυγόν τῆς, ὁ ὁποῖος ἐδῶ καὶ μερικὰς ἡμέρας, ἦτον περισσότερον ἄρρωστος. Ἐσυλλογίσθη πῶς ὁ Μαυρίκιος εἰς τὸ Μπορντὸ τὴν ἐλησμονοῦσε. Δύο γράμματα εἰς δεκαπέντε ἡμέρας! . . . Καὶ ἡ θλίψις τῆς ζωῆς ἐβάρυνεν ἐπάνω τῆς.

Παρετήρησε τὸ ἡμερολόγιον, κερφωμένο εἰς μίαν ἄκρην «21 Μαρτίου» . . . Ἡ ἀνοιξὶς ἠρῆχε. Ἐγινε ἀκόμη πικρὸ λυπημένη. Δὲν ἀγαποῦσε πλέον τὴν ἀνοιξιν.

Καθὼς ἔσκυβε νὰ περισυλλέξῃ ἓνα γράμμα, τὸ μεταξωτὸ τῆς μπλοῦζας τῆς ἔσχισε. Ἐσηκώθη καὶ εἶδε πῶς ἦτον τὸ μανίκι ποῦ δὲν ἔβασταῦσε. Θὰ ἔπρεπε λοιπὸν ν' ἀγοράσῃ ἄλλη μπλοῦζα; Μ' αὐτὴν ἐπέρασε ἀρκετὸν καιρὸν . . . Ἡ Ζοζάννα ἐσκίεθη κατ' ἀρχὰς νὰ τὴν διορθώσῃ ὀπως-ὀπως. Ἐκλείδωσε τὴν θύραν, ἐπῆρε κλωστήν καὶ μίαν βελόναν ἀπὸ τὸ συρτάρι τοῦ τραπέζιου τῆς, καὶ ἀφοῦ ἔβγαλε τὴν μπλοῦζαν τῆς, ἐζήτησε τὸ μέρος τοῦ σχισίματος . . . Ναι, ἠμποροῦσε νὰ διορθωθῇ . . . Ν' ἀγοράσῃ ἄλλην μπλοῦζαν εἰς τὸ τέλος τοῦ μηνὸς θὰ ἦτον τρέλλα. Ὅμως ἡ Ζοζάννα εἶχε δάκρυα εἰς τὰ μάτια. Μάταια ἤθελε νὰ εἶνε λογική, ἦτον γυναῖκα, ἦτον φιλάρεσκος, καὶ τὴν ἔστενοχωροῦσε νὰ εἶνε χειρότερα ἀπὸ τὰς συναδέλφους τῆς ντυμένη . . . Φτωχὴ μπλοῦζα . . . Τί διαφορὰ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν κορσᾶς ποῦ ἐφοροῦσε ἢ δεσποινὶς Φλορύ! . . . Ἡ Ζοζάννα ἀνεστέναξε. Ἐπειτα ἐσυλλογίσθη τὰ χρονογραφήματα ποῦ εἶχε νὰ γράψῃ, πῶς θὰ τὴν ἐπερικρονοῦσαν αἱ συνάδελφοί τῆς, ἂν τὴν ἔβλεπαν νὰ διορθῶν τὴν μπλοῦζα τῆς μέσα εἰς τὰ πολυτελῆ γραφεῖα τοῦ «Γυναικείου Κόσμου» καὶ ἄρχισε νὰ γελᾷ, ὀλομόναχη, κερηγορομένη διὰ τὸ ἀστεῖον τῆς καταστάσεως.

Ἐβαλε ξανά τὴν μπλοῦζα τῆς καὶ ἤρῃσε νὰ ἠργάζετο. Συνέτασσε μερικὰς γραμμὰς ποῦ θὰ ἔπρεπε νὰ συνοδεύουν τὰς εἰκόνας ἐνός ἄρθρου . . . Ἡ ὥρα ἐπέρασε. Ἀμέσως βήματα, φωναί, ὁ συνήθης θόρυβος ἐγέμισαν τὴν ἀντικάμαραν τῶν γειτονικῶν γραφείων. Ἐπὶ πέντε ὀλόκληρα λεπτὰ κάποιος ἐκτυποῦσε. Αἱ συντάκτιδες, οἱ σχεδιασταί, καθὼς δὲν εὕρισκαν κανένα, ἀπενθύνοντο πρὸς τὴν κυρίαν Βαλεντέν:

— Λοιπόν, κυρία; . . . Περιμένω τὰς διορθώσεις μου.

— Τὸ διήγημά μου; . . .

Ἡ ρινόφωνη ὁμιλία τοῦ κ. Φουκάρ ἀνηχοῦσε εἰς τὰ διαμερίσματα τῶν γραφείων φέρουσα τὸν τρόμον εἰς τὴν ψυχὴν τῶν συντάκτιδων, τῶν ὑπαλλήλων, τῶν ὑπηρετῶν . . .

Τὸ τηλεφώνον ἔδινε καὶ ἔπαιρνε.

— Κυρία Φλορύ . . .

— Κυρία Μερσιέ . . .

— Κυρία Βαλεντέν . . .

Ἡ Ζοζάννα ὕστερα ἀπὸ πολλὴν ὥραν ἐκτύπησε τὴν θύραν τῆς Μαγδαληνῆς Φουκάρ. Εἰσήθη. Εἰς τὸ τραπέζι τῆς ἓνα βιβλίον «Ἡ ἐργατὶς».

Εἰσήθη ὁ κ. Φουκάρ:

— Πάρετε, ξυφυλλίστε το. Γράψετε μερικά συμπληρωτικά γραμμάς, συμπληρωτικά δια τὸν συγγραφέα. Θὰ μαγευθῆ . . .

Ἡ «**Εργάτις**»! ἐφώναξε ἡ Ζοζάννα καθὼς ἔπαιρνε τὸ βιβλίον εἰς τὰ χεῖρα. Τὸ ξέρω, τὸ ξέρω αὐτὸ τὸ βιβλίον . . . Τὸ ἐδιάβασα . . . Τὸ ἔχω μάλιστα ἀγοράσει . . .

— Μπᾶ! ἀγοράζετε βιβλία, σεις! . . . Θὰ τὸ πῶ εἰς τὸν Ντελὺλ ὅταν γυρίσῃ ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν.

Κ' ἐστράφη πρὸς τὴν Μαγδαληνὴν:

— Ἐνθυμείσθε τὸν Νοὲλ Ντελὺλ;

Τὸν ἐγνώρισα κάπως εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν . . . Κ' ἐφάγαμε μαζί του, δὲν ξέρω ποῦ . . . εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἀποικιαῶν, ἴσως . . . Ψηλός, ξανθός σὰν Ἄγγλος . . . Ἐγύριζε ἀπὸ τὸν Καναδᾶν . . . Εἶχε διαφόρους ἀποστολὰς ἐκεῖ . . .

Ἡ κυρία Φουκάρ δὲν ἐνθυμεῖτο καθόλου τὸν Νοὲλ Ντελὺλ . . .

— Λοιπόν, μικρά μου Βαλεντέν, ἐλπίζομε σὲ σᾶς. Αὐριο, στὴ μία, τὸ χειρόγραφο σᾶς στὸ τυπογραφεῖο . . . Καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν, διὰ τὰ σᾶς ἀνταμείψω, διπλασιάζω τὰ εἰκοσιπέντε φράγκα τῶν «σημειώσεων» . . . Καλησπέρα.

— Καλησπέρα καὶ σᾶς εὐχαριστῶ, κύριε, εἶπεν ἡ Ζοζάννα γελώντας. Καλησπέρα, κυρία . . .

Ἐφυγε, εὐχαριστημένη. Ἡ κατασκευὴ αὐτῆ βιβλιογραφικῶν σημειώσεων, δὲν εἶχε τίποτε κοινὸν μετὰ τὴν φιλολογικὴν κριτικὴν ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν ἡ Ζοζάννα εἶχε πολλὰ πράγματα νὰ πῆ καὶ θὰ τὰ ἔλεγε πολὺ καλά! Καὶ ὁ κ. Νοὲλ Ντελὺλ θὰ ἔβλεπε ὅτι τὸν εἶχε καταλάβει . . .

«Πενήντα φράγκα ἀντὶ εἰκοσιπέντε! . . . Τί τύχη! . . . Ὁ ἀγοράσω μιὰ ἄλλη μπλοῦζα! . . .»

Σ'.

Εἶνε Κυριακὴ πρωί. Ἡ μυρωδιὰ τῆς σοκολάτας με βανίλλιαν γεμίζει τὸ σπίτι, καὶ ἡ Ζοζάννα μόλις εἶχε σηκωθῆ. Ξεσκονίζουσα τὰ ἔπιπλα, τραγουδεῖ. Εἶνε εὐθυμῆ, αὐτὸ τὸ πρωί . . .

Εἰς ὅλα τὰ πατώματα τοῦ σπιτιοῦ αἱ θύραι κροτοῦν, τὰ φουρνὰ καίουν, τὰ σάρωθρα κινουῦνται. Κ' ἐνῶ ὁ ἄνδρας καὶ τὰ παιδιὰ ξεκουράζονται εἰς τὸ κρεβάτι—ἀπελευθερωμένα διὰ μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὸ γραφεῖον, τὸ ἀτελιέ, τὸ σχολεῖον,—ἡ γυναῖκα ποῦ δὲν ἔχει ποτέ τῆς σχολῆν, ἀρχίζει τὸ κυριακάτικο ἀνω-κάτω.

— Χωρὶς ἄλλο ἡ κυρία ἀξίζει ὅτι νὰ πῆς! . . .

Ἡ Μαρία, εἰς μίαν γωνίαν τῆς τραπεζαρίας, ἔμπρὸς τὴν θερμάστραν, ἐτοιμάζει τὸ λουτρόν τοῦ μικροῦ.

— Ἡ κυρία, τί σοφὴ νὰ τὰ κάνῃ ὅλα αὐτὰ! Καὶ χωρὶς νὰ ξυμῆξῃ τὰ μούτρα τῆς! . . . Ὁ ἀφέντης, ἅμα τὸν ξέρει κανεὶς, βλέπει ποῦ δὲν ἔχει κακία μέσα του, ἡ κρέμα τῆς κρέμας, τὸ ζῶον τοῦ καλοῦ Θεοῦ! Καὶ ἂν δὲν ἦτον ἀρρωστος . . .

— Εἶνε πολὺ ἀρρωστος, Μαρία!

— Ναί, ναί. . . Ἀλλὰ χρειάζεται καλωσύνη, ἀληθινὰ λέω, νὰ τὸ σηκώῃ τέτοιο κακό . . . Κυρία, τί ἔμορφη ποῦ εἶσαι . . .

— Ὡ! ἔμορφη! . . .

— Εἶνε πολλοὶ ποῦ στὴ θέσι τῆς κυρίας θὰ ἔλεγαν «Σούτ, σώνει, καληνύκτα! . . .» Χρόνια τώρα ποῦ γίνεται αὐτό. Ἐπιμῶ τὸν κύριον, ποῦ εἶνε σοφός, κ' ἔπειτα τίμιος, ἕνας ἄνθρωπος σοβαρός. Ἀλλὰ λέω πῶς ἡ κυρία ἀξίζει ὅτι πῆς . . .

— Μαρία, κάνω ὅτι κάνουν πολλές γυναῖκες . . .

— Ὅμως οἱ ἄλλες παραπονοῦνται! . . . Ναί . . . Παραπονοῦνται παντοῦ καὶ σ' ὅλους. Λοιπόν! Εἶνε μία γειτόνισσά μου ποῦ ἔχει ἕναν τυπογράφο. Καλοὶ ἄνθρωποι . . . Λέω στὴ μικρῆ: «Ἐρνεστίνα, εἶνε καλλίτερα ὁ ἄνδρας σου; . . .» Αὐτὸς ὁ φτωχός, ἔχει τὸ σπίτι του. Νύκτες δλόκληρες βογγάει . . . «Μὴ μοῦ μιλᾷς γιὰ τὸν ἄνδρα μου! Κάνω ὅτι πρέπει δὲ λέω τίποτε μπροστά του. Εἶνε τὸ χρέος μου . . .» Μὰ τὸ χρέος, πολλές φορές σὲ στενοχωρεῖ. Κ' εἶνε νέα. Δὲν εἶνε ἀπὸ ξύλο, καταλαβαίνετε, αὐτὸ τ' ἀγόρι μετὰ τὴν ἀρρώστια του . . . «Ἐρνεστίνα! θὰ τὸν ἀφήσῃς καμμιά φορὰ αὐτὸν τὸν τυπο . . . — Ἐγὼ! μοῦ λέει, νὰ τὸν ἀφήσω. Ἐνα διαβολοφτωχὸ ποῦ ἔχει τόση ἀνάγκη ἀπὸ μένα! . . . Γιὰ ποιάν με παίρνεις; . . . Στενοχωροῦμαι, ἀλλὰ μπορῶ νὰ κάμω ἄλλοιως! Εἶνε ἡ τιμὴ μου . . .»

Ἡ Ζοζάννα ἠθελε πολὺ νὰ μάθῃ ἂν ἡ Ἐρνεστίνα εἶνε πιστὴ εἰς τὸν τυπο . . . δὲν τολμᾷ μολαταῦτα νὰ ἐρωτήσῃ τὴν Μαρίαν.

— Νά, τὸ λουτρό ἐτοιμο. Θὰ πάτε ναυρῆτε τὸν Κλαύδιον; Γιατὶ ἐγὼ πρέπει νὰ πάω τὴν ἐφημερίδα καὶ τὸ γάλα στὸν κύριον . . .

Ἡ Ζοζάννα μπαίνει σιγὰ εἰς τὴν σκοτεινὴν κάμαραν. Ἀποσύρει τὴν κουνουπιέρα τοῦ κρεβατιοῦ, σηκώνει τὸ παιδί καθὼς ἔξυπνᾷ.

— Σώπα! θησαυρό μου! . . . Μὴν κλαῖς! Κάνε φρόνιμα. Θὰ θυμώσῃ ὁ μπαμπᾶς!

Τὸ κεφάλι με τοὺς καστανούς βοστρύχους πέφτει ἐπάνω εἰς τὸ στήθος τῆς μητέρας. Ὁ δροσερὸς λαιμὸς ἔχει τὴν μυρωδιὰν πτερῶν περιστεριοῦ. Εἰς τὴν τραπεζαρίαν, τὸ πολὺ

φῶς θαμπώνει τὸν Κλαύδιον. Κινεῖται. Φωνάζει:

— Θέλω τὴ σοκολάτα μου Μα-ί-α. Θέλω τὴ σοκολάτα μου . . .

Εἰς τὸ ζεστὸ νερό, ἔμπρὸς εἰς τὴν φωτιὰ μετὰ τὴν κόκκινην λάμπην, τὸ ὄραϊο σῶμα φρίσσει ἀπὸ εὐχαρίστησιν. Ἡ Ζοζάννα τὸ παρατηρεῖ: ἕνα παιδί νευρῶδες, ὄχι πολὺ παχουλό, μεστωμένο κάτω ἀπὸ τὸ μελαχροινὸ του δέρμα, ἕνας φαννίσκος, ἕνα ἀγαματάκι τῆς Πομπητίας. Τὸ πρόσωπο εἶνε στρογγυλό, τὰ μάτια ἀρντοῦζ, τὰ μαλλιά καστανόμαυρα. Ὁ Κλαύδιος ὁμοιάζει μετὰ τὴν μητέρα του. Ἐχει τοῦ Μαυρικίου ἐκφράσεις, στάσεις, τὸ χαμόγελο, ἕνα εἶδος χαριτωμένης ἡμερότητας ὅμως ἡ Ζοζάννα τοῦ ἔδωκε τὴν ζωντανὴν εὐφυΐαν, τὴν διαυγὴ φωνήν, τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν θερμὴν τοῦ αἵματος. Τὸν θαυμάζει. Ἐνθυμεῖται μίαν λαϊκὴν παροιμίαν περὶ τῆς ὀραϊότητος τῶν παιδιῶν τοῦ ἔρωτος καὶ σκέπτεται:

«Μικροῦλή μου Κλαύδιε . . . ποῦ εἶσαι ἡ πιὸ μεγάλη μου ἁμαρτία! . . . Δὲν ντρέπομαι γιὰ σένα. Δὲν θέλω νὰ λυπηθῶ ποῦ ἦλθες εἰς τὸν κόσμον . . .»

Εἰς τὸ λουτρό του τὸ μικρὸ ἐρεθίζεται. Ζητεῖ τὴ σοκολάτα του. Ἡ Ζοζάννα τὸ σκεπάζει μετὰ ζεστὰς πετσέτες, τὸ τρίβει, γυμνὸ, εἰς τὰ κοιλώματα τῶν γονάτων του. Μία ἀλαζονεῖα εὐθυμῆ φουσκώνει τὸ στήθος τῆς, καὶ καθὼς φιλεῖ τὴν σάρκα τὴν ἐκ τῆς σαρκὸς τῆς, ἡ Ζοζάννα εἶνε μητέρα ὅπως ἦτον κ' ἐρωμένη ἔτσι χωρὶς καμμίαν τύψιν, ἀφελῶς.

Ἡ Ζοζάννα εἶνε ἐτοιμῆ ἔβαλε μιὰ παλιὰ φοῦστα ἀπὸ σεβιδὸ γαλαζίαν, καλοπλυμένην, ἕνα μπολερὸ ὅμοιο, μίαν ζώνη ἀπὸ δέρμα. Ἐνα βελόκι ἀπὸ τοῦλλι κεντητὸ στολίζει τὸ μεγάλο της κανοτιέ. Καὶ ἡ τουαλέττα αὐτῆ, ποῦ δὲν κοστίζει ἐξήντα φράγκα δὲν εἶνε ἄσχημη . . . Αἱ Παρισίαι ἐργάτιδες φοροῦν ἀμφιέσεις ποῦ μοιάζουν μ' αὐτὴν, ποῦ φορεῖ καπέλλα ποῦ μοιάζουν μ' αὐτὸ ποῦ φορεῖ ἡ Ζοζάννα—ὄχι ὅμως ὅπως ἡ Ζοζάννα μετὰ τὸν ἀέρα αὐτὸν τῆς λεπτότητος, αὐτὴν τὴν ἐμφάνισιν «κυρίας» καὶ κάτω ἀπὸ χωριάτικο ἔνδυμα.

Κρατεῖ στὸ γαντοφορεμένο χέρι τῆς μίαν σακίταν. Ὅλα τὰ πρωινὰ, κάμνει τὸ «ψόνιο» τῆς ἢ ἴδια διὰ νὰ οικονομήσῃ μίαν δραχμὴν περισσότερο ποῦ θὰ ἐσπαταλοῦσε ἴσως ἡ Μαρία. Διότι ἡ Μαρία, σὰν ὅλες οἱ νοικοκυρὲς τοῦ λαοῦ ἀγοράζει μετὰ ἀδιαφορίαν ὅτι εὐρη.

Ἐξω οὔτε πνοή ἕνας οὐρανὸς ἄσπρος, ποῦ

ὁ ἥλιος θερμαίνει. Ὁ ἀέρας θερμὸς, πολὺ θερμὸς, καὶ ἡ πρῶμῃ ἀνοιξὶς βράζει μέσα εἰς αὐτὴν τὴν θερμότητα. Ἐπάνω ἀπὸ τοὺς τοίχους τῶν μικρῶν κήπων, τὰ κλαδιά ἀνυψώνονται, φουσκωμένα ἀπὸ χυμὸν μετὰ μικρὰ φύλλα στρογγυλά καὶ μαζί αἰχμηρά εἰς τὴν ἀκρὴν σὰν νύχια, καὶ βλαστοὶ μαλακοὶ σὰν βαμβάκι ἢ ἱξόν, μελαποὶ ἢ πορφυροὶ.

Δὲν εἶνε ἡ Ζοζάννα ἀλλὰ ὁ Πέτρος ποῦ ἐξέλεξε διὰ κατοικίαν τὴν σκυθρωπὴν αὐτὴν συνοικίαν τῶν σχολείων καὶ τῶν μοναστηριῶν. Ὀδὸς Ἰρλανδῶν, ὀδὸς Ἀμυότ, ὀδὸς Λομόνδ, ὀδὸς Τουρνεφόρ, — ὀδοὶ φαιοὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα κατάμαυροι μ' ἐπαρχιακοὺς φανούς. Ἐκεῖ μόνον, ὁ Πέτρος Βαλεντέν εὐρήσκει τὸν σύντροφον τὸν ἐπιθυμητὸν τῆς ἀνίας του: τὴν σιωπὴν. Ἡ σιωπὴ πέφτει, παγωμένη, ἀπὸ τὸν πένθιμον θόλον τοῦ Πανθέου κατοικεῖ τοὺς πρασινωποὺς πυλώνας τῶν κολλεγίων. Τὸ πέρασμα μιᾶς ἀμάξης εἶνε γεγονός. Ἀπαντᾷ κανεὶς μετὰ τὸ λυκόφως γηραιὸς κυρίους μετὰ ρεδιγκότας σοφῶν, πρόσωπα παλαιῶν, ψηλὰ καπέλλα ἐπάνω εἰς ἄσπρα μακρὰ μαλλιά. Ἀπὸ ποῦ βγαίνουν; Ποῦ πηγαίνουν; Ὁ Πέτρος βλέπει παντοῦ Ἰησοῦτας λαϊκοὺς—ὅμως ἡ Ζοζάννα ξέρει καλὰ πῶς εἶνε πρόσωπα τοῦ Μπαλζάκ ποῦ ἐπιστρέφουν. Τὸ φάντασμα τοῦ πατρὸς Γκοριὸ καταβαίνει κάποτε τὸ βουνὸν Ἀγία—Γενεβιέβη νὰ ἔμβη εἰς τὴν πανσιὸν Βοκέρ . . .

Ἡ Ζοζάννα ἀγάπησε τὴν θλιβερὴν αὐτὴν συνοικίαν . . . Διότι ἔχει τὸ χάρισμα, τὴν εὐτυχίαν νὰ μὴ στερεῖται φαντασίας καὶ νὰ μεταμορφώσῃ τὴν πραγματικότητα. Ὁ πατέρας τῆς, οὐμοριστὴς αἰσθηματικὸς καὶ ποιητὴς ἔλεγε κάποτε: «Ἡ κόρη μου ἔχει μίαν γαλαζία πεταλοῦδα στὸ κεφάλι . . .» Ἡ σοβαρὰ ζωὴ, ἡ τραγικὴ ζωὴ ἐδυνάμωσε τὸ λογικόν, ἐντείνει τὴν θέλησιν τῆς Ζοζάννας, ὅμως ἡ πεταλοῦδα τῆς φαντασίας τρεμοπετᾷ ἀκόμη ἐπάνω εἰς τὰ ὄνειρά της, εἰς τὰς θλίψεις τῆς, τοὺς ἔρωτάς της.

Νὰ βλέπῃς ὅλα «ἐν ὀραϊότητι» εἶνε σοφόν. Ἡ Ζοζάννα δημιουργεῖ χαρὰς διὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς καὶ ἐπὶ τὰ μικρότερα πράγματα, — ἀπὸ μίαν κορδέλλαν, ἕνα βιβλίον, ἕν ἄνθος. — Ἐδημιούργησε σχεδὸν εὐτυχίαν μετὰ τὸν μέτριον ἔρωτα τοῦ Μαυρικίου, εἰς τὰς στιγμὰς ποῦ ἠμπόρεσε νὰ λησμονήσῃ τὸ παρελθόν, νὰ λησμονήσῃ τὸ μέλλον, νὰ ζῆσῃ τὸ παρὸν. Καὶ εἶνε τὸ μυστικόν τῆς ἀνθισταμένης νεότητος. Ἡ Ζοζάννα θὰ εἶνε πάντοτε δεκαπέντε χρόνων χάρις εἰς μίαν ἀποψιν τοῦ προσώπου τῆς τοῦ

εὐκινήτου, χάρις εἰς μίαν ἀφελῆ κίνησιν τῆς καρδιάς της.

Φεύγει, ζωηρὰ κλάφρα, παίζοντας μὲ τὴν σάκα της. Νά την εἰς τὴν ὁδὸν Πό-ντέ-Φέρ' νά την εἰς τὴν ὁδὸν Μουφετάρ. Διασκεδάζει νάνευρίσκη ὕστερ' ἀπὸ τὸ Παρίσι τοῦ Μπαλζάκ, τὸ Παρίσι τοῦ Εὐγενίου Σὺη... Ἡ ὁδὸς Μουφετάρ, σκυθρωπὴ καὶ φαιδρά, θορυβώδης, μυρίζουσα, μυρμηκίωσα, ἀποτροπαίως ὠραία σὰν ἓνα νισολο¹ τῆς παλαιᾶς Νεαπόλεως. Ἡ Ζοζάννα ποῦ κατ' ἀρχὰς ἐτρόμαξε, τὴν παρατηρεῖ τώρα μὲ περιπαθῆ περιέργειαν. Ὅλα τὴν ἐνδιαφέρουν. Τὰ σπῆτια, ὁ ἥλιος ποῦ τὰ κτυπᾷ ἐκ τοῦ πλαγίου, τὰ σκιόφωτα ἢ ποικιλία τῶν ἀποθηρῶν, ὄλαι αἱ γωνίαι τῆς λαϊκῆς ζωῆς... Χωρὶς ἄλλο θὰ ἐπροτιμοῦσε τὸ δάσος τῆς Βουλώνης ἢ τὸ πάρκον Μονσώ, διὰ τὸν πρωϊνὸν της περίπατον. — Ἄλλὰ τί! Ὅταν δὲν ἔχη κανεὶς διτὴ ἀγαπᾷ, πρέπει νάγαπᾷ ἐκεῖνο ποῦ ἔχει. Αἱ προλήψεις τοῦ μικροκόσμου, ἡ ψευδολεπτότης δὲν ταρασσούν καθόλου τὴν Ζοζάνναν... Ἀγοράζει τὸ βούτυρό της εἰς τὴν γαλακτοπώλιδα ποῦ ἔχει τὸ χρώμα σὰν τὸ γάλα, τὰ μαλλιά ξανθὰ σὰν τὸ βούτυρο, ποῦ κουτσαίνει ὀλίγο—σὰν ἓνα πρόσωπο τῆς **Ταβέρνας** τοῦ Ζολᾶ, τὴν «Ζερβαίξ». Μανθάνει ὅτι ἡ πωλήτρια τῶν τηγανιτῶν εἶνε εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ὅτι ἡ δεῖνα γρηὰ «ἔπεσε», ὅτι ἡ ἄλλη πανδρεύεται αὐριώ θὰ κάνουν ἓναν γάμον ποῦ θὰ χαλάσῃ ὁ κόσμος. Πιὸ μακρὰ, ἔμπρὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μεδάρ, ζητεῖ τὴν γυναῖκα ποῦ ἐπουλοῦσε πατάτες, μιὰ ξανθὴ ποῦ ἦτον πάντᾳ ἔγκως...

Ἡ γυναῖκα εἶνε ἐδῶ κοντὰ εἰς τὸ πανέρι της, με τὰ μάγουλα κίτρινα σὰν χῶμα, μένα βυζανιάρικο ἀκάθαρτο εἰς τὰ χέρια. Λεγῶ ἐδῶ κέννεα ἡμέρας καὶ στὸ ἔκτο παιδί!... Ἡ Ζο-

¹ Δρόμος.

ζάννα ποῦ ἔχει τὸ δῶρον νὰ προκαλῆ τὴν ἐμπιστοσύνην, θάκούσῃ τὴν διήγησιν κάθε γέννας ποῦ ἐπηκολούθησε τὴν ἀναγγελίαν τοῦ γάμου αὐτῆς τῆς ξανθῆς μ' αὐτὸν τὸν τεμπέλη τὸν Μαρτέν»...

— Εὐχαριστῶ.

— Τίποτε, τίποτε καλὴ μου κυρία. Δὲν εἶνε γιὰ τὸ γάμο. Εἶνε γιὰ τὰ ρούχα τοῦ μικροῦ καὶ κάτι λεπτοὺδάκια κάθε μῆνα ἀπὸ τὶς ἀδελφές τοῦ Ἐλέου. Κ' ἔπειτα σὰν προτεστάντης ποῦ εἶνε ὁ Μαρτέν κάτι θὰ βγῆ κι' ἀπὸ τοὺς προτεστάντες... Πῶς νὰ ζήσῃ κανεὶς!

«Αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ, γιὰ τὰ ρουχαλάκια, λίγα λεπτοὺδάκια καὶ γαλόσες νὰ φέρῃς εἰς τὸ φῶς ἕξαι παιδιὰ!... Χρειαῖται ὁ γάμος!... Καὶ αὐτὴ ἡ δυστυχισμένη κουτὴ ποῦ δίνει νόμιμα δικαιώματα ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ της σ' αὐτὸν τὸν τεμπέλη τὸν Μαρτέν! Ψυχὴς δουλικές... Σκλάβες ψυχές...»

Ἡ Ζοζάννα συλλογίζεται τὴν δεσποινίδα Μπόν, τὴν θερμὴν φεμινίσταν:

«Θὰ τῆς πῶ αὐτὴν τὴν ἱστορίαν... Καὶ εἰς τὴν «Assistance féminine» θὰ πῆ τὸ κατόρθωμά του εἰς τὰς φιλελεήμονας κυρίας... Τί λύσσα νὰ μῆγγουν τὴν ἠθικὴν παντοῦ, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἐλεημοσύνην!... Τί θὰ ὠφελήσῃ εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ἡ ἠθικὴ;... Οὔτε στὰ παιδιὰ, οὔτε στὴ μητέρα, ἀλλὰ σ' αὐτὸν τὸν Τεμπέλο-Μαρτέν!...»

Ἡ Ζοζάννα ἀνεβαίνει πάλι τὴν ὁδὸν Λομόνδ κάπως ἀσθμαίνουσα... Αἰσθάνεται ζέστην... Ἡ σάκα βαρύνει εἰς τὸν βραχίονά της.

Εἰς τὴν γωνίαν τῆς ὁδοῦ Βωκλαῖν ἓνας νέος ἐπηγαινοήρχετο εἰς τὸ πεζοδρομῖον. Γυρίζει. Ἄλλ' ἤδη ἡ Ζοζάννα τὸν ἀνεγνώρισε:

— Μαυρίκιε!...

Ἀκολουθεῖ

[Μετάφρ. Α. Κ.]

MARCELLE TYNAIRE

Η ΑΝΤΑΡΤΙΣ *

Z

Ἐντρέπεται γιὰ τὸ φόρεμά της, τὰ διορθωμένα γάντια, γιὰ τὴν πλεκτὴ σάκα ποῦ κρατεῖ. Ἄλλ' ἀμέσως, ἐξ ἐνοστικτοῦ αισθάνεται πῶς ὁ Μαυρίκιος δὲν βλέπει εἰς αὐτὴν τίποτε ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἀγωνιῶν προσωπάκι της. Ἡ θυρωρὸς τοῦ εἶπε πῶς ἡ κυρία Βαλεντιὲν ἐπῆγε νὰ φωνίσῃ. Ἐδῶ καὶ μίαν ὥραν πηγαινοέρχεται ἀπὸ τὴν ὁδὸν Ἀμυὸτ ἕως τὴν ὁδὸν Λομόνδ...

Ὅλη ἡ ἐπίμονη ἀγάπη τῆς Ζοζάννας, ὁ γενναῖος ἔρωσ της φρίττει εἰς τὴν φωνὴν της:

— Μὲ θέλεις τίποτε;

— Ὅχι, ὄχι, ἤθελα νὰ σᾶς δῶ, νὰ σᾶς ἐξηγήσω.

— Τί πράγμα;... Τίποτε σοβαρὸν;

— Ἐξαργάται.

— Θεέ μου!

Τὴν καθησυχάζει.

— Θὰ ἰδοῦμε! Φανήτε φρόνιμη!...

Καί, ἀποτόμως:

— Μήπως μᾶς συναντήσῃ κανεὶς;... —δὲν κάνει.

— Ἄ! καὶ τί πειράζει;

— Φοβοῦμαι γιὰ σᾶς.

— Αὐτὸ μοῦ εἶνε ἀδιάφορον τὸ νὰ μ' ἀπαντήσῃς μαζί σου!... Μαυρίκιε, σὲ παρακαλῶ, πέ μου...

Πλάγι-πλάγι ἀνεβαίνουν τὴν ὁδὸν Λομόνδ.

— Ἀκούσατε, ἀγαπημένη μου, ἔχω μεγάλη στενοχωρία... Πρῶτα-πρῶτα, ἀπόψε ξαναφεύγω...

— Καὶ πότε ἦλθες;

— Τὴν δευτέρα ποῦ μᾶς ἐπέρασε...

— Δὲν τὸ ἤξευρα, Μαυρίκιε...

— Εἶχα χίλια πράγματα νὰ κάμω. Γιὰ τὴ γέφυρα αὐτὴ, ἐννοεῖς; Πραγματογνωμοσύνες, ἀναφορές, ἓνα σωρὸ ἱστορίες. Καὶ ὅλα θὰ τελειώσουν ἀπὸ μίαν ὑπόθεσιν... Ὁ Λαμπερτιὲ ξαναφεύγει κ' ἐκεῖνος μαζί μου. Τὸ ἀπεφάσισε ἀποτόμως χθές... Λοιπόν, δὲν ἤθελα νὰ φύγω χωρὶς νὰ δικαιολογηθῶ, χωρὶς νὰ σᾶς πῶ ἀντίο. Δὲν ἤθελα νὰ σᾶς γράψω στὸ σπῆτι, οὔτε στὴν ἐφημερίδα γιὰτὶ ἦτον κυριακὴ. Ἦλθα λοιπόν, στὴν τύχη.

Ἡ Ζοζάννα σηκώνει τὴν κεφαλὴν. Ὁ Μαυρίκιος εἶνε πολὺ καλός. Ἄλλ' αὐτὴ δὲν ἤξεύρει, δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ. Δὲν

εὐρίσκει τὰς καταλλήλους λέξεις. Τὰ χέρια της εἶνε κρύα. Ἡ καρδιά της κτυπᾷ, κάλλει δυνατὰ ποῦ τῆς κάμνει κακό. Καὶ κάτι τί—συγκίνησις;... προαίσθημα;— τὴν διαπερνᾷ...

— Θὰ ἔλθῃ... Θὰ ἔλθετε γλιγωρα;

— Δὲν ἤξερω.

Βαδίζουν ἀκόμη, σιωπηλά.

— Καὶ ἡ ἄλλη στενοχωρία ποῦ ἔχετε;...

Ὁ Μαυρίκιος δὲν ἀποκρίνεται. Συλλογίζεται, ζητεῖ μίαν φράσιν, μίαν φράσιν ἐπιδειξίαν, ἀόριστην καὶ ὁμως ἀποφασιστικὴν. Ὁμως ἡ Ζοζάννα τοῦ πέρνει τὸ χέρι, χωρὶς φόβον μὴ τὴν ἰδοῦν ὀλίγα μέτρα μακρὰν τῆς ὁδοῦ Ἀμυὸτ.

— Μίλησε! Πέ μου!... Εἶνε φοβερόν...

Βλέπεις πῶς πεθαίνω...

Ἐνας ἐργάτης ποῦ περνᾷ, ἓνας θυρωρὸς εἰς τὴν πόρταν ἐνὸς σπιτιοῦ γυρίζουν τὴν κεφαλὴν. Ὁ Μαυρίκιος σῦρει τὴν Ζοζάνναν εἰς τὴν ὁδὸν Ρασώ πάντοτε ἐρημον μεταξὺ τῶν μακρῶν τοίχων δύο κήπων... Ἐκεῖ θὰ εἶνε μόνοι τους. Θὰ ἔμπορῇ ἡ Ζοζάννα νὰ φωνάξῃ, νὰ λιποθυμήσῃ. Τὸ ξέρει ὁμως. Δέκα φορές, εἰς ὄρας κρισίμους, ἐδοκίμασε τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς τῆς γυναικός. Θὰ δεχθῆ τὸ κτύπημα χωρὶς νὰ φωνάξῃ, νὰ λιποθυμήσῃ.

— Νά. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου ἡ μαμὰ εὐρῆκε τὰ γράμματά σου, ὅλα τὰ γράμματά σου.

— Λοιπόν;...

— Εἶνε μιὰ γυναῖκα τοῦ παλαιοῦ καιροῦ, ἡ μητέρα μου, μιὰ γυναῖκα πολὺ εὐσεβῆς, πολὺ αὐστηρὰ ἀνετρέφῃ εἰς τὸ μοναστήρι... Λοιπὸν ἐπῆρε τὰ πράγματα πολὺ τραγικά, ἐννοεῖς. Μοῦ ἔκαμε τρομερὰς ἐπιπλήξεις, τὰς ὁποίας εἶχα κάμει ἐγὼ ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτόν μου ἑκατὸ φορές ἕως τώρα. Καί...

— Καί...

— Καὶ δι' αὐτὴν, καὶ γιὰ σένα ἀκόμη, Ζοζάννα, πρέπει νὰ φύγω, ὄχι γιὰ πάντα ἴσως, ἀλλὰ γιὰ λίγον καιρὸν, γιὰ πολλὸν καιρὸν. Εἶνε ἀνάγκη...

Δὲν τολμᾷ νὰποτελειώσῃ τὴν φράσιν του. Ἡ Ζοζάννα ἐνόησε. Δὲν φωνάζει, δὲν λιποθυμεῖ ἀλλὰ ἡ ὄψις της ἐχάλασε διαμῆς. Τὰ μάτια της εὐρύνονται, ἐμαύρισαν. Τὰ χεῖλη της ἀνοίγουν, σὰν νὰ ἔλειπε ὁ ἀέρας.

— Ἦτον αὐτὸ λοιπόν! ἦτο αὐτό!... Ἡ

* «Παναθήναια» σελ. 286.

βαρεία πλεκτή σάκα με τὰ ψώνια διαφεύγει ἀπὸ τὸ τρεμάμενον χέρι της. Σκύβει νὰ τὴν πιᾶση προλαμβάνουσα τὴν χειρονομίαν τοῦ Μαυρίκιου, καὶ ἐπαναλαμβάνει ἀκόμη:

— Ἦτον αὐτὸ λοιπόν!...

— Φτωχὴ μου Ζοζάννα...

Τὸ αἰσθημα τῆς ἀνανδρίας του βασανίζει τὸν Μαυρίκιον ὥστε νὰ μὴν τὸ ὑποφέρει. Ὁλίγος ἔρωτος ἀκόμη συγκινεῖ τὴν καρδιά του καὶ τὴν σάρκα του καὶ ἡ στάσις του αὐτὴ τὸν ἐντροπιάζει... Ἦθελε νὰ πείσῃ τὴν Ζοζάνναν, νὰ τῆς δεῖξῃ τὸ συμφέρον της, ποῦ κ' ἐκείνη νὰ τὸν συγχωρήσῃ, εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἠθικῆς τὴν ὁποίαν ἐπικαλεῖται, ἠθικῆς συνθηματικῆς, ἠθικῆς νοικοκυριστικῆς, ἐνσαρκωμένης ἐπακριβῶς εἰς τὸ πρόσωπον τῆς κυρίας Νατιέ.

Ἄλλὰ νὰ τὴν πείσῃ; Πῶς;...

Δὲν εἶχε ποτέ του καμμίαν ἐπιρροὴν ἐπ' αὐτῆς. Ποτέ δὲν ἠμπόρεσε νὰ τῆς ἐπιβάλλῃ τὰς ἰδέας του, τὰ γούστα του, τὰς γνώμας του, τὰς προλήψεις του... Καὶ θὰ ἤθελε νὰ πῆ τώρα: «Ἐχεις δίκιο...», ὅτε τὸ πᾶν διαμαρτύρεται ἐντὸς της κατὰ τῆς ἀνανδρίας τοῦ ἀνδρός, τῆς ὑποκρισίας, τῆς ἀδικίας...

Προσπαθεῖ ἐντούτοις:

— Σὰς τὸ λέγω, ἀγαπημένη μου, ἐν συνειδήσει: ἠμπορεῖ νὰ ἐξακολουθῇ αὐτό; Δὲν εἶσθε λυπημένη, κουρασμένη, ἐντροπιασμένη κάποτε διὰ τὸν ρόλον αὐτὸν ποῦ παίζομεν;... Ἄ! ἂν ἦσθε ἐλευθέρω, θὰ σὰς ἐπαιρνα μαζί μου, ἀγαπημένην, λατρευτήν... Ἄλλὰ δὲν εἶσθ' ἐλευθέρω... Ἐχετε καθήκοντα, τὸν ἄνδρα σας ποῦ περιποιεῖσθε μὲ θαυμαστὴν ἀφοσίωσιν, καὶ ποῦ δὲν ἠμπορεῖτε, ποῦ δὲν θέλετε νὰ ἐγκαταλείψετε.

— Ποῦ τὸ ξέρετε; Εἶπεν ἀποτόμως. Δὲν μ' ἔχετε ἐρωτήσει ποτέ σας...

— Ζοζάννα, δὲν συναινέσατε ποτέ...

— Ὅχι. Ἄλλ' ἔπρεπε ἴσως νὰ μ' ἐρωτήσετε, ἀφοῦ τὸ ψεῦδος σὰς ἐβάρυνε τόσο!... Ναι, πρὶν ἀναποδογυρίσετε τὴν ζωὴν μας, θὰ ἠμπορούσατε νὰ ζητήσετε μαζί μου τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου θὰ συνεδέαμεν τὰ λεπτολογήματά σας καὶ τὸν ἔρωτά μας... τὰ καθήκοντα ποῦ σὰς ἔδωκε ὁ ἔρωτος μας... Ἄλλ' ἀποφασίσατε μοναχὸς σας, ἀποτόμως...

— Ἄν σὰς εἶχα ξαναἰδῆ, πρὶν ἀποφασίσω, Ζοζάννα, θὰ ἤμουν ὅπως πάντοτε ἀσθενής... ναι ἀδύνατος καὶ ἐρωτευμένος... Ἄφησα τὸν ἑαυτὸν μου... καὶ τώρα ἔλαβα τὰς προφυλάξεις μου ἐναντίον ὧν μου ἔλεγε ἡ καρδιά μου... Ὑποσχέθηκα στὴν μητέρα μου...

— Ἄ! ὑποσχεθήκατε... Ἔστω! θὰ εἰσελ-

θωμεν εἰς τὴν τάξιν. Ἡ λεπτὴ συνείδησίς σας καθησυχάζει. Δὲν ἠμπορῶ ν' ἀφήσω τὸν ἄνδρα μου... Δὲν θέλω νὰ τὸν ἀφήσω... Τί τύχη γιὰ σὰς!... Ἄν ἤμουν ὀλιγώτερο ἀφωσιωμένη σ' αὐτὸν τὸν ἄρρωστον, θὰ εἶχατε μίαν γυναῖκα μ' ἕνα παιδί στὴν ἀγκαλιά! Καὶ ἡ μαμά σας δὲν θὰ εὐχαριστεῖτο... Ἄλλὰ ἡ «θαυμαστή μου ἀφοσίωσις» ἀπλοποιεῖ τὰ πάντα...

— Ζοζάννα...

— Ναι, ἔχετε δίκαιον, καὶ ἡ μητέρα σας ἐπίσης δίκαιον... Δὲν ἠμπορῶ ν' ἀφήσω τὸν ἄνδρα μου, καὶ μὲ στέλνετε στὸ προσκέφαλό του μὲ μίαν ὄμοιαν χειρονομίαν!

— Μὰ, θὰ ἐδέχεσθε νὰ ζητε πάντα μὲ τὸ ψεῦδος, μὲ φόβους, μ' αἰώνια δράματα!... Ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ πλέον... Θέλω ὄρους ὁμολογῆς ζωῆς ποῦ θὰ μοῦ ἐπιτρέψουν νὰ ἐργάζομαι, νὰ παρασκευάζω τὸ μέλλον. Σὰς φαίνομαι μισητός, αἰσχροὺς καὶ παραπολὸ γήινος... Σκεφθῆτε: ἐσεῖς ἢ ἰδία, ἀπελευθερωμένη ἀπὸ τὸ αἰώνιον αὐτὸ βάσανο, ἀπὸ τὸ βασάνισμα τοῦ ἔρωτος, θὰ γίνετε γαληνία περισσότερο, δυνατωτέρα... Σὰς ἐχάρισα τόσην ὀλίγην εὐτυχίαν ποῦ γλίγωρα θὰ μὲ λησμονήσετε...

— Γλιγωρότερα ἀπὸ ὅσο φαντάζεσθε!... Ἄλλὰ πρὸς Θεοῦ ἀφήσατε τὰς παραινέσεις σας, σὰς παρακαλῶ... Θὰ ἠμπορέσω δὲν εἶνε δύσκολον. Συγκρατεῖται καὶ δὲν κατεβάζει τὰ μάτια... Ἄλλ' ἔξαφνα ἡ εἰρωνεία της θραύεται εἰς ἕναν λυγμόν...

— Νὰ λοιπόν... ναι... ἐτελείωσε. Τὸ περίμενα... Ἄλλὰ δὲν ἐπίστευα ὅτι θὰ ἦτον σήμερα... Ἐτελείωσε!... Σὰς ἀγάπησα, σὰς ἔδωκα τὸν ἑαυτὸν μου, χωρὶς νὰ συλλογισθῶ *περὶ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ*, μὲ ὅλην μου τὴν καρδιά, καὶ γιὰ πάντα... Κέπειτα... αὐτὸ τὸν παιδί... Ἄναπολήσατε! τί φόβον ποῦ εἶχατε!... Κεῖν, δὲν ἔβλεπα τὸν κίνδυνον, οὔτε τὴν ἐντροπήν... Δὲν ἔβλεπα παρ' αὐτό: ἕνα παιδί ἀπὸ σὰς!... Ἄ! τὰ ὑπέφερα ὅλα, ὅλα, ὅτι ξέρετε καὶ δὲν ξέρετε, τὰ χειρότερα ψυχικὰ καὶ σωματικὰ βάσανα, γιατί ἔλεγα: «Θὰ τὸ ἀγαπῶ τόσο! Θὰ μὲ συγχωρήσῃ ὅτι εἶμαι μόνον ἐρωμένη του... Θὰ θελήσῃ νὰ μὲ βοηθήσῃ, νὰ μὲ παρηγορήσῃ... Καί, χωρισμένη ἀπ' αὐτὸν δὲν θὰ εἶμαι πλέον μόνη...» Ἴδου τί ἔλεγα μέσα μου... Καὶ τώρα...

— Ζοζάννα!

Ἦσθάνθη μίαν ὁρμὴν πρὸς αὐτὴν ἀλλ' ἀμέσως τὴν συνεκράτησε. Καί, κυτῶν τὸ λιθόστρωτον μὲ τὸ μαστοῦνι του, ὀμιλεῖ ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δόντια του:

— Εἶνε φοβερὰ ὅλ' αὐτὰ... Ἐπέρασα μίαν τρομερὰν νύκτα. Ἐνόμιζα πῶς δὲν θὰ εἶχα τὸ θάρρος νὰ ἔλθω ἕως ἐδῶ... Ὅτι μοῦ λές τὸ εἶπα στὸν ἑαυτὸν μου ἐγὼ ὁ ἴδιος... Δὲν ἔχω νὰ σὲ κατηγορήσω εἰς τίποτε. Σέκτιμῶ, κατὰ βάθος, περισσότερο ἀπὸ ὅσο φαντάζεσαι καὶ σάγαπῶ περισσότερο ἀπὸ ὅσο πιστεύεις. Καὶ δὲν εἶνε τὸ λάθος σου ἂν δὲν εὐτυχίσαμε... Ἐβλασα εἰς τὴν ζωὴν σου τὴν ἀταξίαν, τὴν ἀγωνίαν, καὶ τὴν συμφορὰν... Ἴσως εἶμαι ἀνανδρὸς!... Ὅμως αἰσθάνομαι πῶς ἡ μητέρα εὐρίσκεται ἐν τῷ δικαίῳ δὲν εἶμαι καμωμένος διὰ τὴν ζωὴν αὐτοῦ τοῦ εἶδους, δὲν ἠμπορῶ πλέον...

Ἡ Ζοζάννα ἐννοεῖ πῶς ἡ ἀπόφασις τοῦ Μαυρίκιου εἶν' ἐσκεμμένη, στερεὰ, ἀκλόνητος. Γιατί λοιπὸν νὰ συζητῇ καὶ νὰ ναστιενάζῃ; Λέγει μοναχά: — Τὸ παιδί μας;

Ὁ Μαυρίκιος ἀποστρέφει τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ συγκίνησις τὸν πνίγει τὰ νεῦρα του, τὸν προδίδουν... Πρέπει νὰ τελειώσῃ αὐτὴ ἡ σκηνή. Καὶ ὅμως δὲν τολμᾷ νὰ φύγῃ. Θὰ ἤθελε νὰ πῆ ἕνα λόγον ἀποχαιρετισμοῦ, τρυφερὸν σχεδόν, ποῦ νὰ καθησυχάσῃ τὴν συνείδησίν του καὶ ποῦ νὰ μὴν ἐνέχη καμμίαν ὑποχρέωσιν. Ἄλλὰ τί νὰ πῆ εἰς τὴν γυναῖκα αὐτήν, ὄχραν, φλεγόμενην καὶ τόσο ἀξιολύπητην μέσα εἰς τὰ παλαιωμένα ρούχα της, μὲ τὸ χυδαῖον φορτίον ποῦ κρατεῖ: τὸ φαγητὸ τοῦ σπιτιοῦ, τὴν ζωὴν τοῦ σπιτιοῦ, τὸ βάρος τοῦ σπιτιοῦ!... Πῶς ὅλ' αὐτὰ εἶνε ἄθλια, τραγικὰ, θλιβερά!

Μένουν μίαν στιγμὴν ἀφῶνοι, παρατηροῦντες τὰ χόρτα ποῦ ἔχουν φυτρώσει ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ λιθόστρωτα. Ἐνας θερμὸς ἄνεμος κινεῖ τὰνθισμένα κλαδιά, ὑπεράνω τοῦ τοίχου τῆς *École Normale*.

Ἐνας κώδων ἤχει εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἐνωσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀναμνήσεις ἐξυπνοῦν ἀπὸ τὰ δένδρα, τὰς πέτρας, εἰς τὸν ρυθμόν τοῦ κώδωνος... Ἐκεῖ, εἰς αὐτὸν τὸν δρόμον, μίαν ἐσπέραν τοῦ χειμῶνος, ὑπὸ τὴν βροχήν, ἡ Ζοζάννα καὶ ὁ Μαυρίκιος ἐσταμάτησαν καὶ ἤνωσαν τὰ μάτια των. Ἡ ἀντανάκλασις τῶν φανῶν ἔτρεψε μέσα εἰς τὰ νερὰ τῆς βροχῆς. Ἐνας κώδων ἐσήμανε... Καὶ ἄλλαι ἀναμνήσεις, διασκορπισμέναι, παρουσιάζονται: ἡ βίλλα τῆς Μπελβύ, ἕνα πρωτὸ μὲ τὸ χιόνι, εἰς τὸ Δάσος... ἡ μικρὰ κἀμαρα μὲ τὴν κουρτίνην της ἀπὸ μπλε ὑφασμα καὶ τὸ μπρούτζινο ὠρολόγι της — πέντε χρόνια ἐνός θλιβεροῦ ἔρωτος ὁ ὁποῖος ἀποθνήσκει τὴν στιγμὴν αὐτήν!

Κ' ἔξαφνα ἡ Ζοζάννα ψιθυρίζει:

— Τί θὰ γίνω;

Δὲν τῆς ἀπαντᾷ. Αἰσθάνεται ἐντροπήν διὰ τὰς ματαιὰς φράσεις... Τί θὰ γείνη; Αὐτὸ τὸ ξέρει: θὰ περιποιεῖται τὸν ἄνδρα της θὰ γράφῃ ἄρθρα περὶ συρμού θὰ ζῆ ζῶν δυστυχομένην καὶ ἀσθενή... Δέχεται νὰ ζῆ αὐτὴν τὴν ζῶν... Ἡ γυναῖκα εἶνε καμωμένη διὰ τὴν ἀφοσίωσιν...

Καὶ λοιπὸν ἐτελείωσε. Ἡ Ζοζάννα φεύγει. Δὲν ἐρωτᾷ πλέον, δὲν παρατηρεῖ τὸν Μαυρίκιον φεύγει ἀργά, μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλά, μὲ τὸν κορμὸν τεντωμένον — μὲ τὴν βαρειὰν σάκαν εἰς τὸ δεξιὸ της χέρι.

Η

Ἡ ἀποχώρησις ἐσήμανε, πολὺ μακρὰν ταμπούρα ἀντήχησαν χαιρετίζοντα τὴν ὄμοιαν ἡμέραν τοῦ Ὀκτωβρίου ἀποθνήσκουσας.

Ἀπέθνησκε γλυκύτατα. Ἐμαραίνεται σὰν ξυνας φθινοπωρινὸς κήπος, εἰς τὸ ἄρωμα τῶν νεκρῶν φύλλων τοῦ δενδρολιβάνου. Ὁ οὐρανός, ὑπεράνω τῆς Σάρτης, διέμενε καθαρὸς, φωτιζόμενος ἀπὸ ἕνα ψυχρὸν κίτρινον φῶς ὅμως σύννεφα γαλάζια συνεσωρεύοντο εἰς τὸν ὀρίζοντα καὶ ἤδη αἰσθάνετο κανεὶς τὴν ὑγρὰν φρεσκάδα νάνεβαίνῃ ἀπὸ τὸν ποταμόν. Ἡ κάτω πόλις ἦτον πνιγμένη εἰς ὀμίχλην.

Δὲν ὑπῆρχε πλέον κανεὶς εἰς τοὺς κατηφορικὸς δρομίσκους τῶν παλαιῶν συνοικιῶν, κανεὶς ἐμπρὸς εἰς τὸν πρόναον τῆς Παναγίας. Οἱ περιπατηταί, οἱ περιηγηταί εἶχαν φύγει. Τώρα, ἡ μητρόπολις ἦτον μόνη ἐπὶ τῆς πλατείας ὅπου ἡ μεγάλη σκιά της δὲν ἠμποροῦσε ν' ἀπλωθῆ ὀλόκληρη. Ἦτον μόνη, βουβὴ καὶ στολισμένη ὡσὰν γοτθικὴ βασιλίσσα προσευχομένη.

Κ' ἐμπρὸς ἀπ' αὐτήν, καὶ τριγύρω της τὰ παλαιότατα σπίτια, χαμηλὰ καὶ αἰχμηρὰ ἐφαινοντο ὡς ἐν γονυκλισίᾳ.

Μία λάμπα ἀναψε, εἰς τὸ πρῶτο πάτωμα ἐνός μικροῦ οἰκοδομήματος, τὸ ὁποῖον συνέχετο μὲ κήπον περιτοιχισμένον. Ἡ πρόσοψις ἔβλεπε τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τῆς μητροπόλεως. Ὁ τοῖχος τοῦ κήπου εἶχε ἕνα φανὸν εἰς τὴν γωνίαν, καὶ εἰς τὰς ἐξοχὰς του τοῦφρες κισσοῦ, ὁ ὁποῖος ἐλαμποκοποῦσε. Ἐνα μικρὸ ἀνοιγμα, ἕνα γραμματοκιβώτιον ἦτον εἰς τὴν θύραν, βαμμένην μπλε.

Ἡ λάμπα, ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ λευκὰ παραπετάσματα, ἐσχημάτιζε ἕνα φωτεινὸν σημάδι, καὶ ἡ Ζοζάννα τὸ παρετήρει ἀπὸ τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς πλατείας. Κάθε βράδυ, καθὼς ἐπέστρεφε ἀπὸ τὰ μαθήματά της — καθὼς ἐπέστρεφε ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖον ἔβλεπε τὴν μικρὰν αὐτὴν λάμπην, ποῦ τὴν ἐκαλοῦσε, ποῦ τῆς ἔλεγε:

«Δὲν εἶσαι μόνη στὸν κόσμον...»

Ἦτον χήρα ἐδῶ κ' ἕξη μῆνας... Τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Μαΐου ἡ ἀρρώστια τοῦ Πέτρου Βαλεντιέν εἶχε λάβει νέον χαρακτήρα, μὲ κρίσεις ὀξείας: — πόνους ἀποκαλύπτοντας καρκίνον. — Καὶ ὁ δυστυχῆς γνωρίζων τὴν κατάστασιν του, δὲν εἶχε πλέον ἄλλον πόθον παρὰ ν' ἀφήσῃ τὸ Παρίσι καὶ νὰ γυρίσῃ εἰς τὴν Σάρτην. Ἦτον ἓνας πόθος τυφλὸς μελλοθανάτου, ν' ἀποθάνῃ στὸ σπῖτι τῶν γονέων του, κοντὰ στὴν γρηὰ θεία του ποῦ τὸν εἶχε δεχθῆ μόλις ἐγεννήθη, ποῦ τὸν εἶχε υἱοθετήσῃ ὀρφανόν... Οἱ γιατροί, τοὺς ὁποίους ἐσυμβουλευθῆ ἡ Ζοζάννα, ἀπαντοῦσαν: «Κάμετέ του αὐτὸ τὸ μεγάλο κατῆρι. Θὰ ζήσῃ μερικὸς μῆνας ἀκόμη, ἕναν χρόνον ἴσως, ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τοῦ κάμωμε τίποτε, μόνον νὰ τὸν ἀνακουφίσωμε λιγάκι...»

Ἦ δεσποινὶς Μιράκλ προστρέξασα εἰς τὸ Παρίσι, ἔλεγε: «Σὰς παίρνω ἐγὼ στὸ σπῖτι μου... Ἀφήστε τὰ περιοδικὰ. Ἀφοσιωθῆτε στὸν ἄρρωστό μας...» Καὶ ἡ Ζοζάννα συνήνεσε... Ὁ Πέτρος ἀπέθανε εἰς τὰ χέρια της. Τὴν εὐχαρίστησε, τὴν εὐλόγησε... Καὶ ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατόν του, μὲ τὴν σειρὰν της ἔπεσε κ' ἐκείνη, ἐξηνητημένη, ἀναιμική, βυθισμένη μέσα εἰς μίαν λύπην βουβήν, μὴ αἰσθανομένη πλέον οὔτε ἀγάπην, οὔτε περιφρόνησιν, οὔτε ὀργήν, οὔτε πόνον, — μόνον τὸ ἐξάνισμα ἀπὸ τὴν ζωὴν...

Μόλις ἀνέρωσε, ξμαθε ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας τὸν γάμον τοῦ Μαυρικίου μὲ τὴν δεσποινίδα Γκωσέν-Λαμπερτιέ, «ἀνεψιὰν τοῦ μεγάλου μηχανικοῦ». Ἀπὸ ὅτι εἶχε ἀγαπήσει, τίποτε ἄλλο παρὰ τὸν μικρὸν Κλαυδιόν της δὲν ἀπέμενε πλέον: Δὲν ἐρωτοῦσε πλέον τὸν ἑαυτὸν της ἂν εἶχε δικαίωμα ἐπὶ τῆς εὐτυχίας, ὅπως ἔκαμνε ἄλλοτε. Δὲν ἐζητοῦσε πλέον τὴν ἔννοιαν τοῦ καθήκοντος καὶ τὸν κανόνα τῆς ζωῆς... Τὸ καθήκον της ἦτον ἀπλοῦν τώρα ἡ ζωὴ της εὐθεία καθ' ὀλοκληρίαν. Ὑποφέρουσα ἀκόμη θὰ ἐτελειώονε τὴν ἀνάρρωσίν της εἰς τὸ σπῖτι της δεσποινίδος Μιράκλ. Μαθήματα, σὲ κανένα οἰκοτροφεῖον, εἰς τὰ σπῖτια, θὰ τῆς ἐπέτρεπαν νὰ κερδίξῃ τὰ πρὸς τὰ ζῆν. Ἔπειτα;... Ἦ Ζοζάννα ἐσχόπευε νὰ γυρίσῃ στὸ Παρίσι, νὰ εὗρῃ ἐκ νέου τὴν παλαιάν της θέσιν... Ἀλλὰ οἱ Φουκάρ θὰ τὴν εἶχαν ἀντικαταστήσει!... Θὰ τὴν ἐξανάπειρναν ἴσως. Ἦ ὑπόθεσις αὐτὴ ἀπῆλπιζε τὴν δεσποινίδα Μιράκλ ἢ καλοκάγαδη γεροντοκόρη ἐπιθυμοῦσε νὰ κρατήσῃ τὴν Ζοζάνναν καὶ τὸν μικρὸν, πολὺ, παντοτεινά...

— Γιατί, ἔλεγε, νὰ μὴν ἐγκατασταθῆς εἰς

τὴν Σάρτην, ν' ἀνοίξῃς ἕνα μικρὸ σχολεῖο, ν' ἀναθρέψῃς τὸ παιδί μας μὲ τὰ παιδιά τῶν ἄλλων; Μὲ ὑπολήπτονται ἐδῶ καὶ ὁ ἐφημέριος τοῦ Σαιντ-Αινάν, καὶ ὁ ἐκκλησιαστικὸς σύμβουλος Κουλδμπ ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν οἰκογένειάν μας... Πίστευσέ με, μικρὴ μου Ζοζάννα: ἡ ζωὴ σου εἶνε ἐδῶ, τώρα.

Ἦ σκέψις αὐτὴ ἔκαμνε ἄνω-κάτω τὴν Ζοζάνναν. Ἐπροτιμοῦσε τοὺς ἀγῶνας, τοὺς κινδύνους, τὸν πυρετὸν τῶν Παρισίων παρὰ νὰ χωθῆ ἐκεῖ εἰς τὴν ἐπαρχιακὴν ζωὴν. Δὲν ἦτον προωρισμένη νὰ εἶνε διδασκάλισσα, καὶ ὅλα τὰ παιδιά, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ δικό της, τὴν ἀνιοῦσαν.

Ἄλλὰ, τὸ βράδυ αὐτό, αὐτὸ τὸ βουβὸ βράδυ, ἡ Ζοζάννα ἐξεπλήττετο ὅτι σχεδὸν ἐγκατεροῦσε, ὅτι ἦτον σχεδὸν ἀποφασισμένη εἰς τὴν ὑπεριτάτην αὐταπαρνησιν. «Ὅχι πεπεισμένη, — νικημένη! Ἐσυλλογίζετο. Τὸ ὄργανον τῆς ἐνεργείας μου ἔχει πάσαι δὲν ἔχω πιά τὴν θέλησιν διὰ μίαν ζωὴν προσωπικὴν. Εἶμαι στὸ χῶμα... Δὲν θὰ ξανασηκωθῶ πλέον θὰ σφρθῶ. Καὶ εἶτε ἐδῶ, εἶτε ἄλλοι, τί μὲ μέλει;»

Τὴν ὄραν τοῦ φαγητοῦ ἀνεκοίνωσε τὴν ἀπόφασίν της εἰς τὴν δεσποινίδα Μιράκλ.

«Παρίσι... Τί θὰ γίνω στὸ Παρίσι;... δὲν ἔχω πιά φίλους: ὁ Πέτρος τοὺς ἀπεμάκρυνε ὅλους... Δὲν ἔχω χρήματα. Ἐπουήθησα τὰ πτωχὰ μου ἐπιπλα. Πῶς νὰ ζήσω ἕως ποῦ ναρθῶ δουλειά; Ὅχι! δὲν κάμνω αὐτὴν τὴν τρέλλα θὰ μείνω...»

Παρατήρησε τὴν πλατεῖαν, τριγύρω της. Ὁ φαιὸς ἡσκιος τῆς ἐσπέρας ἐπνιγε τὰς προσόψεις τῶν οἰκοδομῶν, τὰς στέγας, τὰ ξανθὰ δένδρα. Ὅμως ἡ μητρόπολις, μεγάλη καὶ συγχρόνως ἐλαφρά, ἐλεπτύνετο, ἀπλώνετο, προσφέρουσα εἰς τὸν Θεὸν τὰ ἄνισα τόξα της ποῦ ἐκρατοῦσαν ἀκόμη εἰς τὰς κορυφὰς των τὴν τελευταίαν ἀνταύγειαν τῆς ἡμέρας. Ἦ σκιὰ τὰ ἐκάλυψε τέλος ὅλα καὶ ὁ Ἑσπερινός, περιστέρι τοῦ λυκόφωτος, ἐκατέβη ἀπὸ τὸν ὑψηλότερον πύργον, ἀνάμεσα ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν σκιὰν σιγὰ-σιγὰ...

Τότε ἓνας-ἓνας οἱ φανοὶ ἐσημειώθησαν εἰς τὴν νύκτα ὡσὰν χρυσὰ σημάδια. Ἐνας διανομὸς ἐνεφανίσθη, ὁ ὁποῖος ἐπήγαινε ἀπὸ θύραν εἰς θύραν, κτυπῶν τὰ ἠλεκτρικὰ κουδούνια, τὰ ρόπτρα τῶν σπιτιῶν. Ἦ Ζοζάννα τὸν ἀπῆντησε, ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ σπῖτι τῆς δεσποινίδος Μιράκλ.

— Ἔχομε τίποτε; εἶπε.

— Δύο γράμματα καὶ μιὰ ἐφημερίδα.

Ἦ ἐφημερίς ἦτον ἡ *Θρησκευτικὴ Ἑβδομάς*.

Ἦ μία ἀπὸ τὰς δύο ἐπιστολάς εἶχε σταλῆ κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ «Γυναικείου Κόσμου», ἔπειτα εἰς τὴν νέαν διεύθυνσιν τῆς Ζοζάννας. Ἦ ἄλλη ἐπιστολὴ ἦτον τοῦ Φουκάρ.

Ὁ διανομὸς ἐκτυποῦσε τώρα πῶς μακρυνά. Ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ φανοῦ ἡ Ζοζάννα ἐδιάβαζε:

«Ἀγαπητὴ κυρία,

»Μεταβίβαζον εἰς ὑμᾶς μίαν ἐπιστολὴν ποῦ ἦλθε σήμερον, σὰς παραπονοῦμαι φιλικῶς διότι δὲν ἐδώσατε εἰδήσεις σας εἰς τὸν *Γυναικεῖον Κόσμον*. Τί κάμνετε εἰς τὴν Σάρτην;... Ἄν πληττετε πολὺ, στέλλετέ μας, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, μικρὰ χρονικὰ ἐπὶ τῆς ἐπαρχιακῆς ζωῆς.

»Δὲν λέγω ὅτι θὰ περάσουν ὅλα βέβαια: ἀλλὰ, πρὸς τὸ συμφέρον σας, μὴν ἀφίνετε νὰ σὰς ξεχνοῦν.

»Ὑπογράφετε ὅπως ἄλλοτε «Ζοζάννα» συντόμως, ἔτσι εἶνε καλά.

Τὰ σέβη μου

«*I. Φουκάρ*».

Ἦ Ζοζάννα δὲν ἐπίστευε τὰ μάτια της... Εἶχεν ἐγκαταλίπει τοὺς Φουκάρ κάπως ἀπότομα, καὶ εἶχαν ψέξει τὴν ἀπόφασίν της... Ἔδειχναν δυσαρέσκεια. Καὶ ὁ Φουκάρ, ἀμέσως, ἔκαμνε διαβήματα φιλικὰ!...

Ἐξήτασε τὴν ἄλλην ἐπιστολὴν, ποῦ εἶχε ἕνα ἰταλικὸ γράμματόσημο. Ὁ χαρακτήρ τῆς ἐπιγραφῆς ἦτον σταθερός, καὶ ἡ Ζοζάννα ἔβλεπε διὰ πρώτην φορὰν αὐτὸν τὸν χαρακτήρα. Ἀφοῦ ἔσχισε τὸν φάκελλον, ἐξήτησε τὴν ὑπογραφήν κ' ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως.

»Εἰς τὴν Φλωρεντίαν, κυρία, καὶ ὅλος τυχαίως ἐξωφύλλισα εἰς ἕνα σαλόνι ξενοδοχείου παλαιῶς ἀριθμοῦ τοῦ *Γυναικείου Κόσμου*. Ἐδιάβασα τὸ χαριτωμένον ἀρθράκι ποῦ ἀφιέρωσατε εἰς τὴν «Ἐργατίδα».

»Τὸ χονδρὸ αὐτὸ βιβλίον γεμάτο ἀπὸ ἀριθμῶν καὶ στατιστικῶν, δὲν σὰς ἔκαμε νὰ πληττετε, διότι τὸ ἐδιάβασατε καὶ τὸ ἐννοήσατε καὶ εὐφυῶς ἐπαρουσιάσατε εἰς τοὺς συνδρομητὰς τοῦ περιοδικοῦ σας. Ἰδοὺ μία ἐπιτυχία, διὰ τὴν ὁποῖαν δὲν ὑπερηφανεύομαι ὀλίγον. Εἶχα ἀναγνώστας κάποιε ἀναγνωστριάς ποτέ. Εἶσατε ἡ πρώτη, εἶμαι βέβαιος περὶ τούτου. Καὶ ἂν δὲν εἶσατε ἡ τελευταία, αἱ σύγχρονοί μου θὰ μάθουν, χάρις εἰς Ὑμᾶς, ὅτι ὑπάρχω καὶ ὅτι θέλω τὸ καλὸ τους...»

»Ἄν αὐτὸ εἶνε *φεμινισμός*, εἶμαι λοιπὸν *φεμινιστής*. — Δὲν μ' ἀρέσει καὶ τόσο αὐτὴ ἡ λέξις τὴν ἐκόλλησαν ὡς ἐτικέταν προκλητικὴν, εἰς πράγματα καὶ πρόσωπα παραδόξως διά-

φορα... Ἦ κυρία Φουκάρ εἶνε «φεμινιστής», καὶ ὁ καθένας ἤξεύρει πόσον εἶνε γενναία ἀπέναντι τῶν συνεργατίδων της! Ἦτον φεμινιστὴς ἐπίσης καὶ ἐν ἐνεργείᾳ ὁ μυθιστοριογράφος ἐκεῖνος ποῦ ἐκήρυξε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἔρωτος, καὶ ὁ ὁποῖος ἐκτυποῦσε τὴν γυναῖκα διότι ἐχαμογέλασε σ' ἕναν γείτονα... Ἐξαναγίνετο ἄνθρωπος μὲ ὅλα τὰ ἐνστικτὰ καὶ τὰς προλήψεις τοῦ ἀνθρώπου.

»Προσπαθῶ νὰ εἶμαι ἄνευ προλήψεων, κυρία Ζοζάννα, καὶ ἔχω τόσο ὄσοι καὶ οἱ κεκηρυγμένοι φεμινιστὰς σας σέβας πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἄλλων, — ἀκόμη ὅταν οἱ ἄλλοι αὐτοὶ εἶνε γυναῖκες. Τοὺς ἀναγνωρίζω ἀκριβῶς τὰ ἴδια δικαιώματα ποῦ ἀντιποιοῦμαι διὰ τὸν ἑαυτὸν μου, καὶ καθὼς δὲν ἀφίνω νὰ με διευθύνουν, καθὼς δὲν εἶμαι καὶ τόσο *ἐγκαρτερωθὴν*, οὔτε παθητικῶς ἐνδιαφερόμαι διὰ τὰς ἀνεξαρτήτους αὐτάς, αὐτάς τὰς ἀντάρτιδας ποῦ εἶνε σύγχρονοί μου.

»Ἰδοὺ μία ἐλευθέρα ἐξήγησις ποῦ ἔρχεται πολὺ ἀργά. Δὲν θὰ τὴν δημοσιεύσετε, εἶνε γιὰ σὰς μόνον, κυρία «Ζοζάννα», ἡ ὁποία χωρὶς ἄλλο δὲν εἶσατε «Ζοζάννα». Εἶνε ψευδώνυμον, αὐτὸ τὸ μυστηριώδες καὶ θελκτικὸν ὄνομα; Πόσο λυποῦμαι γι' αὐτό!

»Γράφω εἰς τὸν Φουκάρ, — κάπως δλιγώτερον ἀπὸ φίλον καὶ περισσότερον ἀπὸ γνωρίμον. — Τὸν παρακαλῶ νὰ σὰς μεταβιβάσῃ τὴν σκοινοτενὴ αὐτὴν μου ἐπιστολὴν, ἡ ὁποία θὰ σὰς φανῆ ἴσως πολὺ γελοία, καὶ τὸν συγχαίρω ὅτι σὰς ἔχει συνεργατίδα. Αὐτὸς ὁ Φουκάρ δὲν γνωρίζει τὴν εὐτυχίαν του!

Μετὰ σεβασμοῦ

Νόελ Ντελύλ.

Ἦ Ζοζάννα ἐδιάβασε, μονομᾶς, τὰς τέσσαρας μικρὰς σελίδας. Τὰς ἐξαναδιάβαζε, γραμμὴν πρὸς γραμμὴν. Καὶ τὸ γράμμα τῆς ἐφάνετο διασκεδαστικώτερον καὶ ὠραιώτερον. Αἰσθάνετο περιέργειαν, χωρὶς ἀναίδειαν, καὶ μίαν ἐλπίδα, μίαν ὑπόσχεσιν συμπαθείας, ὑπὸ τὴν ἐλαφρὰν εἰρωνείαν τῶν λέξεων.

Καὶ ἡ συμπάθεια αὐτὴ ἐνὸς ἀγνωστοῦ ἦτον εἰσεργετικὴ διὰ τὴν Ζοζάνναν, ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν ποῦ ἐξεδηλώνετο. Ἦ ἐπιστολὴ τοῦ Νόελ Ντελύλ ἐξηγοῦσε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Φουκάρ. Ὁ διευθυντὴς τοῦ γυναικείου κόσμου θὰ εἶπε ἀπὸ μέσα του:

«Στάσου! στάσου! ἀλήθεια αὐτὴ ἡ Βαλεντιέν ἔγραφε κομποῦταικα. Τὸ ἄρθρο δὲν ἦτον καὶ τόσο ἀνόητο... Θὰ ἠμποροῦσε νὰ μᾶς ἐστελνε χρονικὰ τῆς ἐπαρχίας της...»

«Οι μικρές άφορμές!... έσκέφθη ή Ζοζάννα. Αύτος ο κύριος Ντελύλ, χωρίς να τὸ ξέρη, μού έκαμε εύκολώτερο τὸ διάβημα ποῦ δὲν έτολμούσα να επιχειρήσω. Θα πρέπει να τὸν ευχαριστήσω. Αὐτὴ ἡ έπιστολὴ εἶνε χαριτωμένη, ἀλήθεια».

Εἶχε κολακευθῆ ότι ο κ. Ντελύλ έλαβε τὸν κόπον να τῆς γράψη, να γράψη σ' αὐτὴν, τὴν άσημνη Ζοζάνναν, κάτι περισσότερον ἀπὸ δύο λόγια ευγενικά σ' ένα έπισκεπτήριον. Καὶ ἀνεπόλει τὰ λόγια τοῦ Φουκάο: «Ένας ψηλὸς νέος, μελαχροινὸς σὰν ἀράτης καὶ ψυχρὸς σὰν Ἄγγλος... Ἦτον ἀπεσταλμένος εἰς τὸν Καναδᾶν...»

Ένα ἀθέλητο μειδίαμα έπέρασε επάνω ἀπὸ τὰ χεῖλη τῆς. Παρατήρησε τὴν έπιστολὴν, τὸ σχέδιον καὶ τὴν υπογραφὴν... Τὸ χαρτὶ εἶχε μίαν ἀόριστον μυρωδιὰν σιγαρέττου. Έφρανόσθη έναν ἄνθρωπον νέον ἀκόμη, μελαχροινὸν με κατάμαυρα μάτια... Έβράδιζε, τὸ σιγαρέτο στὰ δάκτυλα, σ' ένα φλωρεντινὸ τοπίον κ' έσυλλογιέτο:

«Αὐτὴ ἡ «Ζοζάννα» έλαβε τὸ γράμμα μου.»

Ἦτον ἡ «Ζοζάννα» ἀπλῶς διὰ τὸν άγνωστον αὐτόν, ποῦ δὲν ἤξευρε τίποτε γι' αὐτὴν, ποῦ δὲν ἦτον βεβαία ἂν ἤξευρε τὸ πραγματικὸν τῆς ὄνομα...

Ἦ φαντασία τῆς ἡ εὐκίνητος περιπλανήθη...

Ἦπειτα έσήκωσε τοὺς ὤμους:

«Μ' έλησμόνησε πλέον αὐτὸς ο κύριος Ντελύλ!... Τί με μέλει; Δὲν θὰ τὸν ἰδῶ ποτέ.»

Ἦν τούτοις εὐθὺς ἀμέσως, ἄρχισε να βλέπη ὀλιγώτερο μαῦρα τὰ πράγματα γύρω τῆς.

Θ

— Θεία μου;

— Τί 'νε;

— Καλὰ μαντάτα!

Τὸ δωμάτιον ἦτο ψυχρὸν καὶ λευκὸν ἔν ἀπὸ τὰ δωμάτια ἐκεῖνα ποῦ ἀπαντᾷ κανεὶς μόνον εἰς τὰς ἐπαρχίας. Τὸ ὀχροκίτρινον χαρτὶ τὸ λουλουδιωτὸ ξεθωριάζει επάνω εἰς τοὺς τοίχους τὰ παρόθυρα ἔχουν κουρτίνες ἀπὸ μουσελίναν. Σιγὰ κινεῖ ἀνάμεισ ἀπὸ τὰς δύο κολονίτσες του μίαν χρυσοῦν μέλισσαν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἔκρεμοῦς του τὸ ἀλαβάστρινον ὀρολόγι. Αἰσθάνεσαι, πῶς οὔτε ο ἥλιος οὔτε ο ἔρως εἰσέδυσαν ποτέ εἰς αὐτὰ τὰ δωμάτια. Ἦ Ζοζάννα καθὼς διεσκέλιε τὸ κατώφλι ἐφάνη ὡς νάλλαξε τὴν ἀτμόσφαιραν γύρω τῆς. Έβγαλε τὸ καπέλλο τῆς, τὸ επανωφόρι τῆς, καὶ τότε ἐφάνταζε ὑψηλότερα, λεπτοτέρα, καὶ τὸ πένθος τῆς προσέδιδε νεύτητα.

Ἦ δεσποινὶς Μιράκλ, καθισμένη εἰς μίαν γωνίαν σιμὰ εἰς τὴν θερμάστραν, ἀπέθεσε τὸ πλέξιμό τῆς, ἔβγαλε τὰ γυαλιὰ τῆς, κίνημα

προσιδιάζον εἰς αὐτὴν διὰ τὰ ἐκφράζει ἀνησυχίαν. Ἦτον ὅπως ἡ κάμαρα άσπρη καὶ πολυκαιρισμένη ἀλλὰ γεμάτη γλυκύτητα. Γλυκειὰ ἦτον ἡ ὄψις τῆς με τὰς λεπτὰς δυτίδας γλυκειὰ ἡ φωνὴ τῆς ἡ χαμηλὴ, ευγενεὶς αἱ κινήσεις τῶν ἡρέμων χειρῶν τῆς. Τὸ μαῦρον τῆς ένδυμα ἄφινε να μαντεύεται τὸ ὑψηλὸ σῶμα τῆς εὐθὺς χωρίς κανένα ἔχνος κυρώσεως τὰ μετάξινά καὶ ἀργυρὰ μαλλιὰ τῆς κτενισμένα κατὰ τὴν μόδαν τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας ἐσημάτιζαν ένα στεφάνι γύρω ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς. Ποτὲ κόρη ἠλικιωμένη κ' εὐσεβὴς δὲν ὀμοίασε ὀλιγώτερον ἀπ' αὐτὴν πρὸς τὴν ἐκ παραδόσεως γεροντοκόρην, ἀποξηραμένην εἰς τὴν ζωὴν τῆς μονώσεως καὶ τῆς θρησκείας. Ἦ δεσποινὶς Μιράκλ δὲν εἶχε ἄλλην μανίαν ἀπὸ τὴν φαρμακευτικὴν συνέλεγε συνταγὰς μυστηριωδῶν φαρμάκων, «φαρμάκων τῶν καλῶν γυναικῶν», καὶ εἶχε διὰ τοὺς ἰατροὺς τὸ μυστικὸ μῖσος ποῦ ἔχουν οἱ ἔρασιτέχναι πρὸς ἐξ ἐπαγγέλματος...

Λέγει:

— Ζοζάννα, μικροῦλα μου...

Ἦτον ἀνήσυχη. Τὰς εἰδήσεις αὐτὰς ποῦ τῆς ἀνεκοίνωσε ἡ Ζοζάννα προησδάνετο ἀορίστως.

— Έλαβα μίαν έπιστολὴν τοῦ Φουκάο, ναί, θεία μου... Μοῦ ζητεῖ ἄρθρα... διὰ τὴν ἐπαρχιακὴν ζωὴν!... Θα περιγράψω τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐπίτροπον καὶ τὰς κυρίας τοῦ Σαντοαζῶ!... Ποῦ εἶνε ο Κλαύδιος;

Ἦ Ζοζάννα ἔχαμογέλασε. Ἦ δεσποινὶς Μιράκλ ἀνεστέναξε:

— Κλαύδιε; Εἶνε τιμωρημένος κάτω ἀπὸ τὸ τραπέζι. Έβούτησε τὸ γατὶ μετὰ τὸ νερό... Τὸ παλιόπαιδο δὲν ξέρει τί να κάμη... Ἄ! δὲν μοιάζει καθόλου με τὸν δυστυχισμένο τὸν πατέρα του!

Ἦ Ζοζάννα αἰσθάνθη μίαν τύψιν. Έκοκίνισε.

— Κλαύδιε!...

Ἦ υπεγείρουσα τὸν τάπητα ποῦ έπιπτε γύρω ἀπὸ τὸ στρογγυλὸν τραπέζι, επανέλαβε:

— Κλαύδιε!

Κ' έλαβε τὸ παιδί εἰς τὰ χέρια συμμαζευμένον εἰς σφαιρικὸν σχῆμα, με τὰς πνιγὰς εἰς τὰ μάτια, τὰ μαλλιὰ εἰς τὴν μύτην. Ἦρχιζε να κλαίη ἀλλ' ὅμως μία λέξις τῆς μητέρας του ἔσταμάτησε τὸν κατακλυσμὸν τῶν δακρύων.

— Πὲς να σὲ συγχωρήσῃ ἡ θεία σου.

Ο Κλαύδιος ἔμουρμούρισε.

— Με συγχωρεῖτε, θεία... Κ' ἐπρόσθεσε:

— Συγχώρησέ με, γάτε...

Ἦ δεσποινὶς Μιράκλ ἐσυγκινήθη:

— Βλέπεις, Ζοζάννα, πῶς ἔχει καλὴ καρδιά!

Ἦπρε τὸ μικρὸ παιδί εἰς τὰ γόνατά τῆς, ἐνῶ ἡ Ζοζάννα παρεσκευάζε τὸ αὐγὸ με τὸ γάλα διὰ τὸ δεῖπνον τοῦ Κλαυδίου. Ὁ μικρὸς δὲν ἤθελε να τὴν ἀφήσῃ. Δὲν ἐπεινοῦσε δὲν τοῦ ἄρσεε τὸ αὐγὸ ἤθελε δύο κομματια ζάχαρη εἰς τὸ φλυτζάνι του. Ἦ Ζοζάννα ἐπενέβη. Έκαμε τὸν Κλαύδιον να φάγῃ, με ὄλας του τὰς διαμαρτυρίας, ἔπειτα τοῦ ἔβγαλε τὰ ρούχα, τὸν ἐπλάγιασε εἰς τὴν γειτονικὴν κάμαραν. Ἀπεκοιμήθη.

— Εἶν' ένα δύσκολο παιδί, μα δὲν εἶνε κακό, καὶ σὰς ἀγαπᾷ, εἶπε ἐπιστρέφουσα, ὡσὰν διὰ να δικαιολογήσῃ τὸν μικρὸν τῆς.

Εἰγνώριζε οὕτῃ δεσποινὶς Μιράκλ τὸν ἐλάτρευε: ἀλλ' ἤξευρε ἐπίσης ότι ο δυστυχὴς Κλαύδιος ἦτον ένας παρείσακτος εἰς τὸ σπίτι, καὶ ὑπέφερε κάποτε ὑποχρεωμένη καθὼς ἦτο να τὸν ἐπιβάλλῃ.

— Εἶν' ένα πολὺ νευρικὸ παιδί, ἀπεκρίθη ἡ θεία καὶ πρέπει να τὸ ἐπαγορπνῆς. Ἦ παραμικρὰ ἀλλαγὴ εἰς τὰς συνηθείας τοῦ κάμνει κακό. Αὐτὰ τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὸ Παρίσι...

— Ἄλλά, θεία μου, ο Κλαύδιος εἶν' εὐρώστος!

— Κατ' ἐπίφασιν... ἦπως ο πατέρας του!

Ἦ Ζοζάννα ἐσιώπησε.

— Ἦ τροφὴ εἶνε τόσο κακὴ στὸ Παρίσι! ἔξηκολούθησε ἡ δεσποινὶς Μιράκλ. Εἶνε καταστροφή τοῦ στομάχου... Ὁ δυστυχισμένος μας Πέτρος εἶχε δίκιο οἱ ἔμποροι σὰς δηλητηριάζουν... Νᾶναθρέψῃς ένα παιδί στὸ Παρίσι εἶνε, εἶνε σὰν να συντομεύῃς τὶς ἡμέρες του. Ἔδῶ, τ' αὐγὰ εἶνε φρέσκα, καὶ τὸ γάλα φθάνει ἄδολο ἀπὸ τὴν ἐξοχὴ... Ἦ κυρία Σαντοαζῶ μού ἔλεγε χθὲς ἀκόμη: «ο μικρὸς σας ἀνεψιὸς δὲν ἔχει τὴν καλὴ φυσιογνωμία τῆς μητέρας του...»

Ἦ Ζοζάννα ἐνόησε τὸν λεπτὸν ὑπαινιγμόν, τὴν δειλὴν συμβουλὴν ἡ δεσποινὶς Μιράκλ ἐπροσπαθοῦσε να τοὺς κρατήσῃ μαζί τῆς, αὐτὴν καὶ τὸ παιδί.

— Δὲν τρώμε, θεία μου; λέγει. Πιστεύω πῶς ο κ. ἐκκλησιαστικὸς ἐπίτροπος θὰ ἔλθῃ

Αἱ δύο γυναῖκες ἐδείπνησαν, καὶ εἰς τὰς ὀκτώμισιν ο κ. Κουλόμπ ἔφθασε.

Ἦτον ένας ἀγαθὸς ἐκκλησιαστικὸς, ο ὁποῖος εἶχε ἀκριβῶς τὴν ἠλικίαν τῆς δεσποινίδος Μιράκλ. Ἄσθενηστὸν χαρακτήρα εἶχε υἰοθετήσῃ τάγοῦστα, τὰς ἰδέας, τὰς μανίας, μέχρι καὶ τῶν ἐκφράσεων τῆς φύλης του, τὴν ὁποῖαν ἔβλεπε ἀπὸ τριακονταετίας. Ἦλεγον ἀκόμη ότι τῆς ὀμοιάζει τόσο ποῦ εἶνε αὐτὸς περισσότερον γεροντοκόρη ἀπ' αὐτὴν.

Ἦ φροντὶς διὰ τὸ φιλάσθενον σῶμα του, ἡ κηπουρικὴ καὶ ἡ ἀρχαιολογία ἀπασχολοῦσαν τὴν ἀθῶαν ζωὴν του. Ἦ ὀμιλία του ἦτο γε-

μάτη συνταγὰς καὶ ἀνέκδοτα. Πάρα πολὺ εὐλαβῶς εἰς τὴν Notre-Dane τοῦ Piliere, ὀμιλοῦσε διὰ τοὺς δρυῖδας, πρώτους λατρευτὰς τῆς μαύρης Παρθένου, ὡσὰν να τοὺς εἶχε γνωρίσει εἰς οἰκειότητα ὄλος ἐκκλησιαστικὴν.

Ἦκάθισε, εἰς τὴν συνηθισμένην του θέσιν, ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν δεσποινίδα Μιράκλ, καὶ διηγήθη τὴν δυστυχίαν ποῦ συνέβη εἰς τὴν γουβερονάνταν τῆς, — μίαν τιμίαν χήραν πενηντοτούτιδα, τῆς ὀποίας ἡ κόρη, δεσποινὶς ἀκόμη, ἦτο ἔγκυος.

— Μία κόρη τριάντα ἐτῶν, ποῦ ὄλος ο κόσμος ἐνόμιζ' ἐνάρετον! Ἦπήγαινε ὄλην τὴν ἡμέραν ένας ἀξιωματικὸς κ' ένας παρισινός... Ἦ μητέρα δὲν ἐδυσπιστοῦσε, ἡ Ρόζα δὲν ἦτο νέα πλέον, καὶ πρέπει να εἶνε κανεὶς πολὺ φρόνιμος, ὅταν ἔχει φθάσει τὰ τριάντα!

— Εἶνε μία ἐπικίνδυνος ἠλικία, εἶπε ἡ δεσποινὶς Μιράκλ, ἡ ὁποία δὲν ἦτο σεμνότυφη. Δὲν ἔκαμα ποτέ μου τρέλλες, δόξα σοι ο Θεός! ἀλλ' ἂν ἔκαμνα, θὰ τις ἔκαμνα στὰ τριάντα χρόνια μᾶλλον παρὰ στὰ εἴκοσι...

— Σεῖς, θεία μου! εἶπε ἡ Ζοζάννα ἐξαφνισθεῖσα.

Ἦπάρχουν τρέλλες καὶ τρέλλες, καὶ δὲν θὰ εἶχα... Ἄλλά στὰ τριάντα χρόνια έλαβα, χωρίς να ξέρω γιατί, ένα εἶδος ἀβουλίας ὡς πρὸς τὸν γάμον. Μοῦ εἶπαν γιὰ έναν ποῦ μ' ἔζητοῦσε... Τὸν ἐγνώριζατε, σεῖς! Ἦταν ένας ζουάβος παπικὸς... ένας ὀραῖος ἄνδρας με ξύλινο πόδι... Ὡ! τὸ ξύλινο πόδι δὲν μ' ἐτρόμαξε, διότι ἐκεῖνο ποῦ μού ἄρσεε εἰς τὸν γάμον δὲν ἦτον ο σύζυγος... καὶ πρὸ πάντων αὐτὸς ο σύζυγος!... Ἄλλά θὰ ἤθελα...

— Τί λοιπόν, θεία μου;

— Θα ἤθελα να ἔχω ένα μικρὸ παιδάκι...

Εἶχα τὸν Πέτρον, καὶ τὸν ἀγαποῦσα πολὺ, ἀλλὰ θὰ ἤθελα ἔν ἄλλο παιδί... ποῦ να ἦτον ἰδικό μου... Δὲν ντρέπομαι ποῦ τὸ λέγω. Εἰς τὴν ἀποφασιστικὴν στιγμήν, τὸ «ναί» μού ἔμεινε εἰς τὸν λάρυγγα ἡμουν δειλὴ. Διότι, ὕστερ' ἀπ' ὄλ' αὐτὰ ο ζουάβος δὲν ἦτον νεότερος ο Θεὸς ἡμποροῦσε να μού ἀρνηθῇ παιδιὰ καὶ να μού ἀφήσῃ τὸν σύζυγον... Ζῆ ἀκόμη!... Καὶ δὲν μετανοῶ καθόλου, ἀφοῦ ο Κλαύδιος μ' ἔκαμε γιαιά...

— Ἄ! εἶπε ἡ Ζοζάννα, κ' ἐφίλει τὸ χέρι τῆς γεροντοκόρης, τί καλὴ μητέρα ποῦ θὰ ἦσθε!

— Εἶχα τὸν καιρὸν τῆς ἀνοησίας μου, ὑπέλαβε ἡ δεσποινὶς Μιράκλ γελῶσα. Αὐτὸ μ' ἔκαμε να συμπαθῶ τις τρέλλες τῶν ἄλλων. Λυποῦμαι πολὺ κάθε κόρην τριάντα ἐτῶν ποῦ πειράζει τὸ «δαμόνιον μεσημβρινόν», ὅπως λέγει ο παπᾶς τῆς ἐνορίας μας...

— Δέν πρέπει νά κρίνη τόν άλλον κανείς !
είπεν ὁ κ. Κουλάμπ.

— Ὁ ἀναμάχητος πρῶτος τὸν λίθον ἐπὶ
τὰς ἀμαρτωλὰς βαλέτω ! . . . Ὁ κ. Κουλόμπ
πρέπει νά βοηθήσῃ τὴν Ρόζαν. Ὁ στρατιω-
τικὸς ἔχει διάθεσιν νά ἐπανορθώσῃ τὸ σφάλμα
του ; . . . Ναι. Λοιπὸν καλά. Γιατί παραπονούν-
ται ; Ἐνωρίτερα ἢ ἀργότερα τὸ μυστήριον εἶνε
πάντα μυστήριον . . . Ὁ Θεὸς δὲν θὰ παρα-
τηρήσῃ τὰς χρονολογίας, ὅταν θὰ τοῦ προ-
σφέρουν ἕναν χριστιανὸν περισσότερον.

— Πολὺ φρόνιμα τὰ λόγια σας, εἶπεν ὁ ἐκ-
κλησιαστικὸς. Θὰ πάω νά ἰδῶ τὸν λοχαγὸν
Λεωφρέλ, γιὰ νά ἐπισπεύσω τὸν γάμον.

— Καὶ ἡ Ρόζα νά κυττάξῃ τὴν ὑγείαν της !
— Δέν εἶνε πολὺ καλά.

— Ἄ ! ἡ ὑγεία . . .

— Εἶνε τὸ πρῶτον ὄλων τῶν ἀγαθῶν, μετὰ
τὴν ἀρετὴν . . .

— Ὁ Θεὸς μοῦ τὴν ἀρνήθη . . .

— Καὶ εἰς ἐμέ . . .

— Εἶνε καὶ τὰ γεράματα . . .

Ἐμίλησαν διὰ τὰς ἀσθενείας, διὰ τὸν πρῶ-
τον χειμῶνα ποῦ ἐφοβοῦντο ἔπειτα ἐδοξολό-
γησαν τὰ γυαροσόφια των, καὶ τὰ βότανα καὶ
τὰ μαντζούνια κ' ἐδρῆνησαν τὴν ἀγνοίαν τῶν
ιατρῶν. Ἀπαριθμοῦσαν τὰ σωματικὰ δεινὰ των,
ὁ καθεὶς συνεκινεῖτο μὲ τὰ ἰδικά του, ἐκατηγο-
ροῦσε τὸν άλλον ὡς υπερβολικόν, καὶ τὸν ἄκουε
μ' ἕνα εἶδος φιλόφρονος ἀδιαφορίας . . .

Ἡ λάμπα, κάτω ἀπὸ τὸν ἀλαβάστρινον δια-
φανῆ γλόμπον της, ἔχυνε φῶς εἰρηνικόν. Ἡ ἀν-
ταύγεια τῆς φωτιᾶς ἔτρεμε ἐπάνω εἰς τὰς λιθο-
γραφίας τῶν τοίχων, καὶ εἰς τὴν γωνίαν τῆς
ἐστίας μία κασσιτέρην κάτσαρόλα ἀρχισε νά
σιγοτραγουδῆ ἐπάνω εἰς τὴν ζεστὴν στάκτην . . .

Οἱ δύο γέροντες, ὠμιλοῦσαν ὁ ἕνας ἀντίκρου ἀπὸ
τὸν άλλον καθισμένοι εἰς τίς πολυθρόνες των.

Ἡ Ζοζάννα παρετήρει τὰ μαῦρα φορέματα,
τὰς σεβασμίας κεφαλὰς μὲ τ' ἀργυρομέταξα μαλ-
λιά. Ἐσυλλογίζετο :

« Ὁμοιάζουν, ἀλήθεια ! Καὶ οἱ δύο τους
καλοὶ, ἀπλοὶ καὶ καθαροὶ, μικροπραγμονούν-
τες, ἱκανοποιούμενοι μὲ τὸ παραμικρόν . . . Κ'
ἐπαρτηροῦσε τὰ πράγματα γύρω των, τὸ ἐπαρχια-
κὸν αὐτὸ πλάσιον ποῦ τοὺς εἰσείραζε τόσο ! . . .

Ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἐξηγοῦσε :

— Βάζετε εὐκάλυπτον μέ . . . Ἄν βάλετε τὸν
εὐκάλυπτον πρῶτα κ' ἔπειτα . . . Μοῦ τὸ εἶπε ἡ

ἀδελφὴ Σαίν-Φλοράν. Ἄκουμβῶσα εἰς τὸν ἀγ-
κῶνα της ἡ Ζοζάννα ἐξεφύλλισε ἕνα λεύκωμα
μὲ φωτογραφίας. Ἄγνωστα πρόσωπα παρή-
λαυναν, συγγενεῖς τοῦ Πέτρου ἀποθαμένοι ὄλον
κυρίαὶ μὲ κρινολίνα, μὲ μακροὺς βοστρύχους
ποῦ ἐγλιστροῦσαν ἀπὸ τὸν τράχηλον εἰς τοὺς
ὄμους, κορίτσια ποῦ τὸ φουστανάκι τους ἀπε-
κάλυπτε τὴν ἄκρην ἑνὸς πανταλονιοῦ ἄσπρον
ἀγοράκια μὲ βέστες βελουδαῖες στηριζόμενα
εἰς καλοσκαλισμένα τραπέζια, ἀξιώματικοὶ τῆς
Ἄφρικῆς, — καὶ ὁ κόμης Σάμπορντ, καὶ ὁ ἅγιος
πατὴρ Πίος ΙΧ, καὶ ὁ κύριος Θιέρσο, « λυ-
τρωτὴς τοῦ ἐδάφους . . . » Τὰ ξεχωρισμένα
τῶν πρόσωπα εἶχαν κατὰ τόσον ἀπόμακρον, τόσο
θλιβερόν ! . . . Καὶ ἡ φωτογραφία τοῦ Πέτρου,
ἀνάμεσα εἰς τὰς ἄλλας, ἦτον ὡς ἕνα νέον μνημα
μέσα εἰς ἕνα κοιμητήριον . . . Ἡ νεαρὰ γυναίκα
ἀνεπόλησε τοὺς μῆνας τῆς ὀδύνης ποῦ προη-
γήθησαν ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός της.
Τὸν εἶχε περιποιηθῆ, συγκαταῆσει, παρηγορή-
σει ἕως εἰς τὴν ὑπερτάτην στιγμὴν. Μὲ τὴν πι-
στήν καὶ τρυφερὰν παρουσίαν της ποῦ εἶχε
γλυκάνει τὸ σκληρὸν τέλος. Ὅχι, ἡ Ζο-
ζάννα δὲν ἐμεύδετο πρὸς τὸν ἑαυτὸν της λέ-
γουσα ὅτι ἔδωκε τὴν ζωὴν της διὰ νά σώσῃ
τὸν Πέτρον. Ἡ λύπη της δὲν ἦτον ὑποκριτι-
κὴ, — ὁ πόνος αὐτὸς ποῦ εἶχεν ἀπορροφήσει,
μηδενίσει τὴν ἄλλην θλίψιν. — Ἡ σκιά τοῦ
Πέτρου, τὴν ὁποίαν ἀνακαλοῦσε εἰς τὰ ὄνειρά
της, δὲν ἦτον ἕνα ὄργισμένο φάντασμα. Ὅμως,
ἦσαν ὄροι ποῦ ἡ ἀνάμνησις τοῦ Μαυρικίου
ἐνοχλοῦσε τὴν Ζοζάνναν. Προέβλεπε ὅτι θὰ
ἤρχετο καιρὸς, ἴσως, ποῦ αἱ ἀναμνήσεις ἐξυ-
πνώσασιν θὰ ἐδάγκαναν τὴν καρδίαν της καὶ τὴν
σάρκα της . . . Ἡ ἀδιαφορία της ἦτον ἕνας
πρόσκαιρος λήθαργος, καὶ ὄχι ἡ θεραπεία.

Ἡ σκέψις της ἐπλανήθη . . . Ἐφαντάσθη
τὸν Μαυρικίον νυμφευμένον, ζῶντα μὲ μίαν
ἄλλην γυναίκα, εἰς ἕνα σπίτι εἰς τὸ ὁποῖον ἡ
Ζοζάννα δὲν θὰ εἰσῆρχετο ποτέ της. Ὁ Μαυ-
ρικίος νὰ κρατῆ εἰς τὰ χέρια του ἕνα παιδί, τὸν
ἀδελφὸν τοῦ Κλαυδίου . . .

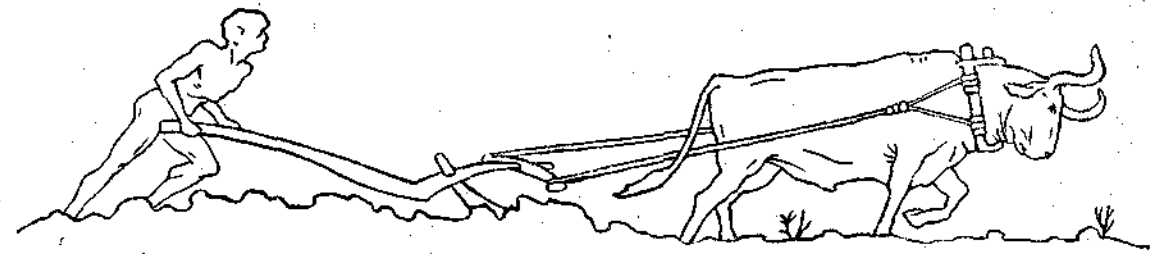
Αἱ εἰκόνες αὐταὶ ἀπέμειναν ἀερῶδεις, μὴ
πραγματικαί. Ἡ Ζοζάννα δὲν ὑπέφερε ἀπ'
αὐτό. Τὰς ἐδημιουργοῦσε μὲ ἐκουσίαν προσπά-
θειάν της, ὅπως ἐπιχειρῆ κάποτε νά φαντα-
σθῆ τοὺς ἀγνώστους τόπους, τοὺς περασμένους
αἰῶνας, τὸ μέλλον, τὸν θάνατον . . . Καὶ ἡ ἀδυ-
ναμία της εἰς τὸ νά αἰσθάνεται τὴν ἐδυνάμωνε.

[Ἀκολουθεῖ]

[Μετάφρ. Α. Κ.]

MARCELLE TINAYRE

[Ἡ συνέχεια εἰς τὸ τεύχος τῆς 15 Ὀκτωβρίου 1906].

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Γ' 15 Ο-
ΚΤΩΒΡΙΟΥ 1906

Ο ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Χάρις εἰς τὴν σύνεσιν ποῦ ἐβασίλευσε τὴν
φορὰν αὐτήν, τὸ στήθος μας ἐλαφρύνεται
ἀπὸ ἕναν ἐφιάλτην. Κ' ἐν τούτοις δὲν νομίζω
ὅτι θὰ πρέπη ἡ θὰ μᾶς εἶνε δυνατόν νά
κοιμώμεθα ἡσυχα προτοῦ προσανατολισθῆ κά-
πως βεβαιότερον ἢ ἀδιευθύτως ἐξωτερικῆ μας
πολιτικῆ.

Chef-d'œuvre de chinoiserie diplo-
matique ὠνόμασε κάποιος γάλλος δημοσιολό-
γος τὴν λύσιν ποῦ ἐδόθη εἰς τὸ Κρητικὸν ζή-
τημα, λύσιν ἡ ὁποία θέλει νά συμβιβάσῃ τοὺς
πόθους τῶν Κρητῶν πρὸς τὰ εὐρωπαϊκὰ συμ-
φέροντα χωρὶς νά φαίνεται μειώνουσα τὰ ἐπι-
κυριαρχικὰ δικαιώματα τῆς Α. Α. Μ. τοῦ Σουλ-
τάνου.

Ἄλλ' ὅσον κινεζικὴν καὶ ἂν θεωρῆ ὁ γάλ-
λος δημοσιολόγος τὴν λύσιν ποῦ ἐδόθη εἰς τὸ
Κρητικὸν πρόβλημα, — πρόβλημα ποῦ δὲν εἶνε
ὅσο φαίνεται ἐνκόλολυτον — ἡ ἀλήθεια εἶνε
ὅτι προάγει τὴν ὑπόθεσιν ἀπὸ ἐθνικῆς ἀπό-
ψεως, ὅσο καὶ ἀπὸ ἀπλῶς διοικητικῆς.

Διὰ τῆς λύσεως ποῦ ἐδόθη εἰς τὸ ἴδιον ζή-
τημα ὀλίγο μετὰ τὸν ἀτυχή πόλεμον τοῦ 97 ἡ
Κρήτη ἐτίθετο πλέον ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπιτροπὴν
τῆς Ἑλλάδος κατὰ πάντα τρόπον. Ἐτίθετο εἰς
ἄμεσον ἐπικοινωνίαν. Τὸ ἔθνος, ἀκόμη καὶ τὸ
κράτος τὴν ἐθεώρησαν σχεδὸν ὡς ἑλληνικὸν
νομὸν καὶ τὸν πρίγκηπα Γεώργιον Ἑλληνα
νομόρχην.

Τί ἐν τῷ μεταξύ συνέβη ὥστε ἡ Κρήτη
νὰ διχασθῆ εἰς δύο ἀντίθετα στρατόπεδα,
ὥστε νά διαβληθῆ ὁ πατριωτισμὸς τοῦ πρίγ-
κηπος ἀπέναντι τοῦ κρητικοῦ λαοῦ, ἀπέ-
ναντι τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου, νά διαβληθῆ

ἀκόμη ἡ διοικητικὴ του ἱκανότης καὶ ἀμε-
ροληψία ἀπέναντι τῆς Εὐρώπης, ὄλοι γνω-
ρίζομεν, ἢ θέλομεν νά φαινόμεθα ὅτι δὲν ἀ-
γνοοῦμεν.

Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι μίαν αὐγὴν ὁ πρίγκηψ
εἶδε πῶς δὲν εἶνε δυνατόν νά παραμείνῃ εἰς
τὴν θέσιν του. Καὶ ἀκόμη γνωρίζομεν ὅτι τὸ
ζήτημα ἐκινδύνευσε νά χαθῆ διὰ παντός,
ὅτι τὸ ἔσωσε ἡ αὐταπάνησις καὶ ὁ ἐνεργὸς
πατριωτισμὸς τοῦ Ἑλλήνος βασιλέως. Καὶ
τὸν πρίγκηπα ἀντικατέστησεν ἕνας ἀπὸ τοὺς
μᾶλλον εὐχαρακτηριστοὺς πολιτικοὺς τῆς νέας
Ἑλλάδος ὁ ἐπιφυλακτικὸς, ὁ μετριοπαθὴς, ὁ
χρηστὸς Ἀλέξανδρος Ζαΐμης. Ἦτο νίκη καὶ
τὴν νίκην αὐτὴν δὲν ἔχομεν ἀκόμη ἐπαρκῶς
διαναγῆ τὴν δρασιν νά ἴδωμεν εἰς ὅλην τὴν
πραγματικὴν λαμπρότητα.

Ἦσαν μερικοὶ, οἱ ὁποῖοι ἐθεώρησαν ἄλλοτε
τὴν λύσιν τὴν δοθεῖσαν εἰς τὸ Κρητικὸν ζή-
τημα πρὸ 8 ἐτῶν ὡς μᾶλλον ἐνδαφέρουσαν
τὴν δυναστείαν παρὰ τὸ ἔθνος. Καὶ ἦτο βέ-
βαια προφανὴς ἀδικία. Ἄλλ' ἰδοὺ ὅτι ἡ λύσις
ἡ σημερινὴ δὲν δύναται νά ὑποθάλῃ παρο-
μοίας ὑποθέσεις. Ἡ ἀποστολὴ ἑνὸς πρώην
πρωθυπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν διοίκησιν
τῆς Μεγαλονήσου εἶνε πλέον ἀποστολὴ ἐθνικὴ
καθ' ὁλοκλήριον. Καὶ ἂν τὸ ζήτημα προάγεται
ἀπὸ δυναστικοῦ εἰς ἐθνικὸν καὶ εἰς τὴν συνέ-
δησιν τῶν ὀλίγων ἐκείνων, δὲν εἶνε τοῦτο πρό-
δος τοῦ ζητήματος ;

Δὲν χρειάζεται πλέον παρὰ σωφροσύνη
πολιτικὴ καὶ μετριοπάθεια καὶ σχετικὴ ὁμό-
νοια ἀναμέσον τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν τῆς
Κρήτης. Διότι ἀπὸ τὸν νέον ἡγεμόνα αἱ ἄνω

ρηθείσαι ἀρεταί ποτὲ δὲν ἔλειψαν καὶ ποτὲ δὲν θὰ λείψουν.

Εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ πρίγκηπος Χοενλόε τῶν ὁποίων ἡ δημοσίευσις συγκινεῖ δλόκληρον τὸν τύπον τῶν δύο κόσμων διαβάζομεν καὶ τὰ ἐξῆς σχετικά μετὴν Ἑλλάδα.

Ὁ πρίγκηψ Χοενλόε ὁμιλεῖ μετὸν Τσάροιν τὴν ἐπαύριον τοῦ θανάτου τοῦ Λομπάνωφ.

— Τώρα, εἶπε ὁ Τσάρος, πρέπει ἐγὼ μοναχός μου νὰ λαμβάνω ἀποφάσεις καὶ νὰ ἐργάζομαι. Ἡ κατάστασις εἰς τὴν ἐγγὺς Ἀνατολήν βλέπω μετὰ χαρᾶς ὅτι φαίνεται κατευναζομένη. Αἱ ταραχαὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει κατεστάλησαν καὶ ὅπως ἔμαθα σήμερον ἀπὸ τὴν Κρήτην ὁ πληθυσμός φαίνεται ἡσυχώτερος, καὶ ἐλπίζεται νὰ δοθῇ τέμα εἰς τὴν ἐπανάστασιν. Κατὰ τὴν γνώμην μου ἡ Ἀγγλία ὑπέχει τὴν εὐθύνην διὰ τὸ ὅλον ζήτημα εἰς τὴν Κρήτην. «*J'aime beaucoup (εἶπε γαλλιστὶ ὁ Τσάρος) l'Angleterre et les Anglais mais je me méfie de leur politique.* Καὶ ἰδοὺ ἀκόμη ὅτι ὁ κ. Ζαΐμης πρὸ μηνῶν εἰς ἰδιωτικὴν ὁμιλίαν εἶπεν, ἐν γνώσει τῶν πραγμάτων εὐρισκόμενος, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἀνθίσταται εἰς τὴν ἔνωσιν τῆς Κρήτης μετὴν Ἑλλάδα. Ὅτι μόνη αὐτὴ διακωλύει τὸ ζήτημα. Ὅτι ἀκόμη οἱ ἐγειρόντες τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας φιλοπάτριδες — χωρὶς ἄλλο — Κρήτες πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ ἐγείναν ἀκούσια ἢ ἐκούσια ὄργανα τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς. Καὶ φυσικὰ δὲν θὰ τὸ ἐπάθαιναν ἀν εἰσηκούοντο αἱ παραινέσεις τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἡ Ἑλλάς πολλάκις ἐγίνε θύμα τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς. Ἐγίνε ἀκόμη καὶ ὅταν εἶχαμεν ἕναν Τρικοῦπην. Ὁ κ. Ζαΐμης εἰς τὴν συνέντευξίν του τὴν ἀποκαλυπτικὴν ποῦ ἐδημοσίευσεν τὸ «*Σκρίπ*», διαπιστώνει μίαν ἀληθειαν παλαιὰν ἀλλ' αἰωνίως λησμονουμένην: ὅτι τὰ ἀγγλικά καὶ τὰ ἑλληνικά συμφέροντα ἐν τῇ Μεσογείῳ ἀντιμάχονται. Ὅτι ἐπομένως ἡ Ἀγγλία ποτὲ δὲν θὰ εὐνοήσῃ μεγάλην Ἑλλάδα εἰς τὴν Μεσόγειον. Ὅτι ἐπιτέλους ἡ ἔθνικὴ πολιτικὴ ἀλλοῦ πρέπει νὰ στραφῇ.

Βέβαια αἱ γνώμαι τοῦ Ἑλλήνου πολιτικοῦ κατὰ πολὺ δογματικὸν καὶ τρόπον τινὰ ἀγαθαγγελικὸν τρόπον παρουσιάσθησαν εἰς τὴν ἐν λόγῳ συνέντευξιν. Ὁ κ. Ζαΐμης ὁμίλησεν ἐπὶ πιθανοτήτων. Αὐτὸ ὑποθέτομεν.

Καὶ αὐτὰ μὲν εἰδικώτερα διὰ τὸ ζήτημα τῆς Μεγαλονήσου. Ἀλλ' ἡ συνέντευξις τοῦ κ. Ζαΐμη

δίδει ἀφορμὴν εἰς σκέψεις καὶ δι' ὅλον ἐν γένει τὸ περίφημον ζήτημα τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ διὰ τὸ Μακεδονικόν.

Τέσσερα ζητήματα προέχουν τῆς λύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ, δι΄ ἡσχυρίζεται ὁ κ. Ζαΐμης: Τὸ Ἀλβανικόν, τὸ Ἑπειρωτικόν, τὸ ζήτημα τοῦ Ἀρχιελάγου καὶ τὸ Κρητικόν, τὸ ὁποῖον εἶνε ἐγγὺς πρὸς τὴν λύσιν του καὶ τελείως ὠριμασμένον. Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ πέμπτον: εἶνε ἡ ἀνακήρυξις τῆς Βουλγαρίας εἰς βασιλείον καὶ ἡ ὀριστικὴ εἰς αὐτὴν προσάρτησις τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, διότι τὴν ἔνωσιν τῆς μετὴν Βουλγαρίαν δὲν ἔχει ἀναγνωρίσει ἐπισημῶς ἡ Εὐρώπη ἀκόμη. «*Τὸ Μακεδονικόν ζήτημα, εἶπεν ὁ κ. Ζαΐμης, θὰ εἶνε ἡ τελευταία σκηνὴ τῆς προτελευταίας πράξεως τοῦ Ἀνατολικοῦ δράματος ἐν Εὐρώπῃ. Ἡ τελευταία πράξις θὰ εἶνε πιθανώτατα ἡ τύχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως*». Αἱ Δυνάμεις ἐν τῷ μεταξύ θὰ ἔχουν καταλάβει τὴν Μακεδονίαν μετὴν πρόφασιν — διατὶ ὄχι καὶ μετὴν ἀνάγκην; — τῆς ἐπιβολῆς τῆς τάξεως, ἡ κατάληψις αὐτῆ ἤρχισεν ἤδη, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μία διάσπασις τῆς τουρκικῆς ἐνότητος ἐπὶ τῆς Χερσονήσου θὰ ἐπέλθῃ. Καὶ ἡ λύσις τοῦ Ἀλβανικοῦ ζητήματος ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ Ἑπειρωτικοῦ ἀφ' ἑτέρου θὰ εἶνε πλέον ἀναπόφευκτος. Μία ἄλβανικὴ ἐπανάστασις θὰ εἶνε δυνατὴ διὰ τὴν Ἀλβανίαν καὶ μία ἄλβανικὴ αὐτονομία ἔπειτα «*ὑπὸ τὴν αἰγίδα*» (:) τῆς Αὐστροουγγαρίας καὶ τῆς Ἰταλίας. Ἡ Ἑπειρος ἔχει ἐπιδικασθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ Βερολίνοιον συνέδριον. Ἄν ἕως τότε ἔχωμεν μίαν μετρίαν στρατιωτικὴν δύναμιν, θὰ τὴν καταλάβωμεν χωρὶς κόπον, καὶ ἡ Εὐρώπη φυσικὰ δὲν θὰ ἔχη ἀντίρρησην. Τοῦτο τοῦλάχιστον εἶνε πιθανόν. Καὶ τὸ ζήτημα τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου τότε περίπου θὰ λυθῇ. Κανένα πρόσκομμα μικτοῦ πληθυσμοῦ δὲν θὰ φανερωθῇ ἐκεῖ ὅπως ἄλλοῦ. Ὅλο τὸ Ἀρχιελάγος εἶνε ἀπὸ ἄκρον εἰς ἄκρον ἑλληνικόν. Καὶ ἕνας στόλος ἰσχυρὸς θὰ δυναθῇ πιθανόν νὰ καταλάβῃ τὰς νήσους. Ἄρκει νὰ μὴ ἔχουν ἀντίρρησην αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις.

Ὁ κ. Ζαΐμης κατακρίνει τὴν ἐνέργειαν τῶν Μακεδονικῶν σωμάτων εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Ὁ χῶρος δὲν μᾶς ἐπιτρέπει ἐδῶ νὰ δεῖξωμεν πόσον εἶνε ἀδικὸς ἡ σκέψις τοῦ κ. Ζαΐμη αὐτῆ. Κανείς ποτὲ δὲν διανοήθη νὰ θεωρήσῃ ἀφύσικον τὴν ἄμυναν ἀκόμη καὶ τὴν ἐκδίκησιν

εἰς τὸν ἀδικούμενον. Ὁ κ. Ζαΐμης θέλει μίαν ἄμυναν τοπωτὴν διὰ τοὺς Μακεδονικοὺς πληθυσμούς. Τοῦτο εἶνε τὸ ἀσφαλέστερον. Ἐχουν ἀνάγκην, λέγει, νὰ οργανωθοῦν εἰς κοινότητα καὶ σωματεῖα ὑπὸ ἀρχηγούς ἐκ τοῦ τόπου λαμβανόμενος, διὰ νὰ συσφιχθοῦν οἱ μεταξύ τῶν δεσμοὶ καὶ νὰ ἐμπνευσθῇ εἰς αὐτούς τὸ θάρρος καὶ ἡ αὐτοπεποίθισις, τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ ἡ ἐκ τῆς ἐνώσεως δύναμις. Τὸ πρόγραμμα τῆς Μυσστέγης ὀρίζει ρητῶς ὅτι ἡ ἀριθμητικὴ δύναμις κάθε φυλῆς εἰς τὴν Μακεδονίαν θὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει. Ἀλλὰ νομίζετε, λέγει, ὅτι μία τοιαύτη ἀπογραφή δύναται νὰ εὐνοήσῃ τὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ πληθυσμῶν ἀποτελούντων ἀθροίσματα μεμονωμένων ἀτόμων καὶ ὑποκειμένων εἰς ποικίλας ἐπιρροὰς καὶ πιέσεις ἄνευ συνοχῆς καὶ ἀλληλοβοηθείας, ἄνευ ἀρχηγοῦ ποδηγετοῦντος αὐτούς; Μία ἐνέργεια ὁμοίας φύσεως συγκεντρωτικὴ καὶ συντακτικὴ τῶν δυνάμεων τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν θὰ τοῦ δώσῃ τὴν δύναμιν εἰς τὴν διεξαγωγὴν τόσο τῆς ὕλικῆς, ὅσο καὶ τῆς ἠθικῆς ἀμύνης.

Ὁ κ. Ζαΐμης θεωρεῖ ἀκόμη ἀναγκαίαν τὴν Ἑλληνοβουλγαρικὴν συνεννόησιν. Ἦδη ὁ κ. Νάτσεβιτς ὁ πολιτικὸς πράκτωρ τῆς Βουλγαρίας εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν, ὁ ὁποῖος παρητήθη ἀπὸ τὴν θέσιν του ἕνεκα τῶν βαρβάρων σκηνῶν τῆς Ἀγγιᾶλου, ἔχει ἐκφρασθῆ ὑπὲρ ὁμοίας συνεννοήσεως. Δὲν χρειάζεται παρὰ μίαν καλὴν θέλησιν καὶ ἡ ἀποτίναξις κάποιων προ-

λήψεων. Ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Τρικοῦπη ἕως σήμερον πολλοὶ εἶνε οἱ Ἕλληνες ποῦ ἐθεώρησαν εὐχῆς ἔργον τὴν συνεννόησιν αὐτὴν. Σήμερον φυσικὰ εἶνε δυσκολώτερα ἡ συνεννόησις παρὰ ἐπὶ Τρικοῦπη. Δὲν εἶνε μόνον ἡ ἀπιστία τοῦ Σταμπούλωφ. Εἶνε καὶ τὰ γεγονότα ποῦ ἐπηκολούθησαν, τὰ θλιβερά καὶ τ' ἀξιοθρήνητα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ Βουλγαρία ἐγίνε θύμα τῶν ἐκ τοῦ Βορρᾶ μεγάλων Σλαβικῶν σχεδίων. Τ' ἀπομνημονεύματα τοῦ Χοενλόε δὲν διαπιστώνουν πλέον κατὰ τὸν ἐπισημότερον τρόπον αὐτὰ τὰ σχέδια;

Ἀκόμη μεγάλο πολιτικὸν σφάλμα θεωρεῖ τὴν Ἑλληνορουμανικὴν ρηξίν. Δὲν ἔπρεπε, λέγει, νὰ θυσιάσωμεν τὰ μεγάλα μας ἐν Ρουμανίᾳ συμφέροντα ἀρνούμενοι κάποιας ἐκκλησιαστικῆς παραχωρήσεως εἰς τοὺς Ρουμάνους ἐν Μακεδονίᾳ. Ὅπως ἴσως διὰ τὴν τελευταίαν σκέψιν αὐτὴν θέλομεν νὰ ἔχωμεν τὰς ἐπιφυλάξεις μας.

Εἰς τοῦτο δὲν ἔχει ἀντίρρησην καὶ ὁ κ. Ζαΐμης, ὅτι μία στρατιωτικὴ καὶ ναυτικὴ παρασκευὴ τῆς χώρας εἶνε τόσοσὸν ἀναγκαία, διότι πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὸ αὔριον. Ἐπειτα πρέπει νὰ σκεφθῶμεν ὅτι κυρία αἰτία τῆς καχεξίας μας εἶνε ἡ ἔλλειψις ἀέρος. Διότι ὅπως παρετήρησεν εἰς τὸ περὶ Ἑλλάδος βιβλίον του ὁ κόμης de Gobineau: «*Τὸ βασίλειον τῶν Ἑλλήνων κατεσκευάσθη ὡσάν μετὴν πρόθεσιν τοῦ νὰ κατασταθῇ ἀδύνατος ἡ ζωὴ του*». Ἄς προσπαθῶμεν νὰ κάμωμεν μᾶλλον βιωτὴν τὴν ἀβίωτον, κατὰ τὸν εὐγενῆ φιλέλληνα, ζώην του.

ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΛΗΚΥΘΟΝ

*Γόνιμα φύτρα τῆς ζωῆς 'ς ὄρη κα' ἀγροὺς σπαρμένα
Κι' ὦ θάλασσες καὶ ποταμοὶ καὶ κάμποι,
Κι' ὦ ἄστρα, ποῦ 'ς τὸν οὐρανὸν περνᾶτε φλογισμένα
Καὶ τ' ὄνειρο 'ς τὸ φάσφορο σας λάμπει,*

*Ὅταν ἡ κρύφια φλόγα σας θὰ καίῃ τὸ γήινο σῶμα
Κι' οἱ κόσμοι τρομαγμένοι θ' ἀντηχοῦνε,
Μὲς 'ς τὸν μοιραῖο σας χαμὸ τάχα θὰ νιώθω ἀκόμα
Τὰ κάλλη σας, ποῦ τώρα μὲ τραβοῦνε;*

Στὴν κ. Ἀλεξάνδρα Κ. Μιχαηλίδου

Ἦ πρόσωπον ὑπέροκλον, ματόφροντα γραμμένα,
Μαῦρα μαλλιά, δλάργουρα, ἄς τις ἄκρες τῶν κροτάφων,
Ποῦ μοῦ θυμίζετε κ' ἐσεῖς τὰ κάλλη τὰ θλιμμένα
Μιάς Ταναγραίας, ποῦ ὑπνωτε ἄς τὰ τριόβαθα τῶν τάφων,

Τάχα, ποῖα θλίψη ἀπόκρυφη κ' ἐσένα ταλανίζει
Καὶ διώχνει τὸ χαμόγελο ἀπ' τὰ ὠραῖα σου χεῖλη,
Ποῦ διαν γελᾷς, τὸ βλέμμα σου θαρρεῖς κ' ἀντιπεργίζει
Μιά θάλασσα, ποῦ τὴν φιλοῦν οἱ ἄνεμοι τὸ δεῖλι.

Μ' αὐτὲς τίς ἐννοίες τῆς ζωῆς βύθισε τῆς ἄς τὴ λήθη
— Λίγη ὅπως εἶνε ἡ ζωὴ δὲν πρέπει νὰ πονοῦμε,
Γιατ' ἂν μᾶς κάμνουν τὴν ψυχὴν πῶς δυνατὴ ἄς τὰ στήθη,
Μᾶς φυγαδεύουν τὴν χαρὰ, ποῦ τόσο νοσταλγοῦμε.

Σᾶς βλέπω ἄς τὴν ἀκρολιμνὰ καὶ πάλι συναγμένες,
Νὰ τραγουδῆτε θλιβερά
Τραγούδια πόνου λυπηρά,
Παλιὲς Σκιές μου ἀγαπημένες.

Ἄχ, τραγουδῆστε πένθημα, Σκιές, καὶ τ' ὄνειρο μου,
Ὅπως ἄς τοῦ Ἐβρου τὰ νερά
Χτυποῦν οἱ Κύνκοι τὰ φτερά
Καὶ τραγουδοῦν τὸν ἀρχηγό μου.

Τ' ἔτι τραβᾷ τὴν σκέψη μου, τὸ γαλανό σου χροῖμα
Δὲν εἶνε, ὡς θάλασσα πλατειὰ τῆς Μεσογείου!
Πῶς κάτω ἀπ' τὸ σμαράγδινο κ' ἀβρότατο σου σῶμα
Εἶνε ὁ νασμός τοῦ νάματος σου τοῦ Στυγίου.

Καὶ εἶνε ἐκεῖ ποῦ ἐπόθησα νὰ νειρευθῶ μὰ ἡμέρα,
Ἦ θάλασσα πλατειὰ τῆς Μεσογείου, ὡς κύμα,
Καὶ ξένος εἶσι ἀπὸ τῆς γῆς τὸν μολυσμένο ἀγέρα
Ν' ἀνοίξω τρίπλατο τοῦ πόνου μου τὸ μνήμα.

Ἀπὸ καιρὸ περιλυπὸς ἄς τὸν γαλανὸν γιᾶλό σας
Σειρήνες σᾶς προσμένω,
Νὰ τραγουδῆσετε γλυκὰ ἄς τὸν Λυβικὸν αὐλό σας,
Κάποιο σκοπὸ θλιμμένο.

Ἦ σεῖς, πνεύματα ἀέρινα, ἄς τὸ πλάγι μου ἐλάτε
Νὰ ζήσωμεν ἀντάμα,
Ἄφοῦ μέσα ἄς τοὺς πένθιμους τοὺς ἤχους σας ξυπνάτε
Τοῦ πόνου μου τὸ κλᾶμα.

Ἦ λόγια σεῖς, σιωπηλά, ποῦ ὁ ἄνεμος σᾶς παίρνει,
Ἄπ' τῆς καρδιάς τὰ τριόβαθα σιγὰ-σιγὰ βγαλμένα,
Ποιὲς θύμησες ὁ ἤχος σας μὲς ἄς τὴν ψυχὴν μου φέρνει
Κ' αἰσθάνομαι τὰ μάτια μου βαρεῖα καὶ δακρυσομένα;

Λόγια, ποῦ σᾶς μελώδησε τὸ πῶς γλυκὸ τὸ σιόμα,
Καὶ φθάνετε ἄς τὸ πλάγι μου σὸν ἄλλες ἀρμονίες,
Τι νὰ εἶνε αὐτὸς ὁ στεναγμὸς ποῦ μ' ἀποσπάτε ἀκόμα
Ἄπ' τὴν φτωχὴν μου τὴν καρδιά, ποῦ ζῆ μὲ νοσταλγίες!

Γιομάτα φῶς ὑψώσαμε τὰ μάτια μας ἄς τ' ἀστέρια
Ποιὸς τῶξερεν ἀνήσυχό, θλιμμένο,
Τὸν πόνου μας θὰ εὐρίσκαμε μ' ὀδάνοιχα τὰ χέρια
Ἐστὴν μουσικὴν ἀγάπη μας κρουμένο.

Ὁρα καλὴ γλυκειὰ πνοή, μὰ ποῦ θὲ νὰῦρω πάλι
Ἄλλοίμονο, τὴν ψυχικὴν γαλήνη;
Σκλάβοι τῆς Μοίρας, σιωπὴ, θὰ γύρω τὸ κεφάλι
Ἐστὸ θέλημα σου, ἔτι κ' ἂν εἶνε ἄς γίνῃ.

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

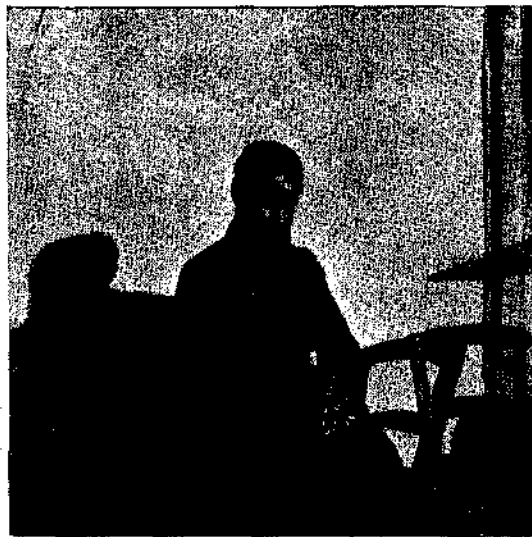
ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΜΑΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Ἀντιγράφω ἓνα ἀπόσπασμα κειμένου, τοῦ
XXI αἰῶνος, ἀναφερόμενον εἰς τὸν Ἀλέ-
ξανδρον Παπαδιαμάντην:

«... Περὶ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ συγγραφέως,
τὸν ὅποιον εἶδεν ἡ νεωτέρα Ἑλλάς, κατὰ τὰ
τέλη τοῦ XIX καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ XX αἰῶνος,
πολὺ ὀλίγας πληροφορίας μᾶς ἀφήκαν οἱ σύγ-

χρονοὶ του. Ἐνῶ αἱ πηγαὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης
βρίθουν ἀπὸ παιδαριώδεις πληροφορίες καὶ
κρίσεις δι' ἓνα πλήθος μετρωτῶν συγγρα-
φῶν, τῶν ὁποίων οὔτε τὰ ὀνόματα ἔφθασαν
μέχρις ἡμῶν, περὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαδια-
μάντη δὲν γνωρίζομεν σχεδὸν τίποτε. Ὁ με-
γάλος αὐτὸς διδάσκαλος φαίνεται ὅτι ἐπέρασε

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης — Φωτογραφία Π. Ν.

τὴν ζωὴν του ἄγνωστος καὶ πιωχός, κερδίζων τὸ ψομί του ἀπὸ μεταφράσεις μυθιστορημάτων εἰς τὰς ἡμερίδας τῆς ἐποχῆς του καὶ ἦλθαν πολλὰ στιγμαὶ ποῦ, ὅπως ἀναφέρει κάποιος χρονογράφος, ἐκινδύνευσε νὰ ποθᾶν ἀπὸ τὴν πείναν. Τὰ φιλολογικὰ του ἔργα, τὰ ὁποῖα σήμερον ἀριθμοῦν τόσας ἐκδόσεις, ἐκτὸς τῆς μνημειώδους ἐθνικῆς ἐκδόσεως, ἦσαν διεσπαρμένα εἰς ἡμερίδας καὶ περιοδικὰ, τὰ ὁποῖα μὲ κόπους καὶ μόχθους περισυνέλεξαν οἱ ἐκδόται ἀργότερα. Κάποιος ἑκατομμυριοῦχος τῶν χρόνων ἐκείνων, λέγεται, ὅτι τὸν ἐξέλαβεν εἰς τὸν δρόμον ὡς ἐπαίτην καὶ τοῦ ἔδωκε μίαν πεντάραν. Ἡ πεντάρα αὐτῆ, ὀβολός Γεωργίου τοῦ Α', ἔχει κατατεθῆ ὡς γνωστὸν εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον. Ἀλλὰ τὸ ἀτιμωτικώτερον διὰ τοὺς συγχρόνους του εἶνε, ὅτι ὀλίγον ἔλειψε νὰ μᾶς στερήσουν καὶ τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ μεγαλυτέρου διηγηματογράφου τῆς ἐποχῆς των καὶ τῆς ἐποχῆς μας, τὴν ὑπερόχως συμπαθητικὴν αὐτὴν φυσιογνωμίαν μὲ τὴν ἀσκητικὴν ἔκφρασιν, ὡς βυζαντινοῦ ἁγίου, τὴν ὁποῖαν βλέπομεν σήμερον εἰς κάθε γωνίαν καὶ τὴν ὁποῖαν ἀπηθανάτισεν, εἰς τὸ ὠραῖον μάρμαρον τοῦ πάρκου τῆς Ἀκροπόλεως, ὁ πλεόν ἐμπνευσμένος γλύπτης τῆς ἐποχῆς μας. Εἰς ἐποχὴν ποῦ κάθε σκύλος καὶ κάθε ἄομματον γατάκι εἶχε τὴν φωτογραφίαν του, δὲν εὐρέθη ἕνας νὰ φωτογραφήσῃ τὸν Παπαδιαμάντην. Ἐνας τόμος ἀπὸ ἡλίθια νεοελληνικὰ διηγήματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ ὁποῖος ἔχει ἑκατὸν εἰκόνας νεοελλήνων διηγηματογράφων, ἀγνώστων καθ'

ὀλοκλήριαν εἰς τὰς ἡμέρας μας, φαντασθῆτε ὅτι δὲν ἔχει τὴν εἰκόνα του. Ὁ ἐκδότης δὲν τὴν εὐρήκε νὰ τὴν δημοσιεύσῃ καὶ οὔτε ἔλαβε τὸν κόπον νὰ τὴν ἀποκτήσῃ. Ἡ σωζομένη εἰκὼν του ὀφείλεται εἰς κάποιον Παῦλον Νιρβάναν, λογογράφον, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐντελῶς ἄγνωστον σήμερον, ὁ ὁποῖος, ὅπως ἀναφέρει ἡ παράδοσις, ἐξέδραμε μ' ἕνα κῶδακ δύο ὥρας μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν, διὰ νάνειψῃ τὸν συγγραφέα τῆς «Φόνισσας» εἰς ἕνα ἔρημον καφεενεδάκι καὶ νὰ τὸν φωτογραφήσῃ, ἐν μέσῳ τῆς ἐκπλήξεως τῶν θαμάνων τοῦ καφεενείου, οἱ ὁποῖοι δὲν εἰμποροῦσαν νὰ ἐννοήσουν τὴν τιμὴν ποῦ ἐγίνετο εἰς τὸν ἄσημον σύντροφόν τους. Ἡ ἐποχὴ μας θὰ ὀφείλῃ χάριν εἰς τὸν ἄγνωστον αὐτὸν λόγιον, τοῦ ὁποῖου ἂν ἦεν ἔφθασαν τὰ μέτρια ἔργα μέχρις ἡμῶν, ἔφθασε τοῦλάχιστον τὸ ὄνομα, χάρις εἰς τὴν φωτογραφικὴν του μηχανήν, δόξαν ποῦ δὲν θὰ τὴν ἐπερίμενε ὁ ἄσημος αὐτὸς συγγραφεὺς τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος . . . »

Ὑστερα ἀπὸ τὸ εὐγλωττον αὐτὸ κείμενον, τὸ ὁποῖον δὲν ἀποκρύπτω, ὅτι μὲ παρηγορεῖ ξεχωριστά, διὰ μίαν δόξαν, ποῦ δὲν τὴν ἐπερίμενα, τί θέλετε νὰ προσθέσω; Νὰ παρουσιάσω τὸν συγγραφέα καὶ τὸν ἄνθρωπον; Ἡ σιλουέτα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ συγγραφέως, ποῦ θὰ ἔκαμινεν ἡ τέχνη μου, θὰ ἔμενε πολὺ ὀπίσω ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ φακοῦ τῆς μηχανῆς μου. Ἐκεῖ τοῦλάχιστον συνειργάσθη ὁ Παπαδιαμάντης καὶ τὸ φῶς, τὸ φῶς τοῦ ὠραίου ἀττικοῦ δειλινοῦ, εἰς μίαν μυστικὴν ὥραν, κάτω ἀπὸ τὸν Λυκαβητόν. Ἐνῶ ἐγώ. . .

Ποτὲ δὲν θὰ λημονήσω τὸ δειλινὸν αὐτό. Ἀφοῦ μὲ τὸ μικρὸν μου κῶδακ ἐφωτογράφησα κάθε ἔμπυχον καὶ ἄψυχον τῆς γειτονίας, ἦλθε μιὰ στιγμή ποῦ ἐσκέφθηκα ὅτι, ἀπὸ τὰς χιλιάδας τῶν φωτογραφικῶν φακῶν ποῦ τριγυρίζουν τοὺς ἀθηναϊκοὺς δρόμους, ἕνας φακός δὲν ἐσταμάτησεν ἔμπρὸς εἰς τὴν φιλολογικὴν αὐτὴν δόξαν τῆς ἐποχῆς μας. Κ' ἐσυλλογίσθηκα ὅτι ταυτοχρόνως ἕνα κλισεῖ ἰδικόν μου, μὰζι μὲ τόσα ἄλλα κλισεῖ λογογράφων καὶ ποιητῶν, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, περιέρονται τὰ ἡμερολόγια καὶ τὰ περιοδικὰ, θέλοντα νὰ ἐκβιάσουν τὴν ἀθανάσιαν. Κ' ἔγινε κατακόκκινος ἀπὸ ἐντροπὴν καὶ ἀπὸ βδελυγμὸν τοῦ ἑαυτοῦ μου. Ὅταν ἔλθουν οἱ ἄνθρωποι, ἐσυλλογίσθηκα, ποῦ θάντικρύσουν μὲ τὸ φῶς κάποιας ἀνωτέρας αἰσθήσεως, τὸ ἔργον τοῦ Παπαδιαμάντη,

ποῦ θὰ χαροῦν μέσα εἰς τὰς σελίδας του τὸ ξεχείλισμα μιᾶς ἀριστοκρατικῆς ψυχῆς, τὸ ξεχείλισμα τὸ ἄγνόν, τὸ αὐθόρμητον, τὸ ἀνεπιτήδευτον, ὅταν ἔλθουν οἱ ἄνθρωποι ποῦ θὰ συγκοινωνήσουν πρὸς τὰς ἐξαιρετικὰς ψυχὰς τῶν ἡρώων του, παλλομένας ἀπὸ τὴν ἔντονον καὶ ὠραίαν ζωὴν ποῦ δίδει ἡ μεγάλη τέχνη, ὅταν θὰ ἔλθουν οἱ ἄνθρωποι ποῦ θάνοῖξουν ἔκθαμβα μάτια ἔμπρὸς εἰς τὰς φωτεινὰς εἰκόνας τῶν ἑλληνικῶν τοπίων, ἔμπρὸς εἰς τὴν ἔμπυχον φύσιν, ποῦ περνᾷ ὡς ὄραμα ἀπὸ τὸ ἔργον ἑνὸς γόητος, ὅταν θὰ ἔλθουν οἱ ἄνθρωποι ποῦ θὰ μαγευθοῦν, ἐλευθεροὶ τῆς δουλείας τοῦ γλωσσοζητήματος, ἀπὸ τὸ ὕφος τοῦ συγγραφέως τῆς «Φόνισσας» καὶ τοῦ «Ὀλόγυρα σὴν Λίμνην», ὅταν ἔλθουν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ποῦ θὰ εἰμποροῦν νὰ ξεχωρίσουν τὴν ἄψυχον ἡθογραφίαν καὶ τὴν συνθηματικὴν περιγραφὴν ἀπὸ τὸ κάλλος τῆς δημιουργίας καὶ ζητήσουν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ νὰ ἰδοῦν, ὄχι ἐμένα καὶ σᾶς, ἀλλὰ τὸν ἐκλεκτόν τους, τί θὰ τοὺς δείξωμεν; Κ' ἐπῆρα τὴν μηχανήν μου κ' ἐτράβηξα τὸν ὀνήφορον τοῦ Λυκαβητοῦ.

Κάποιος μοῦ εἶπε: «Δὲν θὰ σταθῇ ποτὲ ὁ Παπαδιαμάντης νὰ τὸν φωτογραφήσῃς». Ἐγνώριζα καλὰ τὸν Παπαδιαμάντην, ὥστε νὰ ἔχω μόνος μου τὸν φόβον τῆς ἀποτυχίας ποῦ μοῦ ὑπεδείκνυεν ὁ φίλος μου. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ποῦ δὲν τὸν γνωρίζουν αἱ Ἀθηναί, καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ ζωὴ ἐπέρασε μεταξὺ τῶν ἐρημικῶν ἐξοκλήσιων, τῶν ἀπροσίτων καπηλειῶν, τῶν ἀποκέντρων καφεενέδων καὶ τῶν ἀποκεντρωτέρων γωνιῶν εἰς τὰ δημοσιογραφικὰ γραφεῖα, μοῦ ἦτο γνωστὸς ὡς ἄνθρωπος πρὶν μοῦ γίνῃ γνωστὸς ὡς συγγραφεὺς. Μὲ τὸ νὰ ἦνε σχεδὸν πατριώτης μου — σὺν γαλαναὶ ἀδελφαὶ εἶνε εἰς τὴν θάλασσαν τῶν Σποράδων ἡ Σκιάθος καὶ ἡ Σκόπελος — τὸν ἐγνώρισα παιδί δεκαπέντε χρόνων. Ἐνας συγγενῆς μου καὶ παλαιός του συμμαθητῆς μ' ἔφερε μίαν ἡμέραν εἰς ἕνα καφεενεδάκι τῆς ὁδοῦ Ἁγίου Μάρκου, ἀνάμεσα εἰς δύο παπλωματάδικα, κ' ἐπειδὴ εἶχα ἀρχίσει νὰ γράφω, κρυφὰ ἀπὸ τὸν Θεόν, στίχους, μ' ἐπαρουσίασεν ὁ συγγενῆς του πρὸς τὸν συμμαθητὴν του, τὸν ὁποῖον ἐσέβετο διὰ τὰ ἑλληνικὰ του καὶ τὴν γλωσσομάθειαν του κ' ἐλλεινολογοῦ·ε διὰ τὴν τρέλλαν τοῦ νὰ γράφῃ διηγήματα καὶ νάγνωθῇ τὸν κόσμον καὶ τὰς μεθόδους τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἀξίας του. «Νὰ ἤξερα τὸ ἕνα ἑκατοστὸν ἀπ' ὅσα ξέρει αὐτός, θὰ χαλοῦσα κόσμον. Κι' αὐτός; Τί τοῦ χρησιμεύουν τὰ γράμματα; Χαμένος ἄνθρωπος ἦ-

τανε καὶ εἶνε». Αὐτὰ μοῦ ἔλεγε ὁ συγγενῆς μου, ὁ συμμαθητῆς τοῦ Παπαδιαμάντη. Κ' ἐγώ, μὲ τὸ μικρὸ μου κεφάλι, κάτω ἀπὸ τὴν πλατεῖα ψάθα τοῦ σχολείου, δὲν ἐσυμφωνοῦσα καθόλου μὲ τὸν συγγενῆ μου.

Μοῦ εἶχεν εἰπεῖ ἔπειτα ὁ συγγενῆς μου διὰ τὸν πατέρα τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ «μὲ τὰ πολλὰ γράμματα, ποῦ ἐπῆγαιναν στὰ χαμένα», ἕνα ἀγαθώτατον ἱερέα τῆς Σκιάθου, εὐπαιδευτον καὶ τιμημένον, ὁ ὁποῖος ἤρχετο συχνὰ εἰς τὴν Σκόπελον κ' ἐφιλοξενεῖτο εἰς τὸ σπίτι τοῦ συγγενοῦς μου. Εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ ταξίδια αὐτὰ ἔφερε καὶ τὸν μικρὸν Ἀλέκον εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Σκοπέλου. Εἰς τοὺς καταλόγους τοῦ σχολείου ὁ Παπαδιαμάντης ἦτο ἐγγεγραμμένος: Ἀλέξανδρος Παππᾶ - Ἀδαμαντίου, ἦτον ὁ πρῶτος μαθητῆς τῆς τάξεώς του καὶ ἦτο συγχρόνως μελαγχολικός, ἐντροπαλός καὶ φιλάσθενος. Ἐπειτα ἦλθαν μὰζι μὲ τὸν συγγενῆ μου εἰς τὸ γυμνάσιον τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς τοὺς καταλόγους τώρα ὁ Ἀλέκος ἦτο ἐγγεγραμμένος: Ἀλέξανδρος Ἀδαμαντιάδης καὶ ἦτο ἀκόμη πρῶτος εἰς τὴν τάξιν του, μελαγχολικός, πάντα ἐντροπαλός καὶ φιλάσθενος. Ἐπειτα ἀπὸ τοὺς δύο συμμαθητὰς ἐπῆγεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ὁ ἕνας καὶ εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον ὁ ἄλλος. Ὁ Παπαδιαμάντης δὲν ἐπῆρε ποτέ του δίπλωμα καὶ κατήνησεν ὅπως κατήνησε καὶ ὁ συγγενῆς μου ἔγινε μηχανικός μέγας καὶ πολὺς. Ἄν ἤξευρε τὸ ἕνα ἑκατοστὸν ἀπ' ὅτι ἤξευρε ὁ Παπαδιαμάντης, φαντάζεσθε τί εἰμποροῦσε νὰ γίνῃ. Κ' ἐκεῖνος, «ὁ Ἀλέκος», χαμένος καὶ ἄχρηστος ἄνθρωπος, μὲ ὅλα του τὰ γράμματα. . .

Πολλὲς φορὲς ἔπειτα συνήνησα εἰς τὴν ζωὴν μου τὸν συγγραφέα τῆς «Φόνισσας». Τὸν εἶδα σκυμμένον ὥρας ὀλοκλήρους εἰς γραφεῖα ἡμερίδων, νὰ μεταφράζῃ ἄρθρα, μυθιστορήματα, εἰδήσεις, τηλεγραφήματα, χαμένον πάντα πίσω ἀπὸ ἕνα βουνὸν ἀγγλικῶν ἡμερίδων, περιοδικῶν, βιβλίων. Ἦτο χλωμός καὶ κακόρεκτος καὶ δύστροπος κάποτε, ὑποφέρων ἀπὸ τὸ στομάχι του καὶ νηστεύων Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν ὅλον τὸν χρόνον καὶ τὴν μεγάλην τεσσαρακοστὴν ὀλοκλήρον, μὲ μίαν θρησκοληψίαν καταπληκτικὴν, δι' ἕνα ἄνθρωπον ποῦ μετέφραζε ὀλοκλήρον τὸ «Νέον Πνεῦμα» τοῦ Γαβριηλίδου καὶ εἶχεν ὅλα τὰ πνευματικὰ στοιχεῖα, ἕνα μόριον τῶν ὁποίων δίδει τὴν εὐχαρίστησιν εἰς τοὺς ἄλλους ὄχι μόνον νὰ μὴ νηστεύουν ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπαγγέλλονται μ' ἐπί-

δειξιν τὸν ἄθεον. Ἄλλ' ἢ θρησκευτικῆς τοῦ Παπαδιαμάντη ἦτο στοιχείον μίᾳ ποιητικῆς ψυχῆς, ποῦ καμμία γνώσις δὲν εἰμπόρεσε νὰ τὴν ἀποξηράνη. Καὶ ἔμεινε πάντοτε περιπαθὴς χριστιανός, φέρων εἰς τὰ ταπεινὰ ἐξωκλήσια τὴν ψυχὴν του καὶ τὴν σοφίαν του, χωρισμένα, ψάλλον μὲ τὴν ἰδίαν κατάνυξιν, ὅπως ὅταν ἦτο μικρὸ παππαδόπουλο ἀκόμη εἰς τὴν Σκιάθου, τὰ ἱερά τροπάρια, καὶ νηστεύων κατὰ τὸν νόμον καὶ κατὰ τὸν νόμον καταλύων, μὲ ὅλα τὰ βάσανα ἑνὸς στομάχου, τὸν ὁποῖον εἶχε καταστρέψει ἡ μακρὰ σκέψις καὶ ἡ ἀτελείωτος ἐργασία. «Ἐγὼ ἤμουν σχεδὸν ἄρρωστος, λέγει συγκινητικὰ εἰς ἕνα τελευταῖον του διήγημα, εἶχα πάθει πρὸ μικροῦ ἀπὸ τὸν στόμαχον, ὀφείλω νὰ τὸ ὁμολογήσω. Πλὴν δὲν ἦτο τόσο ἀπὸ κατάρχησιν στομαχικὴν, ὅσον ἀπὸ σκύψιμον καὶ ὀκτάωρον καθημερινὴν ἐργασίαν, ἀνευ τοῦ τεταγμένου ἀγιασμοῦ τῆς ἡμέρας τῶν σαββάτων». Κ' ἐνθυμοῦμαι ὅτι μίαν ἡμέραν τεσσαρακοστῆς, μέσα εἰς τὸ γραφεῖον τῆς «Ἀκροπόλεως», ὅπου ἀφῆκε τὴν μισὴν του ζωὴν καὶ ὅπου μοῦ διηγείτο τὰ βάσανα καὶ τοὺς πόνους του, τοῦ εἶπα νὰ κάμη κάποιαν διαίταν καὶ νὰ πίνη γάλα καὶ δὲν ἤξεύρω τί ἄλλο.

— Καλὰ εἶνε ὅλ' αὐτά. Μὰ πῶς μπορῶ νὰ καταλύσω γάλα μεγάλην σαρακοστήν; μοῦ εἶπε μ' ἕνα ὕφος θλιβερόν, μὲ μίαν ἀφέλειαν παιδίου, γεμάτην εἰλικρινείαν.

Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ὁ ὁποῖος τὴν στιγμὴν ἐκείνην μετέφραζε σελίδας ἀπὸ ἕνα βιβλίον τοῦ Χαϊκέλ, ἦτο τόσο εἰλικρινής, ὥστε νὰ διακρίνη κανεὶς εὐκολα, ὅτι οὔτε ἡ ἐπιστήμη, οὔτε ὁ ὀρθολογισμὸς ἴσχυσαν νάλλοιῶσουν τὴν παρθενακὴν μυστικοπάθειαν τῆς ψυχῆς του, μίᾳς ψυχῆς ἡ ὁποία ἔμεινε ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ψυχὴ παιδίου καὶ ψυχὴ ποιητοῦ. Μήπως ἐδῶ δὲν ἔγκειται τὸ μυστήριον τῆς τέχνης τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ κάθε τέχνης ἐν γένει;

Καὶ ἔπειτα τὸν εἶδα ἀκόμη, τὸν εἶδα εἰς γωνίας σκοτεινὰς ρυπαρῶν καφετειῶν, ἀριστοκράτην ρακένδυτον, περιμένοντα μὲ ἀγωνίαν τὸ καλαμάρι καὶ τὴν πέναν, ποῦ τοῦ εἶχε ἀρπάσει ὁ πρῶτος τυχὼν ἀπὸ τοὺς θαμῶνας διὰ νὰ γράψῃ μίαν χυδαίαν ἐπιστολήν. Συνέφαγα μαζί του μέσα εἰς καπηλεῖα πιλάφι νηστήσιμον, μαγειρευμένον μὲ ἀστακοσυρὸς ἀπὸ τὸν ἄλλον Σκιαθίτην διηγηματογράφον καὶ σύντροφόν του ἀχώριστον, τὸν Μωραϊτίδη. Τὸν εἶδα νάφινῃ αἰφνιδίως τὸ τραπέζι εἰς μίαν νευρικήν διέγερσιν, μὲ πείσμα μικροῦ παιδίου.

Τὸν ἄκουσα διηγούμενον τὴν ζωὴν του καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ἔργων του, μὲ ἀφελείας καὶ ἀπλότητας ἀπροσδοκῆτους καὶ τὸν εἶδα — αὐτὸ δὲν θὰ τὸ λησμονήσω ποτέ — νὰ τρέξῃ ὀπίσω ἀπὸ τὸν ἥλιον, ὅπως τρέχει ἕνα μεϊράκιον ἐρωτευμένον ὀπίσω ἀπὸ τὴν ἐρωμένην του. Ἦτο τὸ θέαμα αὐτὸ ἀπὸ τὰ τραγικώτερα, ποῦ εἶδα εἰς τὴν ζωὴν μου καὶ δὲν ἐνθυμοῦμαι, αἰσθητικὴ συγκίνησις ἀπὸ ἔργον τέχνης νὰ μοῦ ἔδωκε παρομοίον τραγικοῦ τόνου κλονισμόν. Ἦτον ἕνα δειλινὸν φθινοπώρου καὶ ὁ ἥλιος ἔδουε μελαγχολικὸς ὀπίσω ἀπὸ τὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως. Εἶδα τότε τὸν Παπαδιαμάντη νὰ βαδίξῃ βιαστικὸς πρὸς τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου. Καὶ εἶχα τὴν ἀνοησίαν νὰ τὸν καλέσω. Ἐκεῖνος χωρὶς νὰ σταθῇ καθόλου μοῦ εἶπε μὲ μίαν πικρίαν, ἀπολύτως τραγικὴν.

— Ἀφισέ με! Πηγαίνω νὰ προφθάσω τὸν ἥλιον, πρὶν δύσῃ. Εἶνε ἕνας μῆνας ποῦ ἔχω νὰ τὸν ἰδῶ. Καὶ ποτέ δὲν τὸν προφθαίνω.

Καὶ ἔτρεχε ὀπίσω ἀπὸ τὸν ἥλιον, ὁ ὁποῖος ἐκρύπτετο ἤδη ὀπίσω ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Σαλαμίνας. Κλεισμένος ἕως τὸ δειλινὸν μέσα εἰς τὰ γραφεῖα τῆς ἐφημερίδος του, ὅταν ἀφινε τὸ γραφεῖον του, δὲν εὗρισκε πλέον τὸν ἥλιον εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ ἔτρεχε νὰ τὸν προφθάσῃ εἰς τὸν ἀνοικτὸν ὄριζοντα, νὰ τὸν ἀντικρύσῃ ὀπίσω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, νὰ τὸν χαιρετίσῃ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ μακρυνοῦ βουνοῦ. Καὶ ἔτρεχεν ὀπίσω ἀπὸ τὸν ἥλιον, χωρὶς νὰ τὸν προφθάνῃ.

Ἐκεῖνος ποῦ θὰ δώσῃ μίαν ἡμέραν, μίαν ἡμέραν μακρυνήν, ποῦ ὁ Παπαδιαμάντης, νοσταλγὸς ἀπαιδισμένος ἀπὸ τὴν ζωὴν, θάναπαύεται ὑπὸ τὸ χῶμα τῆς Σκιάθου, εἰς τὸν περίβολον ἴσως ἑνὸς μοναστηρίου τῆς ἀλιπλήκτου πατρίδος του, ἀναπνέων ἀκόμη εἰς τὸν ἀσκητικὸν τάφον του τὴν εὐωδίαν τοῦ λιβανωτοῦ κ' ἐνωτιζόμενος ἀκόμη ὑπὸ τὴν γῆν τὰς μελωδίας τοῦ Τρισαγίου, ἐκεῖνος ποῦ θὰ δώσῃ μίαν ἡμέραν τὴν εἰκόνα τοῦ συγγραφέως τοῦ πρώτου καὶ τοῦ μοναδικοῦ τῆς ἐποχῆς μας, δὲν πρέπει νὰ χωρίσῃ ποτέ τὸν συγγραφέα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον. Κάτι τι χρειάζεται διὰ τὸν Παπαδιαμάντη, ὡσὰν τὴν φωτεινὴν μελέτην ἑνὸς Μερσεκόφσκη διὰ τὸν Δοστογιέφσκη, διὰ τὸν Τολστόην. Διότι ἡ τέχνη τοῦ Παπαδιαμάντη δὲν ἔχει τίποτε ἀπὸ τὸν διλετανισμόν ποῦ χαρακτηρίζει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς τέχνης τῶν ἡμερῶν μας, τίποτε ἀπὸ τὸν γραμματίζοντα θρωπισμόν, ποῦ φονεύει τὰ ἀσθενῆ τάλαντα.

Ὁ Παπαδιαμάντης δὲν εἶνε γραμματίζοντα ἄνθρωπος, εἶνε κυρίως ποιητής. Ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ τεχνίτης εἰς αὐτὸν εἶνε κάτι ὁμοούσιον. Ἡ παραγωγή του ἔχει κάτι αὐθόρμητον καὶ τυχαῖον, ὅπως τυχαῖα φαίνονται τὰ μεγάλα φυσικὰ φαινόμενα, ὑποσυνείδητον καὶ ἀπρομελέτητον. Κανένας συρμὸς ἢ κανένα πρότυπον δὲν τὸν ἐπηρέασε ποτέ. Τίποτε δὲν ἐπρομελέτησε ψυχρῶς, δὲν ἐπροσχεδίασε ἀκαδημαϊκῶς, δὲν προὑπέλογισε τεχνικῶς. Καμμία ὑποχρέωσις φιλολογικῆς ἐθιμοτυπίας ἢ μερφῆς προὑπαρχούσης, καὶ καθιερωμένης ἢ ὀπωσδήποτε συνθηματικῆς, δὲν τὸν ἐδέσμευσε ποτέ. Οἱ κατασκευάζοντες τὰ ἔργα τῆς τέχνης μὲ συνταγὰς, μὲ μέτρα καὶ μὲ σταθμὰ, τὸν εὗρισκουν συχνὰ πρωτογενῆ καὶ ἀκατάσκευον. Ἐνῶ ἀπλούστατα εἶνε μέγας, μέγας ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν περιφρόνησιν, πρὸς κάθε προὑπάρχοντα μορφολογικὸν κανόνα. Γράφει διηγήματα; Γράφει ἄρθρα; Γράφει μυθιστορήματα; Γράφει ἐντυπώσεις; Γράφει περὶ ποιήματα; Οὔτε ὁ ἴδιος δὲν ἤξεύρει. Εἶνε διηγήματά του τὰ ὁποῖα ὁμοιάζουν μὲ μίαν ἀπλὴν ἀφήγησιν. Γράφει ἀφηγήσεις καὶ ἐντυπώσεις ποῦ ἔχουν μίαν ἐσωτερικὴν σύνθεσιν καὶ κατασκευὴν διηγήματος. Γράφει σελίδας ποῦ ὁμοιάζουν μὲ ποιήματα. Καὶ ἔχει ἀφελείας κάποτε εἰς ὅλα αὐτά, ποῦ ἂν δὲν εἶχαν τὴν σφραγίδα τοῦ δαιμονίου του, θὰ ὁμοιάζαν μὲ παιδαριωδίας. Εἰς ἕνα διήγημά του ἀποφασίζει νὰ ἐπιτιμήσῃ τοὺς ἐπιτρόπους ὀριζόμενου ἐξωκλήσιου, διότι περιφέρουν τὸν δίσκον εἰς τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας. Καὶ εἰς ἕνα ἄλλο, ἐν μέσῳ μιᾶς σκηπῆς, ἐντελῶς ἀντικειμενικῆς, ὅπου ξεχνᾷ κανένας ἐντελῶς τὸν συγγραφέα, ἀνοίγει μίαν παρένθεσιν, ἀπίστευτον, καὶ μοναδικὴν εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ εἰπῇ ὅτι ἐδῶ εἰμποροῦσε νὰ θανατώσῃ τὸν ἥρωα του καὶ νὰ δώσῃ μίαν λύσιν διαφορετικὴν, ἀλλὰ δὲν τὸ κάμνει. Φαίνεται ὡς παιδαριωδὴς αὐτὴ ἡ παρένθεσις καὶ ὅμως εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ἡ ἀνάμιξις τοῦ συγγραφέως, ἡ ἀπροσδόκητος, δίδει κάποιαν ὠραιότητα ἀνέλπιστον, καὶ ἀντὶ νὰ γελᾷ κανεὶς, βλέπει μὲ ἀδξάνουσαν συγκίνησιν τὸν ποιητὴν ἐμφανιζόμενον ὡς μίαν δύναμιν, διευθύνουσαν τὰς τύχας τῶν ἡρώων του, κάτι τι ὡς Μοῖραν, ὡς Εἰμαρμένην. Κ' ἔτσι, δὲν ἤξεύρω κ' ἐγὼ πῶς μίᾳ ζωῇ ἔντονος καὶ σφαραγιστῆ πλημμυρεῖ τὸ ἔργον τοῦ παραδόξου αὐτοῦ συγγραφέως. Δὲν ὑπάρχει ἕνα πρόσωπον, τὸ πλέον ἀσήμαντον εἰς τὸ ἔργον του — καὶ εἶνε κάποτε τόση πλημύρα ἀνθρώπων ἐκεῖ μέσα ὥστε νὰ δημιουρ-

γοῦν μίαν σύγχυσιν εἰς τὸ πρῶτον βλέμμα — ποῦ νὰ μὴ ζῆ τὴν ἰδικὴν του ζωὴν καὶ νὰ μὴ χαράσσειται βαθύτατα εἰς τὴν ἐντύπωσιν, ἀκόμη καὶ ὅταν περῶ ἀπὸ τὸ ἕνα παρασκήνιον εἰς τὸ ἄλλο. Καὶ ἄλλοτε πάλιν ὑπάρχουν κερμάτια ζωῆς, πεταμένα ἔτσι τυχαιοφανῶς, χωρὶς ἀρχὴν καὶ τέλος, ἐπεισόδια ἀπλᾶ καὶ χωρὶς καμμίαν ἀπαίτησιν, ζωγραφία ἀνθρώπων, πραγμάτων καὶ τόπων, ἕνα εἶδος φιλολογικῆς ζωγραφικοῦ genre, ποῦ δὲν ἤξεύρει κανεὶς ἂν εἶνε διηγήματα, περιγραφαί, ἐντυπώσεις ἢ ἀποσπάσματα ἑνὸς μεγάλου ἔργου. Δὲν εἶνε τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτά. Εἶνε προβολαὶ ψυχικαί, ποῦ δίδουν πάντα μίαν ἐντύπωσιν αἰσθητικὴν, δι' ὅποιον εἶνε ἱκανὸς νὰ τὴν συλλάβῃ εἰς τὸ τέλος, διότι ὁ Παπαδιαμάντης ἔχει τὸ προνόμιον ὄλων τῶν μεγάλων συγγραφέων εἰς κάθε σελίδα του νὰ δεσμεύῃ μὲ μίαν ὠραιότητα, ὁμοιάζουσαν μ' ἐκπληξιν, μὲ πολλὰς μικρὰς ὠραιότητας, μὲ πολλὰς μικρὰς λάμψεις, διεσπαρμένας εἰς ὅλον τὸ ἔργον. Ὑπάρχουν ἔτσι ἔργα συγγραφέων ποῦ θὰ εἰμποροῦσε κανένας νὰ τὰ ὀνομάσῃ ἀδαμαντοκόλλητα. Ἀλλὰ καὶ πόσα σύνολα ἀδρά, ἀκέραια καὶ ἐπιβλητικά, παρὰ τὴν ἀφθονον δημιουργίαν τῶν μικροκόσμων αὐτῶν, ποῦ ὁμοιάζουν μὲ πλανητικὰ συντρίμματα. Ποῖον νὰ πρωτοαναφέρῃ κανεὶς; Ἡ «Φόνισσα» εἶνε ἕνα ἔργον, ἀπὸ τὰ ὀλίγα τῆς παγκοσμίου φιλολογίας. Ἡ ἡρωὶς του ὑφουμένη εἰς πνευματικότητα συμβόλου, ἐνσαρκώουσα μέσα εἰς τὸ παραλήρημά της τὸν πόνον μιᾶς ἀνθρωπότητος ὀλοκλήρου, διὰ τὴν τύχην τῆς γυναικὸς εἰς τὸν κόσμον αὐτόν, ἡ ἀνθρωποκτόνος αὐτῆ γερόντισσα, ποῦ μέσα εἰς ἕνα θαυμάσιον φυσικὸν κόσμον βουνῶν καὶ δρυμῶν, φονεύει τὰ μικρὰ θηλυκὰ καὶ φεύγει ὡς καταραμένη μέσα εἰς τὰ ἄγρια τοπία καὶ εἰς τὰ σκότη τῆς νυκτὸς καὶ τέλος τὸ νερόν, ἀνεβαίνον σιγὰ-σιγὰ, ὡς τιμωρὸς καὶ ὡς λυτρωτῆς, τὴν πνίγει μεταξὺ τῆς ἀκτῆς τοῦ νησιοῦ καὶ τῆς ἀκτῆς ἑνὸς μοναστηρίου, ἀναμέσον ἀνθρωπίνης καὶ θείας δικαιοσύνης, εἶνε μίᾳ γυναῖκα ποῦ ἔχει τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν πινακοθήκην τῶν μεγάλων γυναικῶν τῆς παγκοσμίου τέχνης, τὴν πινακοθήκην ὅπου οἱ ἀνθρώπινοι τύποι τοῦ Ἑλληνικοῦ διηγηματογράφου δὲν εἶνε ὀλίγοι.

Ὅταν μίαν ἡμέραν τὸ ἔργον τοῦ Παπαδιαμάντη, περισυλλεγόμενον ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου, ὅπου ἐσκορπίσθη ἀφθονον κ' ἐπέρασσε σχεδὸν ἀπαρατήρητον, ἀνηνωθῆ εἰς μνημεῖον, ἡ ἐξαιρετικὴ αὐτῆ νεοελληνικὴ ψυχὴ θὰ σταματήσῃ τὰ τέκνα μας καὶ τὰ τέκνα

των τέκνων μας διότι απέμεινε ψυχή ποιητού, άγνή και άθώα από κάθε επιτήδευση — «άθωοι και άγνοοι να είσθε» έσυμβούλενε τους μαθητάς του ο άλλος μεγάλος διδάσκαλος ο Γύζης — εις την εποχήν που οί ξηροί γραμματάνθρωποι ενόθευσαν την τέχνην με τας πονηρίας τής μαγειρικής.

— Ο Γαβριηλίδης μου παράγγειλε ένα άρθρον. Μήπως είμπορώ εγώ να τον ευχαριστήσω; Έγώ δέν ήξεύρω να γράφω τέτοια πράγματα. Έγώ γράφω όπως μου κατεβαίνει.

Είνε λόγια του ανθρώπου αυτού, μέσα εις το γραφείον τής «Άκροπόλεως», την στιγμήν που εις πέντε γειτονικά τραπέζια πέντε πένναις έγραφαν πέντε άρθρα δια πέντε θέματα κατά παραγγελίαν. Ένας «άγνος» άνθρωπος ήτο μέσα εις το γραφείον εκείνο. Ήτο ο γεροντότερος και ήτο ο Παπαδιαμάντης.

Όταν έφθασα εις το ύψος τής Δεξαμενής, αναζητών τον Παπαδιαμάντην, εις το πενιχρόν καφεενδάκι του μικρού άλλους, έφρόντισα να κρύψω έπιμελώς το ύποπτον μηχανήμα. Έσχεδιάζα να κλέψω την εικόνα του ανθρώπου αυτού, όστις πρό καιρού εις μίαν ανάλογον πρότασιν μου είχε διαμαρτυρηθή εντόνως. «Ού ποιήσεις σεαντώ είδωλον, ούδε παντός όμοίωμα» μου είχε ειπει.

— Έγώ δέν στέκομαι να με φωτογραφήσουν, είχε προσθέσει. Άν με πάρουν έτσι, τί να κάμω;

Όταν τον εύρηκα εις το καφεενδάκι, μέσα εις ένα κύκλον απλοϊκών ανθρώπων, οί όποιοι δέν έμάντευαν βέβαια τον σύντροφόν τους — μήπως θα τον έμάντευαν τάχα οί θαμώνες του Ζαχαράτου; — άφηκα την μηχανήν μου εις μίαν διπλανήν καρέκλαν. Μ' έδέχθη με την καλοσύνην και την γλυκύτητα και την προσήνειαν των καλών του στιγμών. Μου είπε δια τα βάσανά του, δια μίαν ενόχλησιν νευρικήν που είχε εις το δεξι χέρι, δια τον κλονισμόν τής υγείας του, δια τα συμπτώματα αυτά τα μοιραία των περισσοτέρων ανθρώπων, που έζησαν πολυ με την ψυχήν των κ' ύστερα έζητησαν εις τα «ψυχικά δηλητήρια» την διέγερσιν ή την λήθην — ένα θλιβερόν παράδειγμα μεταξύ τώσων ο μεγάλος Σολωμός — και έπειτα δια την ιδέαν ενός ταξιδιού έως την πατρίδα, ενός όνειρου που δέν είμπορούσε να πραγματοποιήση. Το όνειρον αυτό τον έκαμε βαδύτατα μελαγχολι-

κόν. Ένθυμήθη όλα τά οικογενειακά άτυχήματα που «του έστειλεν ο Θεός», και εις την ανάμνησιν αυτήν ή έγκατερέρησις του έφανερώνετο ως μία έγκατερέρησις 'Ιωβ. Ο αδελφός του είχε παραφρονήσει, τους άφησε παιδιά άπροστάτευτα και θλίψιν άπεραντον. Και τά παιδια αυτά και αι αδελφαί του περιμένουν απ' αυτόν.

— Να γυρίσω κ' εγώ εκεί, στο σπίτι μου, στις αδελφές μου. Θα έχω άλλην περιποίησιν. Το κλίμα θα με βοηθήση. Μπορώ ναρχίσω να εργαζώμαι άποκει.

Η ιδέα του νοσοκομείου, μιάς ειδικής κλινικής, όπου να υπεβάλλετο εις ειδικήν θεραπείαν, του έκαμε φόβον.

— Όχι νοσοκομείον. Οί ξένοι άνθρωποι είναι άδιάφοροι. Οί νοσοκόμοι είναι είρωνες. Καλύτερα εις την πατρίδα.

Μερικαί συγκινητικαί γραμμαί του μου ήλθαν εις τον νούν: «Μου είχεν επέλθει από έβδομάδων ή συνήθης τρεμούλα και ή μικρά λιποθυμία. . . Μετά τώσων ετών ξηνητέμνόν θα έπήγαινα να έορτάσω το Πάσχα πλησίον των πτωχών, γηραιών γονέων μου. Η αύρα τής θαλάσσης και ή αναψυχή και ή βραχεία σχολή και ο άέρας τής μικράς, πτωχής και άφανούς, τής γενεθλίας νήσου ήλιζα εις το έλεος του Θεού, ότι θα μου απέδιδαν την υγείαν. Και δέν έπρεύσθην τής έλπίδος». Έμπρός εις την συγκινητικήν νοσταλγίαν του ανθρώπου, δέν είμπορούσα να έχω δευτέραν γνώμην.

Έξαφνα έγύρισε και ειδε την μηχανήν.

— Τί είν' αυτό; έρώτησε με άνησυχίαν. Τατρικά εργαλεία;

— Όχι, όχι.

— Μήπως είναι κόδακ, όπως λένε;

Εύρηκα την ευκαιρίαν να υποκλέψω την συγκατάθεσιν του, να του την ζητήσω ως χάριν. Έφάνη καμπτόμενος, ήθέλησε να μου φανή φιλόφρων.

— Η φιλία ενίκησε τό. . . ζορμαπαλήκι, μου είπε μ' ένα χαμόγελον παιδικόν.

Είχα ήδη σταθή εμπρός του κ' έσυρα δύο-τρεις φορές το μικρόν έλατήριο. Δέν άλλαξε θέσιν, την χαρακτηριστικήν άσκητικήν θέσιν, με τα χέρια πλεγμένα εμπρός, με το κεφάλι σκυμμένον, με τα μάτια βασιλευμένα, ειρηνικά, υπό τα μισόκλειστα βλέφαρα. Μία ευγένεια ασύλληπτος έχυνετο εις το πρόσωπον του από το φώς τής δυσούσης ήμέρας. Δέν είχαν περάσει όλίγα δευτερόλεπτα κ' έφαινετο βιαστικός, άνησυχος να τελειώνωμεν.

— Nous excitons la curiosité du public. . . μου είπε σιγά με άπταιστον γαλλικήν προφοράν.

Ήτον ή πρώτη φορά που ήκουα τον Παπαδιαμάντην να όμιλή γαλλικά.

Το «κοινόν» του μικρού καφεενείου έφαινετο να μη μαντεύη τίποτε. Το άλλο κοινόν, που συνήντησα κατόπιν κάτω εις την πλατείαν του Συντάγματος, ήτο βυθισμένον εις τα αναγνώσματα των έσπερινών έφημερίδων. Και όταν έπειτα, με την φωτογραφικήν μου μηχανήν,

την όποίαν ποτέ δέν εκράτησα με τόσην ύπερηφάνειαν, έμβήκα εις το Διεθνές Βιβλιοπωλείον, ένα άλλο κοινόν ήτο σκυμμένον επάνω εις τα βιβλία. Μέσα εις τόσα βιβλία δέν υπήρχε ένα βιβλίον του Παπαδιαμάντη. Και αν υπήρχε θα ήτο ως να μην υπήρχε.

Έγύρισα προς την φωτογραφικήν μου μηχανήν και είπα σιγαλά, όχι χωρίς μελαγχολίαν.

— Soyez tranquille, mon pauvre ami. Vous n'excitez point la curiosité du public. . .

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΜΗΤΕΡΑ

ΥΠΟ ΘΑΛΕΙΑΣ ΦΑΡΑ

ΠΕΝΘΕΡΑ ΚΑΙ ΝΥΜΦΗ

Εἰς χρόνους πολὺ δυστυχεῖς τὰ ἔθνη συνήθως δὲν ἀναδεικνύουν γυναικίας λογίας καὶ μορφωμένας. Ἐν τούτοις τὸ ἔθνος ἡμῶν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων, καὶ δύο, αἱ ὁποῖαι ἀνήκον εἰς μεγάλα γένη καὶ αἱ ὁποῖαι ἔγιναν περίφημοι εἰς τὴν ἱστορίαν διὰ τὴν ἀρετὴν των καὶ διὰ τὴν ἔξοχον μόρφωσίν των.

Ἡ πρώτη ἦτον ἡ Ρωξάνη Νικολάου Μαυροκορδάτου, ἡ μήτηρ τοῦ περιφήμου Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων.

Ἡ Ρωξάνη ἦ, ἂν θέλετε, ἡ Ρωξάνδρα ἦτο κόρη τοῦ Σκαρλάτου Μπεγλιτζή, ὅστις ἦτο ἔμπορος γουναρικών εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔζησε κατὰ τὸν δέκατον ἔβδομον αἰῶνα.

Ἦτο δὲ καὶ πλούσιος πολὺ διὰ τοῦτο ἡ Ρωξάνη ἦτο περιζήτητος νύμφη. Συγελεύθη δὲ αὐτὴν νεαρωτάτην ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ υἱὸς Ράδουλ Α', τοῦ ἡγεμονεύοντος εἰς τὴν Μολδαβίαν.

Οἱ γάμοι τῆς Ρωξάνης ἐτελέσθησαν εἰς τὸ Τεκοῦτσι τῆς Μολδαβίας, ὅπου ἡ φημισμένη νύμφη ἐγένετο δεκτὴ μετὰ ἡγεμονικῆς πομπῆς, χωρὶς ὅμως νὰ ἰδῇ κατὰ πρόσωπον αὐτὴν ὁ γαμβρός, διότι εἶχε σκεπασθῆ με ὑφασμα κατερχόμενον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὸ στήθος.

Ἀφοῦ ὅμως ἐτελέσθη τὸ μυστήριον — λέγουν αἱ πληροφορίες, τὰς ὁποίας ἔχομεν περὶ αὐτῆς — τὸ ὑφασμα ἐκεῖνο κατ' ἀνάγκην ἀφῆρέθη, καὶ ὁ γαμβρός εἶδε μετ' ἐκπληξίν του μεγάλην, ὅτι ἡ Ρωξάνη μόνον τὸν ἕνα τῆς ὀφθαλμῶν εἶχε ὑγιῆ. Ὁ ἄλλος ἦτο βλαμμένος ἀπὸ τὰς εὐλογίας, ἀπὸ τὰς ὁποίας εἶχε προσβληθῆ πρὸ τοῦ γάμου τῆς. Ὁργισθεὶς δὲ διὰ τὴν ἀπάτην ταύτην ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ υἱὸς τοῦ Ράδουλ Α' τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας καὶ συνηγεμῶν αὐτοῦ, ἀπέστειλε τὴν Ρωξάνην εἰς τὰ ἴδια.

Μετὰ ταῦτα ἡ κόρη τοῦ Σκαρλάτου ἔλαβε σύζυγον τὸν Νικόλαον Μαυροκορδάτον, Χιον, ἔμπορον δὲ μεταξωτῶν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀπὸ τὸν γάμον τούτον ἐγεννήθη ὁ ἐξ ἀπορρήτων.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν δεύτερον τῆς γάμον δὲν ἐστάθη πολὺ εὐτυχῆς ἡ Ρωξάνη, διότι ἐχέρησε πολὺ νεαρὰ — τῷ 1637 —, εἰς ἡλικίαν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ φαντασία ἀκόμη εἶναι ζωηρὰ καὶ πλάττει ὄνειρα θελκτικά· ἐν τούτοις, ἀπερίσπαστος ἀπὸ ἄλλας σκέψεις καὶ φροντίδας, ἐπέδότη εἰς τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν μόρφωσιν τοῦ υἱοῦ τῆς Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος ἐτίμησεν αὐτὴν, ἐδόξασε δὲ καὶ ὠφέλησε τὴν πατρίδα.

Ἦτο δὲ ἡ Ρωξάνη πολὺ λογία καὶ πολὺ μορφωμένη. Ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν τῆς Ἰωάννην Καρυοφύλλην, τὸν σοφώτατον τῆς ἐποχῆς του, ἐδιδάχθη τὴν ἑλληνικὴν, τὴν ὁποίαν ἐξέμαθεν εἰς τόσῃ ἐντέλειαν, ὥστε οἱ περιηγηταὶ οἱ ἐρχόμενοι ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, ἀκούσαντες τὴν φήμην τῆς, συνωμίλουν μαζί τῆς καὶ τὴν ἐθαύμαζαν. Ταῦτα μᾶς πληροφοροῦν χρονολόγος, ὁ ὁποῖος ἤκμασεν ὀλίγα ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν τῆς.

Ἐνας ἄλλος σύγχρονός τῆς λέγει, ὅτι τόσον καλὰ ἑλληνικὰ ἐγνώριζεν ἡ Ρωξάνη, ὥστε καὶ τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς ρήτορας καὶ τοὺς πεζογράφους πολὺ εὐκόλως ἐννοοῦσε καὶ ἐξηγοῦσεν. Καὶ ἡ συγγραφή τοῦ Θουκυδίδου — προσθέτει ὁ χρονολόγος — καὶ ἡ ἱστορία τοῦ Ξενοφῶντος δὲν διέφευγε τὴν ὀξύτητα τῆς διανοίας τῆς. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν κατέγινεν «καὶ τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων ἐπλούτησεν ἡ γυνή». Διὰ δὲ τὴν σοφίαν τῆς ταύτην ἡ Ρωξάνη παρεβάλλετο ἀπὸ τοὺς συγχρόνους τῆς πρὸς τὴν ἀλεξανδρινὴν φιλόσοφον Ὑπατίαν.

Ἡ ἄλλη, ἡ φημισθεῖσα ὡς λογία κατ' ἐκεῖνον τὸν αἰῶνα — κατὰ τὸν δέκατον ἔβδομον — εἶναι ἡ Σουλτάνα, νύμφη τῆς Ρωξάνης ἀπὸ ἀπὸ τὸν υἱὸν τῆς Ἀλεξάνδρου τὸν ἐξ Ἀπορρήτων, κόρη δὲ τῆς Κασσάνδρας, τῆς ἐγγονῆς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἠλιάση, καὶ τοῦ Κωνσταντινουπολίτου Ἰωάννου Χρυσσοκουλαίου.

Περὶ τῆς Σουλτάνας δυστυχῶς δὲν ἔχομεν πολλὰς εἰδήσεις. Μερικὰς μᾶς μεταδίδει ὁ σύγχρονός τῆς Ἰάκωβος Μάνος ὁ Ἀργεῖος. Μερικὰς ἐπίσης παρέχει μία ἐπιστολὴ τοῦ ἰδίου συζύγου τῆς Ἀλεξάνδρου, τὴν ὁποίαν ἔγραψεν οὗτος πρὸς τὸν μέγαν σκευοφύλακα Παλίσιον, ὅταν ἀπέθανεν ἡ ἀγαπημένη του Σουλτάνα, ἀπέθανε δὲ πρόωρος.

Ἴδου δὲ τί γράφει ὁ βαρυνενθῶν Ἀλέξανδρος πρὸς τὸν μέγαν σκευοφύλακα. «Μοῦ εἶναι ἀδύνατον, λέγει, νὰ ὑποφέρω τὴν λύπην ταύτην. Εἶμαι ἀπαρηγόρητος καὶ κλαίω ἀδιάκόπως, διότι δὲν ἔμπορῶ νὰ σταματήσω τὴν ροὴν τῶν δακρύων. Ἄς με κατηγορήσουν ὡς ἀνανδρον καὶ ἄς με καταγελάσουν καὶ φίλοι καὶ ἐχθροί. Ἐγὼ ἐν τούτοις δὲν ἠξεύρω διατί εὐρισκῶ εὐχαρίστησιν καὶ ἀνακούφιαν εἰς τὴν λύπην. Νομίζω δὲ ὅτι με τοὺς θρήνους, με

τοὺς ὀλοφρυμούς, με τοὺς λυγμούς καὶ με τὰ δάκρυα ἐλαφρύνω τὸ βάρος τῆς ψυχῆς μου. Καὶ τὴν ἡμέραν λοιπὸν καὶ τὴν νύκτα καὶ δταν εἶμαι ἔξυπνος καὶ δταν κοινοῦμαι, εἶμαι μαζί με τὴν φιλιτάτην μου σύντροφον καὶ γίνομαι ὅπως διόλου ἔξω φρενῶν, ἀφοῦ μισαποθαμένος καὶ μισοκοιμισμένος διαφυλάττω εἰς τὸν νοῦν μου τὴν μορφὴν τῆς. Διότι ἂν εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ ψυχὴ ζῆ καὶ ὄχι τὸ σῶμα, εἰς ἐμὲ ἔμεινε μόνον μία σκιὰ ζωῆς, διότι ἡ ψυχὴ μου ἐπέταξε καὶ ἔφυγε μαζί τῆς.

«Μὲ δικαιολογοῦν ὅσοι ἐγνώρισαν τὸ σωματικόν τῆς κάλλος καὶ τῆς ψυχῆς τῆς τὴν εὐφυίαν, ἡ ὁποία ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε ὑπερέτησεν ὡς πρὸς τοῦτο καὶ τὰς σήμερον διακρινόμενας διὰ τὴν ἀρετὴν των καὶ τὴν φρόνησιν των γυναικίας καὶ τὰς ἄλλοτε.

«Λαμπρὸν ἦτο καὶ τὸ γένος τῆς τὸ ἐκόσμησεν ὅμως με τὴν εὐγένειαν καὶ με τὴν γενναϊότητα τῆς ψυχῆς. Ἐλαβε καὶ ἀρίστην ἀνατροφὴν. Ἦτο ἐντριβῆς καὶ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά. Ἦτο τόσον ὠραία, ὥστε ἐδικαιοῦτο νὰ ὑπερηφανεύεται διὰ τοῦτο ἦτον ὅμως σεμνὴ ὡς πρὸς τὸν χαρακτήρα καὶ ἐπιεικῆς καὶ ἡρεμῶς. Ἐκτακτὰ χαρίσματα, ὅσα ἡ φύσις καὶ ἡ τύχη δίδουν εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν κάμνον νὰ ὑπερηφανεύεται, ἐστόλιζαν τὴν ψυχὴν τῆς εἰς μέγιστον βαθμόν.

«Ποτὲ δὲν ἐπεθύμησε νὰ ἔχῃ καὶ ἐκεῖνη τὰ ξένα πράγματα τοῦναντίον εὐχαριστεῖτο πολὺ, δταν εὐτυχοῦσαν οἱ συμπολίται τῆς. Ἦτο μάλιστα πρόθυμος νὰ ἐπαυξάνῃ τὴν εὐτυχίαν των. Διὰ τοῦτο εἰς ὅσους εἶχαν ἀνάγκην ἔδιδεν ἀπὸ τὰ ἰδικὰ τῆς, παρεκίνει δὲ καὶ ἐμὲ καὶ με πρόετρεπε νὰ εὐεργετῶ τοὺς ἄλλους. Καὶ με ἔπειθε, διότι εἶχε τὴν δύναμιν νὰ πείθῃ ἐκ φύσεως καὶ ἐξ ἀνατροφῆς.

ΤΟ ΞΕΝΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ

ΙΩΣΗΦ ΤΖΑΚΟΖΑ

Ἡ Ἰταλία ὀλόκληρος ἐκλαυσε πρὸ ὀλίγου ἕνα θεατρικὸν συγγραφεὴ τῆς ὁ ὁποῖος δὲν ἔδωκε βέβαια τελειωτικὴν τροπὴν εἰς τὴν θεατρικὴν φιλολογίαν τῆς πατρίδος του, ἀλλὰ ὑπῆρξε ἀπὸ τοὺς ὀλίγους ποὺ ἐβάδισαν ἔμπρός, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν νέων ἰδεῶν, εἰς τοὺς νέους δρόμους τῆς ἐμπνεύσεως. Ὀλίγοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι αὗτοι καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπως εἶναι ὀλίγοι παντοῦ. Ἄλλ' ἀπὸ τοὺς ὀλίγους αὐτοὺς ἡ φιλολογία τοῦ θεάτρου τοῦ τόπου ἐκεῖνον ἐπῆρε τὴν ὄψιν ἢ ὁποία θὰ τὴν φέρῃ εἰς τὸ σημεῖον ποὺ γεννῶνται τὰ ἀριστουργήματα.

«Πάντοτε ἦτο φρόνιμος καὶ σεμνὴ, καὶ δταν ἔμεινε κατ' οἶκον καὶ δταν ἐπεριπατοῦσε καὶ δταν ἐκάθητο καὶ δταν ὠμιλοῦσε καὶ δταν ἠκροᾶζετο τοὺς ἄλλους καὶ δταν τοὺς ἔβλεπεν.

«Εἰς τὸ ροδοκόκκινον χρῶμα τοῦ προσώπου τῆς ἐνυπῆρχε καὶ τὸ ἐρύθημα τῆς ἐντροπῆς. Χαρωπὴν εἶχε τὴν ὄψιν καὶ δταν τῆς ἐπῆρχοντο δυστυχήματα. Ὁσάκις δὲ ὁ Θεὸς μᾶς ἔστειλε καὶ καμμίαν εὐτυχίαν, ἔμεινε καὶ τότε ψυχραῖμος καὶ διόλου δὲν ὑπερηφανεύετο.

«Καὶ ἐκεῖνη μὲν κεῖται τώρα εἰς τὸν τάφον καὶ δὲν ἀισθάνεται τὴν λύπην μου, ἐνῶ ἄλλοτε ἐλυπεῖτο καὶ ἔχαιρε μαζί μου. Ἐγὼ δὲ βρέχω με δάκρυα τὸ ἔδαφος, τοὺς λυγμούς μου ἀκούουν οἱ φίλοι μου, δὲν πλησιάζω δὲ κανένα, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ με παρηγορήσῃ, καὶ δὲν δέχομαι καμμίαν παρηγορίαν. Δὲν ἠμπορῶ νὰ κοιμηθῶ. Εἶναι βαρὺ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου. Εἶναι ἔρημον τὸ σπῆτι μου. Πῶς λοιπὸν θὰ ἀνεχθῶ τὴν στέρησίν τῆς, τὴν ἀπουσίαν τῆς;»

Τοιαῦτα περιπυ γράφει ὁ ἐξ ἀπορρήτων εἰς τὸν μέγαν σκευοφύλακα περὶ τῆς συζύγου του. Λέγω δὲ περιπυ, διότι εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην περιέχονται καὶ ἄλλα πολλὰ ἀκόμη εἰς τὰ ὁποῖα ἀποτυπώνεται, ὅπως εἰς ἕνα καθρέπτην, ἡ μεγάλη του ψυχὴ, τὸ τρυφερόν του συζυγικὸν αἶσθημα, ἡ λεπτότης τῆς διανοίας του, ἡ γονιμότης τῆς ζωηρᾶς καὶ νεανικῆς φαντασίας του.

Συγχρόνως ὅμως μᾶς δίδει ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ καὶ μίαν εἰκόνα τῆς Σουλτάνας, ἡ ὁποία δυνατὸν μὲν νὰ εἶναι κάπως καλλωπισμένη καὶ νὰ μὴ ἀποδίδῃ με κάποιαν ὑπερβολὴν τὸ πρωτότυπον, δὲ δικαιούμεθα ὅμως νὰ ἀμφισβητήσωμεν τὴν πιστότητά τῆς ὡς πρὸς τὰς κυρίας γραμμὰς.

II. M. KONTOGIANNHΣ

Ἴσως οἱ νεωτεριστὰ εἰς τὴν Ἰταλίαν εἶναι ὀλιγότεροι ἀπὸ παντοῦ ἄλλου, ἀκριβῶς διότι τὸ ἔργον τῶν προκατόχων των ἀνταπεκρίνετο τελείως εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς Ἰταλικῆς ψυχῆς, ψυχῆς καμωμένης διὰ τὴν συνθηματικὴν εὐαισθησίαν τοῦ μελοδράματος τῆς παλαιᾶς σχολῆς. Ἡ μουσικὴ ὡς ἐκδήλωσις τεχνικὴ εἰς τὸ θέατρον διέπλασε γενεὰς εὐπαθεῖς εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἀλλὰ ἡ μουσικὴ τῶν γενεῶν αὐτῶν ἐκλείσει μέσα τῆς ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ ρομαντισμοῦ, ὅσα ἐσώθησαν ἀπὸ τὴν ποίησιν καὶ ἀπὸ τὸ ἔπος. Τὸ δράμα ἔγινε βαθύτατα ρομαντικὸν ὅπως παντοῦ, ἀλλὰ ὁ ρο-

μαντισμός δέν παρεσύρθη από την πρώτην πνοήν της πραγματικής ψυχολογίας, όπως έγινεν εις την Γαλλίαν. Έγκρατήθη καλά εκεί ο ρομαντισμός, και το πρόβλημα δέν είναι παράδοξον διότι και βάσεις γεράς είχε και επάνω εις τας βάσεις αυτές εστηρίχθησαν φυσικοί και δικαιολογημένοι θρίαμβοι.

Πραγματικώς έπειτα από τας Δαντικές παραδόσεις αι όποιαί έδραματοποιήθησαν όλαι από τους Ιταλούς δραματικούς, από τον Άλφιέρι έως τον Νικολίνι, ήλθε το πατριωτικο-ρομαντικόν δράμα το όποιον έγένησεν ή τοσκανική επανάστασις του 1848 και 1849. Μία όλόκληρος πλειάς συγγραφέων έκαμαν τότε την τύχην των, και το Ιταλικόν θέατρον έτροφοδοτήθη έως το 1875 από τα έργα του Τζιόττι, του Μοντανέττι, του Τζακομέττι, του Ριτσιάρδη, του Δάλλ-Όγκαρο, του Σαμπατινί, του Κουτσινέλιο, του Κοσόνα. Μεσαιωνικά έπεισόδια παρμένα από την πολυτάραχον Ιταλικήν ιστορίαν, αναμνήσεις της Ιταλίας των Καισάρων, έκδρομαί έως την ιστορίαν της Ιουδαίας, όλα αυτά έκαμαν έν' άτελειωτον δραματολόγιον, το όποιον εκράτησε το Ιταλικόν θέατρον επί μίαν περιόδον τριάντα έτών και έκαμε τον Ιταλικόν λαόν δύσκολον εις κάθε νεωτερισμόν.

Οί νεωτερισμοί όμως ερχονται ακριβώς όταν δέν τους περιμένει κανείς και την στιγμήν κατά την όποιαν ή ιστορία και ο ρομαντισμός είχαν εγκατασταθή ακλόνητα πλέον εις την Ιταλικήν σκηνήν, εμφανίζονται αι πρώται επαναστατικάί τάσεις οι όποιαί θα οδηγούσαν την θεατρικήν φιλολογίαν εις κάπως ψυχολογικότερον δρόμον, απηλλαγμένον από την τυπικήν μελοδραματικότητα της τραγωδίας και του ιστορικού δράματος.

Πότε ακριβώς έγιναν αι πρώται απόπειραι είναι δύσκολον να όρισθώ, άφ' ου κάθε αρχή επαναστάσεως είναι νεφελώδης και δυσδιάκριτος.

Άλλά επί τέλους ο Φερράρι και ο Τσικόνι, σημειώνουν κάποιαν πρόδον από τα γνωστά περασμένα του τελευταίου ιδίως το «Ένσακον άγαλμα» γνωστότατον και εις την Ελλάδα, μολονότι είναι προφανώς εμπνευσμένον από την «Κυρίαν με τας Καμελιās» του Δουμά, έχει επαισθητήν διαφοράν από το δράμα που μέχρι εκείνης της στιγμής εθριάμβευσε.

Κάτι τι νεότερον, όπως δήποτε χειραφετημένον από την παράδοσιν, υπάρχει και εις το έργον του Κόσσα. Εις την Ελλάδα από όλην την θεατρικήν εργασίαν του Ιταλού δραματικού είδαμεν μόνον τον «Νέριαν». Άλλά ο Νέριαν αυτός, χωρίς να είναι ακόμη έντελώς διαφορητικός από εκείνον που γνωρίζομεν και που μας παρέδωκεν ο Σουετάνιος, βιογράφος των δώδεκα Καισάρων, δέν είναι έν τούτοις έντελώς ο ίδιος. Εις τας άτελειώτους πράξεις φαίνεται μία έλαφρά πνοή νεωτερισμού, ή όποια όσον και αν πνίγεται εις την συνθήκην και εις τας παραδόσεις, κατορθώνει κάποτε και θριαμβεύει.

Άλλά τα έργα του Κόσσα και του Τσικόνι επήραν άργα τον δρόμον της μεγάλης δημοτικότητας. Το Ιταλικόν κοινόν τα έδέχθη με δυσκολίαν κατ' αρχάς, όπως κάθε τι το όποιον σημαίνει απόσπασιν από τα περασμένα, και ένψ ο Τσικόνι και ο Κόσσα εκπαίζοντο εις στενοūs κύκλους, έννομιον όλίγων, προσπαθούντων να νικήσουν παλαιάς φιλολογικās προτιμήσεις ριζωμένας μέσα εις την ψυχήν των, τα άλλα θέατρα με το πολύ κοινόν, με το ένδοξοαίδες ακροατήριον, εξέκολούθηον το παλαιόν δραματολόγιον το όποιον ηρχίζεν από τας Δαντικές παραδόσεις και κατέληγεν εις το ρομαντικόν δράμα, και περιελάμβανεν όλον τον Ιταλικόν μεσαιωνά ποιήλον, γραφικόν και άγρον, ένα μέρος του όλου Μεσαιωνος, το όποιον ειπεν εις μίαν φράσιν ο Βερλάιν «τερράσιον και λεπτόν».

Εις αυτήν την μεταβατικήν εποχήν εμφανίζεται ο Ιωσήφ Τζακόζα και αρχίζει φυσικά από τον Μεσαιωνά. Το πρώτον έργον του «Μία καρτίδα σάκκι», θρόλος των φεουδαλικών χρόνων, εύρισκει το κοινόν προπαρεσκευασμένον και γίνεται δεκτόν ένδοξοαίδως. Ένας άγριος μεσαιωνικός δεσπότης, μία όμορφα νεαρά πυργόδεσποινα, ένας ακόλουθος, έρωσ σφοδρός, στίχοι όμορφοι, πλαίσιον των παραδόσεων, ίδου το έργον. Η επιτυχία του ήμπορεί να εξισωθώ προς την επιτυχίαν των πρώτων ρομαντικών έργων του 1848 εις την Πίζαν και την Φλωρεντίαν.

Άλλά ο θρίαμβος ρίπτει τον Τζακόζα προς τα εμπρός. Ο Μεσαιών είναι ανεξάντλητος εις θρόλους και εις παραδόσεις και από την ιστορίαν του οικου της Σαρδίας άνασύεται ο θρόλος του «Έρυσθου κόμητος» και δραματοποιείται και περιφέρεται ένδοξοαίδως άνα τα Ιταλικά θέατρα. Ο κόμησ αυτός δέν είναι φανταστικός όπως ο χοροδεσπότης του πρώτου δραματίου. Έπομένως με αυτόν ο Τζακόζα εισέρχεται εις τα έδάφη της ιστορίας. Και ακολουθεί έπειτα «Η κόμησσα του Σαλλάν» την όποιαν επαιξεν ή Σάρα Βερνάρ εις την Αμερικήν, παρουσιάζει και αυτού του συγγραφέως, επικειρήσαντος την μακρυνήν αυτήν περιόδειαν δια να απολαύσθω την επιτυχίαν του έργου του.

Η τελευταία αυτή λεπτομέρεια είναι χαρακτηριστική. Από του «Έρυσθου κόμητος» μέχρι της «Κομησσης του Σαλλάν» ο Τζακόζα είχε γράψει ήδη και άλλα έργα, νεωτεριστικότερα, τα όποια θα αναφέρωμεν κατωτέρω. Άλλά εις κανένα απ' αυτά ο συγγραφέας δέν φαίνεται να διδω την προσοχήν την όποιαν δίδει εις το ιστορικόν του έργον.

Και όμως το έργον του αρχίζει ήδη να γίνεται χαρακτηριστικότερον και ατομικότερον. Γύρω του ή νεωτεριστική πνοή είναι αισθητοτέρα πλέον. Αρχίζον ή προαναγγέλλονται ο Ροβέρτος Μπράκο, ο δ' Άννουίντσιο, οι άδελφοί Τραβέρσο, ο Όγκιο Όγιέττι.

Της κινήσεως αυτής της γύρω μετέχει πλέον και ο Τζακόζα, και εις το θέατρον παιζόνται «Οι Φλιβεροί έρωτες» ψυχωδία τραγωδία γεμάτη μελαγχολίαν, κοινωνικόν δράμα από εκείνα που βλέπομεν καθ' ήμέραν εις την ζωήν. Εις το δράμα αυτό ο ποιητής μελετώ πλέον την άνθρωπινήν ψυχήν και μία σκηνή, εκείνη εις την όποιαν οι δύο έρωσται παραιτούν πλέον το ψεύδος και αποκαλύπτονται, είναι από τας συγκινητικώτερας αλλά και πλέον ζωντανάς στιγμάς που ανέβησαν εις το θέατρον. ***

Άλλά από το έργον του Τζακόζα αν είναι ένα δράμα το όποιον θα μείνη, είναι το τελευταίον του δράμα «Σάν τα φύλλα».

Ίδου ακόμη μία παθητική ιστορία της συγχρόνου ψυχής. Έργον κοσμολογικόν όπως όλα τα νεότερα έργα, χωρίς βαθύ Ιταλικόν χρώμα, είναι αι περιπέτειαι μιάς οικογενείας ή όποια ξεφυλλίζεται όπως ένα δένδρον εις την πνοήν φθινοπωρινού άνέμου.

Η Ιταλική κριτική έκρινε πολύ και διαφοροτρόπως το δράμα αυτό. Έλέχθη ότι ήτο εις αυτό φανερά ή επίδρασις του Ίγνεν και ότι ο Ιταλός δραματικός απεσπάρθη από τας γεράς παραδόσεις της Ιταλικής δραματικής τέχνης. Άλλ' αυτό είναι ή συνήθης κατηγορία ή όποια εκτοξεύεται έναντίον παντός συγγραφέως εϋθής μόλις απομακρυνθώ από συνθησίας φιλολογικās μεταδομένως από γενεάς εις γενεάν. Το βέβαιον είναι ότι ο Τζακόζα μετά την επιτυχίαν του δράματος του «Φλιβεροί έρωτες» ήσθάνθη την ανάγκην να μελετήσθω το έκτός της πατρίδος του θέατρον, και ή μελέτη αυτή έκαμε και εις αυτόν ό,τι έκαμεν εις όλους τους μελετητάς. Τόν έσυρε προς την αλήθειαν την όποιαν άνεβίβασε εις την σκηνήν ή φιλολογία του Βορρά.

Άλλως τε γύρω του όλη ή νεότερα Ιταλική φιλο-

λογία στρέφεται τώρα περι τον μεγάλο φρετινόν άξονα τον όποιον διαγράφουν περι έαυτους οι Σκανδιναβοί συγγραφείς. Οι «Ατιμοί» του Ροβέτα, τα τελευταία έργα του Μπράκο, του Τραβέρσο του Όγιέττι ένα δράμα του Άλεξάνδρου Δάλλια Πατερνόςτρο, όλα αυτά αποτελούν ένα νέον προσανατολισμόν της Ιταλικής δραματικής φιλολογίας. Μία πλειάς συγγραφέων παίρνει σιγά σιγά εις τα χέρια της τα σκήπτρα τα όποια άφησαν επίσης σιγά σιγά οι συγγραφείς του παλαιού κοινωνικού δράματος εις το όποιον βραβεύεται ή άρετή και τιμωρείται στερεοτύπως ή κακία. Εις την πλειάδα αυτήν θα ήμπορούσας να προστεθώ νεοκλασικιστής ο δ' Άννουίντσιο, ιδίως με το δράμα του «Η Δόξα» το όποιον έχει μέσα του περισσότεραν φιλολογικήν παρά ποιητικήν πνοήν, αλλά προπάντων με την «Κόρην του Ζόριο» εις την όποιαν ή επίδρασις του Βορρά φαίνεται καθαρωτέρα.

Ο Τζακόζα έγραψε και άλλα έργα, αλλά δέν έτε-

Η ΑΝΤΑΡΤΙΣ *

I

«Κύριε,

» Η επιστολή σας, τόσο χαριτωμένη και τόσο ένθαυροντική, έφθασε εις την διεύθυνσίν μου χθές μόλις, εις Σάρτρην, εις το σπίτι μιάς γραιίας συγγενούς μου, της όποιας ή φιλοξενία μου εινε γλυκεία, ύστερ' από ένα έπωδνον πένθος.

» Είν' έξη μήνες που εγκατέλειψα το Παρίσι και διέκομα κάθε δεσμόν με τον *Γυναικίον Κόσμον*. Είμ' εγώ που έγραψα το άρθρον δια την *Εργατίδα*; . . Δέν είμαι πολύ βεβαία . . . Τόσα και τόσα πράγματα που μου έπεφορτίζε ο κ. Φονκάρ, αι καλαι εύκαιρίαί δια να γράψω κάτι εις μίαν γωνίαν της εφημερίδος, να φανερώσω την ταπεινήν μου σκέψιν ήσαν σπάνια!

» Οτι ή σκέψις μου αυτή—εκφρασθείσα άτελώς—συνήντησε την ιδικήν σας έκολακείσθην πολύ, και τόσο περισσότερο όσο δέν είμαι *λογία*. Το άρθρον μου ήτο, σχεδόν, άπαρχή. . . Αισθανόμουν, όταν το έγραφα, την άπειρίαν μου. Άλλ' αν αι άδεξιότητες της μορφής έστενοχωρούσαν την έκφρασιν του αισθηματος, το αισθημα ήτον ελικρινές, και τολμώ να πώ ότι ήμπορούσε να ενδιαφέρη, διότι δέν ήτο προσωπικόν: είπα ό,τι πολλαί γυναίκες σκέπτονται—ή θα έσκέπτοντο, αν ήσαν όλαι εργατίδες. Αν κηρύττεσθε ή όχι φεμινιστής, αυτό δέν σημαίνει τίποτε, διότι είσατε πραγματικώς τοιούτος. . . Αυτό θ' άρχουσε να σας προσορίξω άναγνωστρίας. Άλλά μην ξεαφνίσεσθε, αν σας εύχωμαι να έχετε μάλλον άναγνώστας.

* «Παναθήναια» σελ. 332.

λείωσε το έργον του. Εις τον πληθωρικόν και εύθυμον αυτόν άνθρωπον ή εργασία ήτο βραδεία άναιμική και μελαγχολική και είναι άποδεδειγμένον ότι όταν ο φυσικός χαρακτήρ εκχεται εις αντίκρουσιν με τον διανοητικόν χαρακτήρα, τα προϊόντα της διανοίας είναι άρακά και επιβάλλονται με δυσκολίαν. Αί κωμωδία του εστάθησαν κάπως εύκολώτερα και ή απομίμησις του Γολδόνη επήγαινε κάπως καλλίτερα εις τον φαιδρον διμλητήν της παιδιάδος της Άόστης.

Όπως δήποτε είναι βέβαιον ότι ο Τζακόζα κατώρθωσε να συγκαταλεχθώ μεταξύ των νεωτέρων ποιητών του Ιταλικού θεάτρον εις την πρώτην γραμμήν. Από το έργον του ίσως δέν μένον μεγάλα πράγματα. Άλλά το δράμα του «Σάν τα φύλλα» και οι «Φλιβεροί έρωτες» θα αναφέρεται εις την ιστορίαν της Ιταλικής σκηνής ως αξιόλογος σταθμός εξέλικτικός και ως μεγάλα βήματα προς την αλήθειαν και την ζωήν επί του λογιου.

Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ

Θα ήμπορούσατε να τους κάμετε δικαιότερους, αν όχι συμπαθούντας περισσότερο την γυναίκα.

» Χθές το πρωί, ήμουν πολύ μακράν του φεμινισμού, και θα σας όμολογήσω ότι ή «άνταρτις» έκλινε εις την εκκαοτήριον. Καί, ήμουν άποφασισμένη σχεδόν να μην εγκαταλείψω πλέον την Σάρτρην, ν' άνοίξω ένα μικρό σχολείον αν και το έπάγγελμα της διδασκαλίας δέν μου ήρεσε και τόσο πολύ. Άλλά έλαβα, συγχρόνως με την ιδικήν σας, μίαν επιστολήν του κ. Φονκάρ 'Οφείλω τάχα ν' αποδώσω εις την τύχην ή εις την ιδικήν σας επέμβασιν την άπροσδόκητον φιλοφροσύνην του παλαιού μου διευθυντού;

» Δέν άμφιβάλλω. Γνωρίζω τον κ. Φονκάρ. Άκούει τας κρίσεις των άλλων, και χωρίς άλλο σκέπτεται αυτήν την στιγμήν ό,τι καλόν του έχουν είπη περι έμου.

» Μου φαίνεται, κύριε, ότι δέν πρέπει να σας άφήσω έν άγνοία όλων τούτων και θα μου ήτο δυσάρεστον να μη σας εύχαριστήσω.

» Ζοζάννα Βαλεντέν.»

» Γνωρίζω την Σάρτρην κυρία. . . Γνωρίζω το μέρος που μένετε. . . Όταν έδιάβασα την επιστολήν σας, μόλις την είχα λάβει καθ' όδόν, στηριζόμενος εις το κιγκλίδωμα του Βαπτιστηρίου, είδα εύθής μίαν γηραιάν πόλιν, ένα μικρό σπίτι, μίαν μητρόπολιν ύψουμένην με την ώραιάν στέγην της από πράσινον χαλκόν, το φθινόπωρον που εκχεται, την ήμέραν που φεύ-

γει κ' ἐπάνω εἰς ὄλ' αὐτὰ τὴν γλύκαν τῆς Γαλλίας...

»Τὰ εἶδα ἔπειτα ἐξαναδιάβασα τὴν ἐπιστολήν σας, καὶ τὸ ὄραμα ἠλλοιώθη, διότι ἐδοκίμασα νὰ σᾶς ἰδῶ, ἐσᾶς. Μία ψυχὴ συγκινεῖ περισσότερο ἀπὸ ἓνα τοπίον, καὶ μοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἐμάντευα τὴν ἰδικὴν σας, νέαν, βαρεῖαν, γεμάτην γλυκύτητα, ἐνεργόν, ψυχὴν γαλλικὴν καὶ αὐτὴν. — Δὲν ἤθελα νὰ σᾶς ἐνοχλήσω μὲ ματαίαν περιέργειαν, διότι ἔλαβα κάπως μὲ τὴν ἐξομολόγησίν σας μέρος εἰς τὴν ἀλλαγὴν τῶν σχεδίων σας, καὶ τοῦτο μοῦ ἔδιδε τὴν σκιάν ἑνὸς δικαίωματος, τὴν σκιάν κάποιου εὐθύνου, πράγμα διὰ τὸ ὁποῖον συνεκινήθη καὶ ἔγενε ὑπερήφανος... Ἀλήθεια, κυρία, δὲν ἐπρόβλεπα ὅτι ἡ **Ἐργάτις** θὰ μοῦ παρείχε τὴν εὐχαρίστησιν αὐτὴν...

»Δὲν ἐνόμισα ὅτι ὄφειλα νὰ σᾶς τὸ κρύψω. Τὸ ἐκφράζω λοιπόν, ὅπως τὸ αἰσθάνομαι, καὶ σᾶς ζητῶ, ὡς συνάδελφος — δὲν τολμῶ νὰ πῶ ὡς φίλος — τὴν ἀδειαν νὰ σᾶς δώσω μίαν συμβουλὴν. Πηγαίνετε στὸ Παρίσι ἰδῆτε τὸν Φουκάρ. Ἄν δὲν διατηρῆ τὰς ἀγαθὰς του διαθέσεις, εἰδοποιήσατέ με θὰ ἠμπορέσω νὰ σᾶς εἰσαγάγω εἴτε εἰς τὴν **«Femina»** εἴτε εἰς τὴν **Ἐδύχη Ζωήν**.

Εἶμαι εἰς τὴν διάθεσίν σας. Τὰ σέβη μου
Noël Nτελλ.

«Κύριε,

Συνήθροισα ὅλο μου τὸ θάρρος ἐπῆγα στὸ Παρίσι: εἶδα τὸν Φουκάρ. Ἀποτόμως, τραχῶς μοῦ εἶπε:

«—Ἐπειδὴ γράφετε λίγο **καθαρά**, σᾶς προσκολλῶ εἰς τὸ ῥεπορτάζ.

»Ἡ φράσις αὐτὴ, ὅπου θ' ἀναγνωρίζετε τὸ ὄφρος τοῦ κ. Φουκάρ, ἀπεφάσισε τὴν τύχην μου. Ἐγκαταλείπω τὴν Σάρτην. Ἡ καλὴ μου θεία θὰ κρατήσῃ κοντὰ τῆς τὸ ἀγοράκι μου. Κ' ἐγὼ θὰ παίρνω συνεντεύξεις μὲ τὰς διασημότητας.

»Σᾶς ὁμολογῶ ὅτι τοῦτο μὲ φοβίζει, — πολὺ μὲ φοβίζει, — ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰς αὐστηρὰς ἀπαλαύσεις τῆς διδασκαλίας, ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν ἐπαρχωτικὴν ζωὴν...

Ἀπὸ τὸ δωμάτιον ποῦ σᾶς γράφω, παρατηρῶ τὴν πύλην τῆς Παναγίας μὲ τὰ στεφανωμένα ἀγάλματά της καὶ τὴν ὠραίαν ἀπὸ πράσινον χαλκὸν στέγην της, ὅπου πίπτει ἡ ἀνταύγεια τῆς Σελήνης. Σᾶς ἀρέσει αὐτὸ τὸ τοπίον;... Ἐγὼ δὲν ἠμπορέσω νὰ τὸ ἀγαπήσω. Συνδέεται, μέσα εἰς τὴν σέψιν μου μὲ πολὺ πένθος καὶ λύπην. Ἐδῶ ὁ-

μως εἶνε ποῦ ἡ ἐλευθέρω καὶ ἀγαθὴ σας συμπάθεια ἤλθε πρὸς ἐμὲ ὡς εὐτυχῆς οἰωνός. Εὐχαριστῶ ἀκόμη ἐγκαρδίως.

»*Zoζάννα Βαλεντέν.*»

ΙΑ

Ἡ δεσποινὶς Μπόν, ἀρχισυντάκτις τῆς Assistance Feminine ἔφθασε πολὺ ἔνωρις εἰς τῆς Ζοζάννας τὸ πρῶτὸ τῆς πρωτοχρονιάς εἶχαν ἀποφασίσει νὰ προγευματίσουν μαζί προτοῦ μεταβοῦν εἰς Ὠτέγι νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν «Γαλανὴν Βίλλαν» καταφύγιον τῶν δεσποινίδων-μητέρων. Ἡ γεροντοκόρη ἠκολούθησε τὴν ὑγρὰν καὶ μαύρην δενδροστοιχίαν, ἀνέβη τὴν σκάλαν πρὸς τὴν ἀκρότητα, ὅπου ἡ θυρωρὸς καθισμένη εἰς μίαν γωνίαν ἐπαγρυπνοῦσε τοὺς ἐνοικιαστὰς καθὼς μία ἀράχνη ἐνεδρεῖε τὴς μυῖγες. Τὸ γκάζι ἐτρεμοφώτιζε φειδωλόν. Μία φωνὴ ἐτραγουδῆσε:

Πόσον ὄραία ποῦ εἶσαι...

«Εἶνε γεμάτο ἀρτίστες! Ἐσυλλογίσθη ἡ δεσποινὶς Μπόν. Τὸ ἔχει φαίνεται ἡ συνοικία. Ἡ σχολὴ τῶν Ὠραίων-Τεχνῶν εἶνε κάπου ὅδω...»

Ἐχε ἀρχίσει νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἀτυχίαν τῆς Ζοζάννας, ὑποχρεωμένη καθὼς ἦτο νὰ τὴν συγχολλησάτῃ. Ἐπειτα ἐνθυμήθη τὴν φοικώδη τύχην τῶν γυναικῶν ποῦ ἡ δυστυχία τοὺς ἐπέβαλλε τὴν ἀναισχυντίαν; τῶν γυναικῶν-μοδέλων. Διότι ἡ δεσποινὶς Μπόν ἐξέτεινε τὴν καλωσύνην της ἐπὶ ὅλης τῆς γυναικείας ἀνθρωπότητος ποῦ ἐξεμεταλλεύθη ἡ διέφθειρεν ὁ ἀνδρας. Ἐξοῦσε ἀνάμεσα εἰς τὰς θλιβερὰς διαβάτιδας τῶν ἀσύλων, τῶν καταφυγίων, τῶν **μητροτήτων**, μέσα εἰς τὴς γρηῆς ποῦ ἐστεροῦντο περιποιήσεων, τὰς δεσποινίδας-μητέρας. Ἐπερνοῦσε εἰς τὸν κόσμον αὐτόν, κάμνουσα τὸ καλὸν καὶ καταγγέλλουσα τὸ κακόν, εἰλικρινῆς, συγκινητικὴ καὶ γελοία μὲ τὰ αἰῶνια μαῦρα μάλλινά της καὶ τὰ κρέπια της *coulleur de rat*, τὰ ἐπιδιορθωμένα γάντια της, μὲ τὴν ὄψιν της σὰν παραμάννας χωρὶς θέσιν, ἀσθενικὴ καὶ δειλὴ. Ἐνα καπέλλο, ὅπου ἔσμιγαν μαῦρα σταφύλια, πτερὰ καὶ ἄλλα, ἄφινε νὰ φαίνεται τὸ μέτωπόν της ἐξογκωμένον ὡς Φλαμανδῆς.

Εἰς τὸν «Γυναικεῖον Κόσμον» ἡ δεσποινὶς Μπόν εἶχε τὰς σελίδας τὰς ἀφιερωμένας εἰς τὰ ἔργα. Τὴν ἐκρυβαν εἰς ἓνα γραφεῖον σκοτεινόν, ὅπου αἱ συνδρομητρίαι δὲν ἠμπορέσαν

ποτὲ νὰ τὴν ἀνακαλύψουν. Τὴν ἐκτιμοῦσαν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔλεγαν. Ἦτον ἀκοιμη...

Εἰς τὸ τρίτον πάτωμα, μίαν θύραν ἀνοίχθη ἀποκαλύπτουσα μίαν γωνίαν ἐργαστηρίου, ἓνα κρεβάτι χαλασμένο, ἓναν νέον ἄνθρωπον πλαγιασμένον εἰς τὸ κρεβάτι καὶ μίαν μελαχροινούλα κατεργάρα μὲ κοντὸ ζυπουνάκι στὸ χέρι ἐπῆγαινε νὰ πάρῃ νερό. Τὸ θέαμα αὐτὸ τῆς ἀκολασίας ἔθλιψε τὴν δεσποινίδα Μπόν. Ἐρριψ' ἓνα βλέμμα οἴκτου πρὸς τὸ κορίτσι, καὶ εἰς τὸν νέον ἓνα βλέμμα περιφρονήσεως. Καὶ ἀνέβη εἰς τὸ τέταρτον πάτωμα.

Ἡ Ζοζάννα διέμενε ἐκεῖ, ἐδῶ καὶ πέντε ἑβδομάδας.

— Δὲν εἶμαι ἐτοιμὴ, εἶπε, δεχομένη τὴν φίλην της εἰς τὴν σκοτεινὴν τραπέζιαν, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει ἀντιθάλαμον. Ὅχι, μὴν μπαίνει' αὐτοῦ εἶνε ἡ κουζίνα μικρὴ κ' ἐλεεινὴ, καὶ ποῦ δὲν μοῦ χρησιμεῖε σχεδὸν εἰς τίποτε. Τρώγω στὸ ξενοδοχεῖον μοῦ ἔρχεται πρὸς τὸν κόμμοδα ἐκεῖ, ὀλιγώτερον θλιβερά... Ἐλάτε... Ἐδῶ εἶνε τὸ σαλόνι καὶ συγχρόνως, εἶνε μία κάμαρα, καὶ ἀπὸ πίσω εἶνε ἡ κάμαρα ποῦ κάμνω τὴν τουαλέττα μου. Θὰ βάζω ἀργότερα ἐκεῖ τὸ παιδί μου.

Ἐσχε τὸ ὄραμα ποῦ ἔφραττε τὸ ἀνοίγμα τοῦ μοναδικοῦ παραθύρου. Ἡ δεσποινὶς Μπόν ἐθαύμασε τὴν θέαν τῶν ὄχθων τοῦ Σηκουάνα ἀπὸ τὴν Νέαν-Γέφυραν ἕως εἰς τὴν γέφυραν Σαιν-Μισέλ, τὸν πρασινωπὸν Σηκουάνα, τὴς βάρκες, τὰ γυρμένα δένδρα, τὸ βαρὺ παλάτι τῆς δικαιοσύνης εἰς τὴν πρόσοψίν του μὲ τὴν ἄσπρην σκάλαν του ἀριστερὰ τὰς μενεξεδένιας ὁροφᾶς τοῦ Λούβρου, δεξιὰ τὴν Παναγίαν φαιάν, μέσα εἰς τὸν φαιὸν οὐρανόν...

— Εἶνε πολὺ ἔμορφα, εἶπε ἡ γεροντοκόρη, χωρὶς πεποιθήσιν, ἀλλὰ εἶνε πολὺς θόρυβος ἐδῶ τὰ λεωφορεῖα, τὰ πλοῖα τοῦ ποταμοῦ... Ἐκάθισε ἐπάνω εἰς τὸ μικρὸ διβάνι ποῦ ἐχρησίμευε ὡς κρεβάτι διὰ τὴν Ζοζάνναν. Τὸ δωμάτιον-σαλόνι αὐτὸ ἦτον ὑψηλόν, μακρὸν, μετ' ἀρμάρια ἀπὸ ἄσπρα ξύλα. Δύο πολυθρόνες, ἓνα τραπέζι γιὰ γράψιμο, μίαν ἐταῖερα μὲ βιβλία, ἓνα κομὸ ἀπὸ τριανταφυλλὸν ξύλον, ἓνας δίσκος χάλκινος, ἓνα βάζο, φωτογραφίαι, διεσκέδαζαν τὰ μάτια μὲ σχήματα, χρώματα, εἰκόνας ἀπλὰς καὶ θελατικὰς.

— Πόσον ὑπάρχει ἡ «γυναῖκα» εἰς ὄλ' αὐτὰ! εἶπε ἡ δεσποινὶς Μπόν, ἡ ὁποία δὲν ἦτον κουτὴ. Ἐπῆγα στὴς Φλορὺ ποῦ ξῆ κ' αὐτὴ μόνη, ὅπως ἐσεῖς. Ἐ λοιπόν, στὴς Φλορὺ, μῶλον τὸ ἄσπρο τῶν τοίχων καὶ τῶν ἐπίπλων, καὶ τὰ

δαντελλένια στόρ, καὶ τὰ μπιμπελό, αἰσθάνεσαι τὴν μυρωδιὰν τοῦ ἀνδρός...

Ἡ Ζοζάννα εἶπε μέναν τόνον χαμινιοῦ:

— Σᾶς πιστεύω...

Ἐφόρσε τὸ καπέλλο της, μίαν τόκταν μὲ μουσελίναν ἀπὸ μαῦρο μεταξί, ὀλοκαίνουρη. Ἡ δεσποινὶς Μπόν, κάπως παραξενευμένη, ἠρώτησε:

— Δὲν φορεῖτε πιά τὸ κρέπι σας;

— Δὲν ἠμπορῶ πιά ὁ Φουκάρ δὲν θέλει...

Ἐέρετε πῶς δὲν μέχει γιὰ μεγάλα πράγματα... ἐπιτέλους... δὲν ἔχω τὸ σῖκ τῆς Φλορὺ. Κέπειτα ὁ θλιβερός ἀέρας δὲν ταιριάζει μὲ τὸ νέο μου ἐπάγγελμα. Ἐζάρωνε τὰ φρούδια της κέσφιγγε μὲ τὰ δόντια τὴν μακρουλὴν καρφίτσαν μὲ τὸ μαῦρο κεφάλι.

— Ἴδου... ὁ κ. Φουκάρ, ὁ διευθυντὴς μας, μὲ εἶπε τὴν ἄλλη φορὰ: «Μικρὴ μου Βαλεντέν (δὲν ἠμπορεῖ νὰ πῆ: «Κυρία») γνωρίζω τὰς συνηθείας καὶ σέβομαι τὰ αἰσθηματὰ σας ὅπως δὲν ποτε τὸ μεγάλο αὐτὸ κρέπι δὲν ταιριάζει μὲ τὴν ἐργασίαν αὐτὴν». Βάζω τὴς φωνές. Ξαναρχίζει: «δὲν θέλω νὰ σᾶς λυπήσω» εἶσθε πολὺ εὐγενεῖς ἀξίστε... μὲννοεῖτε καλά... Εἶν' ἓνας κύριος λ. χ. ποῦ ἐπέτυχε τὸ ἔργον του, ἓνας φιλόδοξος ποῦ ἐπαρσημοφορήθη, μίαν ὄραία γυναῖκα, ποῦ ἔκαμε τὸ μυθιστόρημά της... ὅπως ὅλος ὁ κόσμος... Τὸ κρέπι σας τοὺς πειράζει... Βάζει κατὰ τὴν θλιβερόν εἰς τὴν συνέντευξιν... Δὲν τολμοῦν νὰ γελάσουν μαζί σας, νὰ σᾶς ποῦν πράγματα εὐθυνα, τὰ λόγια ποῦ λέγουν τῆς Φλορὺ καὶ ποῦ διασκεδάζουν κόσμον... Καὶ ἂν πᾶτε νὰ ἐπισκεφθῆτε λυπημένους ἀνθρώπους, χῆρες μεγάλων ἀνθρώπων, παραδείγματος χάριν, εἴτε θύματα καταστροφῆς, ἀκόμη χειρότερα τὸ πένθος αὐτό, εἶνε σὰν ἓνας ὑπαιγνισμός θὰ πιστεύσουν πῶς ὁ «Γυναικεῖος Κόσμος» σᾶς ἐδιάλεξε ἐπιτήδες... Δὲν πρέπει νὰ λείπη τὸ τάκτ... Μικρὰ μου Βαλεντέν, σᾶς ὀμιλῶ ὡς φίλος... Προσπαθήσατε νὰ ἔχετε ἓνα πένθος μὲ **διάκρισιν**, ἓνα μικρὸ πένθος ποῦ νὰ μὴ φαίνεται...

Ἡ δεσποινὶς Μπόν εἶπε μὲ ἀφέλειαν:

— Μὰ κ' ἐγὼ ἔχω πένθος γιὰ τὸν πατέρα μου καὶ ὁ κ. Φουκάρ δὲν μοῦ εἶπε τίποτε παρόμοιον. Ἡ Ζοζάννα ἔβαλε τὸ κολλάρο κάτω καὶ τὴν γραβάταν της ἀπὸ μαῦρο σατέν. Ἐδεσε τὸ μικρὸ βέλο της, ἔβαλε τὸ μπλοκ τῆς κέζητσε τὸ μπλοκ της. Ἡ δεσποινὶς Μπόν τὴν παρετήρησε:

— Τί νέα ποῦ εἶσαι!... Ὅπως δὲν ποτε, εἶσαι,

λυπούμαι πού δὲν φορεῖτε τὸ μεγάλο βέλο σας.

— Αὐτὸ μοῦ πῆγαινε καλύτερα.

— Ὅχι, βέβαια. . . Ἀλλὰ σὰς εἶδιδε βαρύτερα, αὐστηρότητα! Ἦτον ἓνα εἶδος ἠθικῶν προασπισμῶν. . .

— Γιὰ τί πράγμα; Γιὰ τὰ γλυκόλογα καὶ τὰ γλυκὰ μάτια; ὦ! ἀγαπητή μου, ἂν ξέρατε. . .

Ἐσήκωσε τοὺς ὤμους.

— Ὁ μόνος ἀληθινὸς προασπισμὸς, ὁ μόνος ἀποτελεσματικὸς εἶνε μέσα μας. . . Εἶνε μέσα μου εἰς τὸ αἰσθημα αὐτό. . . τῆς περιφρονήσεως. . . πού ἔχω διὰ τοὺς ἄνδρας. . . ἄλλους τοὺς ἄνδρας. . . Κατέκτησα τὴν ἐλευθερίαν μου, ἀγαπητή μου. Τὴν ἀπολαύω τώρα. . . Νὰ εἶμαι μόνη, νὰ μὴν ἐξαρτῶμαι ἀπὸ κανένα, νὰνατρέφω τὸ παιδί μου καὶ νὰ γελῶ γιὰ ὅλα τ' ἄλλα!

Σχεδὸν αὐτὸ εἶνε ἡ εὐτυχία. . . Ἐτοιμη. Περάστε.

Αἱ δύο γυναῖκες ἐπῆγαν νὰ προγευματίσουν μαζί εἰς τῆς Μαριέττας, ὁδὸς Δαντόν.

Ἡ Μαριέττα, ἄλλοτε ἐπαγγελλομένη τὸ μοδέλο διὰ τοὺς ζωγράφους καὶ πού εἶχε κάμει τὴ δουλίτσα της, καθὼς συνηθίζον νὰ λέγουν, ἐκρατοῦσε ἓνα οἰκονομικὸ ξενοδοχεῖο, ὅπου ἐσύχναζαν φοιτηταί, ξένοι, σοφοὶ καὶ καθηγηταί πτωχοὶ κῆνα σωρὸ μαθηταί τῆς σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἐνας ἀρχιτέκτων εἶχε διακοσμήσει τὰς αἰθούσας μ' ἓνα ρυθμὸν ἀορίστως νορβηγικῶν.

Ἡ Ζοζάννα ἐπῆγαινε εἰς τῆς Μαριέττας μοναχὰ τὸ βράδυ. Εὗρισκε, εἰς τὸ συνηθισμένον τραπέζι μίαν Γερμανίδα, τὴν δεσποινίδα Μύλλερ, ἡ ὁποία ἐνδιαφερότο διὰ τὴν φεμενιστικὴν κίνησιν, κάποιαν ἄλλην, ἓναν Ῥώσον βοτανικὸν καὶ σοσιαλιστὴν, τὸν καλύτερον ἄνθρωπον τοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος συνηργάζετο εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς ἀποικιακῆς Γεωργίας. Ἦσαν ἀγαθοὶ ἄνθρωποι καὶ ἡ Ζοζάννα σιμά τους ἠσθάνετο ὀλιγώτερον τὴν μόνωσίν της.

Τὸ πρῶτ' αὐτὸ τῆς πρώτης Ἰανουαρίου ἐξεπλάγη καθὼς εἶδε σχεδὸν ἄδειο τὸ ξενοδοχεῖον.

— Παράξενο! εἶπε εἰς τὴν δεσποινίδα Μπὸν, δὲν εἶνε κανεὶς σατὴν τὴ σάλλα.

Μία ὑπερήτρια τοὺς ἐξήγησε τὴν ἀπορίαν.

— Εἶνε πρωτοχρονιά! ὅσοι ἔχουν φαιμίλιες πάνε μὲ τῆς φαιμίλιες τους! ὅσοι ἔχουν φίλους πάνε μὲ τοὺς φίλους. . .

Ἡ Ζοζάννα παρετήρησε τῆς πεντέξη γυναῖκες καὶ ἄνδρες πού ἐπρογευματίζαν χωρὶς καμμίαν εὐθυμίαν, σὲ διάφορα τραπέζια ἓνας σπουδαστῆς τῆς ζωγραφικῆς, ἓνας καθηγητῆς,

— παπᾶς πού εἶχε πετάξει τὰ ρόσα καθὼς ἔλεγε ὁ θρύλος — μία δασκάλα, μία Ἀμερικανὴς κῆνας Φιλλανδός.

«Ἰδοὺ! ὄλο ἔρημοι κοὶ ὄλο ναυαγοί. . .»

Ἐσυλλογίσθη. Κένθυμήθη «τῆς πρωτοχρονιῆς τοῦ παλαιοῦ καιροῦ» ξαναεἶδε τὸν πατέρα της, τὴν μητέρα της, πού ἦσαν ἐπίσης «προλετάριοι τῆς διανοήσεως», οἱ ὁποῖοι μολαταῦτα εἶχαν μίαν ἐστίαν θερμὴν καὶ γεμάτην ἀπὸ χαρᾶν. . . Ἄκουσε τὰς φωνὰς των, νὰ τὴν φωνάζουν: «Μικροῦλα! ἔλα νὰ πάρῃς τοὺς μπουναμάδες σου. . .» Ἡ Ζοζάννα εἶχε μπουναμάδες τῷ καιρῷ ἐκείνῳ. . . Ὁ ἄνδρας της τὸν περασμένον χρόνον εἶχε περιέλαθαι τὰ μαγαζιά κρυφά, διὰ νὰ τῆς κάμῃ ἐκπληξιν μὲ αὐτὸ τὸ μπουὰ πού ἐφοροῦσε τώρα. . . Ἐσκέφθη:

«Ἀυστυχισμένο παιδί. . .»

Μὲ τὰ μάτια δακρυσμένα εἶχε ἀπορροφηθῆ εἰς τὸ νὰ κντᾶξῃ τὴν λίσταν. Ἡ δεσποινὴς Μπὸν ἠρώτησε:

— Ὁνειροπολεῖτε, ἀγαπημένη μου!

— Συλλογίζομαι τοὺς γονεῖς μου καὶ τὸν ἄνδρα μου πού εἶνε πεθαμένοι. . . Τὸ παιδί μου πού εἶνε μακριὰ μου. . . Ποτέ, ποτέ, κανένα ἔτος τῆς ζωῆς μου δὲν ἄρχισε μὲ τόση ἐρημιά. Κι' αὐτὸ μὲ κάμνει νὰ πονῶ. . .

— Κεῖν εἶμαι μόνη, εἶπε ἡ δεσποινὴς Μπὸν, ἀφότου ἀπέθανε ὁ μπαμπᾶς. . . Ἦτον πολὺ γέρος ὁ μπαμπᾶς. Δὲν ἦτον καὶ τόσο στὰ καλά του μὰ τὸν ἀγαποῦσα σὰν παιδί μου. . . Τώρα δὲν ἔχω κανένα. Εἶνε σκληρόν; ἐνίστε. . . Λοιπόν, ὅταν εἶμαι λυπημένη πηγαίνω σὲ μιάς φίλης μου πού διευθύνει ἓνα ἄσυλον γερόντων, καὶ μιῶ μὲ τοὺς γέρους. . . Τοὺς πάω καπνὸ, ἐφημερίδες. . . Κι' αὐτὸ μὲ παρηγορεῖ. . . Αὐτὸ μοῦ θυμίζει τὸν μπαμπᾶ. . .

Ἐστερ' ἀπὸ σιωπῆν, ἐπρόσθεσε:

— Σεῖς, Ζοζάννα, ἔχει' ἐν ἀγόρι. Εἶνε μεγάλη εὐτυχία. . . Ἐργάζεσθε γι' αὐτό. . .

— Γι' αὐτὸ καὶ γιὰ μένα. . . Γνωρίζετε τὴν μητρικὴν μου φιλοδοξίαν: ὅταν ἄφινά τὴν Σάρτην, δὲν ἐσυλλογίζομουν ἄλλο ἀπὸ τὸ παιδί μου. Ἦθελε νὰναδημιουργήσῃ τὴν ζωὴν μου, νὰ γίνῃ πολυμαθὴς, νὰναπνυχθῶ, νὰ βάλῃ εἰς κίνησιν ὄλας μου τὰς δυνάμεις, τώρα πού εἶμαι ἐλευθέρη. . . Πρὸ ὀλίγου σὰς ἔλεγα τὴ χαρὰ μου, τὴν ὑπερηφάνειάν μου, καὶ ἤμουν εὐλαρινῆς. . . Ἡ ἐλευθερία! . . . Δὲν ἤξερα τί ἦτον. Νέα-νέα καθὼς ἐπανδρεύθηκα, ἐπέρασα ἀπὸ τὴν κηδεμονίαν τῶν γονέων μου εἰς τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἀνδρός μου: ὕστερα ὑπὸ τὰ βάρη τῶν καθηκόντων εἶχα ἓνα εἶδος φαντά-

στικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐπρεπε νὰ συλλογίζομαι τοὺς ἄλλους, νὰ ἐνεργῶ διὰ τοὺς ἄλλους, νὰ ζῶ διὰ τοὺς ἄλλους. . . Κεῖν ἔλενα κάποτε ἐκεῖνες πού εἶν' ἐλευθέρη εἰς τὰ αἰσθηματά των, τὰς πράξεις των, τὰ σώματά των, καὶ τὴν καρδιάν των! . . .

Καὶ τώρα;

— Τώρα πού εἶμαι ἐλευθέρη, τὰ ἔχω χάσει. . . Κάτι μοῦ λείπει. . . Ὑπάρχουν τόσαι ἀντιφάσεις μέσα μας! . . .

Εἰς τὸ κρανίον τῆς δεσποινίδος Μπὸν τὸ καπέλλο μὲ δαντέλλες καὶ μαῦρα σταφύλια ἐφάνη ὡς νὰνορθώνεται ἀπὸ ἀνατριχίασμα:

— Ἡ ψυχὴ σας, εἶπε μὲ θλιβεράν ἐκπληξιν, ἡ ψυχὴ σας εἶνε σκλάβη ψυχῆ. . .

IB

Ἡ «Γαλανὴ Βίλλα» ἦτον ἓνα οἰκοδόμημα νέον, λεπτοκαμωμένον ὡς ἄθυρμα εἰς τὴν ἀπειρον ἔκτασιν τοῦ Κάτω Ὠτέγ. Ὁ κήπος ἦτον καινούργιος καθὼς καὶ τὸ σπίτι μὲ δένδρῦλλα καὶ τέσσερες καστανιῆς ὕψους δύομισυ μέτρων.

Βέβαια ὁ ἀρχιτέκτων δὲν εἶχε λυπηθῆ τίποτε διὰ νὰ δώσῃ ἓναν ἀέρα χαρᾶς εἰς τὴν βίλλαν. Μάταια ὅμως. Ἦτον ἓνα πράγμα ψυχρὸν μέσα εἰς αὐτὸν τὸν κήπον, κάτω ἀπὸ τὸν φαῖν οὐρανὸν καὶ τὸν ὑγρὸν ἄνεμον.

Ἡ Ζοζάννα καὶ ἡ δεσποινὴς Μπὸν παρουσιάσθησαν ἐξ ὀνόματος τοῦ «Γυναικείου Κόσμου». Ἡ κυρία Πλάτη, ἡ διευθύντρια, μία γυναῖκα νέα ἀκόμη, αὐστηρὰ καὶ μὲ ἡμερον παρουσιαστικὸν συγχρόνως, ἐδέχθη τὴν Ζοζάνναν καὶ τὴν δεσποινίδα Μπὸν εἰς τὸ γραφεῖον της. Ἐξήγησε εἰς αὐτὰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔργου εἰς τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον ἐλειτουροῦσε. Ἐδωκε ὄλας τὰς δυνατὰς πληροφορίας εἰς τὴν Ζοζάνναν.

Καὶ μετὰ τὴν ἐπιτέλειον τοῦ δημοσιογραφικοῦ της καθήκοντος ἡ Ζοζάννα μαζί μὲ τὴν δεσποινίδα Μπὸν ἐξήτησαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸ σπίτι των. Ἐχωρίσθησαν εἰς τὸν σταθμὸν τῶν λεωφορείων. Ἀπέμεινε μόνη. Τί θλίψις ὀλόγουρά της καὶ μέσα της.

Θλιβεροὶ οἱ δρόμοι μέσα εἰς τὴν βραδιὰν ὅπου τὰ φῶτα φαίνονται ὡς κουρασμένα νὰ ῥίπτουν τὴν κυκλοτερῆ σκιάν των ἐπάνω εἰς τὸ ὀλισθηρὸ λιθόστρωτον πού λάμπει.

Θλιβεροὶ οἱ κῆποι τῶν σπιτιῶν, τὰ μικρὰ σπίτια πού περικλείουν μικρὰς ζωάς. Οὔτε ἀποθῆκαι, οὔτε ἐργαστήρια. Ἡ παρισινὴ τύρβη

ἐκπνέει ἐδῶ. Καὶ ἡ Ζοζάννα ἐπισπεύδει τὸ βῆμα της, κλίνει τὴν κεφαλὴν, ὡσάν ἡ βαρεὶα μελαγχολία της νὰ τὴν ἔσυρε πρὸς τὰ κάτω.

Ἡ καρδιά της βαρύνει εἰς τὸ στήθος. Φέρει τὸ χεῖρ της ἐκεῖ, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ κάτω ἀπὸ τὸ μάλλινον κάλυμμα. Καὶ βαδίζει μόνη ῥίπτουσα συγκεκριμένας φράσεις, ἀναστεναγμούς, εἰς τὴν ἔρημην νύκτα, εἰς τὴν σιωπῆν.

Ἡ ψυχὴ της ἀπελευθερώνεται τέλος. Στενάζει: «Πονῶ, πονῶ!» καὶ μὲ τὸν στεναγμὸν αὐτὸν ὁ πόνος της πραῖνεται.

Νὰ τὰ κινούμενα φῶτα τῶν ἀμαξῶν, ἓνα τραμβαῦ, ἐν ἄλλο, μαμουθ μετάλλια μὲ τὸ μάτι κόκκινον ἢ πράσινο. Νὰ ἡ ὄχθη τοῦ Σηκουάνα, τὰ τόξα τῆς γαφύρας φωτιζόμενα κάτωθεν. Ὁ οὐρανὸς εἶνε μενεξελὺς ἐπάνω εἰς τοὺς ἀοράτους λόφους τοῦ Meudon: ὀλίγη πορφύρα χύνεται ἐπάνω εἰς τὸ σκοῦρο μενεξεδένιο χρῶμα αὐτὸ — καὶ ὁ ποταμὸς εἶνε κατὰμαυρος μὲ αὐγὰς φωτὸς ἐδῶ κῆκεῖ χυμένας ὡσάν χρυσὸ λάδι. Ὁ πύργος τοῦ Ἀϊφρὲλ ὀρθώνει τὸ σιδερένιον δένδρον του, τοῦ ὁποῖου ἡ κορυφὴ μεταξὺ τῶν νεφελῶν ἀνάπτει τὸ πύρινον ἄνθος της. Καὶ ἀνταποκρινόμενος εἰς τὸ σύνθημα ὁ γιγάντιος Τροχὸς περιστρέφει ἓναν σκοτεινὸν κύκλον ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν βλέπει κανεὶς τίποτ' ἄλλο παρὰ ἓνα λαμπύρισμα ἀστρων.

Τραῖνα περνοῦν. Καπνοὶ κοκκινίζον ἐπάνω εἰς τὰς ὑψηλὰς καπνοδόχους. Προσκλητήρια σαλιγγῶν, ἀντηχήσεις κουδουνιῶν, σφυρίγματα ὀξεία σμίγουν εἰς τὰς χιλιάς ἀνταγγελίας, εἰς τὰς χιλιάς φρικασίας νερῶν καὶ ἡσκιων. Ἡ Πόλις πού λάμπει κάτω ἀπὸ τὸν θλιβερόν οὐρανόν, μορφαι ὑπερμεγέθεις πού προβάλλουν, ὄλοι οἱ θόρυβοι καὶ αἱ κραυγαί, λάμπεις τοῦ Ἄδου θλίβουν τὴν Ζοζάνναν, ἔξω ἀπὸ τὰ σκοτάδια καὶ τὴν σιωπῆν. Δὲν ἀναγνωρίζει πλέον τίποτε. Πλανημένη μέσα εἰς ἓναν κόσμον σκοτεινὸν καὶ τερατώδη ἐπιθυμεῖ τὸ κλειστὸ δωμάτιον, τὴν λάμπαν, τὰ βιβλία, μίαν ὄψιν ἀγαπημένην.

Ἐξῆ ἡ ὄρα. Μπαίνει εἰς τὸ μικρὸ πλοῖον μαζί μὲ πλῆθος ἄλλων πού περιμένουν, καὶ τὸ μικρὸ πλοῖον κυλᾷ σὰν ζωντανό, θορυβοῦν ἐπάνω εἰς τὰ νερά. Ἡ Ζοζάννα εἶνε εἰς τὴν καμπίνα της, ἀνάμεσα ἀπὸ μίαν χονδρὴν κυρίαν κῆναν γηραιὴν ἐργάτην, ὁ ὁποῖος κοιμάται. Καὶ ἡ Ζοζάννα ἐπίσης θὰ ἠθελε νὰ κοιμηθῆ, κουρασμένη καθὼς ἦτο μὲ τὸ κεφάλι ἄδειο. Ὁ ἐλαφρὸς παλμὸς πού τὴν πᾶνει εἰς τὸ κύλισμα τοῦ πλοῖου ἐπαυξάνει τὴν ζάλην της. Τόσαι σκέψεις, τόσαι συγκινήσεις τὴν ἀνεκίνη-

σαν από το πρωί, από την αλαζονείαν έως εις την ταπεινώσιν, από την εμπιστοσύνην εις την απελπισίαν! Όλα τῆς εἶνε ἀδιάφορα τόρα, όλα! Κεπάνω εις τὸ χάος τῶν ἰδεῶν τῆς, μία φράσις χωρὶς νόημα, ποῦ δὲν ἔννοεῖ, ψιθυρίζει ἐνοχλητικὰ σὰν μυῖγα: «ἡ σκλαβιά». Τὸ πλοῖαριον σταματᾷ, ξεκινᾷ πάλιν γλιστρῶν, σταματᾷ ἀκόμη. Εἰς κάθε σταμάτημα, κίνησις διπλάσια γίνεται μέσα εις τὴν μάζαν τῶν ἐπιβατῶν ἄλλοι φεύγουν, ἄλλοι καταφθάνουν. Ἡ Ζοζάννα ἐσήκωσε τὸ μικρὸ βέλο τῆς παρατηρεῖ τὰς μορφὰς γύρω τῆς, σφραγισμένας ἀπὸ τὴν μεγάλην μελαγχολικὴν κόπωσιν τῶν ἑορτινῶν βραδιῶν ἐργάται, γυναῖκες, παιδιὰ ποῦ κοιμῶνται μὲ τὸ κεφάλι εἰς τὸν ὦμον τοῦ πατέρα των.

Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, μία ὡραία γυναῖκα, ἕνας κύριος καλοντυμένος, πλανημένοι μέσα εἰς τὸ πλῆθος αὐτὸ τῶν ταπεινῶν, παραπονοῦνται ὅτι δὲν εὐρέθηκαν ἀμάξι, ὅτι δὲν ἐπρόφθασαν νὰ μποῦν εἰς τὸ τραμβαῦ.

Ἐνα κομψὸ ζεῦγος ζητεῖ θέσεις ἢ τόκια τῆς νέας γυναικίας λάμπει ἀνάμεσα εἰς τὰ σκοῦρα καπέλλα. Νέα, λεπτή, μελαχροινή, ντυμένη στὰ μπλέ, εἶνε νεόνυμφος, χωρὶς ἄλλο ποῦ πηγαίνει νὰ δειπνήσῃ στὸ σπίτι τῆς. Διστάζει, ὀπισθοχωρεῖ — καὶ ὁ ἄνδρας τῆς, πῶ μακριά, τὴν καλεῖ: — Ὑβόννη.

Ἡ Ζοζάννα σηκώνεται εἰς τὴν φωνὴν αὐτὴν. Σηκώνεται καὶ ξανακαθίζει καὶ δὲν αἰσθάνεται πλέον παρὰ μίαν φρικίαν καὶ στροβιλισματα γύρω τῆς, μέσα τῆς. Συλλογίζεται:

«Θὰ λιποθυμήσω... Θὰ πέσω!»

Καὶ θὰ ἔπερτε, ἂν ἡ χονδρὴ γυναῖκα ποῦ ἐκάθητο δίπλα τῆς καὶ ὁ ἐργάτης ποῦ ρουχαλιζει δὲν τὴν ἐμπόδιζαν.

«Μαυρίκιε!... Εἶνε ὁ Μαυρίκιος!... Μαυρίκιε!...»

Τὸ ὄνομα αὐτὸ ποῦ ἐπαναλαμβάνει καθ' ἑαυτὴν, εἰσέρχεται εἰς τὴν συνειδησίην τῆς, καρφώνει τὴν σκέψιν τῆς... Γίνεται κυρία τοῦ ἑαυτοῦ τῆς ἐπιτέλους.

Μερικὰ βήματα μακριὰ τῆς ἔχουν καθίσει ὁ Μαυρίκιος καὶ ἡ γυναῖκα του. Μιλοῦν καὶ σιωποῦν κατὰ διαλείμματα.

Ἡ Ζοζάννα παρατηρεῖ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν ποῦ ἀγάπησε — καὶ ὁ ὁποῖος τὴν ἀγάπησε χωρὶς ἄλλο, ἀλλὰ κάπως ξηρὰ καὶ ἀφρόντιστα. — Βλέπει νὰ περνοῦν ἐπάνω εἰς αὐτὸ τὸ πρόσωπον ἐκφράσεις βραχείαι, τὰς ὁποίας ἀναγνωρίζει, — ἕνα κίνημα τῶν φρυδιῶν, αὐτὸς ὁ τρόπος τοῦ προσκλίνειν τὴν κεφαλὴν, τὸ χαμόγελο κάπως λοξό...

Ὅμως πόσον αἰνιγματικὸς ποῦ τῆς φαίνεται ὁ Μαυρίκιος! Εἶνε «ὁ ἴδιος» δὲν εἶνε πλέον ὁ «δικός τῆς»... Ἡ Ζοζάννα δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ πλέον τὸ βλέμμα του, τὰς χειρονομίας του, τὴν στάσιν του... Ἄγνοεῖ τὰς εἰκόνας ποῦ ἔχει εἰς τὸ μυαλό του, τὰς ἔξεις του, τὰ σχέδιά του... Μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ὑπάρξεων ποῦ ἔσμιξαν τὸ αἷμα των κέπιστευσαν ὅτι ἔσμιξαν τὰς ψυχὰς των, τί ἄβυσσος ἀδιαφορίας, ἀγνοίας, λήθης!...

Συλλογίζεται:

«Δὲν ξέρω οὔτε τὴν διευθυνσίην του...» Καὶ ἡ λύπη τῆς ἀναζητῆ εἰς τὴν εἰρωνείαν. Ἄγαπιεῖται κανεὶς, ξαγαπιεῖται, πάλι ξαναγαπιεῖται κέπειτα ἡ ἀλυσίδα σπάζει... Καὶ καθέννας παίρνει τὸν δρόμον του: καληνύκτα! Ἡ ζωὴ ἐξακολουθεῖ...

Ἴδου λοιπὸν ἡ γυναῖκα τοῦ Μαυρίκιου αὐτὸ τὸ γελαστὸ κοριτσάκι καὶ τὸ ναζάρικο ποῦ χασμάται ὀπίσω ἀπὸ τὸ χειρόκι τῆς. Τὸν ἀγαπᾷ καὶ τὴν ἀγαπᾷ. Ταιριαστὸ ζευγάρι. Θὰ ξέρει βέβαια ὅτι ὁ Μαυρίκιος εἶχε κέκεῖνος τὰς περιπετείας του ὅπως ὅλοι οἱ νέοι, ἄλλοτε... Δὲν τὴν μέλει γι' αὐτὸ δὲν τὸ συλλογίζεται τῆς εἶχαν πῆ ὅτι «αὐτὸ δὲν πειράζει»... Ἐτελείωσε. Δὲν ἦτο τίποτε. Εἶνε βεβαιωτάτη ὅτι ὁ ἄνδρας τῆς δὲν τῆς κρύβει τίποτε.

— «Ἡμουν ὅπως αὐτὴ, δταν ἐπῆρα τὸν Πέτρο, οκέπτεται ἡ Ζοζάννα. Τὰ κορίτσια δὲν ξέρουν τίποτε γιὰ τοὺς ἄνδρες των... Κι' αὐτὴ ποῦ μὲ παρατηρεῖ δὲν ἔννοεῖ λοιπὸν τί εἶμαι, ἔξ ἐνοτίκτου!...» Ὅχι, ἡ κυρία Νατιέ δὲν ἔννοεῖ τίποτε τὸ ἔνοστικτον δὲν τὴν ὀδηγεῖ νὰ τὸ ἐννοήσῃ κανένα προαίσθημα δὲν τὴν κινεῖ ἐμπρὸς εἰς τὴν ἀγνωστὴν αὐτὴν, τὴν ὁποίαν παρατηρεῖ ἕνα δευτερόλεπτον χωρὶς νὰ τὴν βλέπῃ. Τὰ παιδιάτικα μάτια τῆς νυσταγμένα δὲν βλέπουν τίποτε... Ὁ Μαυρίκιος μόνον κἀμνει ἕνα κίνημα ὑπὸ τὴν μαγνητικὴν ἔλξιν τῆς Ζοζάννας. Τὰ βλέμματά των σμίγουν. Αὐτὸς γίνεται ὠχρός. Ἐπειτα, εὐγενῶς, μὲ διακρισίαν σηκώνει τὸ καπέλλο του, χαιρετᾷ...

Αὐτὸ εἶνε ὄλο. Τὸ ποταμόπλοιον σταματᾷ. Ἡ Ζοζάννα ἀφίνει τὴν θέσιν τῆς μὲ ὀρμήν. Ἀλλὰ εἰς τὴν σκάλαν, ἐπάνω εἰς τὴν γέφυραν, εἰς τὴν ὄχθην ἐπισπεύδει τὸ βῆμα τῆς, φεύγει μακριὰ ἀπ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον...

Ὡ! νὰ μὴ τὸν ξαναἰδῆ ποτέ!...

IE

Ἡ Ζοζάννα δὲν ἔχει πλέον τὸ θάρρος νὰ

πάη στῆς Μαριέτας. Ἐμπῆκε εἰς τὸ μικρὸ κατοικημά τῆς, ἔβγαλε τὸ καπέλλο τῆς, τὸ ἐπανωφόρι τῆς, χωρὶς ἀκόμη νάνάψῃ τὴν λάμπαν κέπεσε βαρεῖα στὸ διβάνι μὲ λυγμούς.

Ἐπέφερε κέχαιρε συγχρόνως διὰ τὴν μόνωσίν τῆς, ἄπλωνε τὰ χέρια πρὸς μίαν ἀγνωστὴν βοήθειαν κενθὺς τὴν ἀπέρριπτε. Τὰ δάκρυα ἐμούσχευαν τὰ μάγουλά τῆς, τὸν βραχίονα τῆς, τὰ μαλλιά τῶν κροτάφων τῆς. Τὸ σῶμα τῆς ἦτον κατάκοπο. Ὅταν οἱ λυγμοὶ ἔπαυαν, ἐστῆνε σὰν παιδί.

Εἰς τὰ ἐπάνω καὶ κάτω πατώματα οἱ γείτονες ἔτρωγαν ἀκούοντο γέλια, θόρυβοι πιάτων. Ὁ ζωγράφος τοῦ δευτέρου πατώματος ἔκαινε φρικώδη θόρυβον τὰ εἶχε βάλει μὲνα μανδολίνο καὶ ἤθελε νὰ κἀμῃ τὸν τορρεαδρόν.

Ἐνα κτύπημα κουδουνιοῦ ἐξύπνησε ἀπὸ τὸν λήθαργον τὴν Ζοζάνναν. Ἐπῆγε νάνοξῃ. Ἡ θυρωρὸς τῆς ἔφερ' ἕνα πακέτο.

— Ἦλθε τὸ μεσημέρι, κυρία...

Ἡ νέα γυναῖκα ἀναψε ἕνα κερί, ἐξήτασε τὸ πακέτο, τυλιγμένο μέσα εἰς ἄσπρο χαρτί, δεμένο μὲ κόκκινη κορδέλλα, φορτωμένο ἀπὸ ξένα γραμματόσημα.

— Ἀπὸ τὴν Νεάπολι!

Ἐκοψε τὴν κορδέλλα κέσχισε τὸ χαρτί. Εἶδε ἕνα κουτὶ πλεγμένο ἀπὸ ταινίας, καὶ μέσα πεντέξῃ καμέλιες κάτασπρες. Ἦτον μέσα μία κάρτα, κάτω ἀπὸ τὰ λουλούδια: «Νοὲλ Ντελύ, Albergo Reale, Posilipo» ἔστειλε εἰς τὴν κυρίαν Ζοζάνναν Βαλεντὲν «τὰς εὐχὰς του καὶ τὰ σέβη του διὰ τὸ νέον ἔτος».

Ἐβγαλε ἕνα-ἕνα τὰ λουλούδια. Τὰ ὡραία πέταλά των σὰν ἀπὸ κερί, καὶ ἐφαίνοντο ὅτι θὰ ἔμεναν ἄσπρα καὶ ἀμάραντα παντοτεινά.

Ἡ Ζοζάννα ἔχρσε νερὸ μέσα εἰς ἕνα κρυστάλλινον δοχεῖον, ἔβαλε μέσα τὰ λουλούδια. Καὶ τοῦτο τὴν διεσκέδασε κάπως.

Τὸ ὄρολογι ἔδειχνε ἑννέα ὥρες: ἐζήτησε παξιμαδάκια εἰς τὸ μπουφὲ τῆς κουζίνας, ἔβαλε ἕνα μπρίκι ἐπάνω στὸ καμινέτο ἀφοῦ τὸ ἀναψε, κέτοιμασε τὸ τσάι τῆς. Ἐφαγε καὶ ἤπιε, καθισμένη στὸ διβάνι, ἀκουμβῶντας τὸ φλυτζάνι τῆς σὲνα σκαμνί, εἰς τὸ φῶς τοῦ κεριοῦ. Τὰ ματόκλαδά τῆς ἦσαν νωπὰ ἀκόμη. Ὅλιγα μαλλιά ποῦ εἶχαν ξεφύγει ἀπὸ τὸν κότσο τῆς, ἔπεφταν ἐπάνω στὸν ὦμον.

Ὁ ζωγράφος ἀποκάτω ἐξακολουθοῦσε τὸν σκοπὸ του.

Ὁ καθρέπτης ὀπίσω ἀπὸ τὰ λουλούδια ἔκαινε διπλῆς τὶς ὡραῖες καμέλιες ποῦ εἶχαν ἀνθίσει διὰ τὴν Ζοζάνναν, — τόσο μακριὰ ἐν-

τούτοις ἀπὸ τὴν Ζοζάνναν! — σὲ κάποιον κῆπον κατακίτρινον ἀπὸ τὰ ὄριμα πορτοκάλια, εἰς τὸν τόπον τῆς Γρατσιέλλας.

«Εἶνε οἱ μπωναμάδες μου... Ἐχω κέγῳ μπωναμάδες!...»

Ἐν ἀθέλητο χαμόγελο ἐφώτισε τὴν κλαμένην ἀκόμη ὄψιν τῆς... Ἐτσι, διὰ τρίτην φοράν, εἰς ὄρας τῆς ζωῆς τῆς κατὰ τὰς ὁποίας ἠσθάνετο σκληρότερα τὴν ἐρημίαν καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν, μία παρηγορία τῆς ἤρχετο, ἀπὸ τὸν ἀγνωστον αὐτόν, ἀπ' αὐτὸν τὸν Νοὲλ Ντελύ: τὸ βιβλίον ποῦ ἐδιάβασε κάτω ἀπὸ τὸ Ὁδεῖον... ἡ ἐπιστολὴ ποῦ ἔλαβε εἰς τὴν Σάρτρην... τὰ λουλούδια αὐτά...

Παρητήρησε τὴν κάρταν, τὴν διεύθυνσιν, τὸν κοινὸν τύπον τῆς εὐγενείας — κέλυσήθη ὅτι ὁ Νοὲλ Ντελύ δὲν εἶχε γράφει... Δύο φορές, ἀφότου ἦτον εἰς τὸ Παρίσι, ἔλαβε ἀπὸ τὴν Βενετιαν, ἀπὸ τὴν Ρώμην, συντόμους καὶ ὡραίας ἐπιστολάς, τὰς ὁποίας ἐφύλαττε.

«Θὰ τίς βάλω αὐτὸ τὸ κουτὶ, ἐσκέφθη, καὶ ὄσες μοῦ γράφει ἀκόμη... ἂν μοῦ γράψῃ... Εἶνε χαριτωμένη αὐτὴ ἡ ἀλληλογραφία...»

Ἄρχισε νὰ βγάξῃ τὰ ρούχα τῆς. Ἐπὶ πέντε λεπτά ἐθαύμαζε τὶς καμέλιες, κεπάνω εἰς τὰ μύριστ' αὐτὰ λουλούδια, ἀνέπνεε τὸ ἀπόμακρον ἄρωμα, τὴν γοητείαν τῆς Ἰταλίας. Κατάκοπη ἀπεκοιμᾶτο καὶ ὠνειρεύετο ὅτι ἡ δεσποινὴς Μπὸν ὑπανδρεύετο...

Τὴν ἐπαύριον, ἔστειλε ἕνα γραμματάκι εὐχαριστήριον εἰς τὸν κ. Ντελύ, ἔγραψε τὸ ἄρθρον τῆς διὰ τὴν Γαλανὴν Βίλλαν κέδοκίμασε νάποτινάξῃ τὴν θλίψιν τῆς. Ἀλλ' ἡ ψυχὴ τῆς ἔδονεῖτο δὲν ἤμποροῦσε νάπομακρύνῃ πλέον τὰς ἀναμνήσεις ἀπὸ πάνω τῆς. Ἐδοκίμασε κάθε λύσσαν, κάθε ζηλοτυλίαν, καὶ ἦσαν ἡμέραι θλίψεως.

Μάταια ἐπίστευσε ὅτι θὰ λάβῃ τὴν ἡθικὴν δύναμιν ποῦ τῆς ἔλειπε πηγαίνουσα εἰς τὴν Σάρτρην νὰ ἰδῇ τὴν θεῖαν τῆς καὶ τὸ παιδί τῆς. Ὁ Κλαύδιος δὲν ἦτον πλέον ὁ Κλαύδιος τῆς ἦτον τὸ παιδί τοῦ Μαυρίκιου. Ἡ Ζοζάννα ἀνεκάλυπτε εἰς αὐτὸν χαρακτηριστικά, τόνους εἰς τὴν φυσιογνωμίαν του ποῦ δὲν εἶχε παρατηρήσει ποτέ τῆς καὶ ποῦ ἡ ἀρρωστη φαντασία τῆς ἐδημιουργοῦσε ἴσως... Ἐσυλλογίζετο ὅτι θὰ ἐξεχνόυσε τὸν Κλαύδιον, ἂν τὸν ἀφινε μακριὰ τῆς...

Νὰ παραγγεῖλῃ νὰ τῆς τὸν στείλουν; Δὲν τῆς ἤρχετο βολικό. Δὲν εἶχε ἀκόμη ἀρκετὰ χρήματα διὰ νὰ πληρώνῃ ὑπηρέτριαν, καὶ τὸ παιδί πάλι, πολὺ μικρὸ καθὼς ἦτον, δὲν θὰ ἤμπο-

ροῦσε νὰ πηγαίνει στὸ σχολεῖον οὔτε νὰ μένη μόνο του στὸ σπίτι. Εἰς τὴν Σάββατον ἦτον πολὺ καλὰ στὴν ἀγκαλιὰ τῆς δεσποινίδος Μιράν. Ἡ Ζοζάννα ἐγύρισε στὸ Παρίσι χωρὶς θάρρος, ἀπελπισμένη, κ' ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα ἐβασανίζετο ἀπὸ τὸ φάντασμα τοῦ Μαυρίκιου εἰς τὸν δρόμον, εἰς τὰ τραίμ, εἰς τῆς Μαριέτας...

Ἐνα βράδυ, καθὼς ἔφευγε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ «Γυναικείου Κόσμου», ἐνόμισε ὅτι ἀνεγνώρισε τὸν Μαυρίκιον νὰ τὴν ἀκολουθῇ. Ἦτον ἀπάτη τῆς. Ἐλεγε:

— Εἶμαι τρελλή... τώρα πιά.

Ἀλλὰ εἰς τὴν πλατεῖαν Καρουσσὲλ τὸν ἠσθάνθη τόσο κοντὰ ποῦ ἄρχισε νὰ τρέμη δλόκληρη καὶ νὰ λυγίζουν τὰ γόνατά της. Τὴν ἐπρόφθασε καὶ τὴν ἐσταμάτησε: Ἦτον αὐτός. Τὴν ἰκέτευε:

— Ζοζάννα, εἶνε ἀνάγκη νὰ σὰς ὁμιλήσω. Ζοζάννα...

— Ὅχι, νὰ φύγετε!

Μερικοὶ διαβάται ἐγύρισαν κ' ἐκύτταξαν. Τότε ἄρχισε νὰ περπατῇ πάλιν καὶ ὁ Μαυρίκιος ἐβάδιζε στὸ πλάγι τῆς. Ἐκύνταξαν ἐμπρὸς τοὺς μὴ τολμῶντες ν' ἀενίσουν ὁ ἕνας τὸ ἀγωνιώδες πρόσωπον τοῦ ἄλλου.

— Πρέπει νὰ σὰς μιλήσω... μιὰ στιγμή μόνον. Μὴν πιστεύετε ὅτι ἤθελα... Ἐπὶ τέλους ὅτι καὶ ἂν ἔκαμα, δὲν εἶμαι κανένας ἐλευνός...

— Δὲν θέλω νὰ σὰς ἀκούσω. Δὲν σὰς γνωρίζω πλέον.

— Ζοζάννα, αὐτὸ δὲν εἶνε δυνατόν... Ὑπάρχουν πολλὰ μεταξύ μας... Δὲν ἔχω νὰ ζήσωμ' ἔτσι, ἐσεῖς νὰ με περιφρονῆτε κ' ἐγὼ νὰ ὑποφέρω τὴν περιφρόνησίν σας... Ἀπὸ τὴν τελευταία φορὰ ποῦ σὰς εἶδα σὰς ζητῶ, τριγυρίζω τὰ γραφεῖα σας γράφω ἐπιστολάς γιὰ σὰς κ' ἔπειτα τὰς σκίζω... Πιστεύστε με, Θεέ μου! πιστεύστε με!

Τὸν διέκοψε:

— Τί θέλετε λοιπόν; Τί ἔχετε νὰ πῆτε;

Ἐνόησε ὅτι θὰ τὸν ἤκουε, ἂν ὠμιλοῦσε, καὶ παύων τὰς ἰκεσίας, εἶπε:

— Ἐχετε ὀφειλὴν πρὸς τὸν ἑαυτὸν σας νὰ μ' ἀκούσετε... Σὰς ἀδίκησα. Μὲ βδελύττεσθε, ἔστω!... Ἀλλὰ δὲν πρέπει τὸ σφάλμα μου, ἂν ὑπάρχη σφάλμα! ν' ἀτιμάξῃ ὅλο τὸ παρελθὸν ἐμπρὸς τὰ μάτια σας.

— Τὸ παρελθόν... Ἀπὸ τί ἔγινε τὸ παρελθόν; Ἀπὸ ὅλες μου τὶς λύπες, ἀπὸ ὅλες μου τὰς ταπεινώσεις... Ἀ! ἡ σωφροσύνη

σας, ὁ τρόπος σας αὐτὸς τοῦ νὰ θέλετε νὰ ρίψετε ὅλας τὰς εὐθύναις ἐπάνω μου. Δὲν ὑπῆρξατε οὔτε γενναῖος, οὔτε καλός!... Τὸ παρελθόν μας.

— Ζοζάννα, τὸ ὁμολογῶ, σὰς ἀδίκησα... ἀλλὰ σὰς ἀγαποῦσα...

— Μ' ἀγαποῦσατε!...

Ἡ ὁργὴ ποῦ τὴν εἶχε ἀφήσει πρὸς στιγμήν, ἐπανῆλθε:

— Μ' ἀγαποῦσατε! τί εἰρωνεία!... Κ' ἔπειτα τί με μέλει;... Ὅλα αὐτὰ, ἡ ἀγάπη σας, ἡ ἀγάπη μου τὸ παρελθόν μας, δὲν ὑπάρχουν πειά. Δὲν ἐλυπήθηκα ὅτι σὰς ἔχασα... Οὔτε ἀκόμη καὶ σὰς μισῶ. Καὶ δὲν εἶνε ἡ ἐρωμένη ποῦ κρυναίει μέσα μου, εἶνε ἡ μητέρα...

Ἐσιώπησε. Ἐδυσκολεύετο ν' ἀναπνεύσῃ. Ὁ Μαυρίκιος ἠθέλησε νὰ πιάσῃ τὸ χεῖρ της καὶ νὰ τὴν σύρῃ τὸν ἀπώθησε ἐχθρικά.

Ἐπέρασαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὁ Μαυρίκιος ἀκολουθῶν τὴν Ζοζάνναν, τὸ Λουβρον. Εἰς τὴν ὄχθιν τοῦ ποταμοῦ ὁ θόρυβος τῶν κινουμένων ὀχημάτων τοὺς ἐξάφνισε. Ὁ ἀνεμος ἔπνεε ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος. Ὁ ψυχρὸς καὶ διαπεραστικὸς ἀέρας εἶχε τὴν γεῦσιν κομματιοῦ πάγου ποῦ ἔλυνε καθὼς ἔγγιζε τὰ χεῖλη. Ἡ Ζοζάννα ἔφερε τὴν γούναν της εἰς τὸ στόμα. Ἐτουρτούριζε.

— Ἐλάτε ἀπὸ ἔδω, εἶπεν ἰκετευτικὰ ὁ Μαυρίκιος, σὰς παρακαλῶ...

Τὸν παρετήρησε... Ὅχι, δὲν ἔλεγε ψέματα, αὐτὴν τὴν στιγμήν. Ἦτο ἡ σειρά του νὰ παρακαλῇ καὶ νὰ ταπεινῶνεται καὶ νὰ ὑποφέρῃ...

Ἡ ἀνησυχία ἔκαμνε ὠχρὰ τὰ μάγουλά του, ἐξεδώριζε τὰ γαλάζια μάτια του, ἀσχημίζε τὴν ὄψιν του σχεδόν, καὶ ἡ ἐλευφρὰ αὐτῆ φυσικῆ στενοχωρία, συνεκίνησε τὴν Ζοζάνναν εἰς τὸ τρυφερότερον μέρος τῆς καρδιάς της. Ἄλλοτε δὲν ἔμπορούσε νὰ ὑποφέρῃ τὸ πέρασμα μιᾶς λύπης εἰς τὸ ἀγαπημένον αὐτὸ πρόσωπο. Καὶ τώρα ἠγωνίζετο ἐναντίον τῆς παλαιᾶς αὐτῆς ἔξεως, ἡ ὁποία τῆς εἶχε γίνει ἔνστικτον, — τῆς ἔξεως τοῦ νὰ λέγῃ τὴν λέξιν καὶ νὰ κάμῃ τὴν χειρονομίαν τῆς παρηγορίας.

Κατὰ μῆκος τοῦ Λουβρον, ἔπειτα εἰς τὸ πεζοδρόμιον τοῦ παλατιοῦ τοῦ Κεραμεικοῦ, ἐβάδιζαν. Ἡ φαιὰ τομῆ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, μετὰς ὀροφᾶς, τὰ κωδωνοστάσια, τὰς ἐκκλησίας, ἐγίνετο κτανὴ ὀλίγ' ὀλίγο κάτω ἀπὸ τὸ κόνκινον τοῦ χειμωνιάτικου οὐρανοῦ. Σκιαὶ ἀπὸ σέπιαν ἐσημαίνοντο εἰς τὰ τόξα τῶν γεφυρῶν, καὶ τὸ ἀσημένιο ἢ μαῦρο νερὸ καὶ κάπου-

κάπου ῥοδοπαγωμένο, ἐφαίνετο ἀκίνητον κάτω ἀπὸ τὰ γυρτὰ δένδρα.

Ὅταν τὰ πρῶτα φανάρια ἀεριοφωτος ἀναψαν, εἰς ὠχρὰς γυρλάντες, τὸ παρισινὸ τοπίον ἔλαβε δύναμιν, τὴν καθαρότητα, τὴν ἀπρόοπτον λάμψιν τῆς ὠραιότερας ἰαπωνικῆς στάμπας. Ἀλλ' οὔτε ὁ Μαυρίκιος, οὔτε ἡ Ζοζάννα ἔβλεπαν τὴν ψυχρὰν αὐτὴν λαμπρότητα τῆς ἐσπέρας, ποῦ ἐσυγκινοῦσε καὶ τὰ ὀλιγώτερον εὐαίσθητα μάτια κ' ἐχάρριζε εἰς τοὺς διαβάτας μίαν βραχεῖαν ἡδονήν.

— ... Ἐνθυμηθῆτε... Ὅδοσ' Ἐραβῶ... τὸ πρῶτ' αὐτὸ ποῦ σὰς ἐφάνηκα ἀγνώμων, ἀδικος, ἀγριος... Σὰς εἶχα πῆ μοῦ ἦτον φρικτὸν νὰ ζῆσω χωριστὰ σας διαπαντός... Ἡμῶν δυστυχῆς, καὶ ἤξερα ὅτι καὶ σεῖς εἶσθε τὸ ἴδιο... Τί ἔμπορούσα νὰ σὰς κάμω; Τίποτε.

Ἡ Ζοζάννα εἶπε, σιγὰ:

— Ὅταν μ' ἀγαποῦσατε ἤξεύρατε ὅτι δὲν εἶμαι ἐλευθέρη, ὅτι δὲν ἔμπορούσα, ὅτι δὲν ἤθελα νὰ ἐλευθερωθῶ. Καὶ ἤξεύρατε πολὺ καλὰ ὅτι δὲν ἦτον οὔτε ἀπὸ συμφέρον, οὔτε ἀπὸ ἀδυναμίαν, οὔτε ἀπὸ φόβον τοῦ τί θὰ ἔλεγε ὁ κόσμος ποῦ ἔμενα εἰς τὴν ἐστίαν μου... Πιστεύετε ὅτι δὲν εἶχα ὀνειρευθῆ ἄλλην ζωὴν, ὅτι ἔχουν πλασμένη διὰ νὰ προδίδω μόνον; Ἀλλὰ εἶχα ἕνα καθῆκον πρὸς τὸν ἀρρωστον ἄνδρα μου καὶ τὸν δυστυχισμένον. Ἐδεχόμουν αὐτὸ τὸ καθῆκον... ἐπεφύλαττα ἐν τούτοις κάποιον δικαίωμα διὰ τὸν ἑαυτὸν μου... Τὸ ξέρατε ὅλο αὐτό... Δὲν εἶμαι χωρὶς συνειδήσιν. Σὰς ὠμίλησα πολὺ καθαρά, κατ' ἀρχάς...

— Ἐκατάλαβα πολὺ καλὰ. Ἀλλὰ, σὰς ἐπανάλαμβάνω, δὲν ἔμπορούσα νὰ κάμω τίποτε.

— ἔμπορούσατε μολαταῦτα νὰ μ' ἀγαπάτε καθὼς σὰς ἀγαποῦσα, καὶ νὰ μοῦ δώσετε τὴν ἐνίσχυσιν τῆς πίστεως καὶ τῆς τρυφερότητος, ἀφοῦ δὲν ἔμπορούσατε νὰ με βοηθήσετε ὑλικῶς. ἔμπορούσατε τὸ πᾶν... Ἀλλ' ἔπρεπε νὰ ἔμπορούσατε ν' ἀγαπάτε, πρῶτα-πρῶτα... Καὶ αὐτὸ σὰς ἦτον ἀδύνατον...

Διεμαρτυρήθη:

— Σὰς ἀγάπησα με πάθος...

— Ἀφήσατε, ἐν ὀνόματι τῆς εἰλικρινείας, αὐτὴν τὴν ματαιὰν δικαιολογίαν. Δὲν σὰς κατηγορῶ γιὰ τίποτε. ἔχετε προλήψεις εἰσθε ὀλιγον ἄνθρωπος. Ἡ τρεχούμενη ἠθικὴ σὰς δικαιολογεῖ ἢ ἠθικὴ εἶνε μετὰ τὸ μέρος σας, κ' ἐναντίον ἐμοῦ. Ἡ συνειδήσιν σας εἶνε ποῦ σὰς ἐπρόσταξε νὰ μ' ἐγκαταλείψετε μετὰ τὸ παιδί στὴν ἀγκαλιὰ; Ἐβδυνάτον! Ἀλλὰ διατί λοιπὸν ἔχετε τύψεις συνειδήσεως; Τί θέλετ' ἐδῶ; Αὐτὸ μ' ἐκπλήττει.

Δὲν ὠμίλησε εὐθέως. Ἐπανέλαβε ὅτι διάφορα ἐμπόδια προσωπικὰ καὶ ἡ λύπη τῆς μητέρας του τὸν εἶχαν κάμει νὰ διακόψῃ τὰς σχέσεις του μετὰ τὴν Ζοζάνναν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ παύσῃ νὰ τὴν ἀγαπᾷ. Ἡ φρίκη τῆς στείρας μονώσεως τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸν γάμον, καὶ ὅταν ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ Βαλεντιῦ, ἦτο πλέον μνηστευμένος.

— Ἐπρεπε νὰ πάρω πίσω τὸν λόγον ποῦ εἶχα δώσει; Ναι, ἴσως... Ἀλλ' ἐπίστευα... ἔχουν βέβαιος ὅτι δὲν θὰ μεσσυχωρούσατε... ὅτι θὰ μεβδελύττεσθε. Κέπειτα ἡ νέα αὐτῆ ποῦ εἶχε ἐμπιστοσύνην εἰς ἐμέ, ἡ οἰκογένεια αὐτῆ ποῦ μεδέχετο... Ὑπῆρξα ἀσθενής, τὸ ὁμολογῶ... Κέντούτοις, δὲν πιστεύω ὅτι εἶμαι ἀτιμος... Ἀλλ' ἐννοῶ τὴν ἀγανάκτησιν σας... Ἐπρεπε νὰ σὰς γράψω... Ὅθ' ἐννοοῦσατε τὰ αἰσθηματά μου...

Ἐπροσπαθοῦσε νὰ φανῇ δίκαιος, ἀλλὰ τὰ λόγια ἔλεγαν ἢ πάρα πολὺ ἢ πολὺ λίγο. Ἡ ἔξις τῶν περιστροφῶν ἐμπόδιζε τὴν εἰλικρινείαν του νὰ φανερωθῇ. Ἐξήτουσε χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ φράσεις συνετάς. Καὶ ὑπέφερε ὅτι δὲν ἐτολμοῦσε νὰ κυριολεκτήσῃ νὰ εἴρῃ τὴν ἔκφρασιν καὶ τὸν τόνον ποῦ καταπειθόν. Ἐπροσπαθοῦσε ἐξομολογούμενος νὰ ἐξλειωθῇ διὰ τὸ ἀμάρτημά του, — κεδικαιολογεῖτο ἀκόμη... Ὄμιλοῦσε διὰ τὴν οἰκογένειάν του, διὰ τὴν θέσιν του.

Καὶ ἀμέσως:

— Φράσεις ὄλ' αὐτὰ ποῦ σὰς λέγω, φράσεις ποῦ δὲν ἐξηγοῦν τίποτε, ποῦ σὰς ὀργίζου ποῦ με κάμνουν γελοῖον ἢ μισητόν!... Ὅθ' ἤθελα νὰ ὁμιλήσω ὅπως μοῦ ὑπαγορεύει ἡ καρδιά μου, μὰ δὲν ἔμπορῶ.

Ἡ Ζοζάννα ἀπεκρίθη:

— Μαυρίκιε...

Ἡ φωνὴ τῆς ἀλλοιώθη... Ὅτι ἐταπεινώθη αὐτὴν τὴν φορὰν ὁ Μαυρίκιος, ὅτι ἦτον ἔτοιμος νὰ κλαύσῃ ἐμπρὸς τῆς, ἦτον ἀρκετὸν νὰ κατασιγάσῃ τὴν μνησικακίαν της.

— Μαυρίκιε, ἀφήσατε τὰς φράσεις... Καὶ ἂν εἶνε ἡ συγχώρησίς μου ποῦ σὰς χρειάζεται νὰ ζήσετε εὐτυχισμένα, σὰς τὴν δίδω.

Ἐμεινε καρφωμένος εἰς τὴν θέσιν του. Τί! τόσο γλίγωρα καὶ τόσο ἀπλᾶ τὸν ἐσυγχωροῦσε λοιπὸν; Τόσο καλὴ, τόσο εὐγενεῖα!...

— Δὲν ἤλπιζα πλέον...

Ἐμουρμούρισε:

— Δὲν ἔμπορῶ νὰ σὰς μισῶ... Δὲν σὰς ἐμίσησα ποτέ, καὶ τώρα δὲν ἔχω τὴν ἐπιθυμίαν, δὲν θὰ εἶχα τὴν δύναμιν νὰ σὰς κάμω

κακό... Θα είμαι πιά ευτυχής εγώ, αν σās κάμω δυστυχή; Όχι... Έλέγατε αλήθεια... Υπάρχουν μεταξύ μας πολλά πράγματα... Σās αγάπησα πάρα πολύ... Πέντε χρόνια!... "Α! αισθάνθηκα μία πολύ μεγάλη λύπη. Άλλά ή σκληροτέρα λύπη έπέρασε πλέον... Υποφέρω λιγώτερο... Είμαι καλύτερα... "Η δική σας ζωή έλαβε τόν δρόμον της. Είνε και ή δική μου ζωή τώρα... Μόνο που δέν πρέπει να μιλούμε πλέον, πρέπει να φύγετε...

"Ήτο φανερόν ότι έτρεμε... Ό έρωσ, τόν όποιον ή υπερηφάνεια έμπόδιζε εις την άρχήν, τώρα ανέβαινε από την καρδιάν εις τὰ χείλη... Καί ό Μαυρίκιος ταραγμένος όπως κέκείνη, έθεωρούσε την Ζοζάνναν με τάλλοτινά του μάτια... Συγχυσμένος, γεμάτος έντροπήν και εύγνωμοσύνην, θά ήθελε να την προστατεύση, να την κλησιάση όλίγο, όσο όλίγον και έν ήτο...

Δέν έτολμούσε

"Όμως άπλωσε τó χέρι του και ή Ζοζάννα έδωκε τó ιδιόν της. Είδαν ό ένας τόν άλλον, επιτέλους... Αύτός δέν είχε αλλάξει, άλλ' έκείνη! Πώς ήτο χλωμή και άδυνατισμένη! Κέπάνω της, κέντός της τί πένθος!

"Ένθυμήθη τās χειρονομίας της, την ζωηρότητά της, την λαχτάραν της, την δροσερότητα του σώματός της. Ήτον ή έρωμένη της νεότητός του, ή πρώτη και ή μοναχή γυναίκα που άπέκτησεν εις τόν έρωτα. Καί την αισθάνθη σχεδόν άκόμη ιδιάν του, συνδεδεμένην με τόν έαυτόν του δια κοινών άναμνήσεων, με τó κοινόν παιδί τους... Κέπόθησε, βιαίως, ό μυστικός δεσμός να μην κοπή, ή Ζοζάννα να μη τόν λησμονήση άμέσως, άκόμη, άκόμη... και εις την άγκάλην άλλου...

"Ανυπόφορη σκέψις! άνυπόφορη ένόρασις... Μία ζηλοτυπία όλωςδιόλου νέα πιέζει την καρδιάν του Μαυρίκιου. "Άφησε τó χέρι της Ζοζάννας. Είπε, ως να είχε τó δικαίωμα να έρωτήση:

— Πώς ζήτε; Τί κάνετε;

— Είμαι μόνη... Κερδιζω όσα μου χρειάζονται κάπως καλύτερα από άλλοτε...

— Μόνη; Άλλά... άλλα τότε...

"Έδοκίμαζε ένα είδος άποστροφής προς κάθε είδος όμιλίας για τó παιδί, — αύτός που έπεριμένε ένα άλλο παιδί, νόμιμον, δια τó όποιον υπερηφανεύετο προκαταβολικώς. — Πώς να εκφράση μίαν πατριικήν τρυφερότητα, την όποιαν δέν ήσθάνετο σχεδόν, και από τάλλο μέρος πώς να μην όμιλήση για τόν Κλαύδιον;... "Άλλά είχε αγάπησει την Ζοζάνναν, την αγαπούσε άκόμη και τó παιδί των έρωσοποποιεί τó έρωτικό τους παρελθόν, είδος δικαίωματος που ό άνδρας κρατεί — πιστεύει ότι κρατεί — επί της γυναίκος που κατέστησε μητέρα.

— Καί ό Κλαύδιος;... είπε επιτέλους;

— Άναπολείτε την ύπαρξίν του!

— Είνε μία όρα που προσπαθώ να μην όμιλήσω γι' αύτόν, άπεκρίθη ό Μαυρίκιος χωρίς άκόμη να προσέξη ότι δέν έλεγε την αλήθειαν. "Ήθελα ή γυναίκα να συγχωρήση, και τώρα ή μητέρα συγχωρεί ίσως...

— Ό Κλαύδιος είνε εις την Σάρτην για λίγους μήνας άκόμη. Είνε καλά.

— Θα τόν ξαναπάρετε μαζί σας; Θα μείνη μαζί σας, πάντοτε, δέν είν' έτσι;

— Τί σās μέλει γι' αύτό;

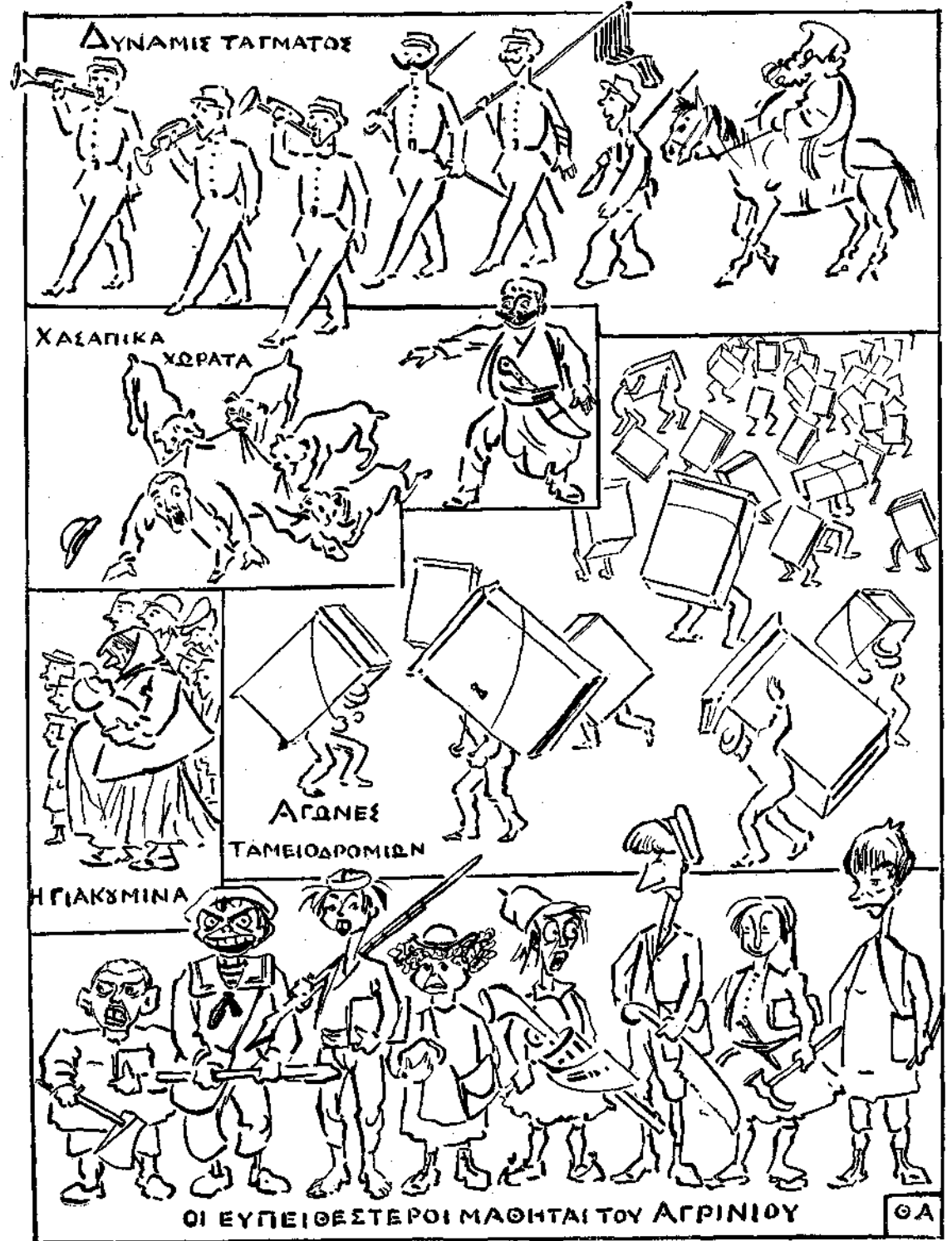
— Συλλογίζομαι ότι θα λυπήσθε όλιγώτερο όταν θα είνε μαζί σας, όλιγώτερο μόνη.

"Α! Ζοζάννα, θα πρέπει να τόν αγαπάτε πολύ.

[Άκολουθεί]

[Μετάφρ. Α. Κ.]

MARCELLE TINAYRE

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Παντελή Χόρν: Τό «Ανεχτίμητο», δράμα με τρία μέρη. Ο «Ξένος», δραματική σκηνή.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ τὸν κ. Χόρν πρὶν παρουσιασθῆ ὡς συγγραφεὺς. Ἦν νεώτατος ἀξιωματικὸς τοῦ Ναυτικοῦ, ὁ ὁποῖος εἰς τοὺς τρόπους, εἰς τὴν ὁμιλίαν, εἰς τὸν χαρακτῆρα, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν φυσιογνωμίαν ἔχει κάτι ποῦ ὑπερβυμίζει μακροδὲν τὸν μακαρίτην Καμπύσην. Τὸ βιβλίον ποῦ ἐξέδωσε κατ' αὐτὰς, μετὰ δύο ἑτάσια δραματικὰ πρωτόλεια, τὸν ὑπερβυμίζει πλησιέστερα Δουλικὸς μμητῆς τοῦ συγγραφέως τοῦ «Δακτυλίου τῆς Μάνας», ὅχι, δὲν εἶνε φαίνεται ὁμοίως μέγας θαυμαστῆς καὶ, ἂν δὲν σὰς τρομάξῃ ἡ λέξις, ἕνας ἀπὸ τοὺς διαδόχους του. Τὸ εἶπαμεν ἄλλοτε, γράφοντες περὶ τοῦ Καμπύση, ὅτι τὸ ἔργον του θὰ ἔχῃ συνέχειαν εἰς τὸ μέλλον, ὅτι οἱ νέοι θὰ τὸ μελετοῦν καὶ θὰ τὸ ἔχουν ὡς πρότυπον. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ κ. Χόρν, ἀκολουθοῦντος τὸν ἴδιον δρόμον μετὰ τὴν ἐλπίδα νὰ φθάσῃ μακρότερα, μᾶς δικαιώνει. Ὅσον διὰ τὴν φυσικὴν, τὴν ὀργανικὴν ὁμοιότητα ποῦ παρατηροῦμεν μεταξὺ τῶν δύο, βεβαίως αὐτὴ προὔπηρξε· ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ τὴν ἐνεδυναμώσωσιν ἡ μυστηριώδης ἐπίδρασις ποῦ εἶχεν ἐπὶ τοῦ κ. Χόρν ἡ μελέτη τοῦ Καμπύση. Ἐπίδρασις πνευματικῆ βασιλείας, μεταξὺ ψυχῶν συγγενῶν, μεταβάλλουσα παραδόξως ἀκόμη καὶ τὴν φυσιογνωμίαν, — δὲν εἶνε ἡ πρώτη φορά ποῦ παρατηρεῖται.

Ἔλλα παραπάνω «νὰ φθάσῃ μακρότερα». Ὁ «Ξένος» εἶνε ἤδη ἱκανὸς νὰ δικαιολογήσῃ αὐτὴν τὴν ἐλπίδα· ὅταν ἐπρωτοδιάβασα εἰς τὸν «Νουμάν» τὸ μονόπρακτον αὐτὸ δραματικόν, τὸ ὁποῖον εἶνε ἕνα ὠραῖον συμβολικὸν ποίημα, μὲ ἕκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν καὶ εἶπα: «Νὰ ἕνας Καμπύσης προχωρημένος». Ἄς εἶνε πρωτόλειον ἄς ἔχῃ ὅλας ἐκείνας τὰς ἀδυναμίας τοῦ πρωτοπεῖρου, αἱ ὁποῖαι δὲν παρουσιάζονται εἰς τὰ τελευταῖα ἔργα τοῦ Καμπύση. Ὡς σύλληψις εἶνε κάτι δυνατώτερον καὶ τελειότερον. Εἰσχωρεῖ βαρύτερα εἰς τὴν ψυχὴν κάποιων πραγμάτων, καὶ μαρτυρεῖ ἀντίληψιν ζωῆς εὐρύτεραν.

Τὸ «Ανεχτίμητο» ποῦ τὸ ἐδιάβασα ἔπειτα ἀπὸ τὸν «Ξένον», δὲν μοῦ ἔκαμε τόσην ἐντύπωσιν, ἀλλὰ καὶ πάλιν μοῦ ἐφάνη ἔργον πολλῆς προσοχῆς ἄξιον. Εἶνε δράμα βγαλμένον ἀπὸ τὸ γνωστὸν δημοτικὸν τραγῶδι γιὰ τὸ γιοφύρι τῆς Ἀρτας. Καὶ ἄλλος νέος ποιητῆς ἐπραγματεύθη πρὸ ὀλίγου τὸ ἴδιον θέμα. Δὲν εὐτύχησα νὰ διαβάσω τὸ δράμα τοῦ κ. Βουτιεριδῆ καὶ δὲν εἰξεύρω ἂν αὐτὸς τὰ ἐκατάφερε καλλίτερα. Μοῦ φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ δραματοποίησις τοῦ κ. Χόρν δὲν εἶνε τέτοια ἀκριβῆς, ποῦ νὰ φανερώσῃ τὴν ἐμπνευσίν του, τὴν κωρὴν ἰδέαν του. Ὁ Προτομάστορας εἶνε βέβαια ὁ μέγας ἐργάτης ποῦ ἀγωνίζεται νὰ θεμελιώσῃ κάτι αἰώνιον, καὶ παλαίει πρὸς τὴν κακίαν καὶ τὴν μικρότητα τῶν ἀνθρώπων καὶ πρὸς τὰς ἐχθρικός δυνάμεις τῆς φύσεως. Αὐτὸ φαίνεται, καὶ παραφαίνεται μάλιστα, διότι εἰς τὸ δράμα ἐπαναλαμβάνεται καθ' ὅλους τοὺς τρόπους. Δὲν φαίνεται ὅμως τί νὰ σημαίη καθ' αὐτὸ ἡ θυσία τῆς φύσεως. Αὐτὴ ἀραγε θεμελιώνει τὸ μεγάλο «γιοφύρι τῆς ἀγάπης»; αὐτὴ δείχνει ὅτι εἰς τὸ πλεῖστον τοῦ μεγάλου ἔργου πρέπει νὰ συναγωνίζεσθαι μὴ γυναικεία ἀγάπη, θαυμασιός, ἀφοσίωσις φθάνουσα μέχρι θυσίας; Ἡ μήπως εἶνε ἡ μοῖρα τῆς γενεᾶς τῆς ποῦ τὴν σπρώ-

χει νὰ θυσιάζεται διὰ τὸ καλὸν τῶν ἀνθρώπων, ὁποῦ τὸ ἔκαμαν καὶ δύο ἄλλα ἀκόμη ἀδελφαί τῆς; Ἡ μήπως εἶνε καὶ τὰ δύο μαζί, καὶ ἄλλα ἀκόμη ποῦ ὁ ἀναγνώστης μαντεύει ἀμυδρῶς; Ἄλλ' ἂν ὁ συμβολισμὸς τοῦ ἔργου εἰς τὸ τέλος σκοπεῖται κάπως καὶ καταντᾷ δυσνόητος, καὶ ἂν αὐτὸ εἶνε ἀδυναμία μάλλον ἐνὸς πρωτοπεῖρου, ποῦ δὲν τὰ ἔχει ὅλα ξεκαθαρισμένα μέσα του, παρὰ δύναμις ποιητοῦ ποῦ θέλει νὰγκλιώσῃ διαμιάς ὅλην τὴν ζωὴν, αἱ σκηναὶ ὅμως τοῦ ἔργου, πραγματικαὶ ἢ φανταστικαί, εἶνε ἀρχετὰ ὀραταί. Ἡ σκηνὴ τῶν Καλλικαντζάρων, τῶν Νεραϊδῶν καὶ τῶν Στοιχειῶν, εἰς τὴν β' πράξιν, — αὐτὴ ἀκριβῆς ποῦ ἐθεωρήθη ἀνήθηκα κ' ἐπροκάλεσε τὴν καταδίκην τοῦ ποιητοῦ, — εἶνε βέβαια ἡ ποιητικώτερα. Ἄλλ' ἡ τελευταία σκηνὴ τῆς γ' πράξεως, ἐκεῖ ποῦ κτείνεται ἡ γυναίκα τοῦ Προτομάστορα εἰς τὰ θεμέλια τοῦ γιοφυριοῦ, καὶ ἀπὸ πάνω ἡ δύστηνη μητέρα τῆς τῆς φωνάζει νὰλλάξῃ τὴν κατάραν εἰς εὐχὴν, «τ' ἔχει ἀδερφεὶ τὴν ξενητείαν, μὴ λάξῃ καὶ περιήσῃ...» καὶ ἀντηχοῦν τόσο καλά ταυρισμένα τὰ ἴδια λόγια τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, — εἶνε σκηνὴ πολὺ δυνατὴ καὶ δίνει τὴν ἀνατριχίαν τοῦ τραγικοῦ.

Ὅσον διὰ τὴν γλῶσσαν, ὁ κ. Χόρν εἶνε ψυχαραστῆς. Ἡ γλῶσσα του ἐπομένως ἔχει ὅλα τὰ προτερήματα, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ἐλαττώματα αὐτῆς τῆς μεθόδου. ἔχει ἀκόμη καὶ μερικά ἐλαττώματα προσωπικά — καὶ τραχύτητα, καὶ ἀκαμψίαν, καὶ ἀκαλαστοσύνην εἰς μερικά μέρη, — ἐνῶ ἐξ ἄλλου τὰ προσωπικά προτερήματα λείπουν σχεδὸν καθολοκληρίαν. Ἐπειτα ὁ κ. Χόρν δὲν φαίνεται νὰ κατανοῇ τελείως τὴ «χρωματικὴν» — ἔστι τὴ σημαίνει ἡ ψυχρική αὐτὴ λέξις, — μερικῶν δημοτικῶν τύπων ἢ φράσεων, ποῦ μεταχειρίζεται ὀλοσδιόλου ἀκαιρῶς. Σ' ἕνα μέρος π. χ. κάποιος ἐρωτᾷ: «Μπᾶς καὶ θέλεις νὰ φᾶς»; — ἐνῶ ἀπλοῦστατα ἐπρῆτε νὰ ἐρωτήσῃ: «Μὴ θέλεις νὰ φᾶς;». Δὲν ἀποκλείω τὸ μᾶς καὶ Ἰσχυρίζομαι μόνον ὅτι ἔχει ἰδιαιτέρως «χρωματικὰν», ἢ ὁποῖα ἐκεῖ δὲν ταυριάζει καθόλου, ἐνῶ ἄλλου καὶ θὰ ἐπεβάλλετο. Εἶνε καὶ αὐτὸ εἶδος ἀνευρεσιμίας, ποῦ εἰς τὸ ἔργον τοῦ κ. Χόρν ἀπαντᾷ συχνότερα ἂν ὅσον ἐπρῆτε εἰς ἔργον ποῦ κάτι ἀξίζει, καὶ ποῦ δὲν βγαίνει ἀπλῶς διὰ νὰ δώξῃ τὸν ὄγκον τῶν πρὸς τὸν κ. Ψυχάρην ἀφιερωμάτων.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐκθεσις τῆς Κρίσεως τοῦ Παντελίδειου ποιητικοῦ ἀγῶνος ὑπὸ Σ. Κ. Σακελλαροπούλου.

ΕΙΧΑΜΕΝ Λαοσύνειον καὶ τὴν στιγμὴν ποῦ ἐλλίψαμεν τὴν ἀπολύτρωσίν μας ἔχομεν Παντελίδειον. Ὅπως ἐτέθησαν οἱ ὅροι καὶ τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου ἀγῶνος, βέβαια παιχταί σεβόμενοι τὸν ἑαυτῶν τους καὶ τὴν ἠθικὴν τοῦ τεχνίτου δὲν ἠμποροῦσαν νὰ λάβουν μέρος. Καὶ ἀφῆθησαν οἱ δύο ὄψθεν ποιητικοὶ ἀγῶνες εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κ. Ἀμπελά λ. χ.

Ὁ κ. Σακελλαρόπουλος εἰς τὴν κρίσιν αὐτὴν τοῦ πρώτου Παντελίδειου λέγει μεταξὺ ἄλλων συζητησίμων πραγμάτων: «Παρ' ἡμῖν καὶ ἐνεκα γλωσσικῶν καὶ ἐνεκα κοινωνικῶν λόγων εἶνε δυσχερέστατον πρᾶγμα ἢ ἐκπόνησις ἀξιολόγου κοινωνικοῦ δράματος. Ὁ μολογῶ, ὅπως καὶ πρὸ ὀλίγου ἔλεγον, ὅτι ἔγεναν πρὸς τοῦτο εὐσιῶνοι προσπάθειαι, ἀλλ' οὐδὲν ἀκόμη γενναῖον κατορθώθη. Προσφορωτέρα εἶνε ὁπωσδήποτε εἰς τοὺς ἡμετέρους δραματικούς ποιητὰς ἢ ποιη-

τικὴ πραγματεία ἱστορικῶν ὑποθέσεων ὑπὸ τύπον ἱστορικῆς τραγωδίας».

Καταδικάζομεθα τοιουτοτρόπως εἰς καταναγκαστικὴν τραγωδιογραφίαν... ἐπὶ ζωῆς.

Ἄμεσα εἰς μίαν τραγωδίαν ἀπὸ τῶν κρινόμενας θαυμάζει ὁ κ. Σακελλαρόπουλος τὸν ἑξῆς στίχον:

Εἶν' εἰς χειμῶνα ἄγριον ὁ γοῦς μου ταξειδιώτης.

Τὸν λέγει «δυνατὸν καὶ λαξευτὸν». Ἐμεῖς δὲν τὸν θαυμάζομεν. Ποῦ θὰ πῆ ἢ ὅτι δὲν ἔχομεν καλαισθησίαν, ἢ ὅτι ἔχομεν ἄλλου εἶδους καλαισθησίαν. Τέλος ἀπὸ τὰς σκηνὰς ποῦ ἀναφέρει τῶν βραβευμένων τραγωδιῶν πολὺ ὀλίγον εἶμεθα διατεθειμένοι εἰς θαυμάσιον, εἰς ἀπλήν τοῦλάχιστον καλλιτεχνικὴν συγκρίσιν.

Βραβεύεται πάλιν ὁ κ. Ἀμπελάς. Καὶ αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἐνθυμοῦμαι ἕναν του στίχον:

Καὶ εἶχε εἰς τὰ στήθη τῆς ἡ κόρη — μὴ καρδίαν.

Νομίζω ὅτι καὶ ἡ τραγωδία τοῦ κ. Ἀμπελά ἢ σιμερική δὲν ἔχει καρδίαν. Οὔτε καὶ τίποτε ἄλλο.

Ἐμιλίον Ἐζεβτα: Νεκρὰ φιλίματα.

Ο ποιητῆς τῶν στίχων αὐτῶν εἶνε ὁπαδὸς τῆς φωνητικῆς ὀρθογραφίας. Καταργεῖ τὰ πνεύματα. Καταργεῖ τὰς διφθόγγους. Δὲν καταργεῖ τὴν σίξιν. Καταργεῖ πολλὰ ἄλλα ἀκόμη. Ἄλλὰ διατὶ νὰ παραδεχθῆ δύο τόνους τὴν ὄξειαν καὶ τὴν βαρεῖαν; Δὲν τοῦ ἀρκοῦσε μόνον ἡ ὄξεια; Θὰ ἦτο μάλλον αὐτακόλουθον τὸ σύστημα του. Τὸ ζήτημα τῆς μεταρρυθμίσεως, ἢ καταργήσεως τῆς ὀρθογραφίας δὲν εἶνε ἡ πρώτη φορά ποῦ προσάγεται εἰς τὸ μέσον. Εἰς τὴν Εὐρώπην ὑπάρχον ἐιδικοί σύλλογοι διὰ τὴν ἐξάλωσιν τῆς φωνητικῆς ὀρθογραφίας. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀκόμη ἐκτός τοῦ Βηλαρά ἐφαρμόσαντος εἰς ἕνα βιβλίον του «Ρομῆτικὴ γλῶσσα» τὴν ἐν λόγῳ ὀρθογραφίαν, μεταρρυθμίσεις ὀρθογραφικὰς ἔχον προτείνει κυρίως ἕς πρὸς τοὺς τόνους ὁ ἐκ Σαμοθράκης λόγιος Φαρδύς καὶ ὁ Σκυλίτσης.

Ἄν καὶ τὸ ζήτημα φαίνεται εἰς μερικῶς πολὺ ἀπλοῦν, αὐτὴ ἡ ἐμμονὴ ὄλων τῶν ἀνθρώπων τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου κόσμου εἰς τὴν ἐκ παραδόσεως ὀρθογραφίαν, ἢ ὁποῖα εἶνε εἶδος τι συντηρητικότητος, εἰς τὴν ὀπτικὴν μορφήν τῶν λέξεων, ὅταν γράφονται, καὶ μόνη δύναται νὰ δεῖξῃ, ὅτι δὲν θὰ λυθῆ εὐκόλα, τοῦλάχιστον γλιγωρα.

Φυσικά εἶνε καλοπροαίρετοι ὅλοι αὐτοὶ οἱ λόγοι θελόμεν νὰπαλλάξουν ἀπὸ κόπους τὴν ἀναγινώσκουσαν καὶ γράφουσαν ἀνθρωπότητα, εἶνε ὅμως καὶ πολὺ ἀφελεῖς, τοῦλάχιστον οἱ ἐν Ἑλλάδι, νὰ πιστεύουν ὅτι ἕνας λόγος ποῦ πειράζεται ἂν ἰδῆ ἕναν νέον τύπον κάπως ἀσυνήθιστον, τύπον γλωσσικόν, μέσα εἰς ἕνα βιβλίον, θὰ δεχθῆ νὰ ἰδῆ ὄλους τοὺς τύπους τῆς γλώσσης τὸσον ἄλλοιωμένους ὀπτικῶς. Ἐκτός ἂν ὁ κ. Εβρότας μᾶς παρουσιάζεσθαι μὲ τὸ παράξενον ἐνδυμα ἀπλῶς διὰ νὰ μᾶς κινήσῃ τὴν προσοχήν. Διότι ἄλλως δὲν θὰ τὸν ἐπροσεχάμεν:

Τάχα γαλίνη, πόλεμο, κλιόν τὸν σπιτιὸν ἐ δίρες; Φιοξὲ διαβαρῆ!... Εσβίσεις πὸ μίᾳ χιμακομένῃ, Τί βγίλε μετὸ βόλι σου σὸν τάρου κι ἂν τὴν πίρες; Τὸ καλοκέρῃ πέρασε... κὲ κάπια σὲ προσμένῃ

A. K.

ΘΕΑΤΡΟΝ

Ἄδελαις Ριστόρη

Η Ἄδελαις Ριστόρη, τῆς ὁποίας τὸν θάνατον ἀνήγγειλαν αἱ ἐφημερίδες, ἐγεννήθη τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1821 εἰς τὸ Σιβιδάλε δὲλ Φριούλη τῆς Ἰταλίας.

Ὁ πατέρας καθὼς καὶ ἡ μητέρα τῆς Ριστόρη ἦσαν ἠθοποιοὶ καὶ τὸ τάλαντόν τῆς ὑπῆρξε τρόπον τινὰ μίᾳ εὐγενικῆ κληρονομίᾳ. Τὸν βίον τῆς ἔχει διηγηθῆ εἰς τὰπονημονεματὰ τῆς: Ἐκεῖ μανθάνει κανεῖς πῶς τριῶν μηνῶν ἀνέβη εἰς τὴν σκηνὴν μέσα εἰς ἕνα πανέρι. Ἄλλ' ἂς ἀφήσωμεν νὰ ὁμιλήσῃ ἡ ἴδια: «Ἐνα βράδυν ὁ «διευθυντῆς» τῶν γονέων μου, ἐπειδὴ εἶχεν ἀνάγκην ἐνὸς παιδιοῦ τῆς φασκιάς διὰ μίαν κωμωδίαν, ἐπωφελήθη τῆς ἐλευσεως μου εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐζήτησε τὴν συγκατάθεσιν τῶν γονέων μου διὰ νὰ ἀνεβάσῃ ἐμένα. Ἡ ὑπόθεσις τῆς κωμωδίας αὐτῆς ἦτο ἀφελοῦς ἀπλότητος ὑπόθεσις. Μία κόρη, εἰς τὴν ὅποιαν ὁ πατέρας τῆς ἀπαγορεύει νὰ πάρῃ ἐκείνον ποῦ θέλει, παραδίδεται εἰς αὐτὸν καὶ ἀποκτᾷ παιδί. Δὲν ἔχει τὸ θάρρος νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν ἐμπιστεύεται τὸ ἀμάρτημα εἰς ἕναν γέρον ὀληρῆτην τοῦ σπιτιοῦ. Ἐκεῖνος συγκινηθεὶς ἀπὸ τὰ βάσανα τῶν δύο ἐρωτευμένων ὑπόσχεται νὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ ἐπιτύχουν τὴν πατρικὴν συγγνώμην καὶ φαντάζεται ἕνα κωμικὸν στρατήγημα. Ὑπῆρξε συνήθεια νὰ πανηγυρίζουν τὸ νέον ἔτος μετὰ ὄρα... Ἐσκέπηθη λοιπὸν εἰς τὸ πανέρι τῶν μοναμῶων νὰ κρύψῃ τὸ μωρὸ, προσέχων ἐν τοῦτοῦς μήπως σιάσῃ κάτω ὀπὸ τὰ φρούτα καὶ τὰ κοτόπουλα. Οἱ προσκεκλημένοι εἰς τὸ γεῦμα τοῦ νέου ἔτους τραγουροῦν τὸ πανέρι ἐξαγινωμένο, ἐνῶ ὁ γέρονς ὑπῆρξε γελᾷ μετ' αὐτῶν τὰ γένεια του. Ὁ κύριος τὸν σπρώχνει τὸ κάλυμμα τοῦ πανεριοῦ διὰ νὰ θαυμάσῃ τὸ περιεχόμενον, τὰ παχιά ὀρνίθια καὶ τοὺς πορφυροὺς καρπούς... Ἄλλοίμονον! Ἡ μυρωδιά αὐτῆ τόσο νέα γιὰ μὴ μντίσσα τριῶν μηνῶν μ' ἐξάφνισε καί, πρὶν ἔλθῃ ἡ ὄρα ἕκαμα ἀσθητὴν τὴν παρουσίαν μου... Ὅλοι τὰ ἔχασαν».

Ἐπὶ τέλους ὁ γερούπηγῆτης τὴν ἐβγαλε θριαμβευτικῶς ἀπὸ τὴν κρύπτην τῆς καὶ τὴν ἀπέθεσεν εἰς τὰ χεῖρα τοῦ παπποῦ. Τὸ κόνον εὐχαριστεῖται. Ἐνῶ τὰ κλάματα τῆς μικρᾶς Ριστόρης ποῦ ἤθελε γάλα, τοὺς ἐξαναγκάζουν νὰ τὴν σταίλουν εἰς τὸ σπιτὶ διὰ νὰ εὐρη τὴν φυσικὴν παρηγορίαν.

Τριῶν ἐτῶν ἀνέβη ἐκ νέου εἰς τὴν σκηνὴν. Ἐλάμβανε μέρος εἰς ἕνα δράμα μεσαιωνικόν τοῦ Avelloni «Λευκὴ καὶ Φερδινάνδος». «... Ὁ ρόλος μου, διηγεῖται ἡ Ριστόρη, ἦτο ρόλος υἱοῦ μίᾳς χήρας ὀραίας καὶ νεαρᾶς πυργοδεσποίνης. Ὁ ἀνδρας τῆς ἀποθηνήσκων εἶχεν ἐμπιστευθῆ τὴν γυναίκα καὶ τὰς κτήσεις του εἰς τὴν φύλαξιν κάποιου φίλου, ἀγρίου βαρῶνου, ὁ ὁποῖος ἔγινε ἀμέσως τυράννος τοῦ πύργου. Ἐπειδὴ δὲν ἠμύθησε νὰ κατακτήσῃ τὴν πυργοδεσποίαν, ἢ ὁποῖα ἀγαποῦσε κάποιον ἱππότην, ὁ ἀπιστος ἀποφασίζει νὰ ἐκδιουθῆ. Τὰ πάθη ὀνόνοντο ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος καὶ τὸ ἄλλο τόσο, ποῦ εἰς μίαν σκηνὴν ταραχῆς μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ εὐνοουμένου τῆς πυργοδεσποίνης καὶ τῶν ὀπαδῶν τοῦ τυράννου ἢ πυργοδεσποίνα ριπτομένη μεταξὺ τῶν ἀγωνιζομένων ἀφῆνε τὸ παιδί, τοῦ ὁποῖου τὸν ρόλον μοῦ εἶχον ἐμπιστευθῆ. Ὁ τυράννος ἐπαιρνε τὸ παιδί καὶ ἀπειλοῦσε ὅτι θὰ τὸ σκοτώσῃ, ἂν ἡ μητέρα δὲν ὑπέκυπτεν εἰς τὰς ἐπιθυμίας του. Ὁ τρόμος ἦτο γενικός, ἢ μητέρα ἀφῆνε σπαρακτικὰς φωνάς... Ἀλλὰ τότε ἕνας ἀκατανόητος φόβος μετὰέλαβε ἐπάλευα σὰν διαβολάκι μετ' ἀπὸ τοὺς βραχίονας τοῦ ἀισχροῦ ἀνθρώπου ποῦ μ' ἐκράτοσε καὶ τὸν ὁποῖον ἀνάγκασα ἐπὶ τέλους νὰ μ' ἀφήσῃ. Τότε ἀρχισα νὰ τρέξω πρὸς τὰ παρασκήνια ζητοῦσα τὴν μητέρα μου: «Μαμά! μαμά!» καὶ παρασύρουσα ὄλους τοὺς ἠθοποιοὺς, οἱ ὁποῖοι ἠθέλαν νὰ με κρατήσουν Ἐναγκάσθησαν ἐπιτέλους νὰ κατεβάσουν τὴν αὐλαίαν πρὸ τῆς κλαρότητος τοῦ κοινοῦ.

Ὁ θιασάρχης, ὅταν ἔγινε 4 1/2 χρόνων, μετ' ἀνεβάσε πλέον εἰς τὴν σκηνὴν καὶ μοῦ εἶδε ρόλους εἰς μονοπράκτους κωμωδίας. Δώδεκα ἐτῶν ἐπαίξα ρόλους παιδιῶν καὶ σιγὰ-σιγὰ χάρις εἰς τὸ ἀνάστημά μου καὶ μερικά τεχνάσματα τῆς ἐνδυμασίας κατῴρθωσαν νὰ με

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ο Χρηστομάνος

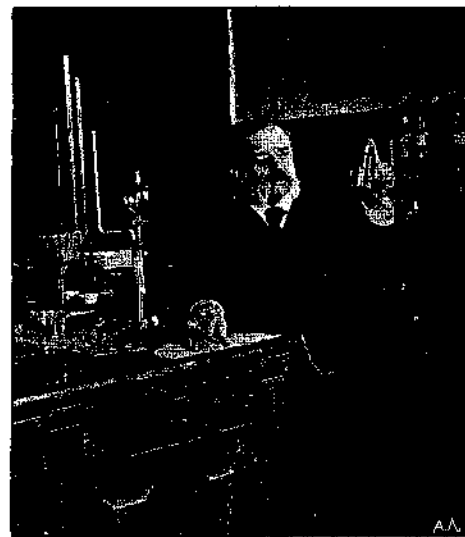
Ο ΥΑΕΝΟΣ Έλληνας επιστήμονας, κατά την εποχή μας, το όνομα άντηχησε συχνότερον εις τους επιστημονικούς μας κύκλους, τας έφημερίδας, την κοινωνίαν, όσον του Χρηστομάνου.

Εις τούτο δέν ανέτεινε πολύ, ούτε ότι ήτο τόσο σοφός επιστήμων, ούτε, πολύ δλιγώτερον, ότι ήτο χημικός. Η χημεία έχει, μεταξύ των επιστημών, εις την Ελλάδα τσην διάδοσιν, όσην μεταξύ των ξένων γλωσσών ή Κινεζική.

Επιστήμων κλειόμενος δώδεκα μήνας εις τό έργαστήριόν του, διά να δημοσιεύη δύο σελίδας πρωτότυπον έργασίαν, σημαίνει παρά τοις πολλοίς ένταύθα, άνθρωπον, ό όποίος έχει ίσως κάποιον τάλαντον, άλλ' εινε ιδιότροπος και μάλλον άνωφελής.

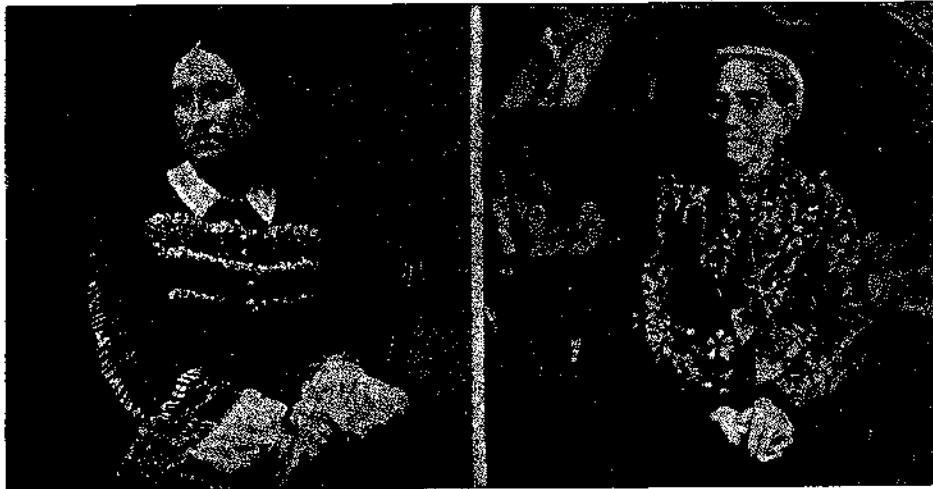
Προτιμά να θάψη—λέγουν—τό τάλαντόν του μετά αυτού εις τό γραφείον του, άντι να τό χρησιμοποιήση κατά τόν ένα ή άλλον τρόπον διά τό έθνικόν κάλον.

Διά να έννοήσωμεν πόθεν ή δημοτικότης του Χρηστομάνου, πρέπει να τόν ψυχολογήσωμεν βαθέως. Και ουδέμία ψυχολογία εινε δυνατή άνευ της έρευνής του περιβάλλοντος και των περιστάσεων, προς τό όποία ή ψυχή μας πάντοτε προσαρμόζεται.

Α. Χρηστομάνος.

Ο Χρηστομάνος κατήγετο εκ Μακεδονίας. Η οικογένειά του άνηκεν εις τους Έλληνας εκείνους προύχοντας, οιτινες ως εκ της υπεροχής των, άπιστέλουν τό σημειον της βολής των κυριαρχων. Διά τούτο έφυγαδεύθη εκ των πρώτων άμα ως έξερράγη ή Έλληνική επανάστασις. Κατέφυγεν εις Βιέννην, όπου ειχε συγγενείς, συναποφέρουσα τά άνέκαφα έθνικά ιδεώδη, τά όποία άλύγιστα σφυρηλατεί ή δουλεία. Εντεύθεν έβλάστησαν εις την νεανικήν αυτού καρδίαν αισθήματα έλληνικά και ή θερμή αγάπη της πατρίδος, τά όποία ή προς την επιστήμην μετέπειτα άφοσίωσις τόν συνέσφιξε και έφερε προς μίαν μόνην διένθεσιν, την επιστημονικήν. Η πρόοδος και ανάπτυξις

1860

ΑΔΕΛΑΪΣ ΡΙΣΤΟΡΗ

1903

μεταμορφώσουν εις γυναικούλαν και να μου δώσουν ρόλους συμπρέττας.

«Δεκατριών έτών έλάμβανα πρόσωπα δευτεραγωνιστίας. Ήτον αξιοθρήνητον πράγμα! Άλλά τί να κάμης; εις έναν μικρόν θίασον, όπως ό ιδικός μας, δέν ήμπορούσες να εκλέγης... Δεκατεσσάρων έτών εισήλθα εις τόν θίασον του περιφήμου ήθοποιού Moncalvo διά να παίξω «Les jeunes premieres» ή κάποιον άλλον ρόλον κατ' έναλλαγήν με μίαν άλλην ήθοποιόν ώρίμου ηλικίας.

«Έτσι έλαβα μέρος εις την «Φραντζέσκαν ντά Ρίμινι» του Silvio Pellico, εις την Νοβάραν. Καθώς ήμουν ύψηλή εκριπτα την υπερβολικήν νεαρότητά μου. Η επιτυχία μου ήτο τόσο μεγάλη, που από πολλά μέρη μου προσεφέρθησαν σημαντικά δώρα και από δεκαπέντε χρόνων ήμπορούσα νακαιτήσω και τους μεγάλους ρόλους του δραματολογίου μας».

Εις τό Παρίσι όταν πήγε, έπαιξε την Μήδειαν του Λεγκουβέ, την όποιαν ή Ραχήλ κατ' αρχάς ειχ' ένθουσιωδώς υιοθετήσει κ' έπειτα περιφρονητικώς άπορρίψει.

Ειχε παίξει ή Ριστόρη ήδη μίαν Μήδειαν του Ιταλού δραματικού J. B. Nicolini ή τραγωδία αυτή ειλεγειν άπαρέσει εις τό Ιταλικόν κοινόν. Ειχε παίξει επίσης μίαν άλλην Μήδειαν ή όποία ειχε μεγάλην επιτυχίαν καθ' όλην την Ιταλίαν.

Η 7η Άπριλίου του 1856 εινε ή ήμέρα που ή Ριστόρη έπαιξε τό έργον του Λεγκουβέ εις τό Παρίσι. Η επιτυχία ήτον τόσο μεγάλη που έστάθη διά τόν Λεγκουβέ χαρά και παρηγορία και θρίαμβος, τόν όποιον δέν έλησμόνησε έως εις τά τελευταία έτη της ζωής του, σαράντα πέντε χρόνια άργότερα.

Ίδου τί έγραψε εις τό Journal des Débats την άλλην ήμέραν ό Ίούλιος Ζανέν:

«Αν ήξεύρατε την επιτυχίαν της νέας αυτής Μήδειας ύστερα από τόσας άλλας! Αν ήξεύρατε την συγκίνησιν, τόν ολκτον, τους τρόμους που ή Ριστόρη σκορπίζει εις την τραγωδίαν αυτήν!... Αν ήξεύρατε ότι τίποτε δέν παραβάλλεται με την κόρην αυτήν του Κάδμου λάμπουσαν κάτω από τό στεφάνι του κισσού, προς την Άγαθήν αυτήν γεμάτην από θεόν που θρηνεί, προς την Θηβαίαν αυτήν Βακχίδα που ξεχεται από τά σπήλαια του Κιθαρωώνος με τά μάτια γεμάτα δάκρυα, τό στόμα γεμάτο κραυγής και άφρόν!...»

Και κατωτέρω:

«Έύνησος, Ραχήλ! ό έχθρος εινε επί θύραις».

Η Ριστόρη υπεδύθη ακόμη την Λαίδην Μάρκεθ, την Μύρραν του Άλφιέρη, την Μαριάν Στουάρτ του Σίλλερ, την Φαίδραν του Ρακίνα θριαμβεύουσα πάντοτε.

Από τό Παρίσι έπήγε εις τό Βέλγιον, εις τά Βόρεια της Γαλλίας, εις την Γερμανίαν. Έπειτα έστρεψε εις την Ιταλίαν όπου την υπεδέχθησαν με ένθουσιασμούς. Εις τό 1857 έπαιξε εις την Νεάπολιν έπειτα εις την Μαδρίτην. Τώ καιρώ εκείνω ύπανδρεύθη τόν μαρκήσιον Capranico del Grillo, ό όποιος την συνόδευσε εις τας καλλιτεχνικάς της περιουδείας, εις την Όλλανδίαν, Πορτογαλίαν έπειτα εκ νέου εις τό Παρίσι και κατόπιν εις την Άμερικήν.

Η Ριστόρη έπέρασε από τας Άθήνας τόν Ίανουάριον 1865. Καθώς αναφέρει ό κ. Λάσκαρης: «Η έλευσις της Ριστόρη άνεστάτωσε τας Άθήνας. Αί τιμαί του θεάτρου άνήλθον εις τιμάς μωθώδεις, τό πρώτον δε κυρία κατήλθον εις τά έδώλια της πλατείας. Η τέχνη της κατεμάγευσε τόν κόσμον, αι δε τέσσαρες παραστάσεις της Φαίδρας του Ρακίνα, της Μήδειας του Λεγκουβέ, της Μύρρας και της Ίουδιθ του Άλφιέρη, παρέσχον εις την Ριστόρη τόσα κέρδη, ώστε αυτή καταμαγευμένη επανέλαβε την Μήδειαν υπέρ του Πτωχοκομείου Άθηνών και εκ της παραστάσεως ταύτης εισεπράχθησαν (μύθος δι' εκείνην την εποχήν) δεχ. 5.050!! Ητο φυσικόν της Ριστόρη αι παραστάσεις να εξανάψουν την δραξιν διά τό έθνικόν θεάτρον, αι δ' έφημερίδες έτόνισαν τό θέμα και ή Κυβέρνησις συγκληθίσει άνόμασος μέλη επιτροπής ίνα φροντίση περί κανονισμού και συντηρήσεως του έθνικου θεάτρου τόν Άλέξανδρον Ραγκαβήν, Γεωρ. Τεοτζέτην, Κ. Κοστήν και τόν κ. Α. Βλάχον».

Η κηδεία της Ριστόρη έγινε πρό ήμερών εις την Ρώμην. Η Tribuna γράφει: «Πρό τεσσάρων χρόνων κατά τό 80ον έτος της ηλικίας της ή Ριστόρη άπεθεώθη. Η χώρα την επροσκύνησε, ό βασιλευς την ώνόμασε γυναίκα ένθουσιώδη, εις την όποιαν ή Ιταλία όφείλει αιωνίαν εγνωμοσύνην. Η καλλονή της και ή τέχνη της επέσπασαν τόν θαυμασμόν του κόσμου. Άπέθανεν ήρέμα.

ΦΙΛΟΘΕΑΤΡΟΣ

της ελληνικής επιστήμης υπήρξεν έκτοτε και πάντοτε τό ιδανικόν του βίου του.

Έζησε και άνετρόφη εις την Βιέννην, εις την πόλιν των τρελλών χορών και των χαριτωμένων τραγουδιών την πόλιν των τρυφερών αισθημάτων και της άδόλου ευθυμίας: την πόλιν ή όποία έγέννησε τόν γλυκύν Μότσαρτ και έδόξασε τόν Στράους. Εκείνη διέπλασε και του Χρηστομάνου την καρδίαν. Ηγάπα τρυφεράς την οικογένειάν του, τους φίλους του, τους μαθητάς του, τά παιδιά του, όπως τους ώνόμαζεν. Ειχε πνεύμα σπινθηροσκόλον, ευπέτες και χαριτολόγον, ειχε λεπτότητα και καλαισθησίαν. Η συναστροφή του έθελγε και έξεζητείτο διά τούτο από όλους. Κοινωνικώτατος, γνωρίζων καλάς τόν κόσμον, εκ της μακράς αυτού μετά τόν Εύρωπαίον άναστροφής, εύχάριστος και πνευματώδης, ειχε τόσους φίλους, όσους και γνωρίζομεν.

Αί μακραι σπουδαί του κατόπιν εις τά γερμανικά πανεπιστήμια, έδωσαν εις τόν Χρηστομάνον τόν γνήσιον τύπον γερμανου επιστήμονος.

Πλησίον εις τόν γίγαντα εκείνον, σοματικώς και πνευματικώς, τόν μεγάλον Bunsen, παρά τώ όποιώ έμαθήτευσε ως βοηθός, έρριζωσαν βαθέως εις την ψυχήν του, αι γερμανικες άκαμπτότητες εκείναι βάσεις, αίτινες χαρακτηρίζουν τους εκείθεν του Ρήνου σοβαρούς επιστήμονας. Μελέτη βαθεία, αγάπη και άφοσίωσις εις την επιστήμην. Τα πάντα διά την επιστήμην.

Διά τούτο όταν νεώτατος ό Χρηστομάνος επανήλθεν εις την Ελλάδα και εύρέθη εις έδαφος ξηρμον και άκαλλιέργητον επιστημονικώς, ου μόνον υπό την επίδρασιν του ξηρού περιβάλλοντος δέν έμαράνθη ό ζήλος του, αλλά τούταντιον.

Έχων χαραξει βαθέως εις την ψυχήν του τόν εύθύν δρόμον, όστις θά τόν έφερε προς τόν σκοπόν του, βοηθούμενος υπό της άρτίας αυτού μορφώσεως και του εύρέως πνευματός του, κατώρθωσε διά 45ετών επιμόνων αγώνων να μεταφτυέσση, όσον τούτο ήτο δυνατόν, την γερμανικήν πνευματικήν και θετικήν μέθοδον εις τας επιστημονικάς ήμών σπουδάς: να διαδόσση την χημείαν και τας φυσικάς επιστήμας, των όποιων υπήρξεν ό μεγαλειότερος έν Ελλάδα άπόστολος. Διά τών εμπνευσμένων αυτού παραδόσεων μετήγγιζε την ιδίαν αυτού αγάπην προς την επιστήμην εις τας ψυχάς των μαθητών του. Διά της ίδρύσεως, κατόπιν πολυετών αγώνων, του Χημείου της όδοϋ Σόλωνος, έστέγασε την χημικήν επιστήμην και έν Ελλάδα, και μάλιστα εις μέγαρον άντάξιον, έν πολλοίς των έν Γερμανία.

Πάν ότι κατώρθωσεν ή λατρεία των μαθητών του, ή πανελληνιος φήμη του, όφείλεται εις την προς την επιστήμην αγάπην και άφοσίωσιν του, ήτις τόν ένέπνεε εις πάντα αυτού τά έργα. Ητο κατάδηλος και την άνεγκώριζαν όλοι, οι μαθηταί του, οι συνάδελφοί του, ό κόσμος.

Η πρόοδος της ελληνικής επιστήμης υπήρξεν ό μόνος του πόθος και τό ιδανικόν εις τό όποιον προσήρμοσε και άφιέρωσε τόν βιον του.

Ητο επιστήμων γερμανός με καρδίαν ελληνικήν.

Εύτυχη, έθεώρει ό Pasteur, εκείνον όστις έχει έν ιδανικόν και αυτό άκολουθεί καθ' όλον του τόν βιον.

Ο Χρηστομάνος υπήρξεν εύτυχής.

Κ. Α. ΖΕΓΓΕΛΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΚ ΚΡΗΤΗΣ

'Ανασκαφαί Κοιμιάς

ΚΑΤΑ τὸν Ἰούλιον τοῦ ἔτους τούτου ἐξηκολούθησα τὰς παρὰ τὸ χωρίον Κοιμιάς 10 χιλιόμετρα νοτιανατολικῶς τῆς Γόρτυνος ἀνασκαφάς, ὅπου κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1904 εἶχον ἀνασκάψει τοὺς προϊστορικοὺς τάφους τῆς Κυκλαδικῆς ἐποχῆς. Κατὰ πρῶτον ἐξηρένησα τοὺς περὶ τοὺς τάφους καὶ μεταξύ τῶν τάφων χώρους καὶ ἐξηκρίβωσα ὅτι ἄλλοι μὲν τάφοι δὲν ὑπῆρχον εἰς τὴν συστάδα ταύτην πλὴν τῶν τριῶν θολωτῶν καὶ τοῦ ἐνὸς τετραγώνου, παρετήρησα ὅμως δι' ἐξωθῆ τῶν τάφων πρὸς ἀνατολάς, ὅπου ὑπῆρχεν ἡ εἰσαδὸς τῶν ἀποτελουμένη ἐκ θύρας πλατείας καὶ μικροῦ προθαλάμου ὀρθογωνίου σχήματος, εὐρίσκειτο χῶρος τις ὡσεὶ αὐτῆ, ἐν ἧ παρετηρήθη ἀπειρία ἀνθρωπίνων ὀστέων ἡμικαύστων καὶ ἀνδράκων, φαίνεται δὲ ἐκ τούτου ὅτι οἱ νεκροὶ πρὶν ταφῆσιν ἐντὸς τῶν θόλων ὄρισταντο καθὼν τινὰ οὐχὶ τελείαν ἐνταῦθα. Ἐντὸς τῆς κεκαμένης ταύτης ἐπιχώσεως καὶ εἰς τὰ μεταξύ τῶν τάφων μικρὰ διαστήματα εὐρέθησαν ἀγγεῖα ἀρκετὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν Κυκλαδικὴν λεγομένην ἐποχὴν καὶ τὴν Καμαραϊκὴν. Ἀνατολικότερον τῶν προσκλιῶν τούτων παρετηρήθησαν εἰς τὰς δύο μεγαλυτέρας θόλους χωροὶ τινὲς κυκλαϊκοὶ ἐπιμελῶς πλακοστρωμένοι ὡσεὶ ὀρχήστρα θεάτρου· εἰς τὴν ἐπιχωσῆμενον οἱ χωροὶ οὗτοι δὲν ἐξηκριβώθη ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς, δὲν θεωρῶ ὅμως ἀπίθανον τὴν ἰδέαν ὅτι ἦσαν πραγματικοὶ χοροὶ τῶν τάφων, ὅπου κατὰ τὰς ταφὰς ἢ καθ' ὀρισμένας ἄλλας ἐποχὰς θὰ ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τῶν τεθνεώτων ὀρχήσεις τινὲς ἱεραῖ. Εἰς τὰ κοσμητικὰ χρώματα τῶν τάφων τούτων εὐρέθησαν δέκα σφραγίδες Κυκλαδικῆς ἐποχῆς λίθιναι καὶ ἐλεφάντιναι, λεοντιδεῦς χρυσοῦς προσεχόμενος ἐξ ὀμοῦ καὶ ψήφοι ὄμοιοι ἐκ διαφόρων ὕλων.

Ταυτοχρόνως ἐξηρενήθη ὁ ἀνωθὶ τῶν τάφων ἐπὶ τῆς κορυφῆς λόφου καὶ κατὰ τὴν βορείαν καὶ δυτικὴν κατωφύρειαν αὐτοῦ συνοικισμὸς, κατεδείχθη δὲ ἐκ τῶν ὀλίγων εὐρημάτων τῶν εὐρεθέντων ἐντὸς τῶν ἀνασκαφέντων οἰκημάτων τοῦ συνοικισμοῦ, ὅτι οὗτος ἦτο σύγχρονος τῶν τάφων καὶ πιθανώτατα οἱ κάτοικοι τοῦ συνοικισμοῦ τούτου ἔθαπτον εἰς τὴν συστάδα ταύτην τῶν τάφων. Τὰ οἰκίσματα, μὴ ὑπαρχούσης ἐπιχώσεως ἕνεκα τοῦ βραχέως ἐδάφους, εἶχον ἐλάττωτον βάθος, τὰ πλείστα δὲ ἐξ αὐτῶν εἶχον καταστροφὴν μέχρι θεμελίων καὶ εἶχον ἀφανισθῆ καὶ αἱ πλάκες τοῦ δαπέδου δι' ὅν πολλὰς ταῦτα ἦσαν ἐπιστρωμένα. Ἡ οἰκοδομικὴ τῶν οἰκημάτων εἶναι ἀπλουστάτη· τὸ σχέδιον αὐτῶν εἶναι πάντοτε τὸ τετραγωνικὸν καὶ οὐδέποτε περιφερικόν, οἱ μὲν ἐξωτερικοὶ τοῖχοι εἶναι παχύτεροι καὶ κτισμένοι διὰ μεγάλων ἀκατεργάστων λίθων κατὰ τὸν Κυκλαδικὸν ρυθμὸν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν, οἱ δὲ μεσότοιχοι εἶναι λεπτότεροι καὶ κτισμένοι διὰ μικροτέρων λίθων καὶ ἀφθόνον πηλοῦ. Ἐκάστη οἰκία διηρεῖτο εἰς πλείονα δωμάτια, φαίνεται δὲ ἐκ λιθίνης κλιμακῆς παρατηρηθείσης ἐν μῆ τῶν οἰκίων, ὅτι εἶχον ἐνίοτε καὶ δευτέρον ὄροφον.

Ἡ κορυφὴ τοῦ λόφου ἦτο ὠχυρωμένη διὰ τείχους Κυκλαδικοῦ ρυθμοῦ, οὗ σώζονται εἰσὶ μέρη τινὰ, περιεῖχε δὲ κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος, ὅπου δὲν ὑπῆρχον βράχοι, τὸ ἱερόν τοῦ συνοικισμοῦ, τὸ ὁποῖον ἐξηκολούθησαν ὄν ἐν χρήσει καὶ μέχρι τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ἀφ' οὗ τὰ εὐρεθέντα ἐνταῦθα εἰδωλα εἶναι Μυκηναϊκοῦ ρυθμοῦ (Late Minoan) ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ τοῦ Πριναῖ, τῶν Γουρνιῶν. Τὰ ἱερόν συνίστατο ἐκ πλείονων μικρῶν διαμερισμάτων· ἐν τούτων τὸ ἐπισημότερον ἦτο πλακοστρωτὸν καὶ ἡ στέγη αὐτοῦ ὑπερβαττάζετο διὰ κίονος, οὗ σώζεται κατὰ χώραν ἡ λιθινὴ βάση· ἐν τούτῳ εὐρέθησαν κατὰ χώραν εἰσὶ ἰσάμενα, ἀλλ' ἑλληνικῆ ἀνο, δύο πῆλινα εἰδωλα οὐχὶ ἀν-

θρωπόμορφα· τὸ ἐν εἶναι κῆνος ἐπιμήκης ὕψους 0,30 ἑκατοστῶν καὶ τὸ ἄλλο κύλινδρος παρὺς σῶζων ὕψος 0,40· παρ' αὐτὰ εὐρέθησαν τράπεζα σπονδῶν ἐκ στεατίτου μὲ ἡμισφαιρικὴν κοιλότητα ἀνω, ὁμοία καθ' ὅλα πρὸς τὴν εὐρεθειῶσαν ἐν τῷ Καμαραϊκῷ ἱερῷ τῆς δυτικῆς αὐτῆς τοῦ ἀνακτόρου Φαιστοῦ, καὶ λίθος ἱερῶς (βαΐτυλος) ἐν σχήματι μεγάλου πηνίου ἢ τροχαλίας· εἰς ἄλλο γειτονικὸν διαμερίσμα τοῦ ἱεροῦ εὐρέθησαν ἀπερριμμένα δύο ἄλλα κύλινδρικά πῆλινα εἰδωλα μικρότερα καὶ ἑλληνικῆ, φέροντα ἑκατέρωθεν ὀφιομόρφους λαβὰς, ὅπως τὰ τοῦ Πριναῖ καὶ τῶν Γουρνιῶν.

Ἡμίσειαν ὄραν ἀνατολικότερον τῆς Κοιμιάς εἰς θέσιν Ἁγίαν Ἐλεῖνην κάθωδι τοῦ χωρίου Λούκας ἐν τῇ πεδιάδι φαίνονται ἴσχη ἄλλου Κυκλαδικοῦ συνοικισμοῦ. Ἐνταῦθα εἰς θέσιν Μινάρη ἀνεῦρον καὶ ἀνεσκαφα δύο ἄλλους κτιστοὺς θολωτοὺς τάφους ὁμοίους πρὸς τοὺς τῆς Κοιμιάς καὶ τῆς αὐτῆς βεβαίως ἐποχῆς. Καὶ οὗτοι ἦσαν ἐκτισμένοι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ εἶχον τὴν θύραν καὶ τὸν ὀρθογώνιον πρόδομον πρὸς ἀνατολάς, ὅπου καὶ εὐρέθησαν ἀπλοὶ τινες πῆλινοι κῆθοι Κυκλαδικοὶ (Early Minoan) καὶ μικρὸν τριγωνικὸν χαλκὸν μαχαίριον. Τοῦ μεγαλυτέρου ἡ ἐσωτερικὴ διάμετρος εἶναι 8 μέτρων τοῦ δὲ μικροτέρου 5, τὸ δὲ πᾶχος τοῦ περιφερικοῦ τοίχου δύο περίου μέτρα. Τὰς δύο ὄμως τούτους τάφους εἶχον μεταχειρισθῆ καὶ κατὰ τὴν Μυκηναϊκὴν ἐποχὴν καὶ εἶχον κενώσει αὐτοὺς ἐκ τῶν προσηγουμένων ταφῶν, δι' ὃ οὐ μὲν μικρότερος εὐρέθη πλήρης ὀστέων ἀκαύστων ἀνευ οὐδενὸς κτερίσματος καὶ μάλιστα τροποποιημένους καὶ ἐσμικρυνμένους, ὃ δὲ μεγαλυτέρος πλήρης πῆλινον λαρινάκων τετραγώνων καὶ λουτηροειδῶν τῆς Μυκην. ἐποχῆς καὶ πῆλων πολλῶν, ὅπου ἑκατοντάδες νεκρῶν εἶχον ταφῆν χαλκοῦς δακτύλιος μὲ σφενδόνην ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου καὶ ἔγγεγλυμένη μυκηναϊκῆ λίθος ὑπῆρχαν τὰ μόνον κτερίσματα τοῦ τάφου τούτου.

Τελευταῖον εἰς θέσιν Πορτὶ μεταξύ τῶν χωρίων Βασιλικῶν Ἀνωγειῶν καὶ Καντήλας καὶ 4-5 χιλιόμετρα ΒΔ τῆς Κοιμιάς ἀνεῦρον νεκροπολιν Κυκλαδικῆς ἐποχῆς ἐπὶ γηλόφου καλουμένου τοῦ «Μπαϊράμ τῷ κατοῦρῳ». Ἐνταῦθα ἀνεσκαφα θολωτῶν τάφων ὁμοίων πρὸς τοὺς ἀνωτέρω ἔχοντα διάμετρον ἐσωτερικὴν 7 μέτρα. Καὶ οὗτος ἦτο πολυάνδριον, διότι τὰ εὐρεθέντα ὀστά ἀποτελοῦντα ἐπίχουσαν πᾶχους ἡμίσεος περίου μέτρον δεικνύουσιν ὅτι χιλιάς ἴσως νεκρῶν εἶχε ταφῆν ἐν τῷ τάφῳ τούτῳ. Πᾶσα ἡ ἐπιχώσις αὐτῆ ἦτο μέλαινα ἐκ τῆς καύσεως, τὰ δὲ ὀστά ὡς τὰ πολλὰ ἡμίκαυστα καὶ οὕτω πιστοῦται ἀκόμη σαφέστερον ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἀρχαϊκωτάτην ταύτην ἐποχὴν ἐπεκράτει εἶδος τι καύσεως τῶν νεκρῶν. Τὰ ἐν τῷ τάφῳ τούτῳ εὐρεθέντα κτερίσματα εἶναι ἀγγεῖα πῆλινα καὶ μικρὰ λίθινα Κυκλαδικῆς καὶ πρῶτης Καμαραϊκῆς ἐποχῆς, μαχαίριον τριγωνικόν, εἰδωλίον Κυκλαδικόν, σφραγίδες ἐξ ἐλεφάντος καὶ λίθου, ψήφοι ὄμοιοι, δύο ἀπλοὶ χρυσοὶ ταινίαι καὶ λεπίδια Μηλίου ὄψιδιανου. Πλὴν τῆς θόλου ταύτης ὑπῆρχον ἐν τῷ ἀγγῷ, ὡς φαίνεται, καὶ ἄλλοι μικρότεροι τάφοι καταστροφέντες διὰ τῆς καλλιεργίας· ἐσώθη μόνον μικρὸς τετραγώνος, ἐξ οὗ συνέλθα ἀγγεῖα τινε, εὐρον δὲ περὶ αὐτῶν καὶ πολλὰ συντρίμματα πῆλων μικρῶν Καμαραϊκῶν, ἐν οἷς εἶχον ταφῆν ἄλλοι νεκροὶ. Νοτιώτερον τῆς νεκροπόλεως ταύτης φαίνεται ὁ συνοικισμὸς, εἰς ὃν ἀνήκον οἱ τάφοι οὗτοι.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΞΑΝΘΟΥΔΙΑΗΣ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Υγεία

ΕΝΑΣ Ἀγγλος καθηγητὴς προσφωνῶν τὸν Ἕλληνα καθηγητὴν τῆς ὑγιεινῆς καὶ συνάδελφόν του κ. Σάββαν εἰς τὴν Λιβερούλην, ὃ ὁποῖος, φαίνεται,

ἐπῆγε νὰ ζητήσῃ ὅλα ἐκείθεν καὶ βοήθειαν διὰ τὴν καταπολέμησιν τῶν ἐλωδῶν πυρετῶν ποῦ μαστίζουσι, κατὰ τὴν δημοσιογραφικὴν ἔκφρασιν, τὸν τόπον μας. ἀπέδωκε τὴν αἰτίαν τῆς παρακμῆς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τοὺς πυρετοὺς αὐτοὺς.

Ἀληθινά, ἐσυλλογίσθηκα. Ἄν ὁ πυρετὸς αὐτὸς κινῆ καθεστὸν τὸ μεγαλυτέρον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ μας, ἂν ἀρκετὰ ἑκατοντάδες ἀνθρώπων εὐρίσκουν δι' αὐτοῦ τὸν θάνατον, ἂν αὐτὸ ἀτονίξῃ τὴν ἐθνικὴν ὑγίαν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἐπάρκειαν, ἂν καταστρέφῃ τὸ σφρίγγος καὶ τὴν ὠραιότητα ἀπὸ τὰ πρόσωπα, ἂν ἐρημόνη χωρὰ καὶ πόλεις, διατὶ τάχα νὰ μὴ εἶναι αὐτὴ ἡ κυρία αἰτία, διὰ τὴν ὁποῖαν παρήμασε ὁ ἐθνικὸς πολιτισμὸς, ποῦ εἶνε τὸ ἱερόν κεντρικὸν γέννημα τῆς ἑλληνικῆς Ὑγείας, ἡ ὁποία ἔχασε τὴν ἀθανασίαν τῆς μεταξύ μας; Ἀπὸ τὴν παλαιὰν ἐκείνην στιγμὴν τῆς ἐλομιάνσεως τοῦ τόπου μας ἕως τῆρα ὅλο κατερχόμεθα πρὸς τὴν παρακμὴν καὶ πρὸς τὸν θάνατον. Καὶ τὸν περιένομεν τόσο μοιρολατρικὰ αὐτὸν τὸν θάνατον!

Ἐπιτέλους, κῆροι κυβερνήται, στρατὸν δὲν μᾶς ἐκάματε, ἐξέλιπον ἴσως οὔτε, οὔτε ἐκπαίδευσιν, δὲν μᾶς ἐδάσατε καὶ καλὴν ἀστυνομίαν. Ἄλλὰ ὑγίαν; Τί σᾶς χρεωστοῦμεν νὰ μὴ φροντίξετε διὰ τὴν ὑγίαν μας;

Κέσυλλογίσθηκα ἀκόμη: Καλὰ ἔκαμε ὁ κ. καθηγητὴς νὰ ζητήσῃ ξένην ἐπιχορηγίαν διὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς θέρμης — τὸ ξέρετε ὅτι περὶ αὐτῆς πρόκειται; Καλὰ ἔκαμε καὶ ἄς τὸν κατέκριναν. Ἐπρεπε νὰ μᾶς ἔλθῃ τὸ ράπισμα ἐκείθεν, ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας. Ράπισμα ποῦ νὰ ἐξηγητῆται ἔτσι: Ἄπε πῶς ἔχετε πολιτισμὸν, ἐνῶ σεῖς δὲν στέκεσθε στὰ πόδια σας ἀπὸ τὴν θέρμην, ἐνῶ δὲν ἔχετε ὑγίαν. Ὁ πολιτισμὸς δὲν κατοικεῖ εἰς τὰ νεκροταφεῖα, οὔτε εἰς τὰ νοσοκομεία! Καὶ φωνάζετε κάθε τόσο πῶς θὰ ἐκπολιτίσετε τὴν Ἀνατολήν, ἐνῶ δὲν ἐδιώξατε τοὺς πυρετοὺς ἀπὸ τὸν τόπον σας!

Ἐπρεπε ὁ κ. καθηγητὴς νὰ μᾶς ἐξυπνήσῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Διότι βάρυτα κοιμώμεθα πάντοτε καὶ βλέπομεν, ἀλλοίμονον, φύσει καὶ θέσει μόνον ὄνειρα πυρεσσόντος!

Κυριολεκτικῶς καὶ μεταφορικῶς.

ΜΟΥΚΙΟΣ ΣΚΑΙΟΛΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Εἰς τὸν «Νέον Ἑλληνομνήμονα» τοῦ κ. Σ. Λάμπρου δημοσιεύεται ὁ «Βίος Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε». Ὁ ἅγιος αὐτὸς ἔζησε κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα, ἡ δὲ βιογραφία του αὐτῆ διαφωτίζει ἀρκούντως τὴν ἱστορίαν τῶν χρόνων ἐκείνων κατὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Σπάρτην. Ἐτὴν ἱστορικὴν τοῦ βίου τούτου σημασίαν, γράφει ὁ κ. Λάμπρος, πρῶτος διέγνω ὁ Πορτὶ ἀναλύσας αὐτὸν καὶ ἐπιδείξας τὰ ἐν αὐτῷ ἀξία λόγου. Ἐκ τούτου δὲ παρέλαβον τὰ δέοντα ὁ τε Hertzberg καὶ Gregorovius. Κ' ἐγὼ δὲ συνώμισα ἐπὶ τὸ δημοδύστερον τὰ ἐκ τοῦ βίου τούτου ἱστορικὰ διδάγματα, ἐπανορθώσας τὰ παρὰ Νικοδήμῳ τῷ Ἀγιορείτῃ κατὰς φερόμενα περὶ τοῦ Νίκωνος ὡς καταγεγραμμένα ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Ἀρμενίων καὶ ὑπομνήσας ὅσα ἄλλοτε εἶχον εἰκάσει περὶ τῆς ἐν τῷ βίῳ τούτῳ μνημονευμένης Πελοποννησιακῆς τοπωνυμίας Μόρου, δυναμένης ἴσως νὰ θεωρηθῆ ὡς παρασχούσης τὴν ἀρετηρίαν πρὸς γέννησιν τοῦ δνόματος τοῦ Μωροῦς. Ἄλλὰ καὶ ὁ νῦν σεβασματάτος μητροπολίτης Ἀθηνῶν κ. Θεόκλητος ἔλαβεν, ἀρχιεπισκοπικὸς ὢν Σπάρτης, τὸν ὄσον ὡς θέμα.

Ὁ βίος τοῦ ὁσίου Νίκωνος ἔχει ἐκδοθῆ μέχρι τοῦδε μόνον λιτινιστὶ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Vita Sancti Niconis Metanoitae monachi παρὰ τῷ Martène καὶ Durand».

Τὸ ἐκδιδόμενον ἑλληνικὸν κείμενον ὁ κ. Λάμπρος εὗρε τῷ 1880 εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Ὁ κ. Ν. Ι. Λάσκας γράφει εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν» περὶ τῶν «Γυναικῶν εἰς τὸ θέατρον» ἀναφέρει ὅτι πρῶτην φορὰν ἐπὶ Λυόνουτον εἰς τὴν Ρώμην ἀνήλθον αἱ γυναῖκες εἰς τὴν σκηνὴν. Εἰς τὴν ἀρχαῖότητα, ὡς γνωστὸν, τοὺς γυναικείους ρόλους ὑπέδυντο ἄνδρες. Εἰς τὰ νεώτερα θεατρά αἱ γυναῖκες εἶχον ἀποκλεισθῆ τῆς σκηνῆς τελείως. Εἰς τὴν Γαλλίαν μέχρι τῆς ἐποχῆς Ἐρρίκου τοῦ Γ'. Ἡ πρῶτη ἐμφάνισις γυναικῶς εἰς τὸ γαλλικὸν θέατρον ἐπροκάλεσε μέγα σκάνδαλον. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν μέχρι τοῦ 17ου αἰῶνος. Τὸ 1629 γαλλικὸς θίασος μὲ γυναῖκας, ὁ ὁποῖος ἐπῆγε εἰς τὸ Λονδίνον, ἀπεδοκιμάσθη οἰκτρῶς. Εἰς τὴν Γερμανίαν μόλις κατὰ τὸ 1684 ἀντικατέστησαν αἱ γυναῖκες τοὺς ἄνδρας εἰς τοὺς ρόλους των. Εἰς τὴν Ρωσίαν τὸ 1762. Εἰς τὴν Ἰαπωνίαν μέχρις ἔσχατων ἀκόμη, εἰς δὲ τὴν Κίναν δὲν ὑπάρχουν γυναῖκες ἠθοποιοί.

Εἰς τὸ νεοελληνικὸν θέατρον μόλις τὸ 1842 ἐπέστησαν αἱ γυναῖκες ν' ἀνέλθουν τὴν σκηνὴν. Αἱ πρῶται Ἑλληνίδες ἠθοποιοί εἶναι ἡ Αἰκατερίνη Παναγιώτου καὶ ἡ Ἀθηνᾶ Φιλιππάκη.

Ἡ κ. Καλλιρρόη Παρρὲν ἐπιστρέψασα ἀπὸ τὸ ταξίδι της ἀπὸ τὴν Σουηδίαν, δημοσιεύει εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Κυριῶν» τὰς ἐντυπώσεις της. Εἰς ἐν ἐκ τῶν ἀρθρῶν της ὁμιλεῖ περὶ τῶν Σουηδῶν γυμναστῶν καὶ ἀναφέρει μίαν συνομιλίαν της μὲ τὸν διευθυντὴν τοῦ Γυμναστικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Σουηδίας. Ὁ λόγος περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Γυμναστικῆς καὶ τῆς προσεχῶς καθόδου τῶν Σουηδῶν διδασκάλων εἰς τὴν χώραν μας. Ὁ Σουηδὸς διευθυντὴς ἐξέφρασε τὴν αὐτὴν γνώμην τὴν ὁποῖαν ἄλλοτε ἐξέφρασαν τὰ «Παναθηναῖα».

«Οἱ διδάσκαλοι μας, εἶπε, θ' ἀποτύχουν κατερχόμενοι εἰς τὴν Ἑλλάδα διότι δὲν γνωρίζουν τὴν φυλὴν σας μὲ τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματα της. Ἐχετε τὸν ἐντελέστερον τῶν διδασκάλων τὸν ἀθλητισμὸν, τὸν Χρυσάφην ὅστις ἐδὴ εἰργάσθη ὑπερανθρώπως, ὃ ὁποῖος εἶνε ἀνώτερος ἀπὸ πολλοὺς ἰδικούς μας καὶ τὸν ὁποῖον μέχρι σήμερον ἐλάχιστα ἐχρησιμοποίησατε. Ἐάν ἡ Ἑλλάς ἦτο προδιατεθειμένη νὰ ἐργασθῆ σοβαρῶς, ἦρακε ὁ Χρυσάφης καὶ μόνος διὰ νὰ θέσῃ τὰς βάσεις ἐργασίας ἐφαμίλλου πρὸς τὴν ἰδικὴν μας».

Εἰς τὴν «Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν», ὄργανον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, διαβάσθημεν τὴν ἐξῆς προκήρυξιν διαγωνισμοῦ πρὸς συγγραφὴν ἐπὶ θέματος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας μας τῶν τελευταίων χρόνων:

«Τῆς πεντηκονταετοῦς ἡ μᾶλλον ἐξηκονταετοῦς (ἀφ' οὗτο ἐκνοφορεῖτο ἡ καθίδρυσις παρὰ τοῖς Πατριαρχείοις Βουλγαρικοῦ ναοῦ ἢ καὶ πρὶν τούτου, ἀφ' οὗτο ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀνταρσία ἐμελετᾶτο ὑπὸ τοῦ Παναρέτου καὶ τοῦ Ἰλαρίωνος, τῶν κατόπιν Φιλίππουπόλεως καὶ Μακαριουπόλεως) τῆς μεγάλης ταύτης χρονικῆς περιόδου τὴν ἱστορίαν τὴν ἀκριβῆ, τὴν ἀμερόληπτον, τὴν ἐν φόβῳ Θεοῦ ἐκπιθεῖσαν τὰ γεγονότα οὐδεὶς ἐγραψεν ἄχρι τῆς σήμερον, κοινὸς δὲ τυγχάνει πόθος ἡ συγγραφὴ αὐτῆς, ἀσφαλῶς μὲν ὀδηγούσης εἰς κρίσεις περὶ τοῦ παρελθόντος, ἀσφαλῶστερον δὲ καθοδηγούσης εἰς συμπεράσματα τοῦ μέλλοντος. Ἡ Μ. Ἐκκλησία ἐπιθυμοῦσα νὰ ἔχῃ συγγραμμένην τὴν ἱστορίαν τοῦ Βουλγαρικοῦ ζητηματος ὀρέξεται διὰ τῆς αὐτοῦ Θεωιατῆς Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχικοῦ βραβείον λιρῶν τουρκικῶν 200 εἰς τὸν

γράφοντα σχετικώς τὸ καλύτερον ἔργον, ὅπερ ἤθελε κριθῆ τοιοῦτον καὶ περὶ τοιούτων θὰ γράφωμεν προσεχῶς ἐν λεπτομερείᾳ. Ἡ συγγραφή καὶ ἐκδοσις τοῦ ἔργου τούτου μετὰ τὴν μελέτην ἐκδεδομένων καὶ ἀνεκδότων ἐπισήμων καὶ ἰδιωτικῶν γραμμάτων, εἰ δυνατόν μάλιστα ἀπ' ὅτου ὁ ἀειμνήστος ἐν Πατριαρχίᾳ Σαμουὴλ ὁ Χαντζερῆς συνήνεκε τὰς ἀρχιεπισκοπὰς Ἀχρῖδων καὶ Πεκίου μετὰ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ἀποβήσεται πᾶσιν ὠφέλιμος τοῖς ἐνασχολουμένοις εἰς τὴν σύγχρονον τῆς καθ' ἡμᾶς Ὀρθοδόξιας ἱστορίαν. Ἡ δὲ Μ. Ἐκκλησία προστατεύουσα τὴν χορηγίαν συμβολὴν τῆ Ἐκκλησίας πρὸς γνῶσιν τῶν κατ' αὐτὴν καὶ τῆ ἐπιστήμῃ πρὸς μὲν ὁμοίως πορισμάτων ἀσφαλῶν περὶ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τῶν ἐν Ἀνατολῇ Ὀρθοδόξων Ἐθνοτήτων καὶ Ἐκκλησιῶν.

Εἰς τὸν «Μορέαν» τῆς Τορκολέως ἀναγνώσκωμεν:
 «Κατετέθησαν πρὸ ἡμερῶν τῆ φρονιτῆ τοῦ ἐπιμελητοῦ τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Κ. Σαββινοπούλου καθηγητοῦ τοῦ Γυμνασίου, ἐν τῇ ἐνταῦθα ἀρχαιολογικῇ συλλογῇ τῆ εὐρισκομένη ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Παν. Γαλανοπούλου ἐν ἀρχαίον ἀνάγκωρον, ὅπερ πρὸ διετίας εἶχεν εὑρεῖ ἐν Τεγέᾳ ὁ ἐξ Ἰμβραῖμ Ἐφένη Δημ. Γιουρούκος, καὶ ἐπιτύμβιος στήλῃ μετ' ἀετώματος ἀκρανθῆμον καὶ ἀψίδος, ἥτις ὑπὸ μὲν τὸ ἀέτωμα φέρει τὰς λέξεις:

Ἀλέξανδρε χαῖρε
 Ἀρχιπεπε χαῖρε

ὑπ' αὐτὰς δὲ καὶ ἐν τῇ ἀψίδι γυναῖκα σφραγισμένη ἀπὸ τοῦ στήθους καὶ ἄνω, εἶναι δὲ Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς.

Εἰς τὴν Νιουβα Rassegna ὁ κ. Pio Ciuti δημοσιεύει διαλέξιν του περὶ Σολωμοῦ. Παρουσιάζει τὸν ποιητὴν εἰς τὴν δίδυμον ἐμφάνισίν του: ὡς ποιητοῦ Ἑλλήνου καὶ στιχογράφου Ἰταλοῦ Δίδει μίαν ἀκριβῆ καὶ ζωντανὴν ἀνάλησιν τοῦ ὕμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, τῆς Ὁδῆς εἰς τὸν θάνατον τοῦ Ἀδρῆ Μπαύρον. Αναφέρει τὰ Ἰταλικά σοννέτα, τὸ Ἐγκώμιον τοῦ Οὔγου Φασκόλου καὶ ἄλλα. Ἴδου ἐν ἀπόσπασμα:

«L'art c'est le cœur» εἶπεν ὁ λαμαρτίνος καὶ πραγματικῶς κάθε προϊόν τῆς μεγαλοφυΐας ἀπὸ τὴν καρδίαν ἐπήγαγε.

«Ὅμως ὁ ὄρισμός αὐτὸς εἶνε ἑλληνικῆς, διότι δὲν εἶνε μόνον τὸ ἀσθάνεσθαι ποῦ κάμνει τὴν ποίησιν, ἀλλὰ καὶ τὸ σκέπτεσθαι. Ὁ Τάσος ἔλεγε ὅτι ἡ ποίησις εἶν' ἕνας λογισμὸς Ὁ Σολωμὸς ἐνεπνεέτο καὶ ἀπὸ τοῦς δύο ὅταν ἔλεγε: λογισμὸς ποῦ ἔγεινε εἰκὼν.

«Ἡ πρωτοτυπία, ἡ ἀπλότης, ἡ καθαρῶς ἑλληνικὴ αἰσθησις, ἡ ὁμοειδέτης τῶν εἰκόνων καὶ τὸ ἀληθές καὶ βαθύ ἀνθρώπινον αἰσθημα εἶνε τὰ μεγαλύτερα Σολωμικά χαρίσματα. Ἀπέναντί του ὅλοι οἱ ἄλλοι σημερινοὶ ποιηταὶ εἶναι κοτὰ τὸ μάλλον ἢ ἥττον «verseggiatori». Ἀλλ' αὐτὸς εἶναι ἡ ψυχὴ ποῦ ἐκφορεῖται εὐγενικᾶ δ.τ.ι. συνησθάνθη ποτὲ δὲν εἶνε ἀμελής, φουσκωμένος, εἶνε πάντοτε ἐντός τοῦ μέτρου. Τὰ ποιήματά του δύνανται νὰ παραβληθῶν μετὰ τὴν πολυποικιλίαν καὶ λεπτοτάτην ἀντίσταν τῆς νεοελληνικῆς δημοτικῆς ποιήσεως. Ἀληθινὸν ζωντανὸν ἀρχαίου τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Ἐρδερ: θέλγουν καὶ συγκινοῦν ὅπως αὐτῇ. Μεταξὺ τῆς Σολωμικῆς καὶ τῆς δημοτικῆς ποιήσεως ὁ παραλληλισμὸς εἶνε πληρέστατος: μόνον ποῦ εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ ἀστράπτει ἡ λεπτὴ τέχνη τοῦ Διδασκάλου».

Καὶ ἐπιλέγει ὁ κ. Ciuti:
 «Διὰ τοῦτο ὁ Σολωμὸς εἶνε ὁ θρίαμβος τοῦ πνεύματος ἐν ὅλῃ του τῇ ἰσχύϊ, ἐν ὅλῃ τῇ εὐγενείᾳ τῆς ζωῆς του».

Εἰς τὸ ἴδιον τεύχος τῆς Νιουβα Rassegna ὁ κ. Ciuti μεταφράζει ἐκ τῶν «Παναθηναίων» ἕνα ἀρθροῦν διὰ τὸν κ. Γ. Κορινθίαν, δίδει ἀνάλησιν τοῦ ἀρθρου τοῦ Μουκίου Σκαϊόλα «Ἀνάστασις», κάμνει λόγον περὶ τῆς Ἐρευνῆς τῶν «Παναθηναίων» διὰ τὸ Ἑλληνικὸν βιβλίον. Ὄνομάζει τὰ «Παναθηναία» «certamente il primo periodico in tutta l'Ellade».

ΦΑΙΝΕΤΑΙ ὅτι καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἡ φιλολογικὴ ἐργασία δὲν εἶνε περισσώτερον προσοδοφόρος τῆς ἐν Ἑλλάδι Μερικᾶ μυθιστορήματα τριακοσούεσιδα ἐπληρώθησαν εἰς τοὺς συγγραφεῖς ἀντὶ 60 φράγγων ἢ μεταφρασεῖς τοῦ «Δάρνιδος καὶ τῆς Κλόης» ἀπὸ μίαν κυρίαν, γνωστὴν συγγραφεῖα, ἐπληρώθη 150 φράγγα ἢ μεταφρασεῖς τοῦ Ραμπελαί 250 κενὸς μυθιστορήματος τοῦ Ζολᾶ ἕκαστό. Ἐνα ἀρθρον μετὰ γνῶσιν τὴν ὑπογραφήν ἐπληρώθη 30 φράγγα. Κουρασμένος ἀπὸ τὸ παρόμοια ὁ συγγραφεὺς Benito Perez Galdos ἴδρυνε ἐκδοτικὸν οἶκον διὰ τὴν διάδοσιν τῶν ἔργων του.

Ἡ ἔνωσις τῶν Ἑλλήνων γεωπόνων ἀνέθεσε εἰς τὸν κ. Χασιώτην τὸν προεδρὸν τῆς τῆν φρονιτῆ συντάξεως νομοσχεδίου περὶ συστάσεως Γεωπονικῆς ὑπηρεσίας εἰς τὰς ἱερὰς μονὰς. Τὸ νομοσχέδιον τοῦτο θὰ ὑποβληθῇ διὰ τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν Βουλὴν. Ἐπιτίθει δὲ ἡ ἐπιτηγήσις του

Ὁ κ. Χασιώτης συντάξας τὸ ἐν λόγῳ νομοσχέδιον δημοσιεύει αὐτὸ εἰς τὰ «Νέα Γεωπονικά» Διὰ τοῦ νομοσχεδίου λοιπὸν τούτου προτείνεται ὁ ὀρισμὸς εἰς καθεμίαν τῶν μονῶν κ' ἐνὸς γεωπόνου, ὁ ὁποῖος νὰ προνοηθῇ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐκ τῆς γεωργίας μοναστηριακῶν πόρων.

Ἀλληλογραφία. — κ. Χ. Β. Ἀθήνας. — Πραγματικῶς ἔχαμε κακὰ ὁ συνεργάτης μας νὰ ἀλλάξῃ τὴν ὀρθογραφίαν ἀφοῦ ἀπλῶς ἀντέγραψε τοὺς στίχους σας. Ἀναγνωρίζομεν τὸ δικαίον σας.

ΕΛΛΑΒΑΜΕΝ τὰς ἐπομένους ἐπιστολάς:

Φίλε Κύριε Μιχαηλίδη.

Θὰ παραξενευθῆς βεβαίως τὰ μαθαίνοντας, ὅτι ἔχω ἕνα μικρὸν παραπονεῖ μετὰ «Παναθηναία». Σοῦ γράφω μάλιστα γιὰ νὰ σοῦ ἐξηγήσω τὸ πᾶς με ἀδίκτησαν.

Πρόκειται γιὰ τὸ Συμπεράσμα τῆς τελευταίας Ἐρευνᾶς τοῦ νομίζω, πῶς γράφηκε μετὰ τὸν τρόπον ὁ ὁποῖος κάποτε παραξενεῖται καὶ κάποτε στενοχωρεῖ ὅσους θεώρησαν καθήκον τους καὶ φιλικὴν ὑποχρέωσιν νὰ βοηθήσουν, ὅσο μπορούσαν, τὴν ἔξετασι τοῦ ζητήματος ποῦ θέλησαν νὰ ἐξιδιαιτύουν τὰ «Παναθηναία».

Ὁμολογῶ πῶς ἀντὶ συμπεράσματος — ποῦ θάρρανε ἀβίαστο ἀπὸ τὸν πλησιασμὸ τῶν ὁμοίων γνωμῶν καὶ τὸν συνδυασμὸ τῶν παρατηρήσεων, τὰς ὁποίας διατύπωναν ὅσοι ἀπάντησαν στὰ ἐρωτήματά σας — δὲν πρόσμενα ποτὲ μου νὰ διαβάσω κρίσεις ἐπὶ περιλήψεων τῶν συντόμων πρὸς τὸ Περιοδικὸ σας ἀπαντήσεων.

Ὁ συντάκτης ὅμως τῶν Νόμων, ποῦ κατατιῶσθη μετ' αὐτῇ τὴν ἐργασία, εἶται νόμος καλὸ νὰ κάμῃ κ' εἶται ἔκανε. Πολὺ καλὰ, μετὰ τὸ ἔλαττον ὁ εὐλογημένος ἔπρεπε νὰ προσέξῃ, ὥστε ἡ περιλήψις του καθὲν φορὰ ν' ἀποδίδῃ τὴν ἔννοιαν τῆς γνώμης καὶ τῶν παρατηρήσεων τοῦ καθενὸς ἀπὸ ἐμᾶς, ποῦ βάλθηκε νὰ κρίνῃ — δὲν καλοκαταλαβαίνω ἀκόμα τὸ γιὰτί.

Καὶ αὐτὸ τὸ λάθος δυστυχῶς ἔγινε καὶ σὲ βάρους μου. Καὶ εἶται μοῦ ἀποδίδει ὁ κριτὴς τῶν ἀπαντήσεων, κρίνοντας τὴν περιλήψιν του τῆς διᾶξῃς μου γνώμης,

ἐγρήματα ποῦ, δόξα νάχῃ ὁ Μεγαλοδύναμος, δὲν ἐφαντάσθηκα ἀκόμα νὰ τὰ διαπράξω.

Ἡ πιστὴ περιλήψις τῶν ὅσων εἶχα γράφει — ἂν ὑπῆρχε λόγος νὰ γίνῃ περιλήψις γιὰ νὰ βοηθήσῃ τὴ μὲν ὀφρῶσι τοῦ συμπεράσματος τῆς ἔρευνας — νομίζω πῶς θὰ ἔπρεπε νὰ ἦταν αὕτη:

Ὁ κ. Ραμᾶς ἀποδίδει τὸ δ.τ.ι. ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς δὲν ἐδιάβασε ποτὲ οὔτε ἀνεπαρκῶς, στήν κατάστασιν τοῦ Σχολείου καὶ στήν ἐφαρμοζόμενῃ στὰ σχολεῖα μας μνημονικῇ, δογματικῇ καὶ λογοκοπικῇ διδασκαλίᾳ, ἡ ὁποία δὲν συνηθίζει τὸν μαθητὴ νάγνῃ τὸ βιβλίον καὶ δὲν κατορθώνει νὰ τοῦ κεντήσῃ τὴν ὄρεξιν νὰ συμπληρώσῃ, μετὰ τὸ διάβασμα, τὴ μορφωσί του.

Ἔχει δὲ ὁ κ. Ραμᾶς τὴν πεποιθῆσιν, ὅτι πρὸ τριάντα χρόνια ἐδιάβαζαν περισσώτερον ἀπὸ σήμερον τὸ Ἑλληνικὸ βιβλίον καὶ περιοδικῶν, διότι ἡ ποιότης τοῦ τότε βιβλίου καὶ ἡ ποιότης τῆς ἐκπαιδεύσεως ἦταν ἡ ἴδια. Ἐν ὅ σήμερον ἡ στάσιμη ποιότης τῆς ἐκπαιδεύσεως ἔπαυσε νὰ συμφωνῆ μετὰ τὴν ποιότητα τοῦ προοδευτικοῦ βιβλίου καὶ περιοδικῶν.

Ἐπομένως ὁ χωρισμὸς τοῦ βιβλίου καὶ κοινοῦ, ἀπὸ ἀναγνώστες ἀναθρεμμένους στὸ στάσιμον σχολεῖο μας, ἦτάν φυσικὸς.

Μιὰ τέτοια περιλήψις κοτυὰ στραβὰ θ' ἀπόδιδε τὴν ἀπάντησί μου καὶ πρὸ πάντων θὰ περιλάμβανε τὴν τομῆν καὶ πρωτότυπῃ παρατήρησιν τῆς συμφωνίας τοῦ ἀρχαιότερου βιβλίου μετὰ τὴν ποιότητα τῆς ἐκπαιδεύσεως μας καὶ τῆς ἀσυμφωνίας τῆς στάσιμης ἐκπαιδεύσεως μετὰ τὴν ποιότητα τοῦ σημερινῶ προοδευτικοῦ βιβλίου καὶ περιοδικῶν. Ἀντὶ αὐτῶν ὅμως ὁ κ. Καμπάνης ἐθεώρησε ἀρκετὸ νὰ παραθέσῃ ἀπὸ τὸ δικαιολογητικὸ τῆς παρατηρήσεως μιὰ κολοβωμένην περικοπήν. Ἀδύτη.

Τὸν καιρὸ ποῦ παρηγόδινε στήν Εὐρώπῃ ὁ ρομαντισμὸς κ' ἡ μεταφυσικὴ. Τὸν καιρὸ ποῦ μεσουρανοῦσαν ὁ Ἐγελ, ὁ Σατωβριάνδος, ὁ Ὀγκώ, ἦταν φυσικὸτάτα νὰ γεννηθῶν στήν Ἑλλάδα ὁ Παράσχος, ὁ Βλάχος... Ἀπὸ τὸν καιρὸν ὅμως ποῦ ἡ Εὐρώπῃ γνώρισε τὸν Γκαίτε, ποῦ διαβάσει τὸν Νίτσε... τὰ πράγματα διορθώθησαν, προσθέτει ὁ κ. Καμπάνης, μεταβλήθησαν θὰ ἔγραφα βεβαίως τὰ ἐγώ.

Κι' ἀπὸ τὸ διάβασμα τῆς περιοκτικῆς αὐτῆς συμπεραίνει ὁ κ. Καμπάνης, πῶς ὁ κ. Ραμᾶς ἐξισώνει τὸν κ. Βλάχο μετὰ τὸν Ὀγκώ.

Εὐτυχῶς ποῦ ὁ καθένας, ποῦ ξέρει νὰ συλλαβίσῃ, νοιώθῃ πῶς δὲν ἐξισώνεται μετὰ τὰ παραπάνω ὁ κ. Βλάχος μετὰ τὸν Ὀγκώ — ἀνθρώπο, ἀλλ' ὅτι ἀπλοῦστα ἀναγνωρίζω κ' ἐγώ, πῶς ὁ μέγας Ἐγελ, ὁ ἐπικὸς ποιητὴς τοῦ Ρενέ καὶ ὁ Βίκτωρ Ὀγκώ, οἱ ὁποῖοι καθωδήγησαν τὴν σκέψιν λεγεῶνων ἀνθρώπων τῆς τέχνης, εἶχαν τὴ δύναμιν ν' ἀναγκάσουν καὶ τοὺς ἰδικούς μας ἀνθρώπους τῆς τέχνης νὰ τοὺς μιμηθῶν σὲ βαθμὸν ποῦ νὰ παραλάβουν καὶ τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἀκατοῦ ρομαντισμοῦ.

Ἐπὶ πλέον ὅμως διαβλέπει ὁ κ. Καμπάνης καὶ σύγχρον ἀπὸ μέρος μου περὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ πράγματα. Διότι π. χ. δὲν κατατάσσει τὸν Νίτσε στους ρομαντικούς, ἡ διότι γράφω δίπλα δίπλα Γκαίτε, Φλωμπέρ, Γόρχυ.

Μπορεῖ ὁ Νίτσε νάνε ρομαντικὸς δὲν μ' ἐνδιαφέρει διόλου. Ἐγὼ ἂν ἀνάφερα τὰ ὀνόματα τῶν ὑπερμεγάλων, ὅπως τοῦ Ὀγκώ καὶ τοῦ Νίτσε, τὸ ἔκανα διότι νόμιζα, πῶς ὁ ἀναγνώστης τῶν «Παναθηναίων» γνωρίζε μετὰ τὸν τρόπον ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς μεγάλους αὐτοὺς συνηθίζει νὰ διατυπῶν τὴν ἰδίαν τὴν.

Καὶ γιὰ τοῦτο τὸν Νίτσε, ποῦ σὲ κάθε ἀφορισμὸ του κλείνει κόσμους δλόκληρους ἰδεῶν, θεώρησα πῶς μπορῶ νὰ τὸν θέσω ὡς ἀντίθετον τοῦ Ὀγκώ, τοῦ ὁποῖου — καθὼς ὁ ἴδιος ὁ Νίτσε γράφει — «οἱ νεαροὶ Γάλλοι θαυμάζουν τὴν βασιλικὴν ἀφθονία. Αὐτοὶ ποῦ ἀργότερα θὰ τὸν θαυμάσουν γιὰ τὰ ἐντελῶς ἀντίθετα

αἷτια. Θὰ τὸν θαυμάσουν ὡς τὸν ἀφέντη καὶ μοντέλο τῆς οἰκονομίας, σὰ φρόνιμον Ἀμφιπόλιον. Διότι κατένας δὲν φθάνει τὸν Βίκτωρα Ὀγκώ στήν τέχνη νὰ παρουσιάσῃ μετὰ ὀλίγα ἔξοδα τραπέζι στωλισμένο πριγκιπικᾶ».

Κι' ἀκόμα μεταχειρίσθηκα τὸνομα τοῦ Νίτσε γιὰ νὰ παρουσιάσω ἕναν μέγαν, ποῦ θέλει τὸν ἀνθρώπο νὰ γράφῃ ὅτι καὶ ὅπως αἰσθάνεται καὶ νὰ μὴ ξεφουρνίσῃ ἀπὸ τὸ κεφάλι του πάθη ποῦ δὲν τὰ ἐνοίωσε ποτὲ, ὅπως ἔκαναν οἱ ρομαντικοὶ σὰν ἔγραφαν.

Καὶ σὲ τοῦτο εἶχα τὴν ἀδείαν καὶ πάλιν τοῦ Νίτσε, ποῦ γράφει γιὰ τὴν Sand. «Αὐτοκουρδίζονται σὰν ὀρολόγι — Κ' ἔγραφε... Ψυχρὴ σὰν τὸν Ὀγκώ, σὰν ὅλους τοὺς ρομαντικούς, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποῦ θὰ καθήσουν στὸ γράφειο τους».

Τὰ ἔγραφα δὲ αὐτὰ, διότι ὑποστήριξα συνάμα, ὅτι στὸ ἐλάττωμα αὐτὸ, στὸ νὰ γράφουν χωρὶς νὰ αἰσθάνωνται, συνηθίζει τὰ παιδιὰ μας ἡ ἐκπαιδεύσις μας.

Καὶ τώρα στὸ τί τάχα νὰ ζητῶ ὁ Φλωμπέρ κ' ὁ Γόρχυ δίπλα στὸν Γκαίτε δὲν μπορῶ ν' ἀπαντήσω ἀλλοιῶτα, παρὰ ὅτι γράφω πάντοτε μετὰ τὴν ἐλλείδα, πῶς οἱ ἀναγνώστες μποροῦν νὰ διακρίνουν τὸ γιὰτί καμμιὰ φορὰ τὰ ὀνόματα τῶν πρὸ διαφορητικῶν συγγραφέων ἐπιτρέπεται κ' ἐπιβάλλεται νὰ γράφουν δίπλα τὸ ἕνα στὸ ἄλλο. Καὶ πᾶς μποροῦν οἱ ἀναγνώστες νὰ ἐνοήσουν, ὅτι οἱ πλέον διαφορητικοὶ συγγραφεῖς ἐνίοτε παρουσιάζουν ὁμοιότητα, ποῦ ἴσα-ἴσα μᾶς χρειάζεται σὲ μιὰ περίστασιν νὰ δεῖξομεν.

Τελειώνοντας ἤθελα νὰ παρακαλέσω τὸν κ. Καμπάνη νὰ πιστεύσῃ, ὅτι γιὰ τὸν μέγαν μεταφυσικὸ φιλόσοφο τῆς Γερμανίας αἰσθάνομαι τόσο σεβασμὸν ὅση περιφρόνια θὰ αἰσθανόμουν κατὰ τὸν ἀνθρώπο τοῦ ἀναστήματός μου ποῦ θ' ἀποτολμοῦσε νὰ κρίνῃ τὸν Ἐγελ.

Νὰ τί ἤθελα νὰ σοῦ γράψω, φίλιτε κ. Μιχαηλίδη, γιὰ νὰ σοῦ ἐξηγήσω τὸ παραπάνω μου.

Πάντοτε προθυμῶτα φίλος σου.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΜΑΣ

Φίλιτε Μιχαηλίδη.

ΔΕΝ θαυμάζω καὶ τόσον πολὺ τὸ θάρρος τοῦ κ. Καμπάνη, ὁ ὁποῖος καυχᾶται ὅτι ἐδέχθη τὴν μάχην μετὰ μου, μολοντοῦ διέτρεψε τὸν φόβερὸν κίνδυνον, νικῶν ἀκινδύνως, νὰ θριαμβεύσῃ ἀδόξως! Εἶνε ἀκριβῶς τὸ θάρρος ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος, καὶ νικῶμενος, δὲν ἔχει νὰ χάσῃ τίποτε.

Ἀλλ' ὁ κ. Καμπάνης οὔτε κἂν μάχεται. Φυγομαχεῖ. Διατὶ π. χ. νὰ μὴ μᾶς ἐξηγήσῃ μετὰ δικὰ του λόγια, φωτιστικώτερα κάπως ἀπὸ τοὺς ἀγαπημένους του δογματισμούς, πῶς ὁ Πολέμης δὲν εἶνε καλὸς ποιητὴς; Καὶ διατὶ νάρκεσθῃ πάλιν εἰς ἀπλήν διαβεβαίωσιν περὶ τῆς ἀντιπαθείας του, — ποῦ δικαιούμεθα βέβαια νὰ μὴ τὴν λογαριάζωμεν, — στηριγμένην ἐπισφαλέστατα εἰς μίαν παλῆν γνώμην τοῦ κ. Παλαμά, εἰς τὸ ξηρῶς ἀναφερόμενον ὄνομα τοῦ κ. Νιρβάνα καὶ εἰς ἐν ἰδικὸν μου ἀστειολόγημα, ὅπως ἄσχετον μετὰ τὸ ζήτημα; Μπᾶ! ἢμποροῦσε νὰναφέρῃ καὶ τὸν κ. Μητσάκη, ποῦ ὄνομασε ἄλλοτε τὰ ποιήματα τοῦ κ. Πολέμη «μελοζυχαρωμένες ἀναγωγές». Ἀλλὰ πρὸς τί; Διὰ νὰ τοῦ παρατάξω κ' ἐγὼ ἄλλα τόσα ὀνόματα μετὰ γνώμας ἐναντίας; Ἀλλ' αὐτὸ, φίλε μου, δὲν εἶνε κριτικὴ! εἶνε καὶ θεολογικὸς, ἀπ' αὐτοῦς ποῦ δὲν κάμνουν σήμερον οὔτε οἱ ἴδιοι οἱ θεολόγοι!

Ἄς ἔλθωμεν τώρα καὶ εἰς τὰ ἐπουσιώδη. Ὁ κ. Καμπάνης λέγει ὅτι μετὰ ὑπερέχει εἰς πεσομιμόν, (νὰ τελοσπάντων ποῦ εἰς κατὶ ὑπερέχει!) ἐνῶ ἐγὼ τὸν ὑπερέχω (γχαράτσια!) εἰς ἐνθουσιασμὸν. Δὲν πιστεύω δὲ νὰ εἶνε αὕτη ἡ μόνη μεταξὺ μας διαφορὰ. Ἄς μοῦ ἐπιτρέψῃ ὅπωςδῆποτε νὰ τοῦ ἐξημολο-

γιθῶ μίαν ὑπόψιν: Μήπως ὁ ἐνθουσιασμός μου δὲν τοῦ ἀρέσει, ἐπειδὴ ποτὲ ὡς τώρα δὲν τὸν ἐστρέψα καὶ πρὸς αὐτόν; Δὲν εἰξέφρω. . . Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι δὲν μοῦ ἔτυχε ἀκόμη νὰ ἐνθουσιασθῶ μὲ κανένα ἔργον, πεζὸν ἢ ποιήμα, τοῦ κ. Καμπάνη, καὶ ἴσως αὐτὸ διὰ τὸν νεαρὸν κριτικὸν νὰ εἶνε τὸ πλέον ἀσυγχώρητον ἐλάττωμά μου. Διαφορετικὰ θὰ μὲ ἐσυγχωροῦσε καὶ τὸ ὅτι πολλάκις ἕως τώρα ἐνθουσιασθῆκα — τὸ ὄμιλόγῳ, — μὲ ἔργα τοῦ Παλαμά, τοῦ Σουρῆ, τοῦ Καρκαβίτσα, τῆς Παπαδοπούλου, τοῦ Βώκου, τοῦ Βλαχογιάννη, τοῦ Κορομηλά, καὶ πολλῶν ἀκόμη. Καὶ μὲ ἄλλους μὲν ἀπὸ αὐτοῦς, ὅπως μὲ τὸν μακαρίτην Κορομηλᾶν, μοῦ συνέβη νὰ ἐνθουσιασθῶ πρὸ χρόνων, ὅταν εἶχα τὴν ἡλικίαν (ὄχι ὁμοῦ καὶ . . . τὸν πεσομισητὸν τοῦ κ. Καμπάνη) μὲ ἄλλους δὲ ἐξακολουθῶ ἀκόμη νὰ εἶμαι ἐνθουσιασμένος, χωρὶς νὰ ἐντρέπωμαι καθόλου. Δὲν ἐνθυμοῦμαι π. χ. : ἂν μοῦ ἔδωθε ποτὲ εὐκαιρία νὰ εἶπὼ ὀραματικῶς καὶ προπάντων νὰ δεῖξω, ὅτι ὁ Παλαμᾶς εἶνε μέγας λογικός ἀλλὰ τὸ λέγω τώρα ἀδυστάκτως. Ὅμοιος φρονῶ ὅτι ἔγραφα πολὺ ὀλιγώτερα ἀπ' ὅσα ἀξίζε νὰ γράψῃ κανεὶς διὰ ποιητᾶς καὶ πεζογράφου ὡς τὸν Σουρῆν, τὸν Καρκαβίτσαν, τὸν Βλαχογιάννην. Ἀλλὰ πάλιν ποτὲ μου δὲν ἠνόημα τὸν Σουρῆν Σολωμὸν, οὔτε ἠδὲ καμμίαν σχεῖον μεταξὺ τῶν δύο ποιητῶν, παρὰ κάποτε μεταξὺ . . . τῶν εἰκόνων τῶν (εἶπα δηλ. ὅτι ἅμα βλέπῃ κανεὶς εἰκόνα τοῦ Σουρῆ ἀμέσως ἐννοεῖ ποῖος εἶνε, ὅπως καὶ ὅταν βλέπῃ εἰκόνα τοῦ Σολωμοῦ). Ἐπίσης, δὲν πιστεύω νὰ μετεχειρισθῆν ἀδιακρίτως τὸ ἐπίθετον μέγας, δι' ὅλους αὐτοὺς ποῦ μοῦ ἀραδιάζει καὶ μοῦ κατηγορεῖ ὁ κ. Καμπάνης. Εἰμπορεῖ νὰ ἐνθουσιάζωμαι μὲ τὰ καλά καὶ νὰ τὰ μεγαλοποιῶ, ἔστω ἄλλα καὶ οὕτω ὁ ἐνθουσιασμός μου μὴ δὲν γνωρίζῃ πάντοτε νὰ κρατῆ τὰς ἀναλογίας; καὶ νὰ τοποθετῆ τὸν καθένα κατὰ τὴν ἀξίαν του; καὶ μὴ δὲν εἶνε κριτικὴ ποῦ ξέρει προπάντων νὰ σέβεται τὴν ἔργασίαν, καὶ τὴν ἐξηγῆ, νὰ τὴν διαφωτίσῃ καὶ νὰ τὴν ἐξαιρῇ, χωρὶς νὰ ἐπιτηδεύεται ποτὲ τὴν γελίαν αὐτῆν ἀσθηρότητα τὴν δογματικὴν, ποῦ ὅταν δὲν εἶνε πονηρία ὑπολογισμένη, εἶνε ἐπιπολαϊότης ἀνυπολόγιστος;

Νὰ τί εὐχομαι νὰ μάθῃ ἐπιτέλους καὶ ὁ κ. Καμπάνης, — ἂν εἶνε δυνατόν, — διότι μὰ τὴν ἀλήθειαν εἶνε καιρός. Αὐτὸς ὁ πεσομισμὸς, ποῦ εἶχε ἴσως καὶ τὴν χάριν του ὅταν ἔγραφεν εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ περιοδικὰ τῶν «νέων», κυττᾶ σὰν παραφρονία τώρα ποῦ γράφει εἰς τὰ «Παναθηναῖα». Εἰμπορεῖ νὰ γίνῃ προσηκτικώτερος, εὐλαβέστερος, ἀνθρωπινώτερος. Ὅσον καὶ ἂν προσεκάθησε νὰ φανῇ ἀναίσθητος καὶ ἀγνώμων πρὸς τὸ μαθηματικὸν ποῦ τοῦ ἔδωσα, ἄς ἐλπίσω ὅτι θὰ ἐπωφεληθῆ.

Σὲ ἀσπάζομαι

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο Λ Ι Γ Ο Σ Τ Ι Χ Α

Τὸν ἀποθανόντα Α. Χρηστομάνον εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Χημείου διεδέχθη ὁ φίλτατος συνηγάτης μας καθηγητῆς κ. Κ. Ζέγγελης.

Ἡ «Ἀντάρτις» τὸ νέον μυθιστόρημά μας ἀριθμοῦσε τριάντα ἐκδόσεις ὅταν ἀρχίσασμε νὰ τὸ δημοσιεύομεν. Μέχρι σήμερον ἐξηγνήθησαν ἄλλα 5 ἐκδόσεις. Ὅστε τὸ ἔργον τώρα ἀριθμεῖ τὴν 35ην ἐκδοσιν.

Τραγωδία Φλωρεντινῆ εἶν' ἓνα ἀνεκδοτὸν δράμα μονόπρακτον τοῦ Ὁσκάδ Ουάιλδ, τὸ ὁποῖον θὰ παρασταθῆ εἰς τὸ Λονδίον. Τὰ χειρόγραφα τοῦ δράματος μὲ δυσκολίαν συνεγράφησαν διότι ἦσαν παραπολύ ἐφθααρμένα.

Ὁ Ουέλς, ὁ γνωστὸς Ἄγγλος μυθιστοριογράφος ἐκδίδει προσεχῶς νέον ἔργον «εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Κομήτου».

Τὸ θέρος τοῦ 1907. θὰ γείνη εἰς τὸ Δουβλίον διεθνῆς ἐκθεσις.

Διὰ τὴν θέσιν τοῦ Α. Sorel εἰς τὴν Γαλλικὴν ἀκαδημίαν θὰ παλαίσουν ὁ Μαυρίκιος Δοναί καὶ ὁ κόμης Ségur.

Ἡ Ῥωσικὴ κυβέρνησις ἠγόρασε τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Πούσκιν. Προτίθεται νὰ κάμῃ μουσεῖον διὰ τὸν Πούσκιν.

Τὸ νομαρχικὸν συμβούλιον τῆς Λειψίας ἐφῆφισε 18,000 φράγκα διὰ νὰ ἰδρῆθῃ μουσεῖον εἰς τὸν Σεβαστιανὸν Μπάχ ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ.

Ἡ γνωστὴ Γερμανὶς μυθιστοριογράφος Κλάρα Βίμπιχ ἐξέδωκε νέον μυθιστόρημα *Einer mutter Sohn*.

Ἡ γαλλικὴ πόλις Amiens, πατρὶς τοῦ Ἰουλίου Βέρν, ἐτοιμάζεται νὰ τοῦ στήσῃ ἀνδριάντα.

Αἱ Ἀμερικανικαὶ ἐφημερίδες γράφουν ὅτι τὸ 1913 πρόκειται νὰ γίνῃ Διεθνῆς Ἐκθεσις εἰς τὸν Ἅγιον Φραγκίσκον ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἐκθεσις τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὀκεανοῦ» διὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς 400ῆς ἐπετηρίδος τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὀκεανοῦ ὑπὸ τοῦ Βαλβῶ καὶ διὰ τὰ ἔγκαϊνα τῆς Διωφρυγος τοῦ Παναμά.

Εἰς τὸ Παρίσι ἔγινεν ἐκθεσις τῶν ἔργων τοῦ Courbet, τοῦ Καρβιέρ καὶ τοῦ Gauguin ἐκ τῶν ὁποίων μόνον ἡ τελευταία εἶνε πλήρης.

Ὁ Βικτωριανὸς Σαρδου ἔδωκε ἓνα ἀνεκδοτὸν ἔργον του εἰς τὸν Βιενναῖον μουσικὸν Hugo Felix διὰ νὰ τὸ μελοποιήσῃ. Τὸ ἔργον φέρει τὸν τίτλον «Les merveilles».

Τὸ νέον βιβλίον τοῦ Κίπλιγκ φέρει τὸν τίτλον: *Ruck of Pook's Hill*. Εἶνε προωρισμένον διὰ τὰ παιδιὰ.

Μία ἐκθεσις εἰς τὸ Βουκουρεστί ἀπέδειξε ὅτι ὑπάρχει μία Ρουμανικὴ ἀρχιτεκτονικὴ προερχομένη ἀπὸ τὴν βυζαντινὴν τέχνην.

Ἡ Σφιγξ κ' αἱ Πυραμίδες κινδυνεύουν νὰ χάσουν τὸ παρομιώδες τῶν μεγαλείων. Ἡ Χεδιβικὴ κυβέρνησις ἐπέτρεψε ἐδῶ καὶ ὀλίγα χρόνια τὴν ἴδρουν σπιτιῶν τριγύρω ἀπὸ τὰ μνημεῖα.

Αἱ παιδικαὶ βιβλιοθήκαι τῆς Ἀμερικῆς μετεμορφώθησαν ἐσχάτως. Ἄνοιξαν ἀναγνωστήρια διὰ τὰ παιδιὰ καὶ ἠμπορεῖ εἰς πᾶσαν ὥραν νὰ πολλαύσῃ τὸ θέαμα ἑκατοντάδων παιδιῶν σκυμμένων ἐπάνω εἰς τὰ βιβλία.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

La vie enchantée — poèmes — par J. Valmy — Baysse. Paris E. Sansot et Co sr. 3,50.

Ἀγγέλλονται: Αἱ ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς ὑπὸ Σιρ Τζων Λούμπек μετάφρασις Ἀλεξ. Γ. Μαρκουτζόγλου